

S. U. ref. 8240

Holberg.

P. C. ref.

B. L. lat. pag. 547

15. 11. 1911.

7 Kupfertaf.

0,7

<36614187610010

<36614187610010

Bayer. Staatsbibliothek

Digitized by Google

$$Og^3 = 3844 \frac{1}{a}$$

Poet. Danici.

(Lud. de Holberg.)

Nic: Klimius Imperator
Subterraneus et Editus ad Templ:
Crucis Berg: Norway:

Cr

Digitized by Google

NICOLAI KLIMII

ITER

SVBTERRANEVM

NOVAM TELLVRIS THEORIAM

AC

HISTORIAM QVINTÆ

MONARCHIÆ

ADHVC NOBIS INCOGNITÆ

EXHIBENS

E

BIBLIOTHECA B. ABELINI.

EDITIO TERTIA AUCTIOR ET EMENDATOR

HAFNIÆ & LIPSIÆ

SUMPTIBUS FRID. CHRISTIAN PELET.

MD CCLIV.

BIBLIOTHECA

MONACENSIS.

BIBLIOTHECA
MONACENSIS.

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

BIBLIOTHECA MONACENSIS.

LIBRARY OF THE
ROYAL LIBRARY OF MONS.

THE ROYAL LIBRARY

OF MONS.

PRAEFATIO APOLOGETICA.
PETRVS ET ANDREAS
KLIMII,
THOMAE KLIMII
FILII,
MAGNI KLIMII
NEPOTES,
BENEVOLO LECTORI
SALVTEM.

Cum ad aures nostras per-
venerit, ab incredulis
quibusdam in dubium
vocari veritatem huius
historiae, ac proinde
editorum Itineris Sub-
terranei sinistris passim
rumoribus differri, con-
sul-

sultum duximus, quo rumoribus mature obuiam eatur, nouam hanc editionem testimentiis popularium quorundam munire. Testes, quos adducimus omni sunt exceptione maiores: Quippe duos priores Herroi nostro nouimus aequales, reliqui prope tempore Klimii vixere, & cuncti antiqua virtute & fide perspicui homines nec fabulas orbi obtrudere nec nubem pro Iunone amplecti solent. Exhibito Virorum tanti ponderis testimonio: exhibito autographo sigillis eorundem munito, obmutescant iam censores nostri, incredulitatem agnoscant, ac temeraria sua iudicia damnent. Testimonium, nuper huc missum, his verbis conceptum est.

„Rogatu Praestantissimorum Iu-
„venum Petri & Andreae Klim. te-
„stamur inter libros Celeberrimi
„Nicolai Klimii delitusse codicem
„quendam manuscriptum cui titu-
lus:

„les: ITER SVBTERRANEVM, sub-
 „nexamque huic Itineri Grammati-
 „cam Subterraneam, cum vocabu-
 „lario quodam bilingui, Danico sc.
 „& Quamitico. Collata cum codi-
 „ce hoc vetusto latina Nob. Abeli-
 „ni Versione, quae iam publici iuris
 „facta omnium manibus teritur,
 „patet nihil ab archetypo aberratum.
 „In fidem maiorem sigilla nostra ap-
 „posuimus

ADRIANVS PETRI m. ppria.

IANVS THORLACI m. ppria.

SVENO KLACK m. ppria.

IOACHIMVS BRANDARIVS
m. ppria.

IANVS GADDIVS pro me &
fatr. m. ppria.

HIERONIMVS GIBS, scotus
m. ppria.

Speramus insigni adeo & authentico
testimonio omnem dubitationem

sublatum iri. Si vero tot testibus
conuicti in *anisla* perseuerant Censo-
res, arcem incredulitatis aliis armis
expugnabimus. Constat, in eo
Noruegiae tractu, quae Finmarchia
dicitur, dari homines, in philoso-
phia occulta, cuius ne limina qui-
dem attigerunt aliarum gentium Do-
ctores, adeo versatos, ut tempesta-
tes ciere ac sedare, in lupos se trans-
formare, varias & orbi nostro igno-
tas linguis loqui, totumque orbem
terraqueum a polo boreali ad oppo-
siti poli cardinem horulae spatio
transmittere queant. Adiectus
huc nuper Finlandus quidam no-
mine Peyuis, iubente Nomophyla-
ce, stupenda adeo artis ac doctrinae
specimina edidit, ut omnes, qui
aderant, spectatores, pileo docto-
rali dignissimum iudicarent: &
cum eodem tempore allata fuit acer-
ba quaedam crisis in Iter Klimii Sub-
terraneum, quod ad aniles fabulas
rele.

relegandum iudicat Censor, iubetur praedictus Peyuis; cum de vindicanda Klimiorum existimatione ageretur, omnes ad signa vocare artes, itinerisque subterranei suscipiendi periculum facere. Dicto ille obediens Nomophylaci operam addixit, potentiam artis his fere verbis Danico idiomate, expressis iactans:

Quicquid in orbe vides, paret mihi: Florida tellus,
 Cum volo, spissatis arrescit languida succis:
 Cum volo, fundit opes; scopuli-
 que ac horrida saxa
 Limosas Iaculantur aquas: Mihi
 Pontus inertes
 Submittit fluctus: Zephyrique
 tacentia ponunt
 Ante meos sua flabra pedes: Mihi
 flumina parent.

Inhorruerunt omnes tam fabulosa
 pollicitatione conterriti. At ille his

dictis itineri se intrepidus accingit.
Exuit se, ac, vestimentis depositis
in Aquilam (mirabile visu) transfor-
matus, sublimis abit. Post integri
mensis absentiam, die quodam Ve-
neris paulo ante primam facem, &
dubiis adhuc sideribus, intrat do-
mum Nomophylacis Doctor Versi,
pellis, mollis tunc, debilis, lassus
& tanquam caballus in cliuo: nam
exhaustae erant vires, & sudor per
bifurcum colabat. Dato ad respi-
randum spatio, & viribus vini adu-
sti portione refectis, conspectum
itineris exhibuit, cuneta, quae in
aeria nauigatione & regionibus sub-
terraneis acciderant, exerte partite-
que exponens. Docuit, post inte-
grata aliquot praelia, in quibus su-
periores evaserant Klimianae factio-
nis homines, Imperium rediisse ad
filium Nicolai nostri, qui diu sub
tutela matris sceptrum tenuit, iam ve-
ro Senio ac rerum gestarum gloria
Vene-

Venerabilis in orbe subterraneo longe lateque sub nomine Nicolai secundi regnat. Missa mox in literas fuere cuncta, quae ordine narrauerat vir doctissimus. Largam narratio haec materiam dabit annalibus, quos sub titulo, **CONTINUATIONIS HISTORIAE QUINTAE MONARCHIAE** promittunt literati Bergenses. Vna cum annalibus prodibit Grammatica Quamitica, quae pro tempore nullius quidem momenti est; at poterit magno usui esse posteris: Nam, cum patria nostra nouatorum (absit inuidia) feracissima sit, in commercio cum Quamitis stabiliendo otia, negotia, somnos, vigilias ponent, nihilque intentatum relinquunt donec machinas comminiscantur, quibus tuto & absque arte magica in subterranea nauigari queat.

Ite iam mortales increduli & discite in rebus momentosis cautius procedere.

Ite

Ite Viri, veniam dictis exposcite
vestris.

Ite, denique, &, aut vos ipsos,
aut iudicia vestra in posterum sus-
pendite, ne ob eiusmodi temerarias
& iniquas censuras Respublica lite-
raria male audiat.

FINIS APOLOGIAE.

Hactenus Klimii nostri qui suffi-
cere hanc apologiam & alio non
opus esse clypeo ad retundenda cen-
sorum quorundam vibrata missilia
iudicarunt. Aucta est noua haec
editio centonibus aliquot, qui a pri-
mo editore aut incuria omitti fuere,
aut ob squalorem manuscripti au-
to graphi legi nequierunt.

NICO-

ad Cap. 1.

quam
in pa
Nor
que
inop

Nor

A tium

pfl-
tere,
au-

NICO.

NICOLAI KLIMII ITER SVBTERRANEVM.

C A P V T . I.

Autoris descensus ad inferos.

Anno 1664, postquam in Academia Hafniensi utroque examine defunctus eram, et Charakterem, qui dicitur Laudabilis, suffragiis Tribunalium, tam Philosophorum, quam Theologorum, emerueram, redditui in patriam me accingo, nauemque Bergas Noruegiae ituram conscendo, niueis utriusque Facultatis calculis monstrabilis, at aeris inops. Commune mihi fatum cum caeteris Noruegiae Studiosis erat, qui a bonorum ar-

A

tium

tium mercatura deplumes in patriam redire solent. Ferentibus ventis vsi, post prosperram sextidui nauigationem portum Bergensem intrauiimus. Ita redditus patriae, doctior quidem, sed non ditior, sumptibus eorum, qui necessitudine mihi iuncti erant, subleuatus aliquandiu, precariam, licet non plane desideratque inertem vitam egit. Nam ut Physicum, cui initiatus eram, studium experimentis illustrarem, indolemque terrae ac montium viscera explorarem, omnes provinciae angulos solicite perreptabam. Nulla tam ardua erat rupes, quam non scandere, nulla tam praeceps et immanis cauerna, in quam non descendere conabar, visurus ecquod curiosum ac Physici examine dignum forte reperirem. Per multa enim in patria nostra, non oculis modo, sed ne auribus quidem nouimus, quae si tulisset Gallia, Italia, Germania, aliae quaelibet miraculorum ferax commendatrixque terra, audita, perlecta lustrataque haberemus. Inter ea, quae notatu maxime mihi visa sunt digna, erat spelunca magno praeceps hiatu in cacumine montis, quem indigenae vocant *Flöien*. Cumque os eiusdem speluncae leuem ac haud ingratam per interualla emitta auram, sed ita, ut crebris quasi singultibus fauces modo la-

xare.

xare, modo includere videatur, literati Bergenses, in primis celeberrimus *Abelinus*, et Conrector Scholae Mag. *Eduardus*, Astronomiae ac Physices apprime gnarus, rem credebant exercitationibus philosophicis dignissimam, saepeque populares, cum ipsi praesenio nequirent, stimulauerant ad indolem istius caverne penitus inspiciendam; maxime cum statis veluti vicibus, ad exemplum respirantis hominis, retractam cum impetu regereret animam. Stimulatus ego qua sermonibus horum, qua proprio ingenio, descensum in hanc cavernam meditabar, mentemque meam quibusdam ex amicis indicabam. Sed his consilium valde displicebat, dicentibus, inceptionem esse stulti ac despectati hominis. At impetum his monitis non flestere, nedium frangere poterant, et quae sufflaminare ardorem deberent, aegro animo faces subiiciebant: Ad quoduis enim discri-
men subeundum, acerrimum istud, quo in res naturales detegendas ducebar, studium excitabat, et sponte currenti calcaria addeabant rerum domesticarum angustiae. Nam exhaustae erant facultates, et duram ac molestem mihi videbatur, aliena diutius quadra viuere in patria, ubi omni emergendi spe incisa, ad perpetuam mendicitatem

me damnatum intuebar, omneque ad honores et emolumenta obseptum iter, nisi audaci aliquo facinore nobilitarer. Obsfirmato igitur animo, et p̄aeparatis huic expeditioni necessariis, die quodam Iouis, cum serenum atque impluuium esset coelum, egredior civitate paulo post diluculum, quo, rebus peractis, saluo adhuc die, redire in urbem licceret; Quippe rerum futurarum nescius praeuidere non poteram, quod alter ego Phaëton.

Voluerer in praeceps, longoque per aëra tractu in alium orbem detrusus, non nisi post decem anorum errores patriam et amicos reuisurus essem.

Suscepta est haec expeditio Anno 1665 Coss. Berg. Iobanne Munthe et Laurentio Seuerini, Senatoribus, Christierno Bertholdi et Laurentio Sandio. Euntem comitabantur quatuor mercenarii, qui funes et harpagones, quibus descendenti erat opus, secum ducebant. Recta tendimus ad *Sanduicum*, per quem commodissime in montem ascenditur. Enixi in cacumen, postquam peruenimus in locum, ubi fatalis erat cauerna, fessi molesto itinere, paulisper ibi confedimus, ientaculum sumpturi. Tunc ani-

animus, quasi instantis mali praesagiens, compauescere mihi primum coepit. Igitur conuersus ad comites, ecquis, rogo, aleam hanc prior subire velit? nemine vero respondentे, impetus languescens ex integro recluit: funem aptari iubeo, itinerique ita paratus animam Deo commendo. Iam in cauernam demittendus comites docebam, quid porro faciendum: pergerent scilicet remittere funem, donec vociferantem me audirent, quo signo dato, restem intenderent, ac vociferari perseverantem ex antro subito retraherent. Ipse dextra tenebam harpagonem, quo mihi opus erat, ut, si qua in descensu occurrerent obstacula, remouerem, et medium inter vtrumque cauernae latus corpus suspensum seruarem. At vix ad altitudinem decem vel duodecim cubitorum descenderam, cum rumpitur restis. Malum hoc mihi innotuit e subsequenti mercenariorum clamore et vlulatu, qui tamen mox euanuit. Nam mira celeritate in profundum rapior, et tanquam alter Pluto, nisi quod harpago mihi pro sceptro esset,

Labor, et ista viam tellus ad tartara fecit.

Circiter horae quadrantem, quantum in ista animi perturbatione coniicere licuit, in

spissa caligine et perpetua nocte versatus eram, cum tandem tenue quoddam lumen, crepusculi instar, emicuerit, et mox lucidum et serenum coelum apparuerit. Stulte igitur credebam, aut a repercussione aëris subterranei, aut vi contrarii venti me reiectum, cavernaque istam spiritus sui reciprocatione interram me reuomuisse. At neque sol, quem tunc conspicabar, nec coelum, nec reliqua sidera nota mihi erant phaenomena, cum coeli nostri sideribus ista, quae iam videbam, essent minora. Credebam igitur, aut totam noui istius coeli machinam in sola cerebri imaginatione, e capitis vertigine exirata, consistere, aut fingebam me mortuum ad sedes beatorum ferri. At ultimam hanc opinionem mox ridebam, cum me ipsum intueter harpagone munitum, et longum funis syrma trahentem, satis gnarus, reste ac harpagone non opus esse in paradisum eunti, nec coelitibus place-re posse ornatum, quo ad exemplum Titanum Olympum vi expugnare, et superos inde deturbare velle viderer. Tandem, re le-
rio pensitata, iudicabam, delatum me fuisse in coelum subterraneum, ac veras esse eorum coniecturas, qui concauam statuunt terram, et intra crustas illius alium contineri orbem nostro minorem, aliudque coelum sole,

fole, fideribus ac planetis minoribus interstinctum. Et docuit euentus, acu me rem tetigisse.

Impetus iste, quo praeceps ferebar, diu iam durauerat, cum tandem sentirem, paulatim languescere, prout proprius accederem planetae, seu coelesti cuidam corpori, quod primum in descensu obuium habui. Idem planeta in tantum sensim exereuit, ut tandem per densiorem quandam atmosphaeram, qua cinctus erat, montes, valles et maria internocere haud difficulter possem;

*Sicut avis, quae circum litora, circum Piscofos scopulos humilis volat aquora iuxta,
Haud aliter terras inter coelumque volabat.*

Tunc animaduertebam, non modo suspensum me in aura coelesti natare, sed et cursum, qui adhuc perpendicularis fuerat, in circularem abire. Hinc stetere mihi comae; nam verebar, ne in planetam vel satellitem proximi planetae transformarer, aeterna vertigine circumagendus. At, cum reputarem, dignitatem meam hac metamorphosi nil detrimenti capuram, corpusque coeleste, seu satellitem coelestis corporis pari saltu passu ambulaturum cum famelico Philosophiae Studio:

dioso: animum resumo, maxime cum beneficio auræ purioris et coelestis, in qua natabam, neque fame neque siti premi me sentirem. Attamen, cum ad animum reuocarem, in loculis meis esse panem (Bergenses vocant Bolken, qui figuræ ovalis vel potius oblongae solet esse) statui e loculis eundem deprömere, et periculum facere, ecquid in isto rerum statu palato arrideret. Sed primo statim morsu nauileam mihi moturum omne terrestre alimentum deprehendens, tanquam rem plane inutilem abieci. At excussus panis non modo suspensus in aethere stetit, sed mirabile dictu, circulum minorem circa me describere coepit. Et innotuerunt mihi exinde verae motus leges, quae efficiunt, ut omnia corpora in aequilibrio posita motum circularem sortiantur. Hinc qui tanquam forrunae ludibrium me nuper deploraueram, fastu tumescere coepi; intuens me ipsum non solum tanquam simplicem planetam, sed et talem, qui perpetuo stipatus foret satellite, adeo ut inter sidera maiora aut primi ordinis planetas quodammodo referri possem. Et ut impotentiam meam fatear, tantus tunc animum fastus incessit, ut, si obuios habuissem omnes simul Consules ac Senatores Bergenses, cum supercilioso eosdem exceperisset,

tan-

tanquam atomos adspexisse, indignosque iudicasse, quos salutarem, aut quibus har-
pagonem meum subiicerem.

Integrum fere triduum in isto statu per-
manebam. Nam, cum circa planetam mihi
proximum absque intermissione volutarer,
noctes ac dies discriminare poteram, solum
subterraneum iam orientem, iam rursus de-
scendentem, et e conspectu meo abeuntem
cernens, quamuis nullam, qualis apud nos,
noctem sentirem. Cadente enim sole, luci-
dum apparuit ac purpureum undique firma-
mentum, splendori lunae haud dissimile; id
quod iudicabam esse intimam terrae subter-
raneae superficiem aut hemisphaerium, quod
lumen istud a sole subterraneo, in centro
huius orbis posito mutabatur. Hypothesin
hanc mihi fingebam studii Physicae coelestis
non plane hospes. At, cum ista felicitate
Diis me proximum crederem, meque ut no-
vum coeli sidus intuerer, vna cum satellite
meo, quo cingebar, a proximi planetae
Astronomis in catalogum stellarum inferen-
dum: ecce! immane apparuit monstrum
alatum, quod iam dextro, iam sinistro lateri
meo, iam capiti et ceruici imminebat. Cre-
debam primo intuitu esse unum e duodecim

signis coelestibus subterraneis, ac proinde optabam, si vera esset coniectura, Virginem fore, cum e toto duodecim signorum syste- mate solum istud signum (sc. Virgo) in ista solitudine auxili quid ac solatii affere valeret. At, cum corpus istud mihi proprius accede- ret, videbam toruum et immanem esse gry- phum. Tanto tunc corripiebar terrore, ut oblitus mei ipsius et sidereae meae ad quam nuper euectus eram, dignitatis, in isto ani- mi aestu deprompserim testimonium meum Academicum, quod in loculis meis forte ha- bebam, occurrenti ostensurus aduersario, examina mea Academica me sustinuisse, Studiosumque me esse, et quidem Baccalau- reum, qui quemuis aggressorem extraneum exceptione fori repellere possem. At deuer- vescente primo aestu, cum ad me paulatim redirem, stoliditatem meam deridebam. Du- bium adhuc erat, in quem finem gryphus iste me comitaretur, vtrum hostis esset, an amicus, aut quod verisimilius erat, an sola rei nouitate delectatus, proprius accedendo oculos saltē pascere vellet. Nam adspexitus corporis humani, in aëre circumacti harpa- gonem dextra tenentis, et longum post se funem candae instar trahentis, phaenomenon erat, quod quodvis brutum animal in specula- culum

culum sui allucere posset. Insolita ista figura, quam tunc expressi, variis, ut postea audiui, sermonibus et coniecturis ansam dederat incolis globi, circa quem voluebar. Nam Philosophi ac Mathematici cometam me putarunt, funem pro cauda cometae capientes. Et erant, qui ex eodem insolito meteoro imminentis aliquod malum, pestem, famam aut insignem aliquam catastrophen portendi iudicarunt. Nonnulli etiam ulterius progressi, corpus meum, quale e longinquo illis visum fuerat, accuratis penicillis delineauerant, adeo ut descriptus, definitus, depictus et aeri incisus essem, antequam globum istum attigerim. Haec omnia non sine risu ac voluptate quadam audiui, cum in orbem hunc delatus linguam subterraneam didicisset.

Notandum est, dari quoque repentina quaedam sidera, quae subterranei dicunt *Scienti*, (i. e.) crinita, quaeque describunt horrentia crine sanguineo, et comarum modo in vertice hispida, adeo ut in speciem barbae longae promineat iuba. Hinc non secus ac in orbe nostro inter prodigia coelestia referuntur.

Sed

Sed vt ad telam reuertar, gryphus iste co-
viciniae iam peruenérat, vt alarum quassati-
one me infestaret, et tandem crus meum fer-
rato vexare morfu non dubitaret, adeo vt
manifeste patuerit, qua mente nouum hospi-
tem vénaretur. Hinc coepi pugnacissimum
animal armata elidere manu, et harpagonem
vtraque manu complexus, hostis audaciā
compesui, fugae locum saepe circumspicere
cogens, tandemque, cum pergeret me velli-
eare, post vnum vel alterum inanem iictum,
harpagonem tanto impetu tergo alitis inter-
vtramque alam impegi, vt telum reuellere
nequirem. Vulneratus ales, horrendo edito
stripore in globum praeceps corruit. E-
go vero status iam fidere ac nouae dignita-
tis, quam variis casibus et periculis, vt vul-
go fieri solet, expositam videbam, per-
taefus.

*Arbitrio volucris rapior, quaque impetus egit,
Huc sine lege ruo, longoque per aëra tractu.
In terram fenor, vt de coelo stella sereno,
Et si non cecidit, potuit. cecidisse videri.*

Et ira motus circularis, quem nuper descri-
pseram, in perpendicularē denuo mutatur.

Sic

Sic ingenti cum impetu per aduersa cras-
fioris aeris verbera, cuius stridor aures per-
cutiebat, diu tractus, tandem leui innoxioque
casu in globum delabor vna cum alite, qui
paulo post evulnere obiit. Nox erat, quan-
do in planetam istum delatus fui, id quod a
sola absentia solis colligere poteram, non ve-
ro e tenebris; nam tantum luminis restabat,
ut testimonium meum Academicum distincte
legere possem. Oritur nocturnum istud lu-
men e firmamento siue crusta terrae inuersa,
cuius hemisphaerium splendorem, qualis
apud nos luna, reddit: hinc si solius lumi-
nis ratio habeatur, parum hic differunt noctes
a diebus, nisi quod absit sol, et absentia
ciusdem noctes reddat paulo fri-
gidiores.

CAPVT

C A P V T I I.

Descensus in Planetam Nazar.

Defunctus ita aëria hac nauigatione, cum globum saluus et illaeſus attigissem, (nam impetus: quo initio ferebatur gryphus, cum virium diminutione languerat) iacebam diu immobilis, exſpectans, quid noui illucentie die mihi contingere. Animaduertebam tunc pristinas infirmitates redire, opusque mihi esse tam somno quam cibo, adeo ut poenitudo me ceperit abiecti temere panis. Variis follicitudinibus fesso animo tandem altus sopor obrepſit. Stertueram, quantum coniicere mihi licuit, duas horas, cum horrendus boatus diu quietem turbans, tandem somnum penitus excusſit. Dormientis animo variae ac mirae oberrauerant imagines. Videor in Noruegiam rediſſe, ibique popularibus, quae vſu venerant, narrasse. Imaginor denique in Templo Fanoensi haud procul ab vrbe cantatem Diaconum *Nicolaum Andreæ* audire, stridoremque vocis illius aures meas misere et more solito ferire. Igitur experrectus credebam, latratum,

tum istius viri somnum turbasse. Sed cum
haud procul stantem viderem taurum, ex eius-
dem boatu quietem abruptam conieci. Mox
timidos oculos vndique circumferens, cum
orientे sole, virides passim campos et foecun-
dos videbam agros. Arbores quoque appa-
ruere, sed (mirabile visu) mobiles erant, licet
ranta esset aëris tranquillitas; vt ne leuissima
quaedam pluma moueri loco posset. Cum
mugiens taurus recta ad me tenderet, trepi-
dus fugam circumspiciebam ac in ista trepidatione arborem haud procul stantem conspicatus,
eandem scandere conabar. Sed cum
in eo essem, vocem illa edidit teneram, sed
acutam et talem, qualis solet esse iracundae
mūlieris, moxque quasi palma excussissima
solaphus mihi tanta vi infictus est, vt ver-
tigine correptus, pronus in terram caderem.
Istu hoc iam quasi fulmine percussus, ac
terrore animam propediem agens, murmu-
ra vndique audiebam et strepitus, qualibus
resonare solent macella aut mercatorum basi-
licae, quando maxime sunt frequentes.
Postquam oculos aperiebam: conspicabar
toram circa me syluam animatam, campum-
que arboribus arbusculisque obsitum, cum
nuper vix vel septem apparuissent. Vix
dici potest, quantas haec omnia in cerebro
meo

meo turbas excitauerint, et quantum his
præstigiis animus commotus fuerit. Iam
vigilem me somniare, iam spectris me vexa-
ri, et malis spiritibus obsideri, iam alia ab-
surdiora mihi fingebam. Sed tempus mihi
non datum est, automata haec eorundemque
causas excutiendi; nam aduolans mox alia ar-
bor ramum demittit, cuius extremitas sex
gemmae, tanquam toridem digitis, munita
erat. His iacentem me sustulit, ac vocife-
rantem abstraxit, comitantibus innumeris
diuersi generis diuersaeque magnitudinis ar-
boribus, quae sonos ac murmura edebant,
articulata quidem, sed auribus meis peregrina,
adeo, ut nihil praeter verba haec, *Pi-
kel Emi*, cum saepius eadem iterata fuerint,
retinere memoria potuerim. Audiui mox
per verba haec intelligi simiam insolitæ figu-
rae: quippe e corporis mei forma et cultu
coniiciebant, me simiam esse, quamvis
specia non nihil distinctam a Cercopithecis,
quos haec terra alit. Alii pro incola firma-
menti me coeperunt, quem alitem per aërem
huc asportasse credebant; id quod olim usu
venisse, annales huius globi testantur. Sed
haec non nisi post aliquot mensium interca-
pedinem, et postquam linguam subterra-
neam edocetus fueram, didici. Nam in præ-
fenti

senti rerum statu prae metu & mentis perturbatione mei ipsius oblitus eram, nec capere poteram, quid de viuis & loquacibus arboribus statuendum, nec quorsum euaderet processio haec, quae lente & compositis gradibus siebat. Voces tamen & murmura, quibus vndeque personabant campi, iram & indignationem quandam indicabant; & sane non sine graui causa iram in me conceperant. Arbor enim ista, quam taurum fugiens scandere volebam, vxor erat Praetoris, qui in proxima ciuitate ius dicebat, qualitasque personae laesae crimen aggrauauerat; nam non modo simplicem & plebeiae fortis mulierem, sed matronam primi ordinis visus sum voluisse palam subagitare; insolitum ac horrendum genti adeo modestae ac verecundae spectaculum. Tandem ad ciuitatem, quo captiuus ducebar, ventum est. Erat illi non minus superbis aedificiis, quam regionum, vicorum ac platearum concinno ordine & symmetria monstrabilis. Altae adeo conspicuaeque erant aedes, ut speciem turrium praebarent Plateae ambulantibus plenae erant arboribus, quae demittendo ramos se inuicem in occursu consalutabant, quoque plures deprimerent ramos, eo maius erat reuerentiae ac submissionis argumen-

tum. Ita, cum e conspicua quadam domo forte eodem tempore egrederetur quercus, ad visum illius demissis ramis plerisque retro cedebant caeterae arbores, vnde coniicte licuit, eandem supra sortem vulgarem esse. Et innotuit mox mihi vrbis esse Praetorem, & quidem eundem, cuius a me laesa dicebatur vxor. Rapior mox sublimis in eiusdem Praetoris aedes, vbi confestim a tergo meo obditur ianua, & fores oppessulantur, quo circa me tanquam pistri candidatum intuebar. Metum hunc insigniter adaugebant positi extra fores, tanquam in excubiis, tres custodes; singuli sex securibus pro numero ramorum erant armati; nam quot rami erant, tot brachia, & quot gemmae, tot digiti. Notabam in summitate truncorum posita esse capita, humanis haud absimilia, & loco radicum binos conspicabar pedes, eosdemque admodum curtos; vnde fit, vt testudineo gradu incedant planetae huius incolae. Hinc, si solutus fuisset, facile mihi foret, manus illarum effugere, cum perniciitate pedum praestantior prae illis volare viderer.

Vt breui me expediam, perspicue iam videbam, arbores has incolas esse huius globi, & ratione easdem esse praeditas, mirabarque varie-

rietatem istam, qua natura in animantium formatione delegetatur. Arbores hae nostras proceritare non exaequant, quippe iustum hominis staturam vix excedunt pleraeque; quae-dam minores erant; flores dices aut plantas; & has coniiciebam esse infantes. Mirum est, in quosnam cogitationum labyrinthos phaeno-mena ista me deduxerint, quot suspiria mihi expresserint, quantumque carissimae tunc pa-triae desiderium subierit. Nam, quamuis istae arbores visae mihi sint sociabiles, linguae beneficio vtentes, ac specie quadam rationis praeditae, adeo, vt ad animantia rationalia quodammodo referri possent, dubitabam ta-men, comparari posse cum hominibus; ne-gabam iustitiam, clementiam, aliasque virtu-tes morales inter easdem locum habere. His cogitationum turbis collitus, viscera mea mo-veri sentiebam, & e fontibus oculorum tor-rentes lacrimarum defluentes faciem inunda-bant. Sed cum dolori ita indulserim, & in flerus me muliebres coniecerim, intrant cu-biculum custodes corporis mei, quos respe-ctu securium tanquam lictores intuebar. His praeeuntibus ducor per urbem ad perspicuat-quandam domum, in umbilico fori positam. Visus mihi tunc sum Dictorianam dignitatem adeptus, & Consule Romano maior; nam

non nisi duodecim secures in comitatu consulum erant, cum ego octodecim stipatus procederem. Valuis aedium, ad quas ferebar, caelata stabat iustitia, in formam arboris efficta, bilancem ramo tenens. Imago eadem erat filio virginali, adspectu vehementi, luminibus oculorum acribus, neque humilis, neque atrociis, sed reuerendae cuiusdam tristitiae dignitate spectabilis. Hinc senaculum esse mihi liquido patuit. Introductus in curiam, cuius strata tessellati operis marmore interstincta nitebant, aureo ibi sedili tanquam tribunal sublimem vidi arborem, cum bis senis assessoribus, qui a dextra & sinistra Praefidis, ordine concinno, ac totidem subselliis assidebant. Praeses palma erat mediocris statura, sed inter caeteros iudices ob foliorum varietatem, quae diuersis coloribus erant tinteta, notabilis. Vtrunque latus cingebant apparatores numero viginti quatuor, quorum singuli sex securibus armati stabant. Horrendum oculis meis spectaculum! cum ex ista armatura sanguinariam hanc gentem ominarer.

Ad introitum meum confurgentes senatores excelfos ad aethera extendebat ramos, quo religionis exercitio defuncti, denuo confede-

federunt. Sedenibus cunctis, ante cancellos ego sistor inter duas medius arbores, quarum trunci pelle ouina erant obduicti. Credebam esse aduocatos, & reuera tales erant. Antequam causas dicere cooperunt, centonibus quibusdam atrati coloris obuoluitur caput Praesidis. Mox actor breuem habuit orationem, quam ter repetiuit; despontitque pari breuitate rei defensor. Attentiones eorum subsecutum est semihorae silentium. Tunc adempto, quo te^ctus erat, velamine, exsurgit Praeses, sublatisque de nuo ad sidera ramis, verba quaedam decenter enunciauit, quibus sententiam meam contineri iudicabam. Nam finito sermone, dimissus ad vetus ergastulum reducor, vnde tanquam e cella promptuaria ad flagrum me mox depromendum ominabar. Solus ibi relictus, cunctis quae acciderant ad animum reuocatis, ridebam stultitiam huius gentis; nam visa mihi est potius histriioniam egisse, quam iustitiam exercuisse, omniaque, quae videram, gestus, ornatus, modus procedendi &c. ludicris spectaculis ac pantomimorum scenis, quam graui Themidos tribunali apparebant digniora. Felicitatem tunc orbis nostri praedicabam, & praestantiam Europaeorum prae caeteris hominibus.

At, quamuis stuporem & stoliditatem gentis huius subterraneae damnam; coactus tamen simul eram fateri, a brutis animantibus debere distingui. Nam nitor ciuitatis, symmetria aedificiorum, et alia manifeste indicabant, ratione non destitutas esse has arbores, nec artium, imprimis mechanics, prorsus esse rudes. Sed putabam, hoc solo virtutem ob praestantiam omnem absolui.

Dum ita tacitus mecum loquebar, intrat arbor, fistrum manu tenens. Eadem, diffibulato meo pectore, ac nudato altero brachio, medium mihi venum scite admodum pertudit. Postquam sanguinis, quantum sat videbatur, elicuerat, brachium non minori dexteritate obligabat. Ita officio functa, inspecto solicite sanguine, tacita ac velut admiratione satura digreditur. Haec omnia confirmabant opinionem, quam de stoliditate huius gentis mihi finxeram. At, quam primum linguam subterraneam edocetus essem, & explicata mihi cuncta fuissent, contemptus in admirationem vertitur. Processus hic forensis, quem temere damnaueram, ita mihi exponitur. E forma corporis mei iudicauerant, me esse incolam firmamenti. Visus fueram honestam & primi ordininis matro-

matronam velle violare. Ob crimen hoc in forum r.us tractus fueram. Aduocatum alter culpam exaggerauerat, suppli-
cium lege debitum poscens; alter vero non poenam deprecatus erat, sed dilatio-
nem supplici suaserat, donec innotuerit,
quis, qualis & cuius essem, vtrum brutum,
an animal rationale. Porro ramorum exten-
sionem didici esse actum religionis ordinarium,
antequam res diiudicaretur. Aduocati ouina
recti erant pelle, vt memores essent innocen-
tiae & integritatis in partibus obeundis. Et
reuera probi hic omnes ac integri sunt; id
quod monstrat, in republica bene constituta
dari posse probos ac honestos causidicos. Se-
vere adeo in praeuaricatores latae sunt leges,
vt nec sycophantiis, nec fucis ullum mantel-
lum sit obuium; nec deprecatione perfidiis, nec
maledictis sit fuga, nec confidentiae usquam
hospitium sit, nec diuerticulum dolis. Ver-
borum tria repetitio fieri solebat ob tardita-
tem perceptionis, qua ab aliis gentibus distin-
guebantur huius terrae incolae; nam paucis
datum erat intelligere, quod obiter legerant,
aut percipere, quod semel tantum audiuerant.
Qui statim rem capiebant, vi iudicandi cre-
debantur destituti, ideoque raro hi ad ma-
gna ac momentosa munera admittebantur.

Experientia quippe didicerant, fluctuasse rem-publicam in manibus eorum, qui promptissimae sunt perceptionis, ac qui vulgo magna ingenia dicuntur; tardos vero, ac per contemptum hebetes dictos, composuisse, quae primi turbauerant. Paradoxa haec omnia erant, licet serio ponderanti non plane absurda mihi sint visa. Maximam vero admiracionem mouebat historia Praesidiis: nam virgo erat, indigena huius loci, et a principe constituta *Kaki*, seu supremus in civitate iudex. Apud hanc gentem enim nullum in distributione officiorum obseruatur sexus discrimen, sed habito delectu, reipublicae negotia dignissimis conferuntur. Ut rite de vniuscuiusque profectu ac dotibus animi iudicetur, instituta sunt seminaria, quorum ephori siue directores dicebantur *Karratti* (vox ista proprie denotat examinatores siue scrutatores.) Eorum officium erat, profectum & vires vniuscuiusque examinare, indolem iuuentutis penitus inspicere, habitoque examine principi quotannis exhibere indicem eorum, qui ad munera publica essent admittendi, simulque ostendere, qua in re vnuquisque patriae maxime usui esse posset. Accepito isto catalogo, Princeps nomina candidatorum libro inferri iussit, quo in memoria & tanquam ante

ante oculos haberet, quos ad vacantia mune-
ra admoueret. Praediæta virgo splendidum
ante quatuor annos a Karattis obtinuerat te-
stimonium, eoque nomine a principe con-
stituta erat Praeses Senatus huius vrbis, in
qua nata erat. Sancta & constans est huius
moris obseruantia apud *Potuanos*, cum cre-
dant, optime iis perspectum esse statum loci,
qui in eodem nati sunt & educati. *Palmka*
(id nomen huic virgini erat) summa cum
laude triennii spatio spartam hanc ornauerat;
habitaque fuit prudentissima totius ciuitatis
arbor. Nam tanta illi erat perceptionis tar-
ditas, vt rem, nisi ter vel quater repetita es-
set, aegre perciperet. At, quod semel per-
cepit, penitus perspexit, tantoque iudicio
quaevis problemata discussit, vt effata eius-
dem totidem oracula habita fuerint.

*Nouit enim iustum gemina suspendere lance
Ancipitis librae, rectum discreuit, ubi inter
Curua subit, vel cum fallit pede regula
varo.*

Hinc nulla ab ea quadriennii spatio dicta fuit
sententia, quae non a summo Tribunali *Pot-*
tuano confirmata & encomiis ornata esset:
Igitur institutum istud in fauorem sexus se-
quioris, quod primo intuitu damnaueram,

non plane absolum curatius examinanti vi-
sum est. Cogitabam mecum, quid, si vxor
Praetoris nostri *Bergensis* loco mariti ius di-
ceret? quid, si aduocati *Seuerini* filia, elo-
quentia ac praeclaris animi dotibus ornata
virgo, pro stupido parente causas in foro
ageret? iurisprudentia nostra parum inde de-
trimenti caperet, & forsitan Themis toties
non vapularet. Cogitabam porro, quoniam
in foris Europaeis cause celeriter adeo iudi-
cantur, sententias istas extemporales ac praecoces,
si seueriori examini subiicerentur, no-
tas censoris non effugituras. Ut pergam re-
liqua explicare: venae sectionis rationem
hanc audiui. Si quis criminis conuictus sit,
pro flagris, membrorum mutilatione aut ca-
pitali suppicio ad venae sectionem damna-
tur, quo pateat, vtrum e malitia, an sanguini-
nis aut humorum vitio deriuandum sit cri-
men, & an tali operatione corrigi queat,
adeo, vt tribunalia haec ad emendationem
potius quam ad poenam spectent. Emenda-
tio tamen haec poenam quodammodo com-
pletebatur, quoniam nota quaedam igno-
miniae erat, ex iudicis sententia hanc operatio-
nem subire. Si quis iterum laberetur, in-
dignus ciuitate iudicatus, ad firmamentum,
vbi omnes absque discrimine recipiebantur,
sole.

solebat relegari. At de exilio isto, eiusdemque indole, plura mox dicenda. Quod vero chirurgus iste, qui venam mihi medianam aperuit, ad visum sanguinis mox obstupuerit, causa haec erat, quod incolae huius globi, loco sanguinis, liquidum & candidum habent succum, per venas fluentem, qui, quo est candidior, eo maior sanctitatis nota.

Haec omnia linguam subterraneam edo; eto penitus innotuerunt, quo facto clementius iudicium ferre cooperam de gente ista, quam temere nimis damnaueram. At, quamuis stupidas & stolidas has arbores primo intuitu iudicaueram, animaduerteram tamen mox non omni humanitate esse destitutas, ac proinde nullum mihi esse periculum vitae; in qua spe confirmabar, cum videarem, bis quouis die alimenta mihi afferri. Cibus vulgo constabat e fructibus, herbis ac leguminibus; potus erat liquidus succus, quo nil dulce magis ac saporum.

Praetor iste, in cuius custodia eram, Principi siue Dynastae, haud procul ab hac ciuitate degenti, mox indicabat, in manus suas casu incidisse animal quoddam rationale, sed insolitae figurae. Rei nouitate motus Princeps, in lingua me erudiri, & deinde ad

ad aulam suam mitti iubet. Datus hinc mihi fuit Magister linguae, sub cuius institutione semestri spatio tantum profeci; ut cum incolis satis expedite fabularer. Postquam in lingua subterranea tyrocinii rudimenta depo-
sueram, adfertur ab aula nouum mandatum de ulteriore mea institutione, iubeorque se-
minario vrbis initiari, vt a *Karattis* eiusdem
siue examinatoribus perspicerentur vires in-
genii mei, & in quo disciplinae genere ma-
ximam spem promitterem. Haec omnia so-
licite exsequuntur; sed dum in stadio hoc
eram, non corporis mei minor cura habeba-
tur quam animi, & solicii in primis erant,
vt ad similitudinem arboris, quantum fieri
licuit, formarer; quem in finem ramos quos-
dam adscitios corpori aptabant.

Dum haec aguntur, hospes meus redeun-
tem quavis vespera e seminario, variis ser-
monibus ac quæstionibus exercebat. Audi-
vit summa cum animi voluptate me de iis,
quae in subterraneo hoc itinere vslu venerant,
dissertantem; maxime vero obstupuit ad de-
scriptionem terrae nostræ, & immensi, quo
cincta erat, coeli, innumeris sideribus in-
terstincti. Horum omnium attentus au-
pusque erat auditor; at erubuit non nihil ad
ea,

ea, quae narrabam de arboribus nostri orbis,
 quae inanimatae, immobiles, ac radicibus
 terrae stent fixae, ac tandem non sine indi-
 gnatione me intuebatur, cum testarer, ar-
 bores nostras caesas calefaciēndis fornacibus &
 cibis coquendis inseruire. Atramen re serio
 pensitata, paulatim ira detumuit, protensis-
 que versus coelum quinque ramis, (nam to-
 tidem illi erant) iudicia Creatoris, cuius
 sint variae occultae rationes, est miratus:
 atrente porro audiuit alia narrante. Vxor
 illius, quae adhuc praesentiam meam auerfa-
 ta fuerat, cum veram, ob quam in iudici-
 um tractus eram, causam didicisset, ac spe-
 cie me arboris, quam in orbe nostro scande-
 re solemus, deceptum, abiecta omni suspi-
 cione, in gratiam mecum rediit. At ego,
 ne inter initia coēuntis gratiae recentem cic-
 tricem rescinderem, non nisi praesente ac
 iubente marito, sermones cum illa
 miscui.

C A P V T I I I.

Descriptio vrbis Kebae.

Interea, dum in cursu hoc tyrocinii eram, per urbem me circumduxit hospes meus, ut monstraret, quicquid maxime curiosum ac spectabile erat. Ambulauimus absque impedimento, ac, quod maxime mirabar, sine ullo incolarum accursu; aliter ac apud nos fieri solet, ubi ad omne, quod insolitum est, cateruatim aduolant homines, ut curiosos pascant oculos. Nam incolae huius planetae nouitatis parum audi solidam tantum se-
stentur. Ciuitati huic nomen est *Keba*, quae inter vrbes Principatus *Potuani* secundum locum tenet. Incolae graues adeo sunt ac prudentes, ut quot ciues, tot Senatores dices. Honestissimum ibi est senectutis domicilium; nusquam enim tantum tribuitur aetati, nusquam senectus est honoratior, cuius non in sententia sola, sed & nutu residet auctoritas. Mirabar gentem adeo modestam ac sobriam certaminibus ludicris, comoediis ac spectaculis delectari; nam haec grauitati eiusdem parum conuenire videbantur. Id quod animaduer-

aduertens hospes: per totum , ait , hunc Principatum seria ac nugae per vices nos partiuntur,

*Saturnumque grauem nostro Ioue frangimus
vna.*

Inter alia enim huius Principatus egregia instituta erat permisso voluptatum innocuarum, quibus roborari creditur animus, & ad molestia obeunda munera reddi idoneus, quibusque dissipari purantur atrae istae nubes, ac melancholici affectus tot turbarum, seditionum ac prauorum consiliorum fontes. Hac ratione ducti grauiora opera lusibus iocisque distinguunt, seueritatem tamen comitatemque ita miscentes ne illa in tristitiam, haec in petulantiam degeneret. At non sine indignatione animaduertebam , inter spectacula & ludos scenicos numerari exercitia disputatoria. Namque statis anni temporibus , factis sponsonibus , & certo vincentibus statuto premio, disputatores tanquam gladiatorum paria committebantur, eisdem fere legibus, quibus certamina apud nos fiunt inter gallos gallinaceos aut animalia aequa ferocia. Hinc diuitibus mos erat , alere disputatores , quemadmodum in orbe nostro canes venaticos , eosdemque in arte disputandi siue dialectica erudi-
re,

re, ut idonei & loquaces redderentur ad statuta, quae quotannis fierent, certamina. Ita ciuis quidam opulentus, nomine *Henochi*, triennii spatio magnas opes, scilicet 4000 *Ricatu* cumulauerat e tropaeis vnius, quem hunc in finem alebat, disputatoris, & haud semel immodicae summae domino eiusdem oblatae fuerant ab iis, qui ex eiusmodi exercitiis quaestus facere solebant; sed adhuc vendere nolebat thesaurum, vnde tot illi quotannis erant redditus. Mira ille linguae volubilitate pollens diruebat, aedificabat, quadrata rotundis mutabat, syllogismorum captiōnumque dialecticarum laqueis strepebat, & vnumquemque opponentem distinguendo, subsumendo & limitando eludere, ac ad silentium pro lubitu reducere callebat. Semel atque iterum spectaculis eiusmodi summa cum animi aegritudine interfui. Nam impium & indignum mihi videbatur, augusta adeo exercitia, quae ornare solent gymnasia nostra, in ludos scenicos transformari. Et cum ad animum reuocarem, ter me summo cum applausu publice disputasse, & lauream exinde emeruisse, a lacrimis vix temperare poteram. Caeterum non ipse magis aetius, quam disputandi modus stomachum mihi mouebat. Conduicti enim erant certi stimu-

stimulatores, quos dicebant *Cabalcos*, qui, cum viderent impetum disputantium langescere, latera eorundem sistris quibusdam pungebant, ut denuo recalescerent, ac vires torpentes integrarent. Mitto alia, quorum meminisse pudet, & quae in gente exculta damnabam. Praeter hos disputatores, quos *Maskabos*, siue altercantes, per ludibrium vocant subterranei, erant & alia certamina inter quadrupedia, tam fera, quam mansueta, & alites maxime feroce, quae certo spectantibus pretio exhibebantur. Quaerebam ab hospite, qui fieri posset, ut gens, tanto iudicio praedita, ad ludos circenses reiiceret nobilia adeo exercitia, quibus facultas loquendi paratur, veritas detegitur, ingeniumque acuitur. Respondebat ille, certamina haec barbaris olim saeculis magni aestimata fuisse; sed cum experientia tandem edoceti fuerint, veritatem disputando potius suffocari, iuuentutem procacem redi, turbas inde enasci, & solidis studiis compedes iniici, ab Academiis ad circos haec exercitia, transtulisse: & docuisse euentum, silentio, lectione, ac meditatione citius magisterium adipisci tyrones. Qua tamen responsione, quantumuis speciosa, non acquiescebam. In ciuitate hac erat Academia siue Gymnasium,

vbi decenter ac summa grauitate docebantur artes liberaliores. Ab hospite meo in auditorium cuius scholae introducor die quodam solenni, quo ercaretur *Madic*, siue *Philosophiae Doctor*. Celebratus fuit aetus absque vlla caeremonia, nisi quod Candidatus docte & eleganter de problemate quodam physico disseruerit; quo exercitio defunctus, a Praesidibus Gymnasii in album relatus est eorum qui publice docendi iure gaudent. Rogitanti hospiti, ecquid aetus iste mihi placuisset, respondebam, siccum nimis ac ieunum praenostris promotionibus mihi visum. Exponebam porro, qui apud nos creari soleant Magistri ac Doctores, nempe praeuiis speciminibus disputatoriis. Ad haec frontem ille contrahens, modum & indolem eiusmodi disputationum, &, qui a subterraneis differant, quaerit. Respondebam ego, vulgo fieri de rebus admodum doctis & curiosis, in primis de iis, quae spectant ad mores, linguas, & vestitus duarum veterum gentium, quae olim in Europa maxime floruerant; testabarque me trinis eruditis disputationibus commentatum in veteres earundem gentium crepidas. Hoc audito, tantum editi cachinnum, vt tota domus inde exsonaret. Excitata ad strepitum hunc vxor illius aduo-

aduolat, causam risus curiose scisitans. At, tantam ego conceperam iram, vt respondere non dignarer; nam indignum mihi videbatur, res adeo graues ac serias cum risu ac ludibrio excipi. At a marito tandem id, quod rei erat, edocta, in risum non minorem eru-
pit. Res haec per totam disseminata, per-
petuis sannis ansam dedit, & vxor Senatoris
cuiusdam, in risum prona, narratione hac
adeo commota fuit, vt ilia crebris cachinnis
paene dissolueret. Et cum non ita multo
post febri correpta moreretur, credebatur ex
immoderato hoc risu, quo pulmonem nimis
exagitauerat, morbum, qui fatalis illi erat,
contraxisse. Sed de vera mortis causa non
satis liquide constat; murmura tantum eius-
modi audiebantur. Erat alias praeclarae in-
dolis matrona, ac strenua mater familias; nam
septem illi erant rami, quod rarum in isto
sexu. Hinc mortem illius aegre tulerunt
omnes honestae arbores. Humo mandatur
intempesta nocte extra vrbis pomoeria, iis-
demque vestibus effertur, quibus mortua est
inuenta. Cautum enim lege est, ne quis in
vrbe sepeliatur, cum aërem ex effluviis ca-
dauerum putrescere credant. Cautum porro
est, ne cum insigni comitatu ac splendido
ornatu efferantur funera, vermium scilicet

pabula mox futura. Quae omnia satis prudenter instituta mihi videbantur. Parentalia tamen haberi solent orationesque funebres, sed quae pura tantum hortamina sunt ad bene vivendum, quaeque mortalitatis imaginem ante oculos audientium ponunt. Adesse iubentur Censores, obseruaturi, an defunctorum praeter merita memoriam aut extenuent oratores, aut attollant. Hinc encomiorum parcissimi sunt oratores subterranei, cum poena immodice & praeter merita laudantibus sit statura. Non ita multo post, cum tali parentationi interfueram, quaerebam ab hospite de sorte & statu defuncti herois, cuius memoria celebrabatur. Respondit ille, agricolam fuisse, quem ad urbem tendentem mors in itinere occupauerat. Hinc, qui nuper a subterraneis derisus fueram, meo more non minus effuse ridebam, relaque, quae in Europaeos vibrauerant hi, strenue retorsi. Ecur, aiebam, boues a tauri, rusticorum socii, & commilitones, pro rostris etiam non laudantur? eandem, quam fossores terrae materiam orationi, suppeditabunt, eodem ministerio fungentes. At a risu me temperare iubet hospes, docens, agricultoras in his terris summo in honore haberis, ob nobilitatem ministerii, in quo occupantur.

tur, nullumque vitae genus hic honestius agricultura censeri. Hinc quiuis honestus rusticus, ac diligens paterfamilias, nutritor & patronus oppidanorum salutatur. Eo respectu fieri solet, ut agricolae, cum circa autumni initium, aut mense Palmae ad urbem cum ingenti numero vehiculorum, frumento onustorum, tendunt, extra portas urbis obuios habeant Magistratus urbis, ac tubarum clangore, & symphoniae sono, ouanarium ritu, in ciuitatem introducantur. Stupescet ad hanc narrationem, ad animum reuocans sortem agricolarum nostrorum, subfoeda feruitate gementium, & quorum occupationes sordidas & illiberales iudicamus prae aliis artibus, quae ministrae sunt voluptatum, ut, coquorum, farrorum, unguentariorum, saltatorum etc. Hospiti quidem hoc paulo post, sed sub fide silentii exposui, verens, ne nimis sinistra iudicia de genere humano ferrent subterranei. Silentium ille pollicitus, ad auditorium me, vbi habenda esset oratio funebris, secum duxit. Fateor, nil vnam me solidius, veracius, & ab omni adulacionis specie magis immune audivisse, & visa mihi haec parentatio exemplar, ad quod omnes eiusmodi orationes exprimi deberent. Orator primo conspectum dedit

virtutum defuncti, moxque vitia ac infirmi-
 tates enumerauit, monendo auditores, vt
 ab hisce sibi cauerent. Redeuntibus ex audi-
 torio obuius fit noxius quidam, tribus custo-
 dibus stipatus. Idem nuper ex iudicis sen-
 tentia poenam brachii (ita vocant venae se-
 ctionem) subierat, iam vero in nosocomium
 vrbis publicum trudendus. Quaerenti da-
 mnationis causam, respondetur, eundem pu-
 blice de qualitatibus ac essentia Dei disputa-
 se; id quod prohibitum in his terris, vbi
 curiosae eiusmodi disputationes temerariae
 adeo ac stolidae censemur, vt in compositae
 mentis creaturas cadere nequeant. Solitum
 est igitur subtilem hos disputationes, tanquam
 insanos, post venae sectionem in ergastula
 publica compingere, donec delirare cessant.
 Hinc tacite mecum: hei! *quid de Theologis*
 „nostris hic fieret? quos quotidie dei qualita-
 te & attributis Numinis, de natura spiri-
 tuum, & id genus aliis mysteriis rixantes
 cernimus. Qualis fors esset Metaphysicis
 „nostris, qui transcendentalibus suis studiis
 „superbientes, supra vulgus sapere, imo
 „Diis se proximos credunt? Certe pro laureis,
 „birretis, pileis Doctoralibus, quibus in ter-
 ris nostris decorantur, iter sibi panderent

„ad

„ad ergastula, aut nosocomiorum candidati fierent.

Haec & alia, quae valde paradoxa mihi visa sunt, tempore tyrocinii notabam. Aderat tandem mandato Principis definitum tempus, quo e Gymnasio in aulam cum testimonio dimittendus essem. Splendida mihi encomia & niueos calculos pollicebar, fretus qua propria virtutibus, cum linguam subterraneam exspectatione celerius didicissem, qua hospitis mei fauore, ac iudicium decantata integritate. Tandem traditum mihi est testimonium, quod prae gaudio tremens aperui, auditus laudes meas legendi, exindeque, qualis fors mea foret, noscendi. At lectio eiusdem in iram & desperationem me conciecit. Literae commendatitiae his verbis conceptae fuerunt:

„Mandato Serenitatis vestræ obsequentes,
 instru&tum solicite in Gymnasio nostro dimit-
 „timus animal nuper ad nos ex alio orbe de-
 latum, hominemque se nuncupans. Per-
 „specto penitus eiusdem ingenio, ac mori-
 „bus exploratis, docilem satis ac promptissi-
 „mae perceptionis offendimus, sed obliqui
 „deo iudicii, vt ob ingenium nimis praecox,
 vix ad creaturas rationales referri, ne-

„dum ad munus aliquod momentosum ad-
mitti queat. At, cum perniciitate pedum
nobis omnibus sit praestantior, cursoris au-
lici officio fungi strenue poterit. Datum ex
Seminario de Keba, mense Veprium, a Se-
renitatis Vestrae seruis humillimis“.

Nehec. Iochtan. Rapasi. Chilac.

In lacrimas hinc effusus hospitem meum
adibam, humillime obsecrans, ut, auctori-
tate sua interposita, clementius testimonium a
Karattis extorqueret, vique monstraret iis-
dem testimonium meum Academicum, in
quo ingeniosus & optimae notae ciuiis salutor.
Regessit ille, testimonium istud in nostro or-
be suo stare pretio, ubi forsitan maior um-
brae quam corporis, maior corticis quam
medullae habeatur ratio, sed nullius hic esse
ponderis, ubi in viscera rerum penetratur:
hortatur porro, ut sortem meam patienter
feram, maxime cum testimonium rescindi-
aut mutari nequeat. Nam nullum hic gra-
vius crimen esse virtutum immeritarum praec-
onio. Vulneri tamen fomentum aliquod
adnoturus,

verba facit, quibus hunc lenire dolorem
Posit, & ingentem morbi partem remouere:

Ne

*Ne cures haec, quae stulte miraris & optas,
Quos non praecepit subiecta potentia ma-*

*gnac
Inuidio? mergit longa atque insignis ho-
norum*

*Pagina: namque homini, nimios qui captat
bonores,*

*Et nimias venatur opes, numerosa parantur.
Excelsae turris tabulata, vnde altior illi
Casus, & impulsa praeceps immane ruinae.*

Porro addidit; nihil tale in tenui aut medio-
cri fortuna metuendum. Quod vero ad te-
stimonium Karattorum attinet, illud confir-
mat, oculatissimos simul ac integerrimos es-
se iudices, qui nullis neque donis corrum-
pi, neque minis deterreri possunt, ut vni-
guem latum a vero deflestant; quapropter in
hac etiam causa nullum esse suspicioni locum.
Candide tandem ipse fassus est, iam dudum
innotuisse sibi imbecillitatem iudicii mei, ac
statim e memoriae meae vbertate, & celeri
apprehensione iudicasse, lignum me non es-
se, ex quo Mercurius fieri posset, ac proin-
de ob insignem iudicii eclipsin ampio alicui
muneri non sufficerum. Didicisse se, ait,
e narrationibus & descriptione gentis Euro-
paea, me

*Stultorum in patria, prauoque sub aëre
natum.*

Caetera de amicitia sua prolixè testatus, itineri ut absque mora accingerer, me hortatus est. Consilium prudentissimi viri secutus sum, in primis cum ita postularet necessitas, & temerarium mihi videretur, mando Principis obniti.

In iter igitur me coniicio, comitantibus nonnullis arbusculis, quae simul mecum a seminario dimissae, eundem in finem ad regiam urbem ablegantur. Dux itineris erat senior, quidam e numero *Karattorum*, siue ephorum, qui, cum aetate confectus, pedum vitio laboraret, tauro vehebatur. Nam insolitum hic est vehiculis vti, & soli hoc senes decrepiti siue aegroti priuilegio gaudent, quamuis nobis excusatores essent huius planetæ incolae ob difficultatem & tarditatem incessus. Memini, cum descriptionem semel fecissem vecturarum nostrarum, equorum scilicet, quadrigarum & pyxidum, in quas sarcinarum instar compacti, per urbem vehimur, ad hanc meam narrationem subridere subterraneos, maxime cum audirent, e vicinis alterum inuisere alterum non solere, nisi plaustro vel pyxidi inclusum, & a duobus fero-

ferocissimis quadrupedibus per vicos ac plateas abreptum. Ob tarditatem incessus, qua laborant arbores hae rationales, triduum huic itineri infumere cogebamus, quamuis *Keba* ab urbe principali vix spatio quatuor milliarium dirimatur. Nam si solus fuisse, una die iter hoc explicuisse. Gaudemus equidem, pedum beneficio me subterraneis longe praestare, sed dolebam simul, ob istam corporis praestantiam, ad vile & abiectum ministerium proscriptum iri. *Velllem me, dixi, eodem pedum vito, quo subterrani laborare; cum hoc solo defectu euitarem destinatum mibi seruile & ignobile munus.* Quo audito, Dux noster: *si bac ait, corporis praestantia natura non quodammodo compensasset animi tui defectus, tanquam inutile terrae pondus te omnes intueremur;* Ob ingenii enim: *velocitatem sola rerum putamina, non nucleos vides;* & cum duo tantum rami tibi sint, in quouis opere manuario subterraneis longe inferiores. Haec omnia cum audiuerim, gratias Deo egi ob pedum praestantiam; cum absque hac virtute me inter creaturas rationales locum vix habiturum visiderem,

Iter faciens non sine admiratione videbam, incolas labori adeo intentos, ut ad adspe-

adspicuum prætereuntium, quamquam insolitum esset spectaculum, nemo labores intermitteret, aut lumina circumferre dignaretur. At finito die, laboribus solitis defuncti, ludis ac omni modis animi remissionibus vacant, conniuente summo Magistratu, qui ludos hos corporum ac animorum fulturas existimans, creaturas iudicat, iisdem non minus ali, quam cibo & potu. His & aliis de causis iter hoc summa cum animi voluptate confeci. Regionis forma pulcherrima est. Imaginare amphitheatrum aliquod, & quale sola rerum natura possit effingere. Vbi natura minus prodigia fuerat, suppleta omnia erant arte incolarum, qui, positis a Magistratu praemiis, ad rusticos labores & agros colendos ornandosque acuebantur, qui vero agrum fordescere patiebatur, aerarius fiebat. Peragruimus multos spectabiles vicos, qui ob frequentiam, unius perpetuae & contiguae urbis conspectum dant, vnamque faciem longe lateque contexunt. Infestabamur tamen nonnihil a simiis quibusdam sylvestribus, quae viis passim inerrantes, me, quem ob affinitatem formæ gentilitium credebant, crebris assul-

assultibus vellicabant. Hinc iram & indignationem suppressimere non poteram, maxime cum yiderem, scenam hanc risus materiam arboribus dare: nam ad aulam ducebar, cum ita iusserat Princeps, eodem habitu, quo in planetam hunc delatus fueram, harpagonem scilicet dextra tenens, quo perspiceret, qualis esset orbis nostri ornatus, & quo apparatu huc primum appulisse. Et commode tunc ad manum erat harpago, quo simias cateruatum ingruentes in fugam mittere conabar, quamvis frustra; nam in fugientium locum plures successerunt, adeo, ut quouis momento gradum praeliantis componere cogerer.

CAPVT

C A P V T . I V .

Aula Principis Potuani.

Tandem ad urbem regiam *Potu* ventum est. Magnifica quidem ac speciosa vrbis est. Aedifica ibi porrectiora sunt *Kebanis*, strataque magis patula & commodiora. Primum, ad quod delati sumus, forum ingenti mercatorum copia erat frequens, artificiumque & opificum tabernis vndique cinctum. Videbam attonitus in medio fori noxiun quendam, collo in laqueum inserito stantem, & ingenti grauissimarum arborum corona, quae speciem senatus praebuit, circumdatum. Quaerenti mihi, quid rei esset, ac quam ob noxam suspendium meruisse in primis cum nullum crimen in his terris sit capitale? respondetur, reum hunc esse nouatorem (*Proiect-Mather*) qui abrogationem veteris cuiusdam consuetudinis suaserat, circumstantes esse iureconsultos & senatores, qui nouum commentum more solito examinarent, ita ut, si bene digestum, ac reipublicae salutare deprehensum foret, reus non modo absoluendus, sed & remuneran-

nerandus esset; si vero damnosum publico, aut si nouator ad proprium commodum ista legis antiquatione collineare videretur, gula eiusdem, uti reipublicae perturbatoriis, mox laqueo frangeretur. Et haec est causa, cur pauci hanc aleam iacere, aut legis cuiusdam abrogationem suadere audeant, nisi res adeo aequa sit ac liquida, ut de successu dubitari nequeat. Adeo existimant subterranei, servandas esse leges veteres, & maiorum instituta in honore habenda; credunt quippe nutare rempublicam, si ad cuiusuis libidinem mutentur aut antiquentur. Tunc ego mecum: „Hei! quid de nouatoribus nostri „orbis hic fieret, qui sub specie publicae uti „litatis quotidie nouas meditantur leges, non „statui publico, sed priuatis quaestibus an- „cillantes.

Tandem in spatiostam domum introducimur, solitum iis receptaculum, qui e seminariis totius principatus emancipantur. Ex eadem domo educuntur Principi fistendi. Dux noster, siue *Karatti*, accinetos nos stare iubet, dum digrediatur, aduentum nostrum Principi nunciaturus. Vix egressus erat ille, cum ingens aures nostras ferit clamor, qualis triumphantium esse solet, mox tibia-

tibiārum sonitu ac tympanorum strepitu omnia personabant. Excitati ad hunc strepitum, & foras egressi, conspicamur arborēm quandam, magnifico comitatu incedentem, coronaque e floribus contexta redimic tam; moxque patuit, eundem esse ciuem, quem collo in laqueum inserto stantem nuper in foro videramus. Causa triumphi erat approbatio legis, quam capitī periculo suaserat. At quibus argumentis veterem ille legem impugnauerit, non mihi innotuit, nec ullo modo ad notitiam meam peruenire potuit ob taciturnitatem incolarum, qua sit, ut minima res, quae ad statum publicum pertinet, aut in Senatu peragitur, plebem lateat; aliter ac fieri solet apud nos, ubi Senatus consulta & consiliorum conclusa in cauponis ac triuiis postridie narrantur, discutiuntur, notantur. Post unius horae intercapedinem reuertitur Karatti, nosque omnes sequi se iubet. Dicto nos audientes ducem sequimur. In itinere nostro passim occurrabant arbuseculae, quae venales offerebant impressos de rebus curiosis ac memorabilibus libellos. In ista libellorum farragine conspicabar forte opusculum, cui titulus erat: *De novo & insolito Phænomeno, siue Dracone volante, qui anno superiore apparuit.*

Vide-

Videbam me ipsum, qualis eram; cum circa planetam cum harpagone & syrmate funis volutarer, aeri incisum. Vix risum eo aspectu continere poteram, & tacite mecum dicebam:

Hei qualis facies, & quali digna tabella!

Empto tamen libro tribus *Kilac*, qui duobus solitis nostrae monetae equiparari possunt, risum compressi, iter tacite persecutus ad regiam. Hanc ars potius ac nitor commendant, quam atria

*Regali splendida luxu
Aut picturata lucentia marinora vena.*

Paucos tantum conspicabar aulicos siue apparitores; nam temperantia Principum omne, quod superfluum est, proscriptit. Nec opus hic est tot ministris, quot poscunt aulae nostri orbis; nam quot rami his arboribus erant, tot brachia, adeo ut labores manuarii, ac ministeria oeconomica triplo vel quadruplo citius expediri possint.

Hora prandii erat, cum aulam Principis intrauimus. Et cum seorsum mecum loqui desiderauerat Serenitas sua, antequam accumberet, solus in diaetam intromittor. Erat

D in

in hoc Principe insignis clementiae ac grauitatis mixtura. Tanta eiusdem erat constantia, ut serenitas oris vultusque nulla aegritudine posset obnubilari. Viso Principe, in genua mox procubui. At ad orationem hanc stupebant circumstantes, & cum causam, cur genua flecterem, roganti Principi indicassim, surgere me iussit, dicens, talem cultum soli Numini deberi: addit porro, sola obedientia, labore ac industria hic fatuorum Principis obtineri. Postquam surrexeram, variae mihi quaestiones datae; & primum:

*Qua veniam, causamque viae nomenque
rogatus*

*Et patriam: Patria est, respondeo, gran-
dior orbis;*

*Klimius est nomen; veni nec puppe per
vndas,*

*Nec pede per terras; patuit mibi perusius
aetber.*

Pergit ille quaerere de rebus, quae in itinere euenerant, de nostri orbis moribus ac scitis. Pathetice tunc exposui hominum virtutes, ingenia, urbanos mores & alia, quibus genus humanum maxime superbire solet. Sed narrationem hanc frigide excepit, ac ad non-nul-

nulla, quae maximam admirationem mea opinionem ciere debuissent, oscitauit. Tunc ego mecum: *Hei! quam varii sunt mortalium gustus! quae nos maxime officiunt, bisce nauicam mouent.* Maxime vero aures Principis offendere videbam id, quod de modi procedendi in iure, de adiutoriorum nostrorum eloquentia, & de iudicium in sententia dicenda celeritate exposui. Conabar hoc paulo explicatius reddere, sed loquentem interpellans ad alia digressus est, tandemque de cultu ac religione nostra sciscitari coepit. Explicui tunc breuiter omnes fidei articulos, ad quorum recitationem non nihil ex rugis remisit, restans, vnicuique se haud inuitum subscribere posse, tantum miratur, gentis iudicij expertae lana adeo de Deo eiusdemque cultu esse principia. At cum mox audiret, christianos in sectas innumeratas esse diuisos, ac ob istam in fide discrepantiam in propria viscera armari: „Apud nos, ait, etiam variae „de rebus ad cultum diuinum pertinentibus „sunt dissentientes sententiae; at alter alterum „proinde non persequitur. Nam omnis per- „secutio ob res theoreticas aut errores, e so- „la perceptionis varietate orientes, non nisi „a fastu oritur, cum alter altero perspicacio- „rem se stolidi autumat: qui fastus vix place-

„re poterit Deo, modestiae ac humilitatis commendatori. Nemini, ait, qui bona fide in theoreticis a recepta opinione aberrat, circulos iudicii turbamus, modo in practicis, quae cultum Numinis spectant, consentiat, ac in eo vestigia premimus decessorum nostrorum, qui inhumanum existinarunt, iudiciis creaturarum compedes iniicere, ac in conscientias dominari. Huius quoque regulae obseruantiam in rebus politicis sollicitate commendamus, ita, si subditorum viae sint opiniones de corporis nostri forma, de vitae genere, de oeconomia, & id genus aliis, iidem vero agnoscant me legitimum Principem, cui obsequium deberur, cunctos existimo bonos esse ciues". Respondebam ad haec: Serenissime Princeps! istud apud nos dicitur Syncretismus, maximeque a literatis nostris improbatum. Non dedit mihi spatium plura loquendi, nam subiratus mox abiit, iubens ut manerem, donec prandium finitum esset.

Ad mensam sedebant ipse Princeps cum serenissima eiusdem coniuge, item Filius Principis cum magno Cancellario sive Kadoki. Idem Kadoki ob morum urbanitatem ac prudentiam circumspectam maximi inter-

Po-

Potuanos nominis erat. Per integros vigin-
ti annos nullam in senatu sententiam tulerat,
cui caeteri non suffragati erant; nihil in re-
bus publicis statuerat, quod non in causa-
sum steterat, dictaque eius totidem erant
axiomata. At perceptionis adeo tardae simul
erat, ut ad minimum editum concipien-
dum 14 dierum spatium stipulari soleret.
Hinc si in nostrum orbem delatus foret, ubi
cunctatio omnis desidiae ac ignauiae nomen
accipere solet, parum idoneus rebus alicuius
ponderis esset iudicandus. At, cum quic-
quid perciperet, penitus perspiceret; nihil
que, nisi praevio ac graui examine adhibi-
to statueret, dici poterat plura fecisse, quam
decem ex iis, qui prompte & celeriter nego-
tia obeunt, ac vulgo magna ingenia dicun-
tur, quorum acta reformari, mutari ac li-
mam saepius subire solent, adeo ut tempore
ministerii exacto, nihil non tentatum, sed
nihil simul peractum cernere liceat. Inter
apophthegmata igitur aulae huius insigne est
istud, nempe eos, qui prompte nimis mu-
nera obeunt, comparari posse cum otiosis
ambulatoribus, qui progrediendo, retroeun-
do eandem semitam terunt, mouendoque
nihil promouent.

Postquam accubuerat tota serenissima Domus, intrat virgo octo ramorum cum totidem patinis & orbibus, adeo ut momento citius tota quadra ferculis instruatur. Secuta mox alia arbor cum octo lagenis diuersi generis musto aut succo impletis. Huic erant nouem rami, quo circa ministeriis domesticis aut oeconomieis aptissima iudicabatur. Sic a duobus solis ministris, com mode peragitur id, quod ab integris ministriantum cohortibus effici nequit in aulis terrestribus. Eadem, qua apposita erant, dexteritate fercula etiam auferuntur. Prandium frugi erat, sed simul nitidum. Ex appositis ferculis uno tantum, quod maxime ad palatum erat, usus est Princeps; alter ac diuites nostri orbis, qui lautam negant coenam, nisi ablatae patinae alia melior atque amplior succenturietur. Dum prandebant, varii de virtutibus ac vitiis, item de rebus politicis sermones serebantur, adeo ut voluptates studiis condirentur. Mei quoque mentio identidem facta est, quem ob celeritatem apprehensionis credebant lignum esse, e quo viꝝ mercurius fieri posset.

Postquam exempta fames epulis, mensa que remotae,

testi-

testimonium meum exhibere iubeor. Quo perlesto, in pedes meos oculos coniiciens Princeps, recte ait iudicasse *Karattor*, & fieri ita debere. Hoc responso tanquam fulmine percussus, manantibus vbertim lacrimis, petebam reuisionem aetorum, cum, virtutibus meis & ingenii dotibus penitus examinatis, longe clementius sperarem iudicium. Princeps, vt erat clemens ac aequus, ob molestum & insolitum hoc postulatum, mihi non succensus, nouum & curatius examen praesenti *Karatto* iniungit. Durante hoc tentamine, paulum secessit, caetera perlecturus testimonia. Digresso Principe, *Karatti* nouas mihi quaestiones proposuit solvendas. Respondebam ego solita mea celeritate, quam miratus ille; *Celeriter quidem*, ait, *rem capis, sed iugulum rei non arripis;* *indican enim solutiones tuae, quaestionem potius prompte perceptam, quam recte perspectam.* Finito tentamine, principis diaetam intrat, moxque reuertitur cum sententia huius tenoris: male me ac imprudenter fecisse reuocando in dubium *Karattorum* iudicium, ideoque eam me poenam incurrisse, quam temere calumniantibus dictitat legis spatii quarti maioris spatium tertium minus (per spatia maiora & minora, siue *Ski-*

bal. & *Kibal* intelligunt libros & capita) ac meruisse me venae sectionem more maiorum pati ambobus meis ramis siue brachiis, ac ergastulo publico includi. Verba Legis libr. 4. cap. 3. de Calumniis haec sunt: *Spik. antri. Flak Skak. mak. Tabu Mibalatti Silac.* At quamvis euidens sit verborum sensus, & sanctio legis nullam exceptionem patiatur, decreuisse tamen Serenitatem suam grauissimum hoc delictum peculiari gratia, qua ob animi praeccoci vitium, qua ob ignorantiam legis mihi ignoscere, cum peregrino & nouo hospiti noxa absque legis violatione remitti quodammodo posset. Tandem, ut eo maiorem in me testaretur fauorem ac benevolentiam, locum mihi dedisse inter cursores aulicos ordinarios, quo fauore acquiescere me debere.

Hac dicta sententia, arcessitur *Kiua* siue secretarius, qui me cum caeteris nuper adventientibus candidatis in album promouendorum inferret. Idem secretarius vir erat egregiae formae, vnde decim scilicet ramorum, ideoque vnde decim simul epistolas eadem, quas nos facilitate vnam solam scribimus, exarare poterat; mediocris tamen iudicii erat, quam ob causam ad maiora ascendere nequirit,

ret, sed in eodem officio, quod triginta fe-
re annos exercuerat, consenserere cogere-
tur. Is vir erat, quo cum postea coniunctissi-
mus viuebam, quemque maxime colere
debebam, cum copias editorum aut episto-
las scriberet, quas cursor ego per prouincias
disseminarem. Obstupui saepe, cum vide-
rem, qua dexteritate spartam impleret, cum
haud raro undecim exemplaria eodem tem-
pore scriberet, iisdemque simul totidem si-
gilla imprimeret. Igitur inter res maxime
prosperas in familiis numerantur partus mul-
torum ramorum. Hinc mulieres puerperae,
postquam foetus feliciter sunt enixaee, vici-
nis notum facere solent, quot ramis in lu-
cem prodierint infantes. Fama hic erat;
patrem secretarii nostri duodecim ramos ha-
buisse, totumque eius genus pluralitate ra-
morum praे aliis celebre. Accepto meo di-
plomate, cum inter cursores principis ordi-
narios receptus fuisset, cubitum iui; sed,
licet valde fessa essent membra, maximam
tamen noctis partem perugil oculos frustra
in somnum ouabam. Nam animo continua-
oberrauit ignobile, ad quod damnatus eram,
ministerium, & indecorum ac turpe videba-
tur Ministerii Candidato ac Baccalaureo ma-
gni orbis, vilem agere curforem subterra-

neum. In tristi ista imagine magnam noctis partem vigil exegi, & in hoc aestu legebam & relegebam testimonium meum academicum, quod mecum asportaueram (nam antea notaui diem ac noctem hic parum differre.) Tandem his curis & cogitationibus fessum altus sopor oppressit. Variae tunc quiescenti occurribant imagines. Videbar in patriam redux, popularibus, quae in itinere subterraneo acciderant, ad rauim vsque exponere: mox aeriam nauigationem mihi fingens, cum toruo alite rem habebam, qui tantum mihi negotium facessebat, ut somnus praelianti tandem excutetur. At euigilans cum horrore conspicabar lecto adstantem eximiae magnitudinis simiam, quae per ianuam cubiculi non satis sollicite clausam intrauerat, ac in cubile irreps erat. Istud improuisum phaenomenon tantum mihi terrorem incussit, ut ingenti vociferatione, qua tota camera exsonuit, auxilium implorarem. Excitatae hoc strepitum arbusculae quaedam, quae in cubiculis meo contiguis cubabant, intrant, luctanti mihi cum simia in auxilium veniunt, foedumque istud animal foras eiiciunt. Audi vi, mox fabulam hanc Principi largam risus materiam praebuisse. At, ne in eundem casum

sum' saepius reciderem, iussit illico me more
subterraneo vestiri, ramisque exornari. Ves-
tites vero Europaeae, quas adhuc portaue-
ram, mihi ademptae, ob insolentiam sus-
pensae fuere in cimelio principis cum hoc
epigrammate: **C V L T V S C R E A T V R A E S V-**
P E R T E R R A N E A E. Hinc ego mecum:
„Quid si sartori Bergensi Iano Andreae vesti-
„um harum formatori innotesceret, opifia
„sua inter cimelii subterranei riora afferua-
„ri? fastu sine dubio intumesceret, vixque
„posthac ipsis consulibus aut vrbis centurio-
„nibus cedereret.

Post hunc casum reliquum noctis insom-
ne egi usque ad solis ortum. Tunc surgen-
ti affertur diploma, quo cursoris ministe-
rium mihi injunctum fuerat. Innumera
mox dabantur negotia peragenda, perpetu-
umque eram mobile, ad vrbes minores ac
maiores edicta ac literas publicas perferens.
In hisce expeditionibus meis indolem huius
gentis curiosius scrutatus, miram in pleris-
que detegebam urbanitatem ac raram sapien-
tiam. Soli incolae ciuitatis *Mabalki*, qui
omnes vepres sunt, parum culti ac morati
mihi videbantur. Quaeuis enim prouincia
suis peculiaribus gaudet arboribus siue inco-
lis; id quod maxime patet e gente rustica siue
agri-

agricolis, qui omnes indigenae sunt: Nam in magnis ciuitatibus, praesertim in vrbe regia, colluuius erat omnium arborum. Crevit ista, quam de prudentia incolarum huius principatus conceperam, opinio, prout virtutes eorum penitus inspiciendi data est copia. Leges & consuetudines, quas maxime improbaueram; maxime mox ob aequitatem ac iustitiam laudabam, verso in admiracionem contempru. Haud difficile mihi foret integrum exhibere indicem rerum ac consuetudinum, quae leuiter intuenti stulta, curiosius vero rimanti solidae ac prudentes viuae sunt. E sexcentis vnum tantum afferam exemplum, quod characterem huius gentis graphice exprimit. Rectoratum scholae cuiusdam cum ambiret Philologiae studiofus, petitio eiusdem tali munera erat commendatione: testabantur nempe ciues vrbis *Nabami*, candidatum in coniugio cum lasciuia ac infida vxore integros quatuor annos placide vixisse, ac cornua sua patienter gessisse. Testimonium his fere verbis conceptum erat:

„Cum testimonium vitae & morum a tribulibus petierit doctus ac venerandus vir „*Iocthtan Hu*, testamur nos ciues habitantes in vico siue regione vrbis *Pesco*, integrum
qua-

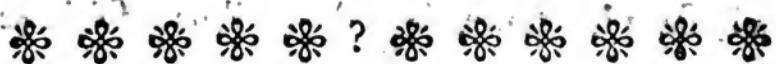
„quadriennium eundem in matrimonio cum
 „infida coniuge absque ullo strepitu vixisse,
 „cornua sua patienter gessisse, ac tanta mode-
 „ratione animi istud malum pertulisse, ut
 „dignissimum scholae vacantis Rectorem,
 „modo studia moribus respondeant, fore omi-
 „nemur. Datum die decimo mensis Palmae
 „3000mo anno post magnum Diluvium.”

Isti tribulum commendationi annexum erat testimonium a seminarii *Karattis* de doctrina ac studiis eiusdem, quod magis ad rem facere videbatur; nam quodnam esset meritum cornuti ludimagistri p[ro]p[ter]e alijs Doctribus, haud facile capiebam. At paradoxi huius testimonii hic erat sensus: Inter virtutes, quae Doctorem maxime commendant, est moderatio; namque hic, nisi ferrea præditus sit patientia, cum toto eruditionis suae apparatu parum aptus erit muneri scholastico, quod absque seueritate ac iracundia sit exercendum, ne intempestiuis suis castigationibus iuuenum animi exasperentur. Iam cum maius moderationis exemplum vix dari potest ista, qua insigne adeo malum domesticum pertulerat candidatus, ita vicini supplicantis non dubitarunt huic maxime arguento insistere, vt exinde euincerent, quid sibi

sibi pollicere possent a ludimastro, hanc virtute inter alios conspicuo. Dicitur ad insolitam hanc commendationem impense risisse Principem; at cum non plane absurdam iudicauerit, in petitorem vacantem contulit Rectoratum: & constat, spartam hanc tantu[m] dexteritate eundem impletse, ac tyrones moderatione & clementia adeo sibi deuinxisse, ut potius tanquam parentem, quam scholae moderatorem, eundem intuerentur; tantoque in literas sub ephoro adeo miti ac moderato ferebantur studio, ut paucae in toto principatu hodie dentur scholae, e quibus tot praeclare, eruditae ac bene moratae arbores quotannis dimittuntur.

Quoniam quadriennii tempore, quo ministerium cursoris obibam, occasionem naectus sum scrutandi tam ingenium huius terrae, quam indolem ac mores gentis, eiusdem politiam, sacra, leges ac studia, legentibus spero non ingratum fore, si, quae sparsim in hoc opere reperiuntur, hic uno veluti fasce complectar.

C A P V T . V .

Natura Terrae Potuanæ & Gentis
Indoles.

Principatus *Potuanus* terminis admodum exiguis clauditur, ac modicam tantum partem huius globi perreptat. Totus globus *Nazav* dictus in circuitu vix ducenta millaria germanica complectitur. Potest com mode circumiri a quoquis viatore absque itineris duce, nam vna est ubique eademque lingua, licet a reliquis rebus publicis ac principatibus, scitis ac moribus valde differant *Potuani*. Et velut in orbe nostro Europaei inter alias gentes eminent, ita hi, scilicet *Potuani*, inter reliquos huius globi incolas, virtute ac prudentia maxime sunt conspicui. Itinera passim lapidibus distinguuntur, qui milliaria notant, & aut manus habent por rectas, aut alia signa, quae ad quamvis urbem ac vicum semitas monstrant. Totus principatus vicos ac splendidissimis urbibus frequens est. Illud sane memorabile & admiratione dignum est, quod cuncti huius globi incolae eadem lingua loquantur, quamvis

vis singulac gentes forte, moribus, scitis ac ingenii dotibus, ita discrepent, ut orbis hic maxime perspicuam exhibeat imaginem varietatum, quibus laetatur natura, eoque intuitu viatores non tam afficit, quam percellit, ac in ecstasi paene coniicit.

Dirimuntur terrae aquis tam maioribus quam minoribus, quas fecant naues, remis, virtute quasi magica impulsae; nam non lacertis, vti nostrae, sed machinis, automatorum instar, aguntur. Machinarum harum indolem & artificium definire nequeo, cum in mathesi parum versatus sim: huic adde, quod arbores hae tanta subtilitate omnia comminiscantur, ut nemo, nisi Argo sit oculatior, & diuino paene acumine praeditus, artificium detegere queat. Globus, instar terrae nostrae triplici gaudet motu, adeo ut tempora hic, non secus ac apud nos, nocte, die, aestate, autumno, hieme ac vere distinguantur, locique sub polorum cardinibus siti caeteris sint frigidiores. At quod ad lumen attinet, parum est discriminis inter noctes diesque, ob causas, quas nuper exposui. Et dici potest nox quodammodo gratior die; nam nihil fingi potest splendidius lumine isto, quod a sole receptum in planetam hunc relectit

flectit ac reuerberat haemisphaerium siue compactum firmamentum, speciem contiguae & immensae lunae longe lateque contexens. Incolae constant e diuersi generis arboribus, velut quercubus, tiliis, populis, palmis, vepribus etc. vnde nomina fortiuntur sedecim menses, in quos annus subterraneus describitur. Nam quouis decimo sexto mense ad sedis suae principia regreditur *Nazar*, non tamen statu die, idque ob motum inaequalem; quippe non secus a cluna nostra multiformi ambage ingenia torquet eorum, qui firmamentum inhabitant. Annorum epochae sunt variae, & figuntur a rebus maxime memorabilibus, in primis ab ingenti cometa, qui ter mille abhinc annis diluuium vniuersale creditur excitasse, quo submersum fuit totum arboreum genus cum caeteris animantibus, exceptis tantum paucis, qui in collibus ac montium cacuminibus commune naufragium effugerunt, & ex quibus praesentes incolae descendunt. Terra frugum, herbarum ac leguminum feracissima, eosdem fere omnes producit fructus, quos gignit Europa nostra: auenam tamen non patitur, nec opus ea est, cum equos hic globus non ferat. Maria ac lacus, pretiosos pisces suggerunt, ac litora ripas-

que ornant varietate gratissima nunc continua; nunc intermissa villarum testa. Succus, quem bibunt, e certis elicitor herbis, quae cunctis anni tempestatibus virent. Succi huius venditores vulgo dicuntur *Minhalpi*, id est, herbicoctores, qui in quavis ciuitate ad certum numerum restringuntur, qui que soli gaudent priuilegio herbas coquendi. Qui hoc priuilegio donati sunt, ab omni alio ministerio, quaestu ac opere manuario abstinere iubentur. In primis cautum est, ne ii, qui in officiis sunt, & publicis stipendiis fruuntur, hos quaestus exerceant; quoniam hi ob auctoritatem, qua in ciuitate pollut, omnes attrahant emptores, ac ob alia, quibus fruuntur, emolumenta res viliori pretio vendere queant, ut saepe fieri cernimus in orbe nostro, ubi officiales ac stipendiarii his mediis, aliorum opificum ac mercatorum coriis breui ditescunt.

Incolarum multitudinem mire promouet lex salutaris de procreanda sobole. Nam, pro numero liberorum, augentur aut minuuntur beneficia aut immunitates. Et qui sex liberorum pater est, tributis tam ordinariis quam extraordinariis eximitur. Hinc procreatio sobolis & copia liberorum hic non minus

minus salubris censetur, quam in nostro orbe, vbi capitibus liberorum imponi solet tributum, incommoda sit ac damnosa. Nemo in hoc orbe duo simul munera exercet, credunt nempe, minimam occupationem totum poscere virum. Hanc ob causam, pace dicam incolarum nostri orbis, munera rectius & melius administrantur, quam apud nos. Sancta adeo est huius legis obseruantia, ut Medicus non in totam medicinam se diffundat, sed unius tantum morbi naturam solcite scrutetur; Musicus unius instrumento operam det: aliter ac in orbe nostro, vbi varietate officiorum humanitas infringitur, morositas augetur, munera negliguntur, & nusquam solemus esse, quia ubique. Ita Medicus, dum morbis corporis humani ac vitiis reipublicae simul medeat, labitur in utroque. Ita a musico, si etharoedum ac senatorem simul agit, non nisi dissonantia sunt exspectanda. Admiratione nos illos prosequimur, qui varia simul officia obire non verentur, qui maximi momenti rebus ultro se ingerunt, ac nulli officio se impares existimant. At sola est audacia, ac virium proprietarum ignorantia, quam stulte admiramus; quippe, si negotiorum pondera ipsis essent perspecta, si que-

M modulum virium noscerent, oblatos vltro fasces remitterent, ac ad solum nomen tremerent. Nemo igitur hic inuita Minerua aliquid suscipit. ~~N~~emini de hoc praecepto dissertantem me audire illustrem Philosophum *Rakbasi*, & quidem hunc in modum:
 „Suum quisque noscat ingenium, acremque
 „se & vitiorum & bonorum suorum iudicem
 „praebeat, ne scenici plus, quam nos, vi-
 „deantur habere prudentiae; illi enim non
 „optimas sed sibi accommodatissimas fabu-
 „las eligunt. An histrio hoc videbit in sce-
 „na, quod sapiens non videbit in vita?

Incolae huius principatus in nobiles & plebeios non sunt diuisi. Obtinuit quidem olim haec ordinum distinctio. At, cum obseruauerint Principes, exinde semina discordiarum spargi, omnem, quae nativitatem sequitur praerogatiuam, prudenter sustulerunt, adeo, vt e sola virtute, munericibus & occupationibus aestimentur arbores; id quod alibi explicatius reddam. Sola, quae nativitatem comitatur, praeeminentia consistit in ramorum multitudine; nam pro corundem copia aut defectu nobilior aut ignobilior censetur foetus, quoniam copia ramorum arboribus habilitatem ad opera manuaria

ria conciliat. De ingenio ac moribus gentis non pauca in antecessum sparsim attuli; quo circa remisso ad ea, quae superius dicta sunt, lectore, sectionem hanc claudio, ad alia progressurus.

C A P V T V I.

De religione Gentis Potuanae.

Systema religionis *Potuanae* paucis absoluitur capitibus, & continet breuem fidei confessionem, quae Symbolo nostro Apostolico paulo extensior est. Prohibitum hic est, sub poena relegationis ad firmamentum, in libros sacros commentari. Et, si quis disputatione audeat de essentia & attributis Dei, de spirituum & animarum qualitatibus, ad veniae sectionem damnatur, ac in nosocomium vrbis publicum truditur. Nam stultura aiunt ea describere ac definire velle, ad quae caligat mens nostra, non minus quam oculi noctuae ad lumen solis. Consentient omnes in colendo summo aliquo ente, cuius omnipotentia cuncta sunt creata, & cuius prouidentia eadem conseruantur. Si hunc cultum ex-

cipias, nemini ob dissentientes sententias, modum cultus spectantes, molestia exhibetur; tantum illi, qui palam impugnant religionem legibus sanctam, ut pacis publicae turbatores puniuntur. Hinc liberum mihi erat religionis exercitium, & a nemine eo nomine infestabar. Preces *Potuanorum* rarae sunt, sed admodum ardentes, adeo, ut orantes, quamdiu durant preces, quasi in ecstasi esse videantur. Hinc cum narrarem, precari nos ac hymnos sacros canere ministeriis economicis ac operibus manuariis occupatos, vito id nobis vertebant Potuani, dicentes, Principem terrestrem aegre laturum, si quem videret suppliciter cum petitione se accedenter, ac simul in praesentia sua vestes verrentem aut capillos crispantem. Nec magis ad palatum illis erant hymni nostri sacri; existimabant nempe, ridiculum esse musicis modulis dolorem & poenitentiam exprimere, cum lacrimis & suspiriis, non modulis, tibiis ac tubis ira Dei fletitur. Haec & alia audiebam non sine indignatione, praesertim cum beatus parens meus Cantor olim Ecclesiae diuersos hymnos, qui hodieque celebrantur, modulis musicis aptauerat, ipseque vacantem quendam Cantoratum ambire decreveram. Sed iram suppressare conabar; nam sub-

subterranei nostri tanto acumine opiniones tuentur, & adeo speciose omnia exponunt, vt errores eorum vel maxime euidentes refellere in procliui non sit. Sunt & aliae circa sacra opiniones, quas eadem arte & sub eadem veritatis specie propugnant. Ita cum nonnullis eorum, quibuscum familiariter viuebam, saepe indicassem, nullam illis, quippe in tenebris versantibus, esse post mortem sperandam salutem, respondebant seuere damnantem alios maximum damnationis periculum incurrere. Nam damnatio aliorum ex arrogantia plerumque nascitur, quam odit & in creaturis improbat Deus, humilitatis maximus commendator: aliorum iudicia damnare, & dissentientes ad suas opiniones vi adigere, idem esse, ac sibi solis omne rationis lumen arrogare; id quod stultorum est, cum solos hi se sapere credant. Porro cum semel opinionem quandam probaturus conscientiae meae fidem disputanti opponerem, laudat argumentum aduersarius, iubetque, pergerem conscientiae meae testimonium sequi; id quod se ipsum quoque semper facturum pollicetur; ita enim, unoquoque in controvensionis conscientiae dictamen sequente, cessatras omnes lites, & omnem disputandi materiam praecidendam. Inter alios errores,

quos tuebantur huius principatus incolae; erant sequentes. Non quidem negabant, bona opera remunerari, ac mala a Deo puniri; sed non nisi in altera vita iustitiam istam in praemiorum ac poenarum distributione exercendam iudicabant. Afferrebat ego varia eorum exempla, qui ob scelera & iniquitatem in hac vita poenas subierunt; at illi totidem allegabant opposita scelestissimarum scilicet arborum, quae impiae simul ac summe felices usque ad obitum fuerunt: quoties, aiebant, cum aduersariis congredimur, evitiae communis pharetra sola ea tela desumimus, ac ad ea sola exempla attendimus, quae in usum nostrum sunt, ac quae theses nostras corroborant, neglectis ac prætermisis iis, quae iisdem aduersantur. Adduxi ego proprium exemplum, monstrando non paucos, qui vim ac iniuriam mihi attulerunt, exitum funestum habuisse: regerent ii, et philautia haec omnia proficiendi, dum crederem, me in oculis Dei maiorem ac præstantiorem esse aliis, qui, licet gravissimas immerito iniurias passi sunt, persecutores tamen suos in perpetua felicitate usque ad obitum consenescentes viderunt. Porro, cum semel commendarem preces Deo quotidie faciendas, respondebant, nec se qui-

quidem precum necessitatem negare, sed persuasum sibi esse pietatem & verum cultum maxime in obseruantia legis diuinæ consistere. Haec ut probarent, a Principe vel legislatore tale argumentum mutuabantur; Princeps duplicibus imperat subditis; nonnulli quotidie peccant, ac mandata eiusdem siue infirmitate animi, siue malitia aut contumacia transgrediuntur: at in atrio Principis hi perpetuo cum supplicationibus ac deprecationibus versantur, petentes veniam criminum mox renouandorum. Alii vero raro & non nisi rogati in aulam veniunt, sed domi semper manentes, mandata Principis fideliter ac strenue exsequuntur, legisque obseruaatia perpetua monstrant Principi debitam obedientiam. Quis dubitet, quin hos amore suo dignos iudicet; illos vero tanquam malos, inertes ac simul molestos subditos, intueatur, idque respectu qua transgressionum, qua crebrarum petitionum?

Hisce & aliis disputationibus saepius exercabar, quamuis a bsque successu; nam neminem in sententiam meam pertrahere valebam. Hinc omissis caeteris religionis controversiis, pergam exponere dogmata eorum generalia & notatu maxime digna, iudicio legentium relinquens, cretane an carbone sint notanda.

Credunt *Potuani* vnum Deum, omnipotentem, omnium creatorem & conseruatorem, monstrantque eiusdem omnipotentiam & unitatem e rerum creatarum magnitudine & harmonia. Cumque sint Astronomiae ac Physices apprime gnari, de essentia & attributis Dei magnifice adeo sentiunt, ut stolidum existiment, definire velle ea, quae captum nostrum transcendunt. Annus quinque festis diebus distinguitur: quorum primus summa cum religione celebratur locis obscuris, quo radii lucis penetrare nequeunt, ut monstrent numen, quod adorant, incomprehensibile esse. Iisdem in locis adorantes, tanquam extra se rapti, immobiles manent ab ortu solis usque ad eiusdem occasum. Festum hoc dicitur *dies incomprehensibilis* Dei, & incidit in primum diem mensis Quercus. Reliqua quatuor festa quatuor anni temperatibus habentur, & instituta sunt eum in finem, ut grates agantur Deo ob praestita beneficia. Pauci sunt in toto principatu, qui his sacris solennibus non intersunt. Qui absunt, ni santicas absentiae causas dent, mali subditi existimantur, ac in perpetuo contemptu viuunt. Publicae precationum formulae ita conceptae sunt, ut non ipsos precantes, sed solum Principem ac reipublicae salutem spe,

spetent. Hinc nemo preces pro se ipso publice effundit. Scopus instituti est, ut credant *Potuani*, salutem singulorum cum salute reipublicae adeo arcte esse coniunctam, ut separari nequeat. Nemo ad cultum diuinum aut vi aut pecuniaria mulcta adigitur; nam cum pietatem maxime in amore considerere iudicent, cumque experientia doceat, amorem vi potius frigescere quam accendi, non solum inutile, sed etiam noxiū crenunt, flagris ad pietatem trepidos pellere vellet. Thesin hanc tali exemplo illustrant: Si maritus reciprocum a coniuge amorem postulans, reporem aut frigus eiusdem fustibus ac pugnis expugnare molliatur, tantum abest, ut his mediis amor accendatur, ut potius crescat frigus, & denique in odium & horrorem terminetur.

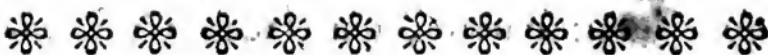
Olim Sacrificiis, Spectaculis, aliisque ceremoniis Numen placabant *Potuani*. Obtinuit cultus iste externus usque ad tempora insignis Philosophi Limali, qui octingentis abhinc annis reformationem *Potuanorum* aggressus, librum edidit, cui titulus *Sebolac Tacsi* i. e. *Vera piae arboris nota*. Libri huius iterata lectione satiari nunquam potui. Complectitur praecepta theologica & moralia,

lia, quae a Potuanis memoriter tenentur. Cur Sacrificia, & id genus alios ritus abolen-
dos iudicauerit Doctor subterraneus, has af-
fert rationes. Verae, ait, virtutes sunt,
quarum exercitium corruptis cordibus, gra-
ve, arduum & ingratum est. At sacrificia-
re; hymnos fundere, otiali; mortuorum
cineres venerari; sanctorum imaginibus or-
natos incedere, otia sacra potius sunt quam
actiones; ac, si actiones dici merentur, eae
sunt, quas impii quoque, cum molestiae ac
arduae non sint, sponte exercent. Verum
facultatibus suis pauperes subleuare, odium
ac vindictae cupidinem cohibere, voluptati-
bus masculine obniti & id genus alia cum pra-
vis affectibus certamina, quoniam sumptus
ac labores exposcunt, verae pietatis notae
sunt ac obedientiae argumenta. A pagano
dignoscitur miles vestitu castrensi, sago,
chlamyde ac armorum nitore. Strenuus vero
miles fortitudine, patientia, improbis laboribus
vitae ac membrorum pro salute patriae oblati-
one. His & aliis argumentis thesin suam
corroborat Limali: Et, cum praceptorum
eius obseruantissimi sint Potuani, oleum &
operam in hac regione perderent conuersores
(Missionarii) Romani, qui ceremoniarum
obseruantiam tantopere commendant, Para-
disum.

disumque illis pollicentur, qui mortuorum reliquias venerantur, aut quis solis agrorum, hortorum, vinearum, fluminum ac Oceani deliciis tempore quadragesimali saginantur.

Haec sunt praecipua capita Theologiae Potuanæ, quae nil nisi mera religio naturalis nonnullis videbitur, & talis mihi initio apparuit. At contendunt Potuani, omnia sibi diuinitus esse reuelata, datumque ante aliquot saecula codicem, qui credenda & facienda complectitur. Olim, aiunt, sola religione naturali contentos vixisse maiores, docuisse vero experientiam, solum naturae lumen non sufficere, cum ob nonnullorum desidiam & incuriam praecepta ista naturalia penitus oblitterarentur, & ob aliorum nimis subtilem philosophiam, cum nihil esset, quod libertatem cogitandi fisteret, ac intra limites contineret, omnia deprauarentur: hinc scriptam sibi legem a Deo fuisse datam. Et patuit inde, quantum errent ii, qui necessitatem reuelationis praefraude negant. Fateor equidem lubens, diuersa Theologiae Potuanæ dogmata, si non laudanda, attamen non plane contemnenda mihi videri, nonnullis vero adstipulari nequeo. Istud vero non solum laude sed & admiratione dignum mihi

hi videbatur, quod tempore belli a praeliis victores redeentes, pro laetitia ac gaudio, quo nos victorias celebramus, ac *Te Deum* canimus, in tristi silentio aliquot dies exegerrint, quasi puderet victores cruentae victoriae. Hanc ob causam rerum bellicarum rara fit mentio in chronicis subterraneis, sed annales eorum res tantum ciuiles, instituta, leges & fundationes complectuntur.

C A P V T V I I .

De Politia.

In Principatu Potuano successio haereditaria, & quidem linealis, integros mille annos viguit, & adhuc sanete obseruatur. Monstrant quidem annales, semel ab ordine successionis deflexisse *Potuanos*; nam, cum recta postulare videatur ratio, ut imperantes prudentia & animi dotibus subditis praestent, necesse existimarent nonnulli, virtutum potius quam natalium rationem habendam, ac illum eligendum, qui inter ciues praestantior eredebatur. Hinc, sublata antiqua successione, Principatus omnium suffragiis delatus fuit

fuit Philosopho cuidam, nomine *Rabaku*. Idem prudenter initio ac placide adeo rem-publicam moderabatur, vt regimen illius vi-sum sit exemplar, ad quod alia exprimeren-tur. Attamen exiguae durationis fuit, adeo, vt sero tandem animaduerterint *Potuani*; falsum esse, quod vulgo dici solet: nempe beatum esse regnum vbi Philosophi ad clavum sedent. Nam, cum nouus Princeps e Fordidis initiis ad summa creuerat, solae eiusdem virtutes & regnandi artes venerati-onem illam ac maiestatem, quae reipublicae robur ac caementum est, parare ac tueri ne-quibant. Qui nuper illius aut aequales, aut superiores fuerant, vix adduci poterant, vt pari aut inferiori morem gererent, & vt eam nouo Principi praestarent obedientiam, quam subditi imperantibus debent, ideoque, quoties molestum quid & arduum illuc im-peratum fuit, murmura passim edebant, haud attendentes, qualis tunc esset Princeps, sed qualis ante promotionem fuisset. Hinc more supplicantis cuncta blandiri coactus fuit. Sed blanditiis parum profecit; nam imperata ac leges illius insuper habentes, ad quoduis edictum frontem contrahebant. Videns tunc *Rabaku*, aliis opus esse mediis ad subditos in officio tenendos, a clementia & po-

& popularitate ad seueritatem delabitur. Sed altero hoc extremo scintillae, quae sub cinere latuere, in apertum incendium eruperunt, inque principem palam insurgere coeperunt subditi, vnaque male sopita rebellio initium erat sequentis. Tandem, cum animaduerteret, rempublicam stare nequire, nisi sub moderatore, illustri prosapia orto, & cuius natales populo venerationem imprimere solent, se ipsum sponte abdicans, insignia Principatus transtulit in Principem, cui iure natuitatis debebantur. Ita cum antiqua domo regnatrice pax rediit, & procellae istae quibus diu vexata fuerat respublica, detumuerunt. Cautum ex eo tempore est capitali suppicio, ne quid in ordine successionis in posterum innouaretur.

Est igitur hic Principatus haereditarius, & verisimile est, veterem successionis ordinem inconcussum semper mansurum, adeo, ut non nisi vrgente extrema necessitate a priuigenito discedatur. Mentio quidem in annalibus *Potuanis* fit Philosophi, qui regiam hanc legem infraeturus temperainmentum aliquod commentus est. Suasit ille, a regia quidem prosapia non esse discedendum, sed, delectu filiorum defuncti Principis habito,

bito, sceptris illi deferenda, cuius virtutes maxime enitebant, & quem huic oneri maxime parem subditi iudicarent. Idem, postquam legem hanc proposuerat, tentarini se more patrio subiecit, collo, dum de utilitate consilii suffragia ferrentur, in laqueum inserto. Habito vero senatu, ac numeratis suffragiis, legis istius rogatio tanquam temeraria ac reipublicae exitialis damnata fuit. Credebant scilicet, multarum turbarum hoc fomitem fore, ac seminibus discordiarum inter liberos regios ansam daturum; satius proinde fore, antiquum obtinere, ac tutius esse, ut ad Principem primogenitum ius principatus deuolueretur, quamvis natu minores animi dotibus essent praestantiores. Antiquata igitur lege, nouatoris gula laqueo frangitur. Nam soli qui, in hoc Principatu capite puniuntur, sunt nouatores: credunt quippe *Potuanis*, quamvis mutationem ac reformationem, licet bene digestam, mortibus ac procellis causam dare, totamque rempublicam fluctuantem reddere; si vero male digesta ac praecox sit, praecipitium ac ruinam afferre.

Imperium Principum *Potuanorum* quamvis nullis legibus circumscribatur, paternum

F

potius

potius quam regium est. Ingeniis enim non legibus iustitiam colentes, Principatum ac libertatem, res alibi dissociabiles, constanter miscent.

Inter huius Principatus leges maxime salutaris est illa, qua Princeps aequalitatem, quantum respublica patiatur, inter subditos tueri conatur. Hinc nullae hic sunt dignitatum classes, tantum inferiores superioribus obtemperare, & iuniores seniores cole-re ac venerari coguntur. Monstrant quidem annales subterranei, ante aliquot saecula in vsu fuisse dignitatum classes, easdemque legibus publicis fuisse ordinatas, sed patet simul, magnis has motibus causam dedisse: nam fratri natu maiori durum atque acerbum videbatur, fratri suo minori loco cedere, & parentibus intolerabile erat liberis posthaberi, adeo, vt altera arbor alterius praesentiam fugeret, & tandem omnes conuersationes ac sodalitates penitus cessarent. At non sola erant haec incommoda. Distinctionibus his procedente tempore effectum est, vt praestantiores ac digniores arbores, quas natura maximis animi dotibus & plurimis ramis decorauerit, vltimis ac infimis subselliis in conuiuiis ac sodalitatibus loca-ren-

rentur. Nam omnis arbor, cui valor aliquis erat internus, quaeque virtute ac prudentia conspicua satis erat, adduci non poterat, vt titulum aut *προεδρίας* characterem ambiret. Arbores vero nauci ac nullius pretii, quo naturale vitium & inanitatem splendidis honorum titulis quodammodo tegerent, absque intermissione Principem tamdiu petitionibus fatigabant, donec titulum quendam extorquerent. Hinc effetum, vt tituli tandem vilissimarum arborum haberentur notae ac indicia. Miras igitur ad ridiculas scenas aduenis exhibebant congregations solennes ac conuiua, cum viderent, vepres aut dumos honoratioribus subselliis, palmas vero, cedros & conspicuas quercus decem vel duodecim ramorum scamnis aut infimis sedilibus locari: nam, durante hoc statu, pauci erant vepres sine aliquo charactere. Foeminis tituli dabantur consiliariarum oeconomiae, moderationis aut aulae & maiores in sexu sequiore, quam virili, turbas istud ciebat. Nonnullarum arborum vana ambitio eo vsque progrediebatur, vt, quamuis duobus tantum aut tribus ramis essent a natura donatae, titulos tamen decem vel duodecim ramorum venarentur, & quae vepres aut dumi erant, palmae vocari.

gestirent. Id quod aequo ridiculum esset, ac si deformis aut monstrosus homo titulum formosi (*Wohlgebohren*,) aut infimo loco natus titulum illustris prosapiae (*Edelgebohren*) ambiret. Hinc cum malum istud in summum excreuisset, ac tota regio quasi ad primum chaos redacta fuisset, cunctis inanis umbras ac sine honore ~~Nomina~~ aucupantibus, ausus est incola quidam ciuitatis *Keba* legem propone-re de abroganda hac consuetudine. Idem more maiorum cum laqueo in forum abstractus est; at senatu coacto ac suffragiis initis, consilium illius, nemine intercedente aut abrogante, vtile reipublicae iudicatum est. Quo facto, florea corona redimitus in triumphum per ciuitatem, comitante ac plau-dente toto populo, ductus est. Et cum pro-cessu temporis animaduersum fuerit, quam-tam utilitatem abrogatio huius consuetudinis attulisset, *Kadoki* siue magnus Cancellarius factus est.

Ex eo tempore sancte obseruata est lex de aequalitate inter ciues perpetuo conseruanda. Attamen consuetudinis huius antiquatione non cessauit omnis aemulatio, sed sola virtute ac meritis alter alterum superare, conatus est. Patet ex historia subterranea, vnum solum

solum nouatorem ex eo tempore extitisse, qui legem de classibus dignitatum reuocare bis recte molitus est, sed ob primum conatum ad venae sectionem damnatus est, & cum accusatus fuerit in molimine isto persistere, ad firmamentum denique relegatus est. Nullae hinc dignitatum aut titulorum classes hodie in hoc Principatu obtinent, tantum supremus Magistratus distinctione quadam certas professiones aliis nobiliores declarat, quatenus declaratione nemini ius datur primum locum in conuentibus sibi vindicandi. Distinctio haec cernitur ex editis aut literis Principis, quae claudi solent his verbis: MANDAMVS ET INVNGIMVS AGRICOLIS NOSTRIS, FABRICARVM INVENTORIBVS, MERCATORIBVS, OPIFICIBVS, PHILOSOPHIS, ARTIFICIBVS, AVLAE MINISTRIS, etc.

Didici in archiuo Principis seruari catalogum quendam dignitatum huius tenoris.

CLASSES DIGNITATVM.

- 1) Qui opibus suis Rempublicam sublevarunt difficillimis temporibus.
- 2) Ministri, qui seruiunt gratis ac absque stipendio.
- 3) Ru-

- 3) Rustici & agricultae octo ramorum & supra.
- 4) Agricultae septem ramorum & infra.
- 5) Fabricarum siue manufacturarum conditores.
- 6) Opifices, qui opicia necessaria exercent.
- 7) Philosophi & mitra donati Doctores utriusque sexus.
- 8) Artifices.
- 9) Mercatores.
- 10) Aulae Ministri, qui stipendio fruuntur 500 Rupatorum.
- 11) Idem, quibus annum stipendium est 1000 Rupatorum.

Valde ridiculus mihi visus est hic honorum index, cui nemo in orbe nostro album calculum adiiceret. Subodorabor equidem, quaenam esset inuersi ordinis ratio, quoniam fundamento niteretur, & quibus argumentis eandem propugnarent subterranei. Sed fateor, adhuc mihi paradoxon esse, quod capere nequeo.

Inter alia notatu dignissima notabam sequentia. Quo pluribus beneficiis quis a republica cumulatur, eo modestiorem ac submissiorum se exhibet. Ita saepe videbam, *Bospolak*, virum inter Potuanos opulentissimum, tanta humilitate obuios in itinere ciues excipere, ut

ut omnes submitteret ramos, capitisque inclinazione cuiuis plebeiae arbori gratum animum testaretur. Quaerenti mihi causam respondetur, ita fieri debere, cum in ciuium neminem plura beneficia essent collata, ac proinde maximus is reipublicae debtor existet. Ad hunc tamen cultum nemo lege obligatur, sed, cum *Potuani* sane ac cum iudicio omnia expendant, sponte hanç virtutem exercent, existimantes se ad talem, quem grata mens dictitat, cultum obstringi: aliter sane, ac apud nos, vbi ii, qui maximis honoribus maximisque emolumentis cumulan-
tur, pauperiores alto supercilie despiciunt. Ciues vero meritissimi, quos omnes colere ac venerari iubentur, sunt numerosae sobolis auctores. Heroës hi subterranei sunt, sacraque apud posteros memoria eorundem manet. Soli etiam sunt, quibus nomen MAGNI confertur. Longe aliter ac apud nos, vbi *Magni* dicuntur humani generis euersores. Hinc facile est coniicere, quid de *Alexandro Magno* aut *Iulio Caesare* statuerunt subterranei, cum vterque sine prole mortuus aliquot hominum myriades neci dederit. Memini epitaphium rustici cuiusdam videlicet *Kebæ* hac inscriptione ornatum: HIC JACET IOCHANVS MAGNVS, TRIGIN-

TA LIBERORVM PATER, SVI TEMPO-
RIS HEROS. Notandum tamen est, ad
gloriam istam acquirendam non sufficere
solam sobolis procreationem; sed opus esse,
ut & liberi honeste sint educati.

In legum ac editorum latione omnia lente procedunt; nam veterum fere Romano-
rum ritu leges hic conduntur. Nouae legis
rogatio cunctis ciuitatum curiis affigitur. Et
tunc liberum est ciuibus eandem examinare,
ac monita sua ad Prudentum collegium, eum
in finem in ciuitate *Potuana* constitutum, de-
ferre. Serio hic perpenduntur omnia, quae
de legis latione, obrogatione, aut abroga-
tione, approbatione, correctione, limitatio-
ne aut extensione allata sunt. Et cum iure-
consultorum limam omnia sic subierint, tan-
dem ad consensum ac subscriptionem Princi-
pis mittitur promulganda lex. Cunctatio-
haec ridicula quidem nonnullis videri potest;
at effectus huius cautionis est aeterna legum
duratio, & fama accepi, nullam huius Prin-
cipatus legem quingentorum annorum spa-
tio minimae mutationi fuisse expositam.

In custodia Principis est catalogus arbo-
rum maxime insignium, vna cum earundem
testi-

testimoniiis tam doctrinae, quae ab Examinatoribus siue *Karattis* dantur, quam vitae morumque, quae a vicinis & tribulibus emeruere. Hinc reipublicae non desunt idonei viri, qui vacantia munera implebunt. Istud in primis memorabile est, quod nemini ius habitationis in vrbis regione aut vico concedatur, nisi munitus sit testimonio regionis aut vici, ubi olim habitauit, cautionemque exhibeat vitae futurae.

In legem semel latam, ac publica auctoritate sanctam, prohibitum est sub poena capitis commentari, adeo, ut in rebus politicis restrictior sit libertas, quam in sacris. Causam huius instituti hanc afferunt: Si quis in religione aut rebus fidei aberret, suo solo periculo errat; at, si quis leges publice sanctitas in dubium vocet, aut interpretationibus suis in alium sensum detorquere molitur, societatem turbat.

De statu aulico & de eiusdem oeconomia superius a me allata sunt nonnulla. Monstravi, *Kadoki*, siue magnum Cancellarium, supremum inter aulicos locum tenere. Huic proximus est *Smirian*, siue magnus aerarii praefectus. Spartam hanc eo tempore obi-

bat vidua septem ramorum nomine *Rabagna*, ob integritatem & egregias animi dotes ad tanti ponderis officium admota. Diu hoc munere functa erat, & quidem aliquot annos ante obitum mariti, qui, quamuis & ipse in rebus aerarii apprime versatus esset, coniugis tamen consilio ac nutu regebatur, adeo ut nihil proprio arbitratu ordinaret, hinc vicarium potius, quam maritum diceret. Literas quidem & edicta proprio nomine edit, quoties illa aut puerperio aut morbis impedita, negotiis vacare nequibat, nihil tamen ratum ac authenticum censebatur, antequam vxoris subscriptione aut sigillo esset munitum. Duos *Rabagna* habuit fratres, quorum alter cellae aulicae inspectator erat, alter lanio aulicus, nec ausi sunt ob tenuitatem ingenii, licet sororem haberent in tanto honoris fastigio positam, maiora ambire: tanta hic iustitia distribuuntur munera.

Ipsa *Rabagna*, quamuis ardiis negotiis distenta teneretur, infanti tamen posthumo mamillas praebebat. Munus istud nutricationis nimis molestum ac tanta matrona indignum mihi iudicanti, respondebant subterranei; „Ecquid credis naturam, foeminis „mammulum vbera, quasi quosdam naeuulos, venu-

„venustiores , non alendorum liberorum,
 „sed ornandi pectoris causa dedisse? In mo-
 „ribus inolescendis magnam partem ingenium
 „altricis & natura lactis tenent. Quae par-
 „tus suos aliarum nutricationi committunt,
 „vinculum istud coagulumque amoris ac ani-
 „mi interscindunt“. Hinc cunctae huius
 Principatus matronae proprio liberos lacte
 alunt.

Princeps haereditarius erat iuuenis sexen-
 nis , in quo erat indoles & magnarum vir-
 tutum semina , ac iam sex ramis erat instru-
 etus; id quod rarum est in viridi adeo aetate:
 nam nemo nisi cum quinque aut sex ramis
 nascitur, caeteri cum aetate ex crescunt. Prae-
 ceptor eiusdem , sapientissima totius Princi-
 patus arbor , instruebat discipulum in notitia
 Dei, in historia , Mathesi & Philosophia mo-
 rali. Vidi celebratissimum istud Systema
 morale siue Compendium Politicum , quod
 in usum Principis composuerat. Eadem com-
 pendio titulus est: *Mabalda Libab Helil*;
 quod lingua subterranea denotat *Clauum Rei-
 publicae*. Complectitur praecepta admodum
 solida ac salutaria , quorum nonnulla adhuc
 memoria retineo ; suntque sequentia.

- 1) Accusationi aut laudi non temere fidem habendam; ad suspendendum iudicium, donec matura rerum acquiratur notitia.
- 2) Si quis criminis alicuius accessitus & conuictus sit, examinandum est, utrum reus quid boni olim fecerit; atque ita bonarum ac malarum actionum comparatione facta, ac ratione simul habita, sententia tandem pronuntianda.
- 3) Molestis & crebro contradicentibus Consiliariis, tanquam cordatioribus subditis, confidat reipublicae Moderator: nam nemo pro dicenda veritate se ipsum periculo exponit, nisi is, cui patriae utilitas propria salute sit carior ac antiquior.
- 4) In Senatum non recipiat, nisi latifundiorum Dominos; nam eorundem commoda cum commodo publico sunt conjuncta: contra, qui bona immobilia in Principatu non possident, regionem, non pro patria, sed pro stabulo quasi peregrinantes habent.
- 5) Ministerio quidem mali viri pro tempore, si ad certa negotia idoneus sit, uti potest; sed eundem peculiari vel fauore dignari inconsultum erit: nam si improbus aut odiosus vir inter amicos Prin-

Principis recipitur, patrocinio eiusdem
pessimae notae ciues emergunt, ac mu-
nera publica inuadunt.

- 6) Illos quam maxime habeat suspectos, qui
saepissime aulam frequentant, ac atriis
illius perpetuo inerrant; nam qui limi-
na principum crebrius & haud rogita-
verunt, ii sunt, qui facinus aut perpe-
trarunt aut moliuntur.
- 7) Ardentissimos honorum captatores mini-
mo honore dignetur: nam, cum nemo
stipem petit, nisi qui inops est, & fa-
me premitur; ita nemo quoque hono-
res aude venatur, nisi qui virtute ac
meritis nullam aestimationem sibi acqui-
rere potuit.
- 8) Praeceptum est reuera quidem utilissi-
mum, sed cui ad stipulari nequibam ob-
odiosum, quo illustratur, exemplum.
Praecepti verba haec fere sunt: nullum
ciuem prorsus inutilem iudicandum;
nam nemo tam hebes atque obtusus est,
qui non, si verus fit delectus, usui ali-
cui inseruire, imo in certa re excellere
queat. Ex gr. ille iudicio pollet, hic
ingenio, ille robore animi, hic corpo-
ris; ille iudicis, hic scribae officium
im-

*rogati
alium*

implebit; ille in rebus inueniendis aut detegendis sagax; hic in rebus exsecutioni dandis strenuus est: ideoque pauci sunt, qui plane inutiles dici queant. Nam, quod tot creaturae tales videantur, non creatoris culpa est, sed eorum, qui vires vniuersiusque non rite perspiciunt, & eo, quo iubet Minerva ducunt. Thesin hanc meo exemplo illustrat his verbis: vidimus aeuo nostro animal superterraneum, quod omnium suffragiis ob praecox ingenium tanquam inutile terrae pondus habitum fuit, ob gressus tamen celeritatem & pedum praestantiam non exiguo nobis usui fuisse. Lecta hac paragrapho, ratiocite ita mecum locutus sum: *Prologus est honesti viri, sed epilogus ac finis est nebulonis.*

- 9) In arte regnandi praecipuum istud iudicat, ut imperator solcite circumspiciat idoneum haereditario principi praceptorum, eligatque pietate & eruditione maxime monstrabilem, cum ex institutione futuri successoris salus rei publicae fluat. Nam quod in viridi aera discimus, in naturam abit.
Ne-

Necesse hinc esse, vt iuuenis moderator sit patriae amans, qui amorem erga proprios subditos principi instillet: eo enim cuncta, quae iuueni dat, praecepta collineare debere.

- 10) Necesse est, vt indolem subditorum penitus scrutetur Princeps, eidemque se conformet; &, si vitiis subditorum mederi velit, exemplo potius, quam legibus reformet.

- - *Velocius & citius nos
Corrumpunt vitiorum exempla domestica,
magnis
Cum subeant animos autoribus - -*

- 11) Ut neminem otiosum esse patiatur, cum otiosi viri patriæ sint oneri: nam industria continuaque laboribus crescunt & roborantur vires reipublicae; mala vero consilia ac subdolae machinationes dissipantur & euaneantur. Hinc consultius statui est, vt subditi rebus inutilibus, nugis ac ludis occupentur, quam vt indulgeant otio, prauorum consiliorum fomiti.
- 12) Officium Principis est, vt concordiam inter subditos seruet; quamvis non male

le faciat, si aemulationem quandam inter consiliarios suos foueat, cum hoc modo saepe detegitur veritas, velut veram causae cognitionem e iurgiis aduocatorum hauriet iudex.

- 13) Prudenter agit Princeps, si in rebus momentosis totius senatus sententias audiat; tamen est singulorum senatorum seorsum quam totius coacti senatus uno eodemque tempore mentem explorare: nam in toto coacto senatu, ubi sententiae palam dicuntur, fieri solet, ut disertissimus saepe senator torrente eloquentia sua caeteros abripiat, & sic pro multis vnicam tantum sententiam audiat Princeps.
- 14) Poenae non minus necessariae sunt, quam praemia: nam illis fistuntur mala, his promouentur bona. Hinc opus est, & malum virum ob rem bene gestam premio maestare, quo ad munera rite obeunda acuantur alii.
- 15) In promotionibus ad dignitates ac publica munera docet dexteritatis in primis habendam esse rationem. Nam licet pietas & integritas per se virtutes sunt magis commendabiles, haec tamen sunt,

sunt, quarum specie saepe fallimur. Nam viusquisque pietatem simulat, cum sciat, hac virtutis ostentatione viam sibi ad honores pandi. Vnusquisque etiam eodem intuitu probum atque integrum se profitetur. Huc adde, quod de pietate aut integritate viri non facile sit iudicare, antequam ad munus admittatur, in quo, tanquam in conspicuo theatro, specimina virtutum editurus est. Dexteritatem vero praevio examine facile est explorare. Nam stupido ac ignaro difficilius est stupiditatem ac ignorantiam, quam hypocritae impietatem, aut nebuloni iniquitatem teger. Porro capacitas ac probitas non sunt contrariae semper virtutes, quin in uno eodemque homine facile coalescant, veluti stupor cum probitate non semper est coniunctus. Si vero vir capax simul sit probus, omnibus numeris est absolutus. Stupidus vir aut bonus aut malus est; si malus, notum est, quot monstra alat ignorantia, quando cum malitia est coniuncta; si vero bonus est, ob stuporem virtutes, quas possidet, exercere nequit. Et, si

G

ipse

ipse vel nequeat, vel non audeat facinora machinari, audebit seruus aut minister, cuius opera vtitur. Nam stolidus fundi dominus vulgo astutum villicum habet, & stupidus iudex dolosum scribam, qui absque metu fraudes exerceat; cum quicquid peccat, domini corio peccat. Hinc in distributione munerum in primis respicienda est dexteritas.

- 16)** Nemo, tanquam ambitiosus, temere damnandus, ac ob id solum a limine honorum remouendus est, quod munera, quibus parem se credit, ambiat. Nam si in distributione officiorum hanc regulam nimis striete sequitur Princeps, humilitatis laruam induet ambitiosissimus quisque, certus, quod hac via tutius & celerius ad metam perueniat. Princeps vero acerrimos honorum venatores contra mentem suam promouebit, quia specie humillimos circumspicit, id est, eos, qui, vacante aliquo munere, fugam simulant ac latibras quaerunt, quique per amicos diffeminant, ab omni se dignitate, ab omni honore publico abhorrende. Affert

fert huc exemplum viri cuiusdam, qui vacante perspicuo quodam & salivam illi maxime mouente munere, per literas Principi indicat, peruenisse ad aures suas, quod Serenitati suae statutum fit, dignitatem, quam multi solicite ambiunt, in se conferre, quo circa splendidum istud munus, cui imparem se profitetur, deprecatur, & ut in alium magis idoneum conferat, humillime rogitat, in primis cum ipse statu suo praesenti contentus ad maiora non adspiret. Motus adeo Princeps hac humilitatis testatione est, ut præter mentem suam deprecantem ad eandem dignitatem eueheret. Mox tamen didicit, falsa humilitatis specie se circumuentum, cum nouus minister fastu ac potentia animi omnes excederet.

- 17) Pauperem, qui non est soluendo, Senatorem vel Quaestorem aerarii constitutre idem esse, ac famelicum cellae promptuariae praeficere. Idem dicendum de diuite auaro: ille enim nil habet; hic vero nunquam sat habet.
- 18) Nulla legata aut fundationes confirmare, quae ad alendas otiosas arbores ac ad

earundem inertiam fouendam solum tendunt. Hinc cuncta huius Principatus monasteria, cuncta collegia, non nisi nauas ac frugi arbores admittunt, eas scilicet, quae aut opere aliquo manuario reipublicam subleuare, aut studiis ac literis societatem, cuius membra sunt, ornare queunt. Excipiuntur tantum pauca quaedam monasteria, quae arbores alunt effoetas ab senio marcidas; hae enim aeratis priuilegio omni labore sunt exemptae.

- 19) Quando vitia status reformationem poscunt, lente incedere gradu necesse est. Nam cuncta simul inueterata vitia uno veluti iectu extirpare velle, est idem, ac aegroto vomitum, purgationem ac venae sectionem uno eodemque tempore praescribere.
- 20) Qui audacter cuncta pollicentur, & plura in se negotia simul suscipiunt, aut stolidi sunt, qui proprias vires ignorant, & pondera rerum non perspiciunt, aut mali ac spurii ciues, qui sibi ipsis, non reipublicae seruiunt. Prudens homo lacertos experitur, antequam molem subeat; & genuinus ciuis, cui patriae salus sit cordi, nil perfunctorie agendum existimat.

CAPVT

C A P V T V I I I .

De Academia.

In hoc Principatu tres sunt Scholae superiores sive Academiae , quarum prima est *Potu*, altera *Keba*, tertia *Nabami*. Studia, quae in iisdem excoluntur, sunt Historia, Oeconomia, Matthesis & Iurisprudentia. Quod ad theologiam attinet, cum concisa adeo & compendiosa sit, ut duabus fere paginis tota pandi & explicari queat ; cumque praecepta ista tantum contineat, & amore & veneratione prosequamur Deum, rerum omnium creatorem ac moderatorem, qui in altera vita virtutes remunerabit, & scelera puniet ; ita nullum est studium academicum , nec esse potest, cum legibus sollicite cautum sit, ne quis de Dei essentia eiusdemque attributis disputet. Nec Medicina hic inter studia academicia numeratur ; nam cum arbores hae sobrie viuunt, morbi interni plerumque ignorantur. Nil dicam de Metaphysica & transcendentalibus studiis , cum nuper monstraverim, disputantes de essentia diuina, de angelorum qualitate, deque animalium natura,

post venae sectionem in nosocomia aut erga-
stula compingi.

Exercitia academica haec sunt. Tenentur studiosi iuvenes tempore tyrocinii difficultum ac curiosarum quaestionum analysin reddere. Nodi hi soluendi statim temporibus propo- nuntur, certo iis statuto praemio, qui scitis- sime & elegantissime aenigmata explicant. His mediis verus vniuersiusque profectus elicitur: & perspicuunt studiorum moderato- res, quanta cuique sit hasta, & qua in re magisterium polliceri queat. Nemo nisi vni soli disciplinae operatur. Nam polymathiae studium fluxi ac vagi ingenii notam autumant. Hinc fit, ut studia, cum intra limites adeo angustos coarentur, breui maturescant. Ipsiis quoque Doctoribus annua incumbunt specimina exhibenda. Philosopho morali difficile quoddam problema datur enuclean- dum. Historici & historiam aut partem quandam historiae contexere. Oeconomus & Mathematicus abdita detegere ac scienc- tiis suis nouis commentis lucem affundere te- nentur. Iurisconsultorum specimina sunt aptae ac scitae compositae orationes: nam so- li hi sunt, qui in Rhetorica aut arte dicendi se experiri coguntur; cum soli sint, quibus haec

haec exercitia in posterum proderunt, ac ad obeunda aduocatorum munera, quae in vi dicendi consistunt, idoneos reddent. Hinc, cum narrarem, cuncta apud nos specimina academica in re oratoria fieri, istud institutum palam improbantes: si omnes, aiebant, opifices in suendis calceis exempla exhiberent, pleraque specimina cruda atque incondita fore, ac solos sutores praemia & coronas emerituros. Mentionem tantum feci artis oratoriae, de disputationibus nil ausus dicere, cum eadem hic inter spectacula ludicra numerentur. Doctores publici, quae utilia monitu suasque sunt, non sequere, non imperiose praecipiunt, ut Philosophis nostris mos, sed festiuos delectabilesque apologos, commenti, res salubriter animaduerfas, cum audiendi quadam illecebra inculcant.

Mirum est, quanta gravitate quantoque decore actus academicci celebrentur, ac promotiones hic procedant. Nam cautio summa adhiberi solet, ne quid in actibus academicis deprehendatur, quod risui ansam dare, aut speciem ludicri spectaculi exhibere queat; quippe existimant, ritus academicos grauitate ac decore distingui debere a ludis theatralibus, ne artes liberales ob earundem exercitia

citia parum decentia sordeant aut vilescant. Hinc non ausus sum mentionem facere rituum, quibus gradus ac promotiones in nostro orbe celebrantur; cum id, quod mihi acciderat *Kebae*, promotiones nostras Docto-
rales describenti, satis grauis causa esset per-
petui silentii.

Praeter has Academias cunctae ciuitates maiores sua habent seminaria, sua gymnasia, vbi solicite delectus habetur ingeniorum, quo mature perspici queat, quaenam sit Rhodus, in qua quisque saltabit, aut in quo studii genere spem maxime polliceri possit. Dum in seminario *Kebano* tyrocinii rudimenta depo-
sui, commilitones habebam quatuor iuuenes summi sacerdotis filios, qui omnes in re mi-
litari erudiebantur; & quatuor alios Senatorii
generis in opificiis & rebus manuariis; &
duas virgines, quae in re nauali instrueban-
tur. Nam respicitur tantum tyronum indo-
les, nulla sortis aut sexus ratione habita.
Habita ingeniorum exploratione, testimonia
vnicuique dant seminiorum moderatores, ea
qua superius monstratum est fide. Testimo-
nia haec sincera admodum & absque studio
partium data censentur, quamuis secus mihi
videretur, cum testimonium, quod ego a
Semi-

Seminario *Kebano* obtinueram, stultum, absurdum atque iniquum crederem.

Nemini hic permittitur libros scribere, antequam tricelimum annum impleuerit, ac a studiorum moderatoribus maturus & idoneus ad scribendum sit iudicatus. Quocirca pauca, sed docta ac bene digesta scripta in lucem prodeunt. Hinc cum infra annos pubertatis quinque vel sex dissertationes scripsisse, nemini id detegere audebam, ne risui exponerer.

Satis hoc de gentis indole, de Religione, Politia & Literis dictum. Restant alia nonnulla notatu digna, & huic genti peculiaria, memoranda.

Si arbor arborem in duellum prouocat, prouocanti in perpetuum interdicitur armorum usus; iubetur insuper tanquam infans sub tutela viuere, quoniam affectibus imperare nescit. Aliter ac apud nos, ubi prouocationes eiusmodi notae atque indicia heroici animi censentur, maxime in septentrione nostro, qui originem huic prauae consuetudini dedit, cum prouocationes inter Graecos, Romanos aliasque antiquiores gentes plane fuerint ignotas.

In Jure *Potuano* paradoxon istud notaui. Litigantium nomina occulta manent iudicibus, & lites non in locis, ubi sunt natae, dirimuntur, sed ad remotores prouincias diiudicandae ablegantur. Mirae adeo consuetudinis ratio haec est. Docet experientia, iudices plerosque aut praemio corrumpi, aut studio partium abripi. Igitur eiusmodi temptationibus obuiam iri ercent, si nomina litigantium lateant, sique ignorentur actor & reus simul cum rebus, praediis ac fundis, quae in disceptationem veniunt. Sola argumenta vtriusque partis ad forum arbitrarium, pro lubitu Principis, mittuntur cum notis quibusdam ac characteribus: exempli gratia: *an A, qui est in possessione, rem possessam restituere debet, urgente actionem mouente B.* Vellem equidem hunc morem apud nos introductum, cum quid studium partium aut alia irritamenta efficere in iudicium animis queant, saepe simus experti.

Iura libere exercentur absque personarum respectu. Soli Principes ad interdictum non veniunt. Statim vero ac viuere desierint, accusatores publici siue reipublicae advocati dicam defuncto scribunt. In Senatu tunc maxime frequenti aetas extincti Principis ad examen vocantur, & tandem sententia fer-

tur, quae pro meritis mortuorum certis characteribus distinguitur. Characteres vero hi fere sunt; **L A U D A B I L I T E R**, **H A V D I L - L A U D A B I L I T E R**; **B E N E**, **N O N M A L E**; **T O L E R A B I L I T E R**, **M E D I O C R I T E R**. Quae notae voce Praeconis in foro coram populo enunciantur, mox lapidibus siue monimentis defunctorum imprimenda. Consuetudinis huius talem *Potuani* dant rationem: principem viuentem in ius vocari non posse absque motu ac turbis; nam, dum viuit, caecam illi deberi obedientiam ac perpetuam venerationem, qua respublicae maxime stare solent: cum principis vero obitu solvi vinculum istud, quo imperantibus obstricti sunt subditi, ac proinde sui, quodammodo iuris factos libere agere posse. Ita saluberrimo hoc, quamuis valde paradoxo, instituto securitati principis prospicitur, maiestati summi imperii nil detrahitur, & tamen saluti reipublicae simul consulitur. Nam characteres hi, quamuis defunctis dati, totidem viuentibus ad virtutem sunt stimuli. Docet historia *Potuana*, per integros quadragesimos annos, duos tantum principes fuisse, qui insimum characterem, scilicet *Mediocrem*, tulerunt. Caeteri fere omnes *Laudabilem* aut *baud illaudabilem* emeruerunt, prout

prout monstrant epigrammata vniuscuiusque monumenti, quae adhuc sarta, testa, & a temporis iniuria inuidet manent. Charakter *Mediocris*; qui dialecto *Potuana* dicitur *Rip-fac-si*, tantum in familia principali luctum ciet, vt successor defuncti Principis, vna cum eiusdem consanguineis, integros sex menses pullati incedant. Tantum absit, vt successores iudicibus ob ingratas eiusmodi sententias succenseant, vt stimuli illis potius sint ad res praedclare gerendas, & vt virtute, prudentia, iustitia & moderatione notam, domui principali inustam, deleant.

Cur vero horum Principum alter charaktere hoc notatus fuerit, causa haec erat: In rebus bellicis exercitatissimi quidem sunt *Potuani* nemini tamen bellum inferunt, sed illatum fortiter propulsant. His mediis effectum est, vt arbitri fiant inter alios belligerantes, variisque huius globi populi iustae ac pacifica gentis imperio se sponte subiecerint. At Princeps *Mikleta*, auditus proferendi fines Principatus, vicinos bello adoratus, eosdem breui subegit. At, quantum gens *Potuana* hac deuictae gentis accessione creuit, tantum decrementi passa est, amore vicinorum in terrorem ac inuidiam versa.

Et

Et ingens ista existimatio iustitiae & aequitatis, qua sola creuerant ac steterant res *Potuanae*, ex eo tempore nutare coepit. Hinc *Potuani*, ut benevolentiam aliarum gentium sibi rursus conciliarent, defuncti Principis memoriam hac nota affecerunt. Quaenam vero noxa fuerit alterius Principis, hoc charactere notati, non constat.

Doctores publici sunt il, qui tertiam aetatem attigerunt. Ut explicatius hoc fiat, notandum est, vitam arborum in tres classes describi. Prima aetas earum est, quae in rebus publicis erudiuntur. In secunda aetate ea, quae didicerunt, publice exercent. In tertia vero aetate, a maneribus publicis honeste dimissae, alias instruunt. Hinc nemo publice docendi iure gaudet, nisi in administratione rerum publicarum consenserit, cum nemo solida praecepta dare existimetur, nisi qui ex usu plenam hauserit notitiam.

Si quis turpitudine vitae defamatus, honestum ac reipublicae salutare consilium dederit, supprimitur nomen viri, ne sententia proba turpissimi autoris contagio dehonestetur & iubetur decretum ex yiri honestioris nomi-

nomine fieri: sic bona sententia manet, turpis autor mutatur.

In articulo de religione didici, interdictum esse, de rebus fidei fundamentalibus, in primis vero de essentia & attributis Dei disputare, at liberum est, de aliis rebus iudicia proferre, & sententias particulares ventilandas proponere. Dicunt *Potuanis*, incommoda, quae ex eiusmodi litibus nascuntur, comparari posse cum procellis, quae recta atque arbores prosternunt, at simul purificant aërem, impediuntque, ne nimia tranquillitate putrefaciat. Cur paucos habent dies festos, causa haec est, né otio torpeat arboreum genus: credunt enim *Potuanis*, in utili labore non minus, quam in votis ac precationibus esse cultum Dei.

Studium poëticum frigide tantum excollitur, licet Principatus hic non plane destitutus sit Poetis. At Poësis subterranea sola stili sublimitate differt a dictione soluta. Hinc tanquam puerile quippiam deridebant id, quod de pedibus ac rythmis nostris narrabam.

Inter Doctores *Potuanos* sunt, qui Professores boni gustus dicuntur. Horum est, curam

curam agere, ne vitiliginibus ac rebus nihili occupentur iuuenum animi, ne scripta nimis triuialia ac plebei faporis, quorum letio gustum deprauat, in lucem prodeant; & vt e libris imprimentis deleantur ea, quae contra sensum communem sunt. Et hunc solum in finem institutae sunt censurae ac reuisiones librorum; aliter ac in orbe nostro, vbi a censoribus optimae notae libri ob id solum supprimi solent, quod a regnante quadam opinione, siue adoptata quadam loquendi formula, paulum deflestant, aut quod vitia mortalium false aut candide perstringant. Quo fit, vt studia sufflaminentur, & scripta sani coloris enitefcere nequeant. At, quoniam liberum *Potuanis* cum conterminis gentibus est commercium, inter alias saepe merces libri non nunquam triuiales ac plebei faporis irrepunt. Hinc instituti sunt censores, qui bibliopolia identidem frequentant. Vocantur hi *Syl-Macati* (i. e.) bibliothecarum purgatores: Nam, velut in orbe nostro certum est hominum genus, qui caminos ac fornaes quotannis verrit, ita censores isti, examine librorum venarium habito, fordes solicite secernunt, ac in cloacas, quicquid est librorum triuialium, qui gustum deprauare queunt,

queunt, abiiciunt. Hinc mecum: Hei! quanta librorum foret strages, si id institutum in orbe nostro obtineret?

Maxime vero laudanda est cura eorum, qui ē iuuentim indole; quem vitae cursum potissimum sequantur, exquirunt. Nam sicut in fidibus musicorum aures vel minima sentiunt: sic iudices hi atque animaduersores virtutum ac vitiorum, magna intelligentia saepē ex partuis; ex oculorum obtutu, superciliorum aut remissione aut contractione, ex moestitia, ex hilaritate, ex risu, ex locutione, ex reticentia & ex similibus rebus facile iudicant, quid aptum cuique, & quid a natura discrepet.

Sed ut iam ad me ipsum redeam. Parum iucunde tempus transmisi cum paradoxis his arboribus, quibus contemptui ac derisu eram ob imputatum mihi praecox ingenium. Et aegre ferebam dictoria, e nomine in me coniecta: nam vulgo *Skabba*, id est, praecocem aut praematurum me nominaabant. Maxime vero dolebam, idem de me iudicium ferri a lotrice mea, quae, quamvis ex infima plebis faece esset, misera scilicet & triobolaris tilia, odioso tamen isto titulo me notare non dubitauit.

CAPVT

C A P V T I X.

Iter Klimii circa Planetam Nazar.

Postquam spatio biennii molesto cursoris officio functus eram, totamque regionem mandatis ac literis publicis oneratus peruolaueram, taedebat me tandem molesti ac simul indigni muneric. Hinc aliis super alias precationibus a serenissimo Principe honestam dimissionem petebam, munus paulo honoratus simul ambiens. Sed repulsam semper tuli, cum iudicauerit Princeps, non esse virium mearum, maioris momenti res gerere. Allegauit etiam leges & consuetudines, quae petitionibus meis refragabantur, quaeque ad insignia atque ardua ministeria solos idoneos viros admittunt. Necesse igitur esse dicebat, in officio mihi semel collato permanere, donec aliquo merito ad maiora viam mihi sternerem, Claudit orationem his monitis:

*Metiri se quemque suo modulo ac pede fas est.
E coelo magnum descendit γνῶθι σεαυτόν,
Figendum ac memori tractandum pectori.*

H

Ite-

Iteratae hac repulsa ad audax & desperatum consilium me adegerunt. Conabar ex eo tempore aliquid noui comminisci, quo praestantiam indolis patefacerem, & maculam, qua notatus eram, diluere. Integrum fere annum in legibus & consuetudinibus huius Principatus inuestigandis omne studium posueram, periculum facturus, an vitia quaepiam, reformationem poscentia, forte detegerem. Meditationes meas aperui dumocuidam, quem arcta familiaritate complexus eram, & quocum seria & iocos miscere confueueram. Ille quidem commentaria mea non plane absurdia iudicabat, sed an reipublicae huic vtilia forent, valde dubitabat: Esse reformatoris officium, aiebat, statum & indolem regionis reformandae oculis sistere; nam eadem res pro diuersis terrarum ingeniis diuersos & contrarios efficitur producit, veluti idem medicamentum, quod vni corpori prodest, aliis noxiun deprehenditur. Docuit porro, quando me periculo exponerem, aleam hanc subeundo, comitia de capite meo habenda, aetumque de vita mea fore, si consilia mea ab examinatoribus improbarentur. Ardenter igitur rogabat, ut maturius omnia expenderem, quamuis a conatu non plane dissuaderet, cum

cum fieri posset, ut quippiam solerti exami-
ne tam mihi ipsi, quam statui utile detege-
rem. Secutus consilium amici, tempus
prorogabam, ac patienter deinceps cursoris
munere fungebar, vrbes ac prouincias more
solito circumuolans. Continuus iste cursus
ansam mihi dedit, totum Principatum cum
vicinis regionibus accurate perspiciendi.
Et ne memoria exciderent, quae in itineri-
bus meis annotaueram, cuncta eo, quo po-
teram, stylo persecutus, non exiguae molis
volumen Principi offerebam. Quantum hoc
opus Serenitati suae ad palatum fuerit, ex-
inde mox patuit, quod labores meos in Se-
natu publico encomio extolleret, perlecto-
que studiose libro, meo vti ministerio ad to-
tum Planetam *Nazar* detegendum decerne-
ret. Aliam ego lucubrationum mearum
messem exspectaueram, quo circa tacite cum
Poëta ingeminabam:

- - *Virtus laudatur & alget.*

At, cum rerum nouarum audiissimus essem,
ac praemia post redditum a benignissimo Prin-
cipe sperarem, haud prorsus inuitus operam
meam addixi.

Globus Planetae *Nazar*, quamvis circui-

tu vix ducenta milliaria germanica comple-
titur, valde tamen spatioſus ob tarditatem
incessus incolis videtur. Hinc subterraneis
hifce adhuc pleraeque regiones maxime vero
remotiores sunt incognitae. Nam cuiuis *Po-
tuano* biennii spatium non sufficeret, orbem
hunc pedibus emensuro. Mihi vero ob pe-
dum pernicitatem vnuſ mensis sat erat.
Quod vero maxime me anxium habuit, erat
ea, quam imaginabar, linguarum diuersitas.
Sed animum mihi addiderunt nonnulli, qui
totius Planetae incolas, licet inoribus mire
discordes, eadem tamen dialecto vti, testa-
bantur; porro totum arboreum genus inno-
xiū, sociabile & beneficium esse, adeo, vt
absque ullo discrimine totam huius globi su-
perficiem perreptarem. His dictis calcaria
addita sunt sponte currenti, initioque mensis
Populi itineri me dabam.

Quae sequuntur stupenda adeo sunt, vt
ad fictiones poëticas aut meros ingenii lufus
referri queant, maxime cum diuersitas ista
corporum & animorum, quam in itinere
hoc expertus sum, ne inter gentes quidem a
ſe inuicem dissimilatas, & sub alio sole vi-
uentes, expectari posset. At notandum est,
plerasque huius globi gentes per freta ac
maria

maria dirimi, ac speciem quandam archipelagi praebere hunc globum. Raro haec freta traiiciuntur, & portitores, qui ad ripas excubant, solorum peregrinantium causa in his stationibus ponuntur. Ipsi enim indigenae vix pedes extra limites patriac proferrunt, &, si necessitate adacti freta transmittere cogantur, subito reuerti solent, vt pote alieni foli diu impatientes. Hinc quot gentes, tot noui orbes. Praecipua vero huius dissimilitudinis causa oritur e terrarum diuersa natura, quam indicant agrorum ac glebarum varii colores, ac plantarum, frugum ac leguminum insignis dissimilitudo; vt mirum proinde non sit, in ista terrarum ac frugum diuersitate, tot diuersas incolarum indoles, ac tot oppositas naturas deprehendi. In nostro orbis indole, moribus, studiis, colore & corporis forma, a se inuicem leuiter tantum distant gentes etiam maxime remotae. Nam, cum soli qualitas vndiquaque eadem fere est, nisi quod vna terra alia sit feracior, ac frugum, herbarum ac aquae eadem sit natura, tot heterogenea animantia produci nequeunt, quot in hoc globo subterraneo nascuntur, vbi cuiuis terrae sua peculiaris qualitas. Alienigenis iura quidem itineris & commercii, sed habitationis non

conceduntur, nec ob terrarum diuersas adeo atque oppositas naturas concedi possunt. Hinc peregrini omnes, qui in itinere occur- runt, aut viatores sunt aut mercatores. Terraे vero, quae principatu*Potuano* sunt confines, eiusdem fere in dolis sunt: incolae earundem grauia olim bella gesserunt cum *Potuanis*, iam vero iisdem aut foedere sunt iunctae, aut domitae sub mansueta eorum dominatione acquiescunt. At traie~~cto~~ ingen- ti, quod totam globum secat, freto, noui visuntur orbes, noua & ignota *Potuanis* ani- malia. Id solum commune habent cum hoc principatu, quod cunctae totius globi crea- turae rationales arbores sint, & eadem fere diale~~cto~~ vtantur. Hinc molestum non est iter, in primis, cum ob frequentiam mercatorum aut viatorum per prouincias transeuntium, assueti sint, omnes creaturas heterogeneas ac sibi dissimillimas videre. Istud monuif- se operae pretium duxi, ne subsequenti nar- ratione aures offendantur, ac narranti ob splendida mendacia dic^a scribatur.

Longum foret, nec operae pretium est, sigil-
latim & secundum ordinem historicum omnia,
quae in hoc itinere mihi oblata sunt, per-
sequi; describere tantum lubet gentes maxi-
me

me paradoxas, in quārum moribus ac indele non pauca adeo insolita ac stupenda deprehendi, vt globus *Nazar* eo nomine inter miracula mundi numerari queat. Observavi, totum plerumque arboreum genus humanitate, iudicio ac grauitate a *Fotuanis* parum differre, ritibus vero, ingenii corporisque forma adeo discordare, vt quaevis prouincia nouus mihi orbis apparuerit.

In prouincia *Quamso*, quae prima vltra fretum regio est, nulli corporis infirmitati ac morbo obnoxii sunt incolae, sed omnes vsque ad canitiem in valetudine inoffensa viuunt. Hinc visae mihi sunt omnium creaturarum felicissimae: at, e leui cum iisdem conuersatione, opinione me insigniter falsum esse, animaduerti. Nam cum inter huius prouinciae incolas neminem viderim tristem, ita neminem simul contentum, ne dicam laetum, confspexi. Nam vti coeli serenitate ac aëris temperie, non nisi turbida ac nubila prius experti, afficimur; ita arbores hae felicitatem non percipiunt, quia perennis ac sine interruptione est, sanosque se non sentiunt, quoniam morbos ignorant. Vitam igitur agunt in perpetua sanitate, at simul in perpetuo tempore: [perpetua enim

bona languescunt satietate; & soli iucunde viuunt, quorum suaues voluptates acoribus condicuntur. Testari possum, in nulla gente mores minus lepidos, conuersationem magis frigidam & inuenustam, me deprehendisse. Innoxia sanc gens est, sed ea, quae nec amore, nec odio digna; nullius offensa metuenda, & nullius fauor exspectandus: & ut paucis dicam: nihil hic, quod displiceat, nihil etiam, quod placeat, reperies. Porro, cum perpetuum istud corporis beneficium mortis imaginem nunquam oculis fistat, nullamque miserationem erga afflitos & laborantes alios moueat; ita nimis securae ac frigide absque zelo & misericordia totum vitae tempus transfigunt. Quocirca in illa gente nullum pietatis, nullum amoris & misericordiae vestigium, appetit. Nam cum morbi mortalitatem nobis repraesentent, ad bene moriendum nos quoque acuunt, ac quasi in proinceps itineris paratos stare iubent; &, cum cruciatibus nos affligat, afflictorum simul misereri docent. Hinc facile mihi erat discernere, quantum in morbi & pericula mortis ad pietatis ac socialitatis exercitia nos ducant, imo, quam iniuste succenfemamus Creatori, quoniam ad certas natū videmur afflictiones, quae salubres tamen & vtiles

viles nobis sunt. Notandum tamen istud est, has Quercus, quoties in alia loca divertuntur, morbis infirmitatibus, non secus ac alias arbores, esse expositas. Hinc soli huius regionis aëri aut vieti hoc beneficium, modo beneficium dici mereatur, acceptum ferendum iudico.

Prouincia Lalac, quae cognominatur *Mascatta*, id est, beata, nomini respondere videbatur; nam omnia ibi sponte proueniabant,

Flumina iam lactis, iam flumina Nectaris ibant,

*Flauaque de virili stillabant ilice mella:
Ipfa quoque immunis rastroque intacta,
nec ullis*

Saucia vomeribus per se dabat omnia tellus.

At insigne hoc beneficium non aliis feliores reddit incolas. Nam cum nullo ad vietum parandum opus sit labore, otio ac desidia plerique torpentes, perpetuis vexantur morbis. Hinc pauci sunt, quos non præmatura mors abripit, veribus felicitet ac putredine corruptos. Materiam non minus amplam meditationibus philosophicis suggessit natura huius terræ, patuitque

H 5 gentis

gentis conditione & sorte , seruos & operarios quodammodo feliciores esse illis , qui de victu nunquam solicii , desidiæ ac voluptati indormiunt.

*Nempe in amar es cun t epulae sine fine pet itae,
Illus que pedes vitiosum ferre recusant
Corpus*

Hinc tot praua consilia , desperati conatus , violentae mortes . Nam affluentia illa , in qua viuunt , omnem gustus ac voluptatis sensum eripiens , nauseam ac vitae fastidium vnicuique affert . Ita regio ista , quam beatorum domicilium imaginabar , tristis filentum sedes mihi visa est , miseratione dignior , quam inuidia .

*Hoc celerare fugam , terra que excedere
sua fit.*

Proxima huic terrae est regio dicta *Mardak* , cuius incolae sunt cupressi , eiusdem omnes corporis formae ; solis vero oculorum diuersis figuris a se inuicem distinguuntur . Quidam lumina habent oblonga , quidam quadrata ; minutissima alii , alii patula , quae totam fere frontem occupant : nonnulli nascuntur cum binis , alii cum trinis , alii cum quaternis oculis . Sunt etiam , qui uno solo oculo gaudent ; sobolem diceres Poliphemi , nisi

nisi quod oculum hi in occipitio habeant possum. Hinc, pro diuersis lumen figuris in totidem tribus describuntur.

NOMINA TRIBVM

haec sunt :

- 1) *Nagiri*, id est eorum, qui lumina habent oblonga, & quibus proinde cuncta obiecta apparent oblonga.
- 2) *Naquiri*, quorum oculi quadratae sunt formae.
- 3) *Talampi*, cum oculis minutis.
- 4) *Iaraku*, cum binis oculis, quorum alter altero paulo obliquior.
- 5) *Mebanki*, cum trinis.
- 6) *Tarasuki* cum quaternis.
- 7) *Harramba*, quorum lumina totam frontem perreplant.
- 8) *Skodolki*, qui vnum in occipite oculum habent.

Harum omnium numerosissima ac proinde potentissima tribus est *Nagirorum*, id est, eorum, qui oculos oblongos habent, ac quibus proinde obiecta apparent oblonga. Ex ista tribu soli reipublicae Rectores, senatores ac sacerdotes desumuntur. Soli ad cla-

clavum sedent hi, & neminem ex alia tribu ad munera publica admittunt, nisi qui fate-
tur, tabulam quandam, soli dedicatam, &
in loco editissimo templi positam, sibi etiam
videri oblongam, eamque confessionem iu-
rejurando firmat. Sacra haec tabula praeci-
puum cultus *Mardakani*, obiectum est.
Hinc honestissimi ciues, qui crimine periu-
rii se polluere nolunt, ab omni publico ho-
nore remoti, perpetuis fannis ac persecutio-
nibus exponuntur; & quamquam testentur,
oculis se fidem abnuere non posse, quaere-
lae tamen insuper habentur, & quod vitium
naturae est, soli eorundem malitiae aut con-
tumaciae imputatur.

Formula iurisiurandi, cui omnes, ad
munera ac honores admittendi, subscribere
tenantur, haec fere est;

*Kaki manasca quibompu miriac Jacku me-
simbrii Caphani Crukkia Manaskar Quebriac
Krusundora.*

i. e. „Ego iuro, sacram solis tabulam mihi
„videri oblongam, & polliceor, in hac op-
„nione me ad ultimum vitae halitum perman-
„surum.

Prae-

Praestito hoc iureiurando, candidati honorum fiunt, & in tribum *Nagirorum* cooptantur.

Postridie aduentus mei, dum per forum obtiosus ambulo, senem quendam ad flagram deduci conspicor, comitante ingenti cupressorum caterua, & dieteria in noxium eiacularante. Roganti mihi, quid rei esset, respondetur: haereticum esse, qui palam docuerit, tabulam solis sibi quadratam videri, in eaque pestifera opinione; post crebras admonitiones, pertinaciter persistiterit.

Hinc templum solis, periculum facturus, an orthodoxos haberem oculos, ingressus, cum tabula ista sacra mihi quoque quadrata appareret, hospiti meo, qui ad aedilitatem urbis nuper evectus erat, id candide indicabam. Profundo ille suspirio verba mea exceptit, testans, sibi etiam quadratam videri, sed nemini id detegere ausum, ne negotium sibi facesseret tribus regnatrix, & munera priuaret.

Tremens igitur ac tacitus urbem reliqui, verens, ne crimen oculorum tergo luerem, aut odioso haeretici titulo notatus, cum ignominia eiiceret. Nulla sane instituta horrida

rida magis, magisque barbara & iniqua mihi sunt visa: sola enim videbam simulatione, solo periurio, iter ad honores pandi. Hinc redux in principatum *Potuanum*; quoties data fuit occasio, in barbaram istam rem publicam bilem euomui. At cum iunipero cuidam, mihi admodum familiari, pro more furens indignationem meam patefacerem, ita fari exorsus est ille: „Nobis equidem stulta atque iniqua *Nagirorum* instituta videbuntur, tibi vero non mirum videbitur, si ob istam luminum varietatem tanta seueritas exerceatur; quippe asserere te memini, „in plerisque rebuspublicis Europaeis dari regnatrices tribus, quae ob naturale oculorum, siue rationis vitium, in caeteras ferreto ac igne grasantur, teque eiusmodi coactiones tanquam pias ac rebuspublicis admodum salutares laudasse. Intelligebam mox, quorundam tenderet arguta viri oratio. Hinc rubore suffusus discessi, & ex eo tempore tolerantiae perpetuus praeco, mitiora de errantibus iudicia fero.

Principatus *Kimal*, omnium potentissimus ob diuitias, quibus abundat, habetur. Nam praeter argenti fodinas, quarum magna est copia, ex arena fluuiorum ingens vis aurum

ri quotannis elicitor: margaritarum quoque feracia passim sunt maria. At, in solis opibus felicitatem non esse positam, e curatiori huius gentis examine didici. Nam quot incolae, tot fere fossores sunt & vrinatores, qui in lucrum intenti, ad perpetuam seruitutem, & maxime improbos labores damnati apparent. Qui ab his laboribus immunes sunt, pro thesauris acquisitis excubias agunt. Tota regio latronibus infesta adeo est, ut absque custodibus corporum nemo iter facere doceat.

Non tam festa dies, ut cesset prodere furrem,

Perfidiam, fraudes, atque omni ex criminis lucrum.

Viuitur ex rapto; non hospes ab hospite tutus,

Non sacer a genero, fratrum quoque gratia rara est.

Filius ante diem patrios inquirit in annos;
Victa iacet pietas, & virgo caede madentes
Vltima coelestum, terras Astraea reliquit.

Hinc gens ista, quam inuidis oculis intuentur vicini, commiserationem potius, quam inuidiam meretur. Nam metus, suspicio, dif-

dissidentia, liuor, omnium animos perpetuo
obsidet, alterque alterum tanquam hostem,
bonis suis insidiantem, intuetur, adeo, ut
metus, solicitudo, perugilium, faciei pal-
lor, fructus & meses sint felicitatis istius,
quam iactat principatus *Kimal*. Hinc non
absque molestia ac metu regionem peragruis-
nam in quavis semita ac loco limitaneo cau-
sam itineris, nomen, patriam & alia custo-
dibus viarum indicare cogebat, expositum-
que me videbam cunctis his vexationibus,
quas in regione suspicaci experiri solent viato-
res. Montem haec terra habet igniuomum,
vnde subterranei ignis venae perpetuis veluti
fluctibus euoluuntur.

Postquam emensus eram hunc principa-
tum, quo molestiorem nullum in toto meo
itinere expertus sum, cursum persequor
continue Orientem versus. In gentes vbiique
sociabiles ac bene moratas, sed simul valde
paradoxas, incidi. Maximam vero admira-
tionem mouebant incolae peregrini regni
Quamboia, quos natura inuerso ordine for-
maverat, adeo, ut, quo maturior quis aeta-
te ac annis sit, eo proteruior ac voluptuo-
sior evadat, crescantque cum annis petulan-
tia, lasciuia ac vitia, quae viridem aetatem
alibi

alibi comitari solent. Nemini igitur munus hic reipublicae committitur, nisi annum quadragesimum nondum impleuerit: si vero hunc terminum excesserit, instar pueri petulantis est,

- - - *quem dura premit custodia matris.*

Videbam senio canos in plateis vrbis passim vitulantes, ludis puerilibus tempora fallere.

*Aedificare casas, plostelllo adiungere mures,
Ludere par... impar, equitare in arundine
longa.*

Videbam, eosdem a pueris eo saepe nomine reprehendi, ac nonnunquam flagris domum compelli. Virum conspexi decrepitum, in foro palam turbinem flagello rotantem, aut trocho ludentem. Idem olim vir fuerat omnium grauissimus, & magni consilii praeses. Inuersum hunc ordinem in sexu tam sequiori, quam virili deprehendi. Hinc iuueni vetulam vxorem ducenti, fata Aetaeonis ominantur omnes; id quod e diametro oppositum est iis, quae apud nos vsu veniunt, vbi senex iuuenculam duclitur cornua timet. Obuios semel habui duos deflocatos senes in foro digladiantes. Miranti insolitum in ista aetate feruorem, & cau-

sam duelli quaerenti, respondetur, litem inter eosdem enatam esse de meretrice, quam in lupanari ambo subagitauerant. Qui istud mihi narrabant, addiderunt, nates eorumdem virgis strenue lacerandas, si ad aures tutorum aut moderatorum ista senum petulantia perueniret. Eadem vespera annosa dicebatur matrona suspendio uitam finuisse, cum repulsam tulisset ab adolescentulo fago, cuius amore exarserat.

Inuersus hic ordo inuersas etiam leges postulat. Hinc in isto legis capite, vbi agitur de tutela, nemini bonorum administratio conceditur, nisi infra annos 40 sit. Porro pacta legitima non censentur, quae ab iis, qui annos quadraginta excesserunt, sunt inita, nisi a tutoribus aut liberis eorum sint signata. In capite de subordinatione, haec extant verba: *Senes ac vetulae liberis suis dicto obedientes sunt.* Hinc, qui in officiis est, paulo ante quadragesimum annum dimitti solet; &

- - *Interdicto buic omne adimat ius
Praetor, & ad iuuenes abeat tutela pro-
pinguos.*

Credebam ego, non consultum mihi fore,
diu-

diutius in hac regione haerere, vbi, si decennium mihi adhuc viuere contingenter, iussu legis, repuerascere cogeter.

At defunctus hac peregrinatione, cum indolem huius gentis comparabam moribus ac institutis populorum meorum, quos in aetate virili philosophari, in senectute vero virtulari, luxu diffluere, & vanos honorum titulos venari cernimus, nonnihil de rugis remisi, & iudicia paulo mitiora de gente hac ferre coepi.

In regione dicta *Cocklecu* consuetudo obtinebat non minus peruersa, & ab Europaeis maxime damnanda. Inuersus hic ordo non naturae, sed solis legibus originem debuit. Incolae terrae omnes iuniperi sunt utriusque sexus: at soli viri ad culinaria, & ignobiles labores damnantur. Tempore belli militiae quidem nomina dant, sed supra sortem militum gregariorum raro ascendunt, cum pauci admodum sint, qui vexilliferi fiunt; estque munus vexilliferi summa dignitas militaris, ad quam arbor masculina aspirare queat. Mulieribus contrâ maximi ponderis negotia, qua ciuilia, qua sacra, & militaria committuntur. Nuper deriseram *Potuanos*, quod in distributione officiorum

nullum sexus discriminem admitterent. At haec gens furere mihi visa est, & naturae penitus aduersari. Capere sane non poteram indolentiam virorum, qui, cum corporis viribus longe sint praestantiores, indignum adeo iugum sibi imponi passi fuerint, ac tot saecula ignominiam hanc concoxerint. Nam facile esset, iugum excutere, modo vellent, aut auderent neruos muliebri huic tyranni di incidere. At, inueterata consuetudo eo usque excaecauerat animos, ut nemini in mentem veniret, pro tollenda ista ignomina aleam subire, quin crederent, naturam ita ordinasse, ut imperium penes mulieres esset, virorum vero esset texere, molere, pensum facere, aedes verrere, vapulare. Argumenta vero, quibus hunc usum tueri solent mulieres, haec sunt: cum sexum virilem, corporis viribus, & lacertis, ad duros perferendos labores aptioribus, natura donauerit, credi potest, solum masculinum genus ad ignobiles ac ferreos labores relegasse. Stupebant extranei, cum domos introeuntes matrem familias viderent in museo, cum stilo ac pugillaribus sedentem, maritum vero culinae inerrantem, & ollas patinasque tergentem. Et sane in quamcunque domum

vene

venerim, cum patrefamilias locuturus, mit-
tor ad culinam, vbi

*Hic lauet argentum, vasa aspera tergeat
alter,*

*Vox dominac fremit instantis virgamque
tenentis.*

Inuersae huius confuetudinis funestos nota-
bam effectus: Nam, quemadmodum in ali-
is terris petulantes ac salaces dantur mulie-
res, quae pro mercede corpora prostituunt,
ac pudicitiam in propatulo habent, hic ado-
lescentuli ac viri noctes vendunt, eumque
in finem lupanaria conducunt, quorum
portae titulis ac signis meretriciis dignoscun-
tur. Iidem cum nimis audacter ac palam
quaestus hos improbos agunt, in carceres
abduēti, flagris in comitiis, non secus ac
meretrices nostrae, caeduntur. Contra ma-
tronae ac virgines, hie absque illa reprehen-
sione incedentes, per vias viros contemplan-
tur, nutant, niētant, sibilant, vellicant,
vocant, molestae sunt, fores elogiorum
carbonibus implent, veneres suas impune
iaētant, ac tanquam totidem tropacis super-
biunt, quemadmodum petulantes apud nos
iuuenes iaētanter enumerare solent, quot
virginum aut matronarum pudicitiam expu-

gnarint. Porro matronis ac virginibus vitio non vertitur, si carmina amatoria & munuscula offerant adolescentulis: hi vero frigus ac modestiam simulant, cum contra decorum sit, ut adolescentis petitioni & desiderio virgunculae statim annuat. Ingens eodem tempore erat motus ob filium senatoris, cuius pudicitiam violauerat virgo. Male ob istud facinus passim audiuit puella, & audiebam, inter se missitare amicos iuuenis, in ius mox vocandam virginem, & a proximo Consistorio ad nuptias, ac reparationem honoris damnandam esse, in primis cum legitimis testimoniiis euinci posset, inculpatae adhuc vitae fuisse iuuenem, quem ad amores illicitos pellegerat virgo. Tunc ego mecum tacitus: O! terque quaterque beatam Europam nostram! maxime vero Galliam & magnam Britanniam, vbi sexus sequior nomini respondet, vbi mulieres caecae adeo virorum imperio ac voluntati obsequuntur, ut machinae potius aut automata, quam substantiae libero arbitrio praeditae videantur. Non ausus sum, dum inter iuniperos hos versabar, peruersam hanc confuetudinem palam damnare. At egressus vrbe praecipua, nonnullis indicaui, contra naturam hic agi, cum e iure vniuersali & suf-

suffragiis omnium gentium constet, ad ardua & momentosa negotia formatum esse sexum virilem. Regerebant hi: confundere me consuetudinem & institutionem cum natura, cum infirmitates istae, quae in sexu muliebri notantur, e sola educatione deriuentur, id quod maxime patet e reipublicae huius statu ac forma, vbi in sexu muliebri enite-scere videmus virtutes animique dotes, quas mares alibi sibi solis vindicant. Nam mulieres *Coclekuanae* modestae sunt, graues, prudentes, constantes ac taciturnae; contra viri leues, praecoces & loquaces. Hinc, cum quid absurdii narratur, proverbum istud; *viriles esse nugas*; &, cum quid prae-cipitanter aut praemature actum est, dicunt incolae: *Dandam esse veniam impotentiae vi-rili.* At, his argumentis acquiescere non potui; statum hunc peruersum, deformem ac naturae plane aduersantem iudicans. In-dignatio ista, quam fastus hic muliebris ani-mo impresserat, causa erat infelicis, quod paulo post redditum meum cepi, consilii, quodque tot mihi molestias peperit, vt suo loco dicendum erit.

Inter splendidissima huius urbis aedificia erat gynaeceum regium, trecentis qua viris;

qua adolescentibus speciosissimae formae instructum. Hi omnes alebantur sumptibus reginae, cuius deliciis inferuiebant. Cum audirem, formam corporis mei a nonnullis extolli, veritus, ne in gynaeceum istud a venatoribus abriperer, iter maturaui, &

- - - *pedibus metus addidit alas.*

Huiç principatui vicina est regio *Philosophica*, sic dicta ab incolis, philosophiae ac subtilibus scientiis penitus immersis. Flagrabit studio videndi terram, quam centrum omnium scientiarum & veram Musarum sedem mihi fingebam. Imaginabar non agros & prata, sed contiguum

- *ac raris gemmantem floribus hortum,*
 totusque in hac imagine gradum accelerabam,
 horas & momenta in digitos mittens. Semitac, per quas iter feci, lapidosae erant,
 ac fossis cauernisque impeditae, adeo, ut
 iam per loca abrupta, iam per coenosa, usque ad umbilicum madidus, cum pontibus
 essent destitutae, saucios ac luteos traherem pedes. Sed molestiis his fortiter obnixus
 sum, fatis gnarus, per aspera iri solere ad astra. Horae spatio cum his difficultatibus
luctatus, obuium habui agricolam, quem comi-

comiter interpellans interrogo, quantum adhuc abessem a *Mascattia* siue Regione Philosophica. Responderet ille: *Quaerendum potius, quantum itineris sit reliquum, cum iam in meditullio regionis versaris.* Attonitus hoc responso: *Qui fit, dicebam, ut terra a solis philosophis habitata, speciem borrentium potius lustrorum, quam cultae regionis preebeat?* Regessit ille; terrae faciem breui fore meliorem, quam primum tempus detur incolis, eiusmodi minutis vacandi. Nunc, ait, solis coelestibus rebus intentos omnes id age e, vt iter quoddam ad solem detegant: Excusari proinde debere, si agros ad tempus incultos relinquant; haud enim facile esse, flare simul ac sorbere. Intelligebam mox, quo collinearet oratio versuti villici; & iter persecutus, tandem ad metropolin *Caskam* perueni. In portis ciuitatis pro custodibus anferes confexi, gallinas, nidos auium & aranearum tela. Vrbis plateis porci ac philosophi passim inerrabant; sola hi corporis forma distinguebantur a porcis, caeteroquin forde ac illuie similes. Pallia eiusdem generis portabant omnes Philosophi; sed, quis color iisdem, discerne ne quibam, cum puluere & luto essent obsita. Eorundem vnum, quem meditationi-

bus defixum, recta ad me tendere videbam, ita alloquor: *Dic, quaeſo, quodnam nomen
buic vrbi, Magiſter!* Ille immobilis, incon-
niens, tanquam ſeceſſu mentis atque ani-
mi factio a corpore, diu ſtabat; tandem ve-
ro ad coelum oculos tollens, respondet:
Haud procul a meridie ſumus. Ineptum adeo
reſponſum inſignem animi aberrationem in-
dicans, perſuasit, melius eſſe, parce ſtude-
re, quam praenimia doctrina delirare. Vr-
bis mox interiora penetraui, viſurus, an
praeter Philosophos, homines aut creaturas
rationales, forte inuenirem. Forum vrbis,
quod valde ſpatiosum erat, diuerſae orna-
bant ſtatuae & columnae, titulis atque in-
ſcriptionibus diſtinctae. His accedebam,
peri culum facturus, ecqua forte epigram-
mata legere possem. Sed, dum in eo cona-
tu deſudo, tergum mihi incaleſcere, ac ma-
didum fieri animaduertebam. Hinc retro-
ſpiciens, ut fontem calidi fluminis detege-
rem, conſpicabar Philosophum, posteriora
mea permingentem. Nam meditationibus
abſtractus, ſtatua in me credidit, ad quam
veſicam exonerare ſolebat. Tantæ ego con-
tumeliae impatiens, in primis cum philo-
ſophum iſtum albis insuper me dentibus de-
ridere cernerem, palma excuſiſſima alapam
illi

illi applicui. Quo facto, rabie ille percitus, in capillos meos inuasit, perque totum forum vociferantem traxit. At, cum iram satiari non posse viderem, statum praeliantis composui, par pari referens, adeo, ut ratio accepti & expensi inter nos quodammodo conveniret. Tandem, post acre certamen, cadimus ambo athletae. Ad spectaculum istud accurrebant innumeri Philosophi, moreque furentium impetum facientes, pugnis ac fistibus articulatim caesum, animamque propediem agentem, totum circa forum capillis raptarunt. Caedendo tandem fessi, licet non satiati, ad spatiostam domum me ducunt, &, cum obnixis in ianuam pedibus obluester, meque ingressurum fidenter abnuerem, obducto me collo, ceu porcum mugientem, intro rapiunt, ac in medio pauimento supinum ponunt. Turbata omnia & confusa ibi erant, ac talis mihi vius est aedium status, qualis apud nos esse solet circa terminos Michaëlis aut Paschatis, vbi res mobiles, vase ac utensilia, in nouam domum transferenda, confuse proiiciuntur. Coeparam tunc sapientes nostros suppliciter orare, ut irae modum imponerent, & ad misericordiam se flecti paterentur, docens, quam indecorum esset philosophiae & sapientiae cultori-

toribus, more ferarum saeuire, & affectibus, contra quos declamare solent ipsi, nimium indulgere. At, surdis fabulam narrabam. Nam philosophus iste, qui tergum mihi perminxerat, certamen integrabat, ac me misserum, quasi incudem, tot ictibus caedebat, ut videretur, non nisi morte mea placari posse. Didici tunc, nullam iram philosophica esse fortiorem, virtutumque commentatores longe ab earumdem cultura abesse.

- - - *Nec enim minor ira rebullit
Pectore in hoc, leuiorue exurit flamma me-
dullas.*

Tandem domum intrarunt quatuor Philosophi, quorum spallia singularem seetam indicabant. Iidem saeuientium minas, qua voce, qua manibus, interpellantes, sortem meam miserari videbantur: ac, postquam cum caeteris seorsum locuti fuerant, in aliam domum me transtulerunt. Laetabar ego, praedonum me manibus eruptum, in honestos viros incidisse, causamque harum turborum roganibus, fuse exposui. Subridebant illi ad fabulam adeo lepidam, dicentes, solitum esse Philosophis, in foro ambulantibus, ad statuas has mingere, ac verisimile esse, aggressorem meum, in meditationibus phi-

philosophicis defixum, pro statua me cepisse. Dicebant porro, eundem esse magni nominis Astronomum, caeterosque, qui tanta rabie in scapulas meas saeuierant, Doctores esse philosophiae moralis. In portu me iam esse credebam, & omnis periculi securus, haec & alia narrantes cum voluptrate audiebam. At, suspicionem quandam movebat formae meae examinatio nimis curiosa: Porro quaestiones de vitae genere, itineris causa, & patria, toties iteratae, nec non subsecuta secreta murmura, instantis mali praesagia erant. Verum mens pae timore mihi paene excussa fuit, cum in cameram quandam anatomicam compingerer, vbi projectam videbam horrendam ossium & cadaverum struem, quae foedo totam odore implebant. Credebam mox latronum esse cavernam: sed quae e parietibus suspensa erant instrumenta anatomica, metum paulo diminuebant, cum exinde pateret, hospitem meum medicinae aut chirurgiae operari. Postquam semihorae spatio in ergastulo hoc solus torpueram, intrat matrona cum prandio, quod mihi parauerat. Valde humana videbatur, at attente me aspiciens, per interualla suspiria edidit. Quaerenti mihi doloris causam, respondet, instans mihi fatum suspi-

suspiria haec elicere: *In honestam equidem domum, ait, venisti; nam maritus meus buius insulae dominus, publicus ciuitatis Physicus est, & Medicinae Doctor, cacterique, quos vidisti, eius collegae sunt.* At iudicem insolitam corporis tui formam mirati, decreverunt, machinam interiorem ac viscera tua penitus examinare, dissectionemque corporis facere, visuri, ecquid noui detegant, quo anatomia illustrari queat. Palpitantem animalium haec uerba percusserunt. Edito igitur horrendo clamore: *Qui, inquam, Domina! dici possint boni uiri, qui honesti & innocui hominis ventrem vindicare non dubitant.* Tunc illa

Non venit in mentem, quorum considerari uis:

In honestos viros incidisti, qui malo animo nil facturi, solo anatomiae illustrandae studio, hanc operationem decreuerunt. Ad hoc regebam, malle me a latronibus dimitti, quam ab honestissimis viris dissecari, moxque ad genua matronae prouolutus, manantibus vbertim lacrimis, intercessionem illius implorabam. Respondet illa: *Intercessio mea parum tibi proderit contra Facultatis conclusum, quod irrevocabile solet esse, at per aliud te medium morti subducere conabor.* His dictis, manu

manu me prehensum, per pseudothyrum eduxit, ac trepidantem comitata est usque ad portam ciuitatis. Tunc seruatrici meae valde ieiatus, verbis conceptissimis gratum absum, ut par erat, exprimere conabat, ac prooeminari incipientem interpellans, se non abituram ait, antequam videret, me extra omne periculum constitutum, meque non relutantem comitari pergit. Dum una ambulamus, varii de statu huius regionis seruntur sermones, & aude ego omnia audiobam. At digressa est tandem ad narrationem, quae parum grata auribus meis erat, cum exinde coniicerem, pro praestita illam opera poscere nonnulla, quae moraliter impossibilia mihi erant. Nam pathetice exposuit, iniquam in hac regione matronarum sortem, cum paedagogi hi philosophici, literis penitus sepulti, officia coniugalia prorsus negligant. „Possum, ait, iurejurando testari, actum de nobis fore, nisi unus & alter honestus ac misericors aduenia miserias nostras subleuaret, & malis, quibus excruciamur, medicas identidem admoueret manus.“ Simulabam ego, non intelligere scopum, qad quem collinebat. Gradum addere coepi: at frigus meum aestuantis desiderium auxit. Hinc,

Con-

*Consumptis precibus, violentam transit ad
iram,*

*Intendensque manus, passis furibunda ca-
pillis*

ingratum animum mihi obiecit. At, cum nihilominus ego iter persequor, laciniam togae meae apprehendens, obnitentem retinere moliebatur. Hinc vi adhibita, e manibus matronae me eripui, &, cum incessus celeritate praestantior essem, breui extra conspectum illius me proripui. Quanta tunc rabie accensa in me fuerit, ex his verbis, quae identidem euomuit, scil. *Kaki spalaki*, i. e. *ingrate canis*, didici. At dieteria illius Spartana nobilitate concoxi, laetus, quod ex hac sapientum terra, cuius absque horrore meminiisse nequeo, saluus quodammodo eauisset.

Proxima huic prouinciae est *Nakir*, cognominem habens urbem, siue ingentem vicum, de quo multa dicere nequeo, cum maxima, qua poteram, festinatione, regiones, terrae philosophicae vicinas, transcurserem, ad gentes philosophiae, in primis vero anatomiae, minus studiosas properans. Taatus enim terror animum inuaserat, ut quemuis in itinere obuium, a Philosophus esset

esset, interrogarem, & cadauera & instrumenta anatomica quiescentis animo diu oberrarent. Incolae vici *Nakir* valde affabiles mihi visi sunt: nam obuius quisque officium non petenti offerens, de honestate sua prolixè testabatur. Ridiculas fane iudicabam has contestationes, cum nullum suspicionis indicium dedissem, nec ullius integratatem vñquam in dubium vocassem. At, cum nonnullis indicarem, capere me non posse, cui usui tot contestationes, easdem addito iureiurando integrarent. Egressum hoc vi-
co, excepit viator tarde incedens, & sub pondere sarcinarum gemens. Subsistit ille me viso, ac unde veneram sciscitatur: Ve-
rum, ubi vicum *Nakir* me nuper transmis-
se, indicarem, gratulatur saluum me euassis-
se, cum incolae technarum noti artifices,
viatores deplumes a se dimittere soleant. Re-
gerezebam ego, si facta verbis respondeant,
integerrimos esse debere, cum unusquisque,
haud rogatus, honestatem suam diris execrationibus praedicaret. Subridens tunc ille:
Cave, ait, ne nimium credas propriae integritatis praeconibus, in primis vero iis, qui
diabolum honestatis suae testem prouocant.
Admonitio ista alta mente diu reposita
est, didicique, recte monuisse subterraneum

hunc virum. Hinc, quoties debitores de honestate iurant, contraētum rescindo, ac mutuum reposco.

Eriensus hanc regionem, stagnum fului coloris conspicor, ad cuius ripam parata stabant triremis meritoria, qua vectores in *Terram rationalem* modico pretio feruntur. Patus de naulo triremem conscendo, summaque cum animi voluptate iter hoc explicabo: Quippe machinis quibusdam latentibus, absque ministerio remigum, impelluntur naves subterraneae, incredibilique celeritate aequora fulcant. Delatus in terram, mercenarium circumspicio, eoque duce ad ciuitatem rationalem propero. Dum iter carpimus, statum mihi ciuitatis, indolemque incolarum, comes itineris luculenter exposuit. Audiebam, ciues ad vnum omnes Logicos esse & urbem hanc veram esse rationis sedem, indeque nomen fortitam. Ciuitatem ingressus, vera esse, quae narrauerat, expertus sum. Quiuis enim ciuis ob iudicii acumen, grauitatem, & compositos mores, senator mihi apparuit. Hinc, sublatis in coelum manibus: O terque quaterque beatam ingemino terram, quae solos Catones parit. At, cum statum ciuitatis penitus perspiceram, multa hic segniter agi,

agi, & ob defectum stultorum rempublicam quodammodo languescere videbam. Nam, cum aequa mentis lance omnia ponderent incolae, & speciosis promissis, fucatis orationibus, & crepundiis nemo mouetur, cef-sant ista media, quibus ad paeclaros, & reipublicae saepe salutares conatus, facile, & absque sumptu publico, animi subditorum acui solent.

Vitia ciuitatis, quae ab exacta ista rerum ponderatione fluunt, pathetice mihi explicuit minister quidam aerarii, & quidem his verbis: *Arbor ab arbore hic non nisi solo nomine & corporis specie distinguitur. Nulla inter ciues est aemulatio, cum nulla acquiri possit distinctionis nota, & nemo videtur sapere, cum omnes sint sapientes: Stultitiam fateor esse vitium, sed ut penitus exulet, non optandum. Sufficit cuiuscius ciuitati, ut tot sint sapientes, quot sunt munera publica. Sint, qui regant, sint, qui regantur. Id, quod meritis nugis ac crepundiis efficiunt aliarum societatum moderatores, noster hic magistratus non nisi solidis praemiis, quae aerarium baud raro exhauriunt, perficit. Nam ob praefitam patriae operam, nucleos poscunt sapientes, stulti vero putamine placantur. Sic*

exempli gratia distributio honorum ac titulorum, quibus tanquam hamis blandientibus capiuntur, ac ad quosuis labores facile impelluntur stulti, parum operatur in ciuibus, qui, sola virtute, ac valore interno, veram existimationem & solidum honorem acquiri posse, iudicant, ac proinde speciosis promissis sibi cum fieri non patiuntur. Perro, mentio nominis post mortem in annalibus victuri, ad quaevis pro salute patriae subeunda stimulat vestros milites: Nostri vero, mera haec esse aurium ludibria putantes, pbrasin istam sc. reuera mori, & in annalibus viuere, non capiunt, cum vanam credant non audituris gloriae praedicationem: Taceo innumera alia incommoda, quae e nimio rerum omnium scrutinio fluunt, quaeque satis monstrant necesse esse, ut in republica bene constituta dimidia saltem pars ciuitatis insaniat. Idem in societate est stultitiae effectus, ac fermenti in stomacho: nam, aut nimio, aut nullo fermento laboramus.

Haec perorantem summo cum animi stupore audiebam: At, cum nomine senatus ciuitatem mihi offerret, in eaque domicilium figere, iteratis precibus hortaretur, rubore suffundor, suspicans, e concepta de stultitia

tia mea opinione, petitionem hanc procedere, & fermentum me iudicari, quo opus esset reipublicae, nimia sapientia languescens. In ista suspicione mox confirmabar, cum audirem, statutum esse senatum, ingenitum ciuium numerum in colonias mittere, ac in supplementum abeuntium, totidem stultos e vicinis gentibus mutuari. Hinc ciuitate ratiocinante subiratus egredior. Diu vero animo obuersabatur axioma istud subterraneum, politicis nostris adhuc incognitum; quod sc. *in Republica bene constituta necesse sit, ut dimidia saltem pars ciuitatis insaniat.* Mirabar, praeceptum adeo salutare nostri orbis Philosophos tam diu latere potuisse. At forsitan quibusdam innotuit, sed inter axiomata politica referre noluerunt, cum stultorum apud nos plena sint omnia, & nullus, (absit inuidia,) sit vicus, nedum ciuitas, quae saluberrimi huius fermenti defetu laborat.

Postquam temporis nonnihil quieti dederam, itineri me reddens, peragraui regiones nonnullas, quas silentio praetereo, cum pauca ibi insolita, & a vulgaribus rebus abhorrentia, occurserent. Credebam tunc, finem esse rerum mirabilium, quas Globus

producit. At, cum in terram Cabac dictam
ingrederer, noua oculis fistuntur monstra,
ac ea, quae fidem omnem excedere vi-
dentur. Inter huius regionis incolas non-
nulli sunt acephali, sine capitibus nati. Ii-
dem per os in medio pectore positum loquun-
tur. Hanc ob causam, & ob istud naturae
vitium, a muneribus difficultioribus, & quae
cerebrum poscent, abstinent, cum nego-
tia maioris ponderis acephalis committi ne-
queant. Officia ista, ad quae admitti solent,
aulica plerumque sunt. Sic cambellani, au-
lae magistri, gynaeccorum praefecti, & ap-
paritores plerique, e centuriis eorum, qui
absque capite sunt, desumuntur. Ex iisdem
etiam creantur pedelli, aeditui, aliqui,
quorum officia sine cerebro peragi quodam-
modo possunt. In Senatum quoque non-
nulli, speciali magistratus fauore, & pro-
pter merita parentum, recipiuntur, id quod
absque reipublicae detrimento nonnunquam
fieri potest. Doctet enim experientia, in
paucis senatoribus totam residere senatus au-
toritatem, caeterosque numerum tantum
implere, ac ad ea signanda, aut subscriben-
da, quae ab aliis concluduntur, adhiberi.
Ita hoc tempore in senatu vrbis duo erant
assessores, sine capite nati, qui tamen sena-
toriis

toriis stipendiis fruebantur. Nam licet sensibus, ob naturalem defectum, essent destituti, adsensum tamen dabant, & suffragia cum aliis ferebant, feliores in eo collegis, quod nemo, qui causa excideret, acephalis succenseret, sed in caeteros omnem bilem emoueret. Et patuit inde, tutius interdum esse, sine capite nasci. Ciuitas haec paucis huius globi vrbibus magnificentia ac nitore cedit. Aulam habet, vniuersitatem, & splendida templa.

In duabus, quas mox intraui, prouincüs *Cambara* scilicet & *Spelek*, incolae omnes sunt tiliae. In eo vero differunt, quod illi ultra quatuor annos vitae tempora non extendant, his vero longe productius aeuum contingat, nam vulgo ultra quadringentos annos vitam protrahunt. Hinc multos videas auos, proauos, abauos & atauos; audias fabulas veteres sermonesque maiorum, cumque veneris illo, putes te ante aliquot saecula natum. Quantum illorum sortem miserabar, tantum hos felices praedicabam. At, postquam statum vtriusque gentis curatius examinaueram, iudicio me deceptum animaduerti. Prouinciae *Cambarae* talis erat facies. Quiuis incola, intra paucos a nati-

vitate menses, ad plenam, qua corporis, qua animi maturitatem excreuit, adeo, ut primus annus formationi eiusdem sufficeret, reliqui vero viderentur concessi, ut morti se praepararent. Et cum ita res essent comparaatae, speciem haec terra exhibuit reipublicae vere Platonicae, in qua omnes prorsus virtutes maturuerent. Nam, cum intuitu vitae breuitatis, quasi in procinctu semper starent, aspicientes aeuum hoc tanquam portam, per quam ad alteram vitam subito transirent, ita futuri potius, quam praesentis status imago animis inhaerebat. Vnusquisque igitur tanquam verus Philosophus existimari potuit, qui rerum terrestrium securus, solum thesaurum duraturum & perennem, qui in virtute, pietate, & famae integritate constat, se habebat. Ut breui praecidam, videbatur haec terra angelorum, aut sanctorum domicilium, ac vera schola, ubi virtus ac pietas optime doceantur. Exinde patet, quam iniqua sint murmura eorum, qui de breuitate vitae conqueruntur, eo que nomine quasi litem Deo mouent. Nam vita nostra breuis dici potest, quia maximam eius partem otio ac voluptate perdimus, longaque satis foret, si tempora melius locarentur.

At,

At, in altera regione, vbi aetas vltra quatuor saecula producebatur, cuncta regnare videbam vitia, quae in genere humano notantur. Ante oculos tantum praesentia, tanquam aeterna, & nunquam peritura versabantur.

Hinc fugere pudor, verumque, fidesque & honestum.

In quorum subiere locum dolus insidiaque.

Porro ex ista vitae longaeuitate aliis nascebatur funestus effetus. Nam ii, qui casu bonorum iacturam fecerant, quique membris mutilati erant, aut in morbos inexplicabiles inciderant, aetatis longae moram tremulis vocibus solebant accusare, ac tandem necem sibi confescere, cum ob vitae longaeuitatem nullum malorum finem viderent: Vitae enim breuitas miseris & afflictis efficacissimum est solatium. Vtraque regio materia admirationis meae fuit, indeque egredius sum plenus meditationum philosophicarum.

Iter persequor per loca abrupta ac deserta, quae ducunt ad terram innocentem, vulgo *Spalank*. Regio haec ita dicebatur ab incolarum innocentia, ac pacifica indole. Aesculi hi omnes erant, & omnium mortalium

felicissimi habebantur: nullis enim affectibus ac passionibus erant obnoxii, ac proinde ab omnibus vitiis immunes,

Sponte sua, sine lege, fidem rectumque colebant.

Poena metusque aberant: nec verba minantia fixo

*Aere ligabantur: nec supplex turba timebant
Iudicis ora sui, sed erant sine vindice tuti.
Non tuba directi, non aeris cornua flexi,
Non galeae, non ensis erant: sine militis usu
Mollia securae peragebant otia mentes.*

In terram hanc delatus, vera esse omnia, quae fama acceperam, compéri: ingenii nempe, non legibus virtutes coli. Inuidiam, cupiditatem, iram, odium, superbiam, gloriae studium, discordiam, & cuncta, quae in genere humano notantur vicia, videbam proscripta. At simul cum vitiis derant multa, quae mortales maxime ornare, & creaturas rationales a brutis distinguere creduntur. Praeter Theologiam, Physicam, & Astronomiam, omnes ignotae erant artes & scientiae: Iurisprudentia, Politica, Historia, Ethica, Mathefis, Eloquentia, multaque aliae scientiae, ne nomine quidem

dem illis notae. Et cum nullum inter eos locum obtinent inuidia, ac gloriae studium, nulla proinde erat aemulatio, quae ad magna ac p̄aeclara quaevis stimulare solent. Nulla erant palatia, ac splendida aedificia, nulla senacula aut fora, ac nullae opes, cum nullus esset magistratus, nullae lites, & nulla habendi cupido. Et vt paucis dicam; aberant vitia, & simul aberant elegantiae, artes, nitor, & innumera alia, quae virtutum nomine veniunt, quae societates ciuiles commendant, ac quae cultos ac politos redundunt homines, adeo, vt in verum potius aesculetum, quam in societatem viderer delatus. Hinc dubius diu eram, quodnam de hac gente iudicium ferrem, ecquid status iste naturalis homini oportabilis foret. Tandem vero, cum considerarem, praestare incultam, quam vitiosam vitam agere, ac cum ignorantia artium quarundam abesse latrocinia, furta, caedes, & alia, quae corpus cum anima saepe perdunt, felicem hunc statum agnoui. Dum per hanç regionem incautius ambulo, sinistri pedis crus, lapidi allatum, grauiter laeditur, ac intumescit. Conspicatus hunc casum villicus, illico accurrit, ac manu decerptram vulneri imponit herbam, qua subito mitigatur dolor, ac

tu-

tumor residet. Exinde coniicere licuit, in arte medendi excellere hanc gentem. Nec conjectura fefellit. Nam, cum intra limites adeo angustos coarctantur *Spalankorum* studia, cortice, velut polihistores nostri, non contenti, penitus omnia rimantur. Cum medico meo ob praestitam hanc operam gratias agerem, ac Deum huius beneficii remuneratorem dicerem, tam solide, erudite, ac pie, licet dictione tenui & aggressi, ille respondit, ut virum diuinum aut angelum, qui sub forma arboris mihi apparuit, imaginarer. Patuit inde, quam inique succenseamus apathiae sectatoribus, quos, dum nihil cupiunt, nihil dolent, nihil irascuntur, nihil gaudent, omnibus vehementioris animi officiis amputatis, in corpore ignauae ac quasi eneruatae vitae consenescere credimus. Patuit vero magis, quantum errent ii, qui necessitatem quandam vitorum mortalibus imponunt, qui iram fortitudinis cotem, aemulationem industriae calcar, dissidentiam prudentiae somitem statuunt. Nam ex malis ouis non nisi maledicti nascuntur, & virtutes quam plurimae, quibus superbiunt mortales, & quas carminibus celebramus, dedecora potius sunt, quam

quam ornamenta, si oculo philosophico easdem intueamur.

Relicta hac terra, iter facio per prouinciam *Kiliac*, vbi incolae nascuntur cum certis fronti impressis notis, quae numerum annorum, ac viuendi spatium produnt. Felices quoque hos praedicabam, cum neminem improuisa mors, in ipso peccandi actu, opprimat. At, cum dies mortis vnicuique esset perspecta, poenitentiam in ultimum tempus prorogabant omnes. Hinc, si quem pium inter eos ac honestum videres, is erat, quem impressae fronti notae receptui canere iubebant. Videbam obstipis passim capitiibus ire per urbem nonnullos: omnes hī mortis candidati erant, qui dies ac momenta in digitos mittebant, ac cum horrore appropinquantem ultimam horam intuebantur. Hinc sapienter in eo etiam prouidisse creatorem videbam, & praestare iudicabam creaturis, ut mortis hora eas lateat.

Emensus hanc regionem, fretum quadam, atrī coloris scapha transmisi, ac delatus sum in terram *Aškarac*. Noua hic oculis fistuntur monstra: nam quemadmodum terra *Cabac* animantes generat sine capite, ita nonnulli huius regionis incolae, septem capi-

capitibus distincti, in lucem prodeunt. Insignes hi polyhistores sunt, quos caeteri olim ciues, ob tantum naturae beneficium, diuino propemodum cultu prosequabantur, adeo, ut ex solis eorundem centuriis imperatores, consules, senatores, questores desumerentur. At, cum quot capita illis sunt, tot diuersae indoles, strenue quidem & celeriter varia simul munera obierunt, nihilque, dum templicam gerebant, intentatum reliquerunt, sed ob istam simul polypragmosinen, & ob varias istas, & in vno individuo pugnantes ideas, omnia misere miscebant, tanquam procedente tempore, extitit rerum confusio, ut integri saeculi labore opus fuerit, ad componendas istas, quas omniscius hic magistratus excitauerat, turbas. Cautum hinc lege est, ut aeternum a publicis ac momentosis negotiis arceantur septicipites, & ut respublica deinceps a solis simplicioribus, id est, iis, qui vnum tantum caput habent, geratur. Hinc, qui olim tanti ponderis viri, ac Diis proximi habebantur, in eodem iam fere statu sunt, quo acephali regionis Cabac. Nam, veluti illi, cum omnino destituti sint capite, nihil agere possunt, ita hi, ob capitum multitudinem, omnia peruerse agunt. Igitur heptacephali nostri,

ab

ab omni munere publico remoti, in perpetua iam obscuritate consenescunt. Orname-
to tamen reipublicae quodammodo inser-
uiunt. Histrionum enim instar passim cir-
cumducuntur, vt artes exhibeant, ac vt
monstrent, quam munifica in iisdem for-
mandis fuerit natura: at, si minus prodiga
fuisset, sique vno solo capite donasset, longe
benignior dici potuisset. E tota hac hepta-
cephalorum gente, tres tantum eo tempore
in officiis erant, sed ad munera ista non ad-
missi fuerunt, nisi post amputationem sex
capitum, quo fit, vt vno tantum capite re-
manente, confusae, quibus laborabant, ideæ
euanscant, & ad sensum communem redi-
gantur. Veluti arborum putatores saepe
ramos quosdam absindunt, quo remanenti-
bus maior concilietur sanitas. Pauci tamen
ex heptacephalis istud tentamen, ob dolorem
& mortis discrimen, subeunt. Didici hinc,
omne nimium nocere, & veram prudentiam
in simplicitate cerebri, & composita mente
consistere.

Ex hac regione per loca deserta itur ad
principatum *Bostanki*, cuius incolae, quoad
externam corporis formam, parum diffe-
runt a *Potuanis*, intus vero istud habent ano-
malon

malon, quod cor in dextro femore sit positi-
tum, adeo, ut vere dici possint corda in fe-
moralibus gestare. Hinc inter omnes huius
globi incolas, maxime timidi, & imbelles
censentur. Aeger animi ob itineris mole-
stiam, cum stabulum quoddam prope por-
tam vrbis intrarem, lentum, ac moras ne-
stentem cauponem acriter increpui. Ille ve-
ro in genua procumbens, lacrimis miferi-
cordiam implorabat, dextrumque femur tan-
gendum praebuit, quo palpitationem cordis
deprehenderem. Hinc ira in risum versa,
lacrimas supplicantis detergeo, ac omnem
metum abiicere iubeo. Surgens ille, ma-
num meam osculatur, ac ad coenae officium
digreditur. At, non ita multo post gemiti-
bus ac horrendo eiulatu tota personabat
culina. Accurrens ego, cum stupore vide-
bam, timidum nostrum cauponem flagellis
ac pugnis in vxorem ancillasque saeuientem.
Viso me, in pedes se illico coniicit, ac au-
fugit. Hinc ad plorantem familiam conuer-
sus quaero, qua noxa, aut crimine, virum
adeo mansuetum, ad tantam iram prouocas-
sent? Illae vero, oculis in terram defixis,
tacitae diu stabant, dolorem indicare non
ausae; me vero quaerere pergente, ac pre-
cibus impinas addente, ita fari exorsa est ma-
trona:

trona: „Haud satis perspecta, hospes! tibi
 „videtur mortalium indeoles. Ciues huius
 „principatus, qui armati hostis adspectum
 „sustinere nequeunt, & qui ad minimum
 „strepitum foras misere trepidare solent,
 „regnant omnes in culinis, & in familiam
 „ineriem facie graffantur: cum armatis bel-
 „la non gerunt, inermes sint, quas oderint.
 Hinc vicinarum gentium praedae, ac ludi-
 „brio exposita est respublica nostra. At, in
 „gente nobis vicina, cui tributum pendimus,
 „alia est virorum indeoles: non, nisi cum ar-
 „matis hostibus congreguntur, foras impe-
 „rant, sed domi seruiunt“. Mirabar pru-
 dentiam matronae, quam meliore forte di-
 gnam iudicabam. Et postquam mores &
 ingenia humani generis paulo curatius exa-
 minaueram, vera matronam dixisse confes-
 sus sum, cum intimeris euincitur exemplis,
 non solum esse Herculem, quem palla vxo-
 ris subegit, sed vulgo hanc fortium virorum
 esse fortem, ut iugo muliebri colla patienter
 subdant: contra timidissimos, & qui corda
 cum *Bostanki* incolis in femorabilibus por-
 tant, in culinis esse heroës. Gens haec sub
 clientela vicini populi, cui vectigalis est,
 perpetuo viuit.

Relicta hac gente, aliam scapham condescendens, ducor ad terram, *Mikolac* dictam, in hac scapha furto mihi surripitur mantica. Postquam frustra diu cum portitore, furtum pertinaciter negante, rixatus fueram, magistratum loci adibam, indicans, ex quasi maleficio saltem ad simplicem rei restitutionem teneri portitorem, si actio depositi, aut furti mihi negetur. Ille vero non solum negare praefraete pergit, sed insuper calunniae actionem mihi intendit. In readeo dubia testes poscit senatus: at, cum nulos adducere possem, iusurandum aduersario, quo se purgaret, defero. Subridens ad vocem iurisiurandi Praetor: „Nulla, ait, homines! hic religione adstringimur, soli nobis „dii sunt leges patriae. Igitur probationes „eiusmodi fieri debent modis legitimis, uti „expensi latrone, mensae rationibus, chiro-„graphi exhibitione, tabularum obsignatio-„ne, & testium intercessione. Qui hisce de-„stituuntur, non solum frustra agunt, sed & „de calunnia damnantur. Testibus rem „planam redde, & depositum tibi restituetur“. Ita ob defectum testium causa cadens, non tam meam, quam reipublicae huius fortē miseratione dignam iudicabam. Nam patuit inde, quam debiles & infirmae sint so- cieta-

cietates, si solis legibus humanis nitantur, & quam exiguae durationis sint aedificia ista politica, nisi religionis caemento firmentur. Triduum hic manebam, & interea temporis in perpetuo metu versabar. Nam, quamvis saluberrimae sint leges ciuitatis, & crimina grauissime puniantur; nulla tamen in gente athea, & omni religionis vinculo soluta, est, aut exspectari potest securitas, cum nulla non scelera, modo lateant, perpetrare non vereantur.

Relicta terra athea, & asperi montis ingo superato, deferor ad urbem *Bracmat*, in planicie, ad montis radices sitam. Incolae huius urbis iuniperi sunt. Primus, quem obuium habui, tota in me corporis mole ruens, humili supinum prostrauit, cumque causam huius aduentitiae quaererem, veniam conceptissimis verbis rogat. Mox alter pallum, quem dextra tenebat, lateri praeter-euntis impingens, elumbem me paene fecit. Imprudentiam quoque hic causatur, ingenti verborum syrmate culpam deprecans. Caecam igitur aut lusciam hanc gentem suspicatus, occursum praeterereuntium solicite vitabam. At vitium istud oritur ex acuto nimis nonnullorum visu, quo sit, ut remotio-

L 2 ra,

ra, quae alios latent, discernant, propria vero, ac quae ante pedes posita sunt, prænimia oculorum acie non videant. Hi vulgo dicuntur *Makkati*, & studiis transcendentalibus, & astronomiae plerumque operantur. Nam in rebus terrestribus, ob lumina nimis arguta, nullius fere usus sunt, quoniam minutiarum perspicacissimi observatores, in rebus solidis caecutiant. In metallifodinis tamen examinandis opera eorundem utitur respublica, nam qui terrae superficiem non vident, ea, quae sub cortice eiusdem latent, perspiciunt. Didici hinc dari nonnullos, qui ob lumen nimis lynceum caecutientes plus viderent, si minus acute viderent.

Superato abrupto ac difficillimi ascensus monte, terram ingredior *Mütak*, cuius metropolis speciem præbet saliceti, cum incolas habeat salices. In forum delatus, robustum quendam iuuenem conspicor, sella Patrocliana sedentem, ac misericordiam senatus implorantem. Sciscitanti mihi, quid rei esset, respondetur: maleficum esse, cui hodie decima quinta dabitur dosis. Perculsus hoc responso, digredior, solutionem aenigmatis ab hospite meo paulo post petens.

IIIe

Ille vero ita fari exorsus est: „Flagella, stigmata, cruces & id genus alias poenas, quibus vicinae gentes scelera coercent, penitus nos ignoramus, quippe vitia non tam punire quam vitiosos emendare conamur. Nostri ius iste, quem in publica sella nuper sedem vidisti, auctor est insulsus, qui ob pruritum scribendi, quem neque legibus, neque admonitionibus coercere potuit senatus, iam publicae poenae, siue medicinae subiicitur, & pergent censores vrbis, qui omnes medicinae Doctores sunt, crebris purgationibus eundem macerare, donec formite libidinis restincto scribere cesseat“. Vix finito sermone ad publicum pharmacopolium ducor, ubi cum ingenti animi stupore ordine dispositas videbam pyxides, his titulis, signatis: PVLVIS AVARITIAE. PILVLAE LIBIDINIS. TINCTURA SAEVITIAE. LENITIVVM, siue INFUSIO temperans contra AMBITIONEM. CORTEX contra VOLVPTATEM. etc. Exprimere non possum, quantas hae praestigiae cerebri vertigenes mihi peperint. Sed in ecstasi plane coniectus fui, cum viderem manuscriptorum quorundam fasciculos his titulis: SEMINARIO MAG. PISAGI, CVIUS MATVTINA LECTIO SEX, SEDES, SIVE RESOLV-

TIONES ALVI PRAESTAT. MEDITATIONES DOCT. IVKESI, QVAE IN SOMNIIS MEDENTVR. etc. Valde igitur paradoxam hanc gentem videbam, &, ut virtutem horum medicaminum curatius examinarem, librum primum aperui. Insulse adeo erat scriptus, ut ad primae sectionis lectio-
 nem oscitarem, &, cum legere pergerem, murmura intestinorum, & mox tormenta sentirem. Hinc, cum optime mihi valenti purgatione alui non esset opus, abieci lib-
 bro, in pedes me coniicio. Videbam hinc, nihil in mundo plane esse inutile, & libros maxime insipidos, non omni vsu esse desti-
 tutos. Didici porro, gentem hanc, licet mire paradoxam, non tamen plane stultam esse. Testatus est hospes meus, diris se in somniis vexatum, e sola Doct. Iukesi lectione conualuisse, tantamque huius libri esse vir-
 tutem, ut ipsam vigilantiam stertentem red-
 dat. His & aliis auditis, miris cogitationum aestibus agitabar. At ne circuli pristinae meae philosophiae penitus turbarentur, ter-
 ram ocius relinquo, & sane, quod commo-
 dum mihi aecidit, diutius his cogitationibus immorari non permiserunt, noua aliatum gentium prodigia & occurrentia passim phae-
 nomena. Defunctus vero itinere circa hunc
 glo-

globum, cum philosophiam *Mütacianam* curiosius rimarer, artem medendi, quam profiteretur haec gens, non plane reiiciendam iudicauit. Saepe enim expertus sum, in Europa nostra dari libros, qui vomitionem, alii solutionem, aut somnum legentibus pariunt. At, quod ad morbos animi attinet, principiis *Mütacianis* subscribere non sustineo, quamuis fatigari, dari infirmitates corporis nonnullas, quas cum morbis animi confundimus, ut prudenter monuit Poeta quidam nostri orbis sequenti epigrammate:

Sexte, diu mecum morbo vexaris eodem,

Humores acres nos cruciare solent.

Cum mibi sit morbus circa praecordia ver-
sans

Exosus, querulus, difficilisque vocor.

At, te aegrotantem, plorant, miserantur,
amici,

In pedibus morbi vis quia tota sedet.

Comiter excusant te, cum saltare recusas,
Immunem clamant, namque podogra
tenet.

Inter conuiuas at me cantare negantem,
Fastosum, querulum, difficilemque vocant.

Cum minus ardua res tib sit saltatio, Sexte,
Quam sit cardiaco psallere saepe mihi.

Relicta hac terra, & stagno quodam fului coloris traecto, ad terram *Mikrok* adpellor. At, ciuitatem cognomimen introiturus, portam clausam offendit; Hinc subsistere aliquamdiu cogor, donec a somnolento vigile, ferro & compagibus arctis obstructa, referatur. Alta per totam urbem regnabat quies, nisi quod stertentium stridor auribus ambulantis obstreperet, adeo, ut in somni verum domicilium, & quale sive sunt Poëtae, delatus viderer. Hinc tacitus mecum: o utinam hic nasci contigisset consulibus, senatoribus quibusdam, aliquique honestis in patria mea ciuibus, qui, cum pacis amantissimi sint, in beata hac vrbe, commode ac quiete vitam transigerent: E signis tamen ac titulis aedium, artes ac opificia coli, & iura exerceri patuit. Ducibus hisce titulis diuersorum detexi, cuius tamen nullus patebat aditus, cum fores essent clausae & oppessulatae: nam, quamuis sol medium coeli orbem traieceret, nox erat incolis. Tandem postquam crebris assaultibus fores infestaueram, intromitter. Tempora hic in viginti tres distinguuntur horas, quarum nouendecim somno dantur, reliquae quatuor vigilio. Hinc mirum rerum tam publicarum, quam priuatarum negleatum suspicatus, cibi, quicquid ad

ad manum erat, ocius afferri iubeo, cum
vererer, ne coquum in ipso prandii appara-
tu nox opprimeret. At, cum cuncta hic
fiant, & omne, quod superfluum est, reii-
ciatur, diecula *Mikrokiānorūm* satis longa est,
& rebus peragendis sufficiens. Post pran-
dium, quod exspectatione citius mihi affe-
rebatur, ab hospite per urbem ducor. Tem-
plum intrauiimus, vbi habitus fait sermo,
breuis quidem, si temporis, satis vero lon-
gus, si ponderis ratio habeatur. Statim ad
rem accessit orator, nullae erant ambages,
tautologiae nullae, nihil superfluum, adeo,
vt, si cum longissimis Mag. Petri sermoni-
bus, qui nauseam mihi saepe mouerunt, sub-
terraneam hanc orationem comparem, alte-
ro tanto copiosior est visa. Eadem breuitate
res forenses expediuntur. Paucis multa refe-
runt aduocati, & testes mox examinandos
proferunt. Memini me tabulam initi nuper
cum vicina gente foederis videre, quod con-
ceptum erat his verbis: *Amicitia perpetua erit
inter populum Mikrokiānum & Splendikanas.*
*Limits utriusque imperii erunt fluuius Kli-
mac, cum iugo montis Zabor.* Subscriptissimus
etc. etc. Ita tribus lineis absolvitur hic,
quod integra volumina apud nos exposcit.
Patuit hinc, minori cum strepitu & tempo-

ris dispendio ad metam perueniri posse, si superflua tollantur, vti dimidio breuiora viatori forent itinera, si recta semper incedere liceret. Incolae huius urbis omnes cypresi sunt, frontibus tuberosis ab aliis arboribus distinctae. At ista frontium tubera, statis auctibus ac diminutionibus crescunt decrescuntque, & cum intumescere incipiunt frontes, grauedo sensim obrepens, utpote humoribus ab ulcere frontis in oculos descenditibus, noctem appropinquantem indicat.

Vnius fere diei itinere ab hac terra dirimitur *Makrok*, siue vigilantium regio: quippe incolis, nunquam dormientibus, perpetuum est perugilium. Urbem ingressus, festinanti cuidam iuueni obuium me sisto, humillime oblecrans, vt commodum mihi aliquod hospitium monstrare dignaretur; ille vero occupatum se dicens, eodem impetu iter persecutus est. Tanta omnium erat festinatio, ut per urbis vicos ac regiones, non ambulare, sed currere, aut volare viderentur, ac si metus esset, ne nimis sero venirent. Hinc ardere urbem, aut alio improviso malo exterritos ciues suspicatus, diu solus errabam, donec ad hospitium, quod suspensa ante fores tabula indicabat, delatus sum. Videbam hic
alios

alios discedentes, ascendentes alios, alios
prae nimia festinatione cespitantes, adeo, ut
horae fere quadrantem in atrio aedium sta-
rem, antequam intromitterer. Innumeris
mox & inutilibus quaestiuculis excipior.
Quaerebat hic, cuias essem, quo tenderem,
quam diu in hac ciuitate commorarer: ille,
vtrum pransurus seorsum, an in communi,
aut in qua stabuli cella, an in rubra, viridi,
alba, an atra, an in superiori, an in inferio-
ri domus contignatione, & eiusmodi gene-
ris alia? Hospes, qui simul curiae cuius-
dam inferioris erat scriba, ad officium pran-
dii digressus, paulo post reuertitur, ingen-
tique verborum syrmate processum mihi li-
tis, quae decem iam annos durauerat, quae-
que iam coram foro decimo quarto agebatur,
exponit. Spero, ait, intra biennii spatium
terminandam fore, cum duo tantum super-
fint fora, ultra quae nulla datur appellatio.
Attronitum me hac narratione reliquit, &
patuit inde, in nihilo agendo hanc gentem
esse occupatissimam. Dum aberat hospes,
aedes passim circumreptans, in bibliothecam
quandam incidi. Ampla satis ac instrueta
erat, si numerum, tenuis vero ac inops, si
pondus librorum spectes. Inter libros,
qui

qui nitidissime compacti erant, notabam sequentes:

- 1) Descriptio Templi Cath. 24 vol.
- 2) Obsidio arcis Pehunc - - 36 vol.
- 3) De vsu herbae Slac - - 13 vol.
- 4) Oratio fun. in obitum Senatoris Iaksi, 18 vol.

Reuersus hospes, statum mihi vrbis delineauit, vnde conieci, plura a dormientibus *Mikrokiannis*, quam a perpetuo vigilantibus *Makrokiannis* peragi negotia, cum nucleos illi arripiunt, hi vero in cortice & putamine ludunt. Sunt quoque cupressi huius regionis incolae, & externa corporis specie, si frontium tuberna excipias, parum a *Mikrokiannis* differunt. Sanguinem tamen aut succum non habent, qualem aliae huius globi animatae arbores. At loco sanguinis per venas fluit crassior quidam liquor, qui virtute mercuriali praeditus est. Et sunt, qui verum ac genuinum mercurium autumant, cum in thermometris eundem effectum producat.

Bidui itinere ab hac terra distat respublica *Siklok*, quae in duas foederatas societates, sed sub diuersis ac oppositis legibus viuentes,

tes, subdiuiditur. Prima dicitur *Miba*, condita a *Mibac*, insigni olim legislatore, & inter subterraneos altero Lycurgo. Legibus hic in primis sumptuariis reipublicam firmaturus, omnem luxum seuere cohibuit. Hinc societas ista, ob continentiam, ac parsimoniam, noua dici meretur Sparta. At mirabar, in republica optime constituta, & legum praestantia superbiente, tot dari mendicos: nam, quocunque se vertebat oculus, arbor erat stipem petens, adeo; ut nullum iter viatori sit molestius. Curatius statum reipublicae perpendens, didici, ex ipsa incolarum continentia miserias hanc fluere. Omni enim luxu proscripto, & opulentioribus genium defraudantibus, desidem, inertem, ac mendicam vitam agit plebs, cum nihil habeat, vnde quaestum faciat. Didici hinc, tenacitatem ac parsimoniam eundem in rebus politicis effectum, quem obstructio sanguinis in corpore humano parit, producere.

In altera societate, cui nomen *Libo*, laute ac genialiter viuitur, ac nullis sumptibus parcitur. Hinc artibus opificiisque passim florentibus, ad labores, quibus non solum paupertatem expugnare, sed & idescere queant

queant ciues, acciunt. Et, si quis pauperitate prematur, propriae desidiae indigentiam imputet, cum quaestus faciendi nulla desit occasio. Ita opulentiorum profusio toti civitati animam dat, non secus, ac circulatio sanguinis membra corporis roborat, ac vegeta reddit.

Huic regioni contermina est *Lama*, Medicorum celeberrimum domicilium. Tanto ibi studio ars medendi excolitur, ut genuinus Medicinae Doctor nemo censeatur, nisi illustrem *Lamae* scholam frequentauerit. Hinc tanta Doctorum multitudine oppleta est vrbs, ut facilius sit Doctores, quam homines inuenire. Integras quoque plateas occupant pharmacopaeorum tabernae, & instrumentorum anatomicorum officinae. Dum semel otiosus per vrbum ambulo, obviam habui arbustulam, catalogos defunctorum huius anni venales offerentem. Videbam non sine stupore, natas superiore anno centum quinquaginta arbores, at sexcentas esse mortuas. Capere saepe non poteram, in ipsa Apollinis arce, tantam quotannis fieri posse ciuum stragem. Bibliopolam proinde rogo, ecqua insolita tabes aut pestis vrbum superiori anno depopulata fuisset?

respon-

respondebat ille, duobus abhinc annis plures fuisse defunctos, solitam hanc esse proportionem inter natos ac defunctos, horumque numerum triplo plerumque esse maiorem, cum incolae huius urbis perpetuis vexentur morbis, qui mortem accelerant, adeo ut, ni quotannis supplementa mitterent prouinciae, breui vacuam fore urbem. Hinc iter maturaui, inconsultum dicens, diutius hic haerere, maxime, cum nomen Medici, & aspectus instrumentorum anatomicorum, post ea, quae in terra philosophica acciderant, nondum animo excidissent. Igitur relicta hac terra, in itinere non substigi, antequam ad vicum, quater mille passus inde distantem, venirem, ubi incolae absque medicis, & simul absque morbis viuunt.

Post bidui iter in terram liberam delatus sum. Singuli huius terrae incolae sui iuris sunt, & constant e familiis segregibus, nullis neque legibus, neque imperiis subiectis, speciem tamen societatis seruant, & in re communi consulunt seniores, qui ad pacem ac concordiam perpetuo hortantur, & de primario isto naturae pracepto, scilicet, *quod tibi non vis fieri, alteri ne facias*, admonent. Cunctis urbium ac vicorum portis caela-

caelata stabat libertatis effigies, vincula catenasque calcans, cum hoc epigrammate:
AUREA LIBERTAS. In prima, quam intrabam, ciuitate, omnia satis tranquilla videbam, at certis fasciis distincti incedebant ciues, quae notae ac symbolae erant factio-
num, in quas tunc descriptra erat ciuitas. Aditus potentiorum domuum armatis obse-
ptierant custodibus, & omnes quasi in pro-
cinctu stabant, cum finitis induciis, bellum
postridie recrudesceret. Hinc trepidus au-
fugiebam, nec liberum me credebam, ante-
quam extra conspectum liberae terrae me
proripueram.

Proxima huic terrae est *Iochtana*, ad cuius descriptionem exhorui, cum omnia turbata magis, intuta, & confusa crederem, quam in terra libera. Erat enim haec regio omni-
um religionum sentina ac colluicies, & cun-
cta, quae per totum hunc planetam sparsa
erant dogmata, hic, tanquam in centro re-
perta, publice docebantur. Igitur ad ani-
mum reuocans, quot fluctus in plerisque
Europae societatibus ciere soleat religionum
diuersitas, vix ausus sum ingredi metropolin
Iochtansie, ubi, quot regiones, vici ac plateae,
tot templo, diuersae, ac oppositae sectae nu-
mera-

merabantur. At euanuit mox timor, cum summam vbique regnare viderem concordiam, nullis ruptam querelis. Vna in rebus politicis erat facies, vna omnibus mens, vna quies, vnuus labor erat. Nam, cum poena capitali sancitum esset, ne alter alterius sacra turbaret, aut alter alteri, ob dogmatum diversitatem succenseret, dissensio erat absque hostilitate, disputatio absque altercatione, & nullum enasci potuit odium, quia nulla erat persecutio. Tantum perpetua, sed honesta inter dissentientes erat aemulatio, cum quaevis secta, vitae & morum sanctitate, religionis suae praestantiam euincere conaretur. Igitur cura magistratus effectum est, vt dogmatum diuersitas non maiores hic moueret turbas, quam diuersae in foris mouere solent mercatorum tabernae, aut opificum officinae, quando sola mercium, aut opificiorum bonitate, emptores alliciunt, nulla adhibita fraude, nulla violentia, aut obtrebatio, quo fit, vt cuncta, quae enasci queant, discordiarum semina suffocentur, ac sola foueatur honesta, & reipublicae salutaris aemulatio. Hinc patuit, non e religionum varietate, sed e sola persecutione turbas, quae alibi regnare solent, oriri. Mores huius gentis, indolem regiminis, & causas tran-

quilli status, fusius mibi exposuit Literatus quidam *lochtanensis*, auideque ego perorantis verba excipiens, alta mente reposui. Diu quidem obiectionibus meis dicenti obstrepebam, tandem vero vietas dare manus cogabar, cum insigni adeo experimento theses suas euinceret. Igitur non sustinens fidem sensibus abnuere, ac id, quod res facti erat, praefracte negare, libertatem credendi, verum huius tranquillitatis, ac concordiae fontem agnoscebam: at, alio pugnac genere adversarium adortus, officium aiebam esse legislatorum, in rebus publicis condendis, futuram potius, quam praeäsentem mortalium felicitatem, & non tam id, quod mortalibus in hac vita conductit, quam quod Creatori placeat, respicere. Tunc ille hunc in modum fari exorsus est: „Falleris, hospes! „dum Deum, veritatis fontem fucato cul „tuac hypocrisi delectari credis. In genti „bus aliis, vbi ad certam credendi nor „mam publica omnes auctoritate adstringun „tur, fenestras aperiri videmus ignoran „tiae aut simulationi, cum nemo nec velit, „nec audeat veros animi sensus depromere, „sed plerique aliud lingua profitentur, aliud „in pectore seruant. Hinc frigida adeo „Theologorum studia, ac veritatis detegen dae

„dae neglectus: hinc etiam profanae eruditio-
 „onis cultus, cum ipsimet sacerdotes, ne in-
 „fami haereticorum titulo notentur, a medi-
 „tationibus sacris abstineant, ac ad alia studia,
 „quae minori cum discrimine excolere pos-
 „sunt, ac quae tot compedes libertati non in-
 „iiciunt, deslestant. Damnari vulgo solent
 „omnes, qui a regnanti quadam opinione
 „discedunt. Hypocritas vero ac simulatores
 „improbat Deus, cui erroneus candor anti-
 „quior est verae, sed simulatae fidei profes-
 „sione“. His auditis, subicui, cum gente
 adeo arguta disputandi aleam inire non su-
 stinens.

Duorum fere mensium spatium itineri
 huic insumseram, cum tandem *Tumbac*, re-
 gionem principatui *Potuano* confinem, intra-
 rem, quam tanquam patriam intuebar, cum
 molesto itinere iam prope defunctum me vi-
 derem. Incolae huius regionis maximam
 partem oleastri sunt, gens deuota admodum
 ac aspera. In primo, quod intrabam stabulo;
 binas fere horas ieiunus stare cogebat, ien-
 taculum, quod frustra saepe flagitaueram,
 expectans. Causa cunctationis erat intempe-
 stua hospitis religio, cum manum operi ad-
 mouere nollet, antequam preces matutinas
 absoluisset. Defunctus solito pietatis officio,

*Tandem intrans, magno porrexit murmu-
re panem,*

*Pallidus, & caulem misero mihi ponit olenem
Lanteram.*

At, ientaculum istud impendio mihi stetit,
& testor, in deuotum magis, magisque simul
immitem cauponem me nunquam incidisse.
Hinc ita mecum: satius esse parcus pre-
cari, & paulo largius opera pietatis exercere.
Dolorē tamen dissimulabam, satis gnarus,
periculum esse, coelestibus animis crabrones
irritare. Quot ciues in hac vrbe, tot rigidi
Catones, ac morum erant censores. Cuncti
per plateas ambulant obstipis capitibus, ac
demissis ramis, contra vanitatem mundi per-
petuo declamantes: ac quamuis in noxiā vo-
luptateī damnates: omnia enim feuere re-
prehendunt vsque ad gestus & risus, perpe-
tuisque censuris, ac atra verborum fuligine,
sanctitatis nomen ementiuntur omnes. Et
cum fessus ego, & exhaustus tot laboribus,
innoxiis ludis animum fouere ac erigere vel-
lem, male eo nomine passim audiebam, adeo
ut quaevis domus rigidum mihi tribunal, co-
ram quo peccatorum confessio fieret, videre-
tur. Nonnulli, cum monitis castigationi-
bus parum me moueri viderent, tanquam
pestem, aut aliam aequē contagiosam luem,
me

me fugiebant. In morositatem huius gentis fusius commentari supersedeo: afferam vnum tantum exemplum, quod *Tumbacorum* characterem graphice exprimit, & ynde de caeteris facile fiat coniectura. Oleaster quidam, olim, dum vterque *Potu* fuimus, mihi familiaris, me forte cauponam quandam prætereuntem conspicatus, intrare iubet. Et cum audiuisset, genio me nonnihil indulgere, tanta acerbitate in mores & vitam meam inuectus est, vt comae mihi stare, membra que tremere coeperint. At, dum ista fulmina vibrat Cato noster, vnum atque alterum poculum identidem hausimus, donec ebrii ambo in terram supini cadimus, & ab accurrentibus domum semimortui trahimur. Exhalata crapula, cum experrectus ad me ipsum redirem, indolem huius religionis serio examinabani, ac patuit tunc, zelum gentis, e vitiosis potius humoribus, ac bile, quam a vero pietatis motu fluere. Nemini tamen hic mentem meam indicaui, sed tacitus plo post abii.

Post duorum mensium intercapedinem, domum tandem redii, valde fatigatus, nam succisi e continua ambulatione poplites, vix membra sustinebant. Ingressus urbem *Potu*

decimo die mensis Esuli, ephemerides meas principi statim humillime obtuli, quas sua Serenitas mox typis euulgari iussit. (Notandum est, typographiae artem, cuius inuentores se iactant Europaei ac Seres, longe antiquorem hic esse.) Itinerarium *Potuanis* ad palatum adeo fuit, ut crebra eiusdem electione satiari nequirent. Currebant per cunctas vrbis regiones ac vicos cum hisce ephemeridibus arbusculae, vociferantes: **I T I N E R A R I V M C V R S O R I S A V L I C I S C A B B A E C I R C A T O T V M O R B E M.** Hoc ego successu tumidus, ad maiora adspirare coepi, munus quoddam magni ponderis mihi pollicitus. At, cum spe mea deceptum me videbam, nouam Principi insinuavi petitionem, in qua labores meos extollens, debitum meritis meis hostimentum flagitaui. Princeps, ut erat pius ac benignus, precibus meis moveretur, curamque se mei habiturum gratiose promittit: stetit equidem promissis, at totus fauor in annui mei stipendii augmentum terminabatur. Aliam ego laborum compensationem speraueram, quo circa isto fauore acquiescere nequiebam. At, cum crebrioribus petitionibus Principem fatigare non sustinuerim, magno cancellario dolorem, qui circa praecordia versabatur, exposui. Solita quere-

querelas meas humanitate exceptit prudentissimus vir, operam suam pollicitus, sed monuit simul, ut desisterem a petitione adeo absurdâ, iussit me buccae meae mensuram nosse, ac tenuitatem iudicij metiri: „Naturam, ait, naestus es nouercam, & desunt tibi animi dotes, quibus ad momentosa reipublicae negotia panditur iter. Sequi non debes, quae asequi nequeas, aliorum naturam imitaturus, omittas tuam. Porro, si ea, quae stulte petis, obtineres principem; ait, ebd „nomine male auditurum, ac leges infringendas: acquiescere igitur sorte tua, ac spem, cui natura refragatur, abiicere debes“. Fatetur quidem merita mea, & extollit labores, quos nouissima peregrinatione subierim: at, non eiusmodi, ait, esse merita, quae ad munera reipublicae viam sternunt; nam, si ob quemuis laborem, ob quoduis meritum, ad summos honores deberetur promotio, quiuis opifex, piator, aut sculptor, ob dexteritatem in statua fingenda, aut tabula pingenda, senatoriam dignitatem, tanquam laboris praemium, sibi deberi contenderet. Merita quidem remunerari debeant, at danda esse praemia merentibus conuenientia, ne respublica quid detrimenti capiat, aut ludibrio exponatur.

His admonitionibus motus, rursus aliquandiu
 silui. Atque in vili adeo occupatione canesce-
 re, nimis durum atque acerbum mihi esset, de-
 speratum istud, quod intermisseram, resumo
 consilium, reformationem aliquam in rebus
 politicis meditatus, quo novo aliquo com-
 mento, & reipublicae inseruirem, ac pro-
 prio meo commodo simul prospicerem.

Paulo ante nouissimum iter, statum huius
 Principatus studiose examinaueram, visurus,
 ecquid vitia, quibus maxime laborabat, de-
 tegerem, ac simul, quaenam remedia essent
 adhibenda. E statu Provinciae *Coclekuanae*
 didiceram, nutare rempublicam, ob mulie-
 rum ad munera publica admissionem, cum
 eadem natura ambitiosae, auctoritatem &
 potentiam in infinitum extendere laborent,
 nec quiescant, antequam plenum ac absolu-
 tum imperium sibi acquisuerint. Hinc fer-
 re decreui rogationem, de excludendis, ab
 administratione munierum publicorum, mu-
 lieribus, sperans, me non paucos suffraga-
 tores reperturum; cum rem liquidam facere,
 & mala, quae exinde queant nasci, ac in
 quantum discrimeni adduci possit sexus virilis,
 ni potentiae muliebri mature nerui inci-
 dantur, ante oculos omnium ponere facile
 mihi

mihi foret. Et, si consuetudinis huius plena abolitio nimis ardua plerisque videretur, refraenandam saltem, & coarctiorem reddendam esse potentiam muliebrem, contendere. Legis huius suasionis triplex erat scopus. 1) Viderer mederi velle vitio, cui respublica erat obnoxia. 2) Nobili ac prudenti commento iudicii ac ingenii specimen exhibendo, sortem meam paulo meliorem redderem. 3) Viciscerer iniuriam, a mulieribus mihi illatam, & maculam, ab iisdem mihi saepius aspersam, diluerem. Nam satator lubens, proprium commodum, aut vindictae desiderium, huius consilii praecipuum fuisse solum. Mentem tamen callide dissimulabam, ne sub praetextu publici commodi, proprio tantum velificari, ac aliorum vestigia premere viderer nouatorum, quorum consilia utilitatem plerumque publicam prae se ferunt, quamvis curiosus rimantibus appareat, proprium commodum, primum ac praecipuum esse argumentum, quo impelluntur.

Consilium istud, ea, qua poteram, arte formatum, efficacissimisque rationibus munitum, humillime Principi obtuli. Ille, cum singulari me semper prosecutus esset fauore,

M 5 obstu-

obstupuit ad audax adeo & stolidum inceptum,
quod perniciem mihi allaturum ominabatur.
Quocirca precibus a molimine isto me deter-
rere conatur.

precibusque minas regaliter addit.

Mihi vero, freto non minus commenti vti-
litate, quam fauore totius sexus virilis, quem
causam communem non deserturum spera-
bam, mens immota manebat, adeo, ut nul-
lis admonitionibus euerberari pertinacia po-
tuerit. Hinc, secundum legem gentis, ad
forum cum laqueo abstrahor, expectaturus
ibi senatus iudicium. Coacto senatu, & la-
tis suffragiis, sententia ad Principem mitti-
tur confirmanda, ab eoque remissa, voce
praeconis enunciatur, his verbis:

„Habito maturo examine, iudicamus: Le-
„gem D. Scabiae, cursoris aulici primarii,
„de excludendo a muneribus publicis sexu
„sequiori latam, perferriri non posse, nisi
„summo cum totius reipublicae detimento,
„cum dimidia pars gentis, quae e sexu mu-
„liebri constat, hanc innouationem aegerri-
„me sit latura, ac reipublicae proinde mole-
„sta, ac infensa reddatur. Porro existima-
„mus, iniquum esse, praecclare indolis arbo-
res

„res ab honoribus, quibus se dignas pre-
 „bent, omnino remouere, maxime, cum
 „constet, a natura, nil temere agente, tot
 „egregiis dotibus incassum easdem non esse
 „ornatas. Credimus, salutem reipublicae
 „poscere, ut ingeniorum potius quam nomi-
 „num respectus in promotionibus habeatur.
 „Et, cum saepe inopia hominum strenuorum
 „laboret regio, stultum esse, uno edicto, vel
 „senatusconsulto totam dimidiam partem ob-
 „solam nascendi sortem inhabilem, & offi-
 „ciis indignam pronuntiare. Hinc, re se-
 „rius pensata, praedictum Scabba ob stul-
 „tum adeo, ac temerarium consilium, more
 „maiorum plectendum, iudicamus“.

Grauiter hunc easum tulit Princeps, at,
 cum nunquam rescindere soleret senatuscon-
 sultum, sententiam propria manu subscri-
 ptam, & solito sigillo firmatam, publicari
 iussit, addito tamen hoc temperamento, ut,
 quoniam alienigena essem, ex nouo scilicet
 & incognito oriundus orbe, ubi praecox in-
 genium inter virtutes ponitur, possem eo
 nomine a supplicio capitali liberari. At,
 ne poenae remissione leges infirmarentur,
 in carcere custodirer, vsque ad initium
 men-

mensis Betulae, & tunc, cum aliis legum violatoribus, ad firmamentum ablegarer.

Sententia publicata, in carcerem compingor. Suasores mihi tunc erant nonnulli amicorum, vt contra sententiam hanc protestarer, cum inter iudices meos tot matronae aut virgines fuissent, quae in propria causa iudicassent. Aliis vero tutius videbatur, culpam agnoscere, factumque stoliditate nativa ac gentilitia excusare. At, consilium hoc constanter reieci, idque respectu hominum superterraneorum, quorum existimationi tali confessione non leuis macula inureretur.

Audiui mox, decreuisse Principem, ab omni me poena liberare, modo simpliciter gratiam illius implorassem, delictique veniam petiissem, quamuis *Rabagna*, siue aerarii praefecta, manibus pedibusque libertati meae obniteretur. At, vt verum fatear, sententiam non aegre ferebam. Nam munus istud, quod exercebam, morte mihi acerbius erat, ac pigebat, me diutius conuersari cum arboribus hisce, nimia sapientia turgidis. Sperabam quoque meliorem formem in firmamento, vbi omnes, sine discrimine, aduenas benigne recipi audiueram.

CAPVT

C A P V T X.

Iter ad Firmamentum.

Nihil a me haecenüs dictum est de stu-
penda ista ad firmamentum relegatio-
ne, quocirca hic, tanquam loco maxime
idoneo, itineris huius conspectum dabo.
Solent bis quis anno apparere alites quae-
dam, inusitatæ magnitudinis: dicuntur hæc
Cupac, siue (*Postvögel*,) quæ statim tem-
poribus veniunt, ac reuertuntur. In stati-
huius reditus ac abitus causis detegendis,
diu desudarunt Physici subterranei. Qui-
dam putant, illectas insectis quibusdam,
aut ingentis magnitudinis muscis, quarum
hoc anni tempore ingens est prouentus, &
quarum appetentissimæ sunt hæc alites, in
planetam hunc descendere, nec me poenitet
horum sententiae esse. Rem liquidam inde
fieri putant, quod euanescentibus his mu-
scis, statim versus firmamentum reuolent.
Istud duetū quodam naturae fieri posse,
euincitur exemplis aliarum avium, quæ sta-
tis temporibus procul dubio, iisdem ex
causis, in certis terris apparent. Alii cre-
dunt,

dunt, alites has ab incolis firmamenti ita esse instrutas; ac exercitatas, vt emitti ab iisdem queant tanquam falcones, ac aues venaticae, praedam ab aliis terris reportatura. Nititur hypothesis haec extrema ista solitudine ac dexteritate, qua vtuntur itinere hoc defunctae, cum praedam, siue vectores deponant. Monstrant quoque ex aliis circumstantiis, aut studio instrutas esse has aues, aut rationis non expertes: nam cum abeundi tempus instat, mansuetae adeo & cicures redduntur, vt iniici sibi patientur retia, aut plagas, sub quibus quietae ac immobiles aliquot dies latent; intereaque, quasi e manibus incolarum, pascuntur infectis, quorum ingens eum in finem coacta est copia. Nam opus est, vt hac esca retineantur, donec praeparentur ea, quae in exilium abituris sunt necessaria. Apparatus huius profectionis hunc in modum fieri solet: Plagis ipsis, quibus illaqueatae tenentur alites, casula siue arca restibus firmata annectitur. Quaevis arca vnius tantum arboris siue hominis est capax. Appropinquante iam profectionis tempore, & deficientibus infectis, quae pabulo auium inferuierant, pennis assurgunt alites, ac per aetheris regionem iter remetuntur. Talis erat mirabilis

lis haec vectura, qua mihi cum aliis capti-
vis opus erat in nouum orbem transferen-
dis. Tunc temporis in procinctu itineris
mecum stabant duo ciues *Potuani*, qui ob
alia crimina exilio damnati erant. Horum
alter erat Metaphysicus, qui legem infrege-
rat, disputando de essentia Dei, & spiri-
tuum natura. Audaciam hanc poena venae
fectionis expiauerat, mox vero cum depre-
hensus fuisset in proposito persistere, rele-
gatus ad firmamentum fuerat. Alter Fana-
ticus erat, qui dubia de rebus sacris, & iu-
re potestatis ciuilis mouendo, utriusque
fundamenta subruere videbatur. Legibus
hic publicis parere noluit, obedientiam ci-
vilem conscientiae suae aduersari causatus.
Tentarunt amici, efficacissimis argumentis
hanc pertinaciam expugnare, monstrando,
quot illusionibus conscientiae dictamina, ac
imaginariae inspirationes sint obnoxiae: sae-
pius aiebant, zelum, conscientiam, aut in-
spirationem, cum melancholia, aut corru-
ptis corporis humoribus confundi, mon-
strabant porro, quam stolidum sit, ad au-
toritatem conscientiae prouocare, & quam
iniquum, contendere, ut motus animi mei
norma credendorum sit aliis, qui iisdem
argumentis vti, & conscientiam conscientiae
oppo-

opponere queant. Tandem ostendebant, neminem, qui huic principio mordicus adhaeret, conscientiae velum tenacitati obtendens, iure ciuitatis frui posse, cum boni ciuis sit, caece legibus publicis obsequi, obedientiam vero tales praestare, nec velle, nec posse fanaticum, cui sola in rebus politicis norma sit animi dictamen. At, cum argumenta & probationes parum operentur in fanaticis, tanquam obstinatus, & incorrigibilis proscriptitur, & ad firmamentum relegatur. Ita eodem tempore tres fuimus, huic itineri destinati, scilicet Nouator, Metaphysicus & Fanaticus.

Circa initium mensis Betulae, singuli e carcere ad loca separata dueimur. Haud mihi constat, quid collegis meis porro contigerit; nam de me ipso tantum sollicitus, alia non curabam. Perductus ad locum destinatum, statim in aream, siue casulam trudor, cum alimento, quantum itineri aliquot dierum sufficere poterat. Non ita multo post, cum nullum sibi pabulum afferri senserint alites, de abitu quasi admonitae, globum relinquunt, incredibili celeritate aethera secantes. Credunt vulgo subterranei, centum miliarium spatio planetam Nazar

zar a firmamento diremptum. At, quantum temporis itineri insumpserim, dicere nequeo, visa vero est nauigatio haec aetherea viginti quatuor horas durasse. Post diurnum silentium tandem confusus clamor aures meas ferire coepit, vnde coniiciebam, haud procul a terra me abesse. Videlbam tunc, studiose instructas ac exercitas esse has alites; nam tanta cura ac arte arcum terrae imposuerunt, ut illaes omnia manserit. Ingenti mox multitudine simiorum cingor, quorum adspectus metum mihi haud leuem incussit, quoniam ab his animalibus, in planeta *Nazar*, maxime fueram vexatus. Augetur iniectus stupor, cum simios hosce sermones ferere audirem, cumque versicularibus indutos vestibus, compositisque gradibus incedere conspicerem. Coniiciebam tunc, incolas huius terrae esse. At, quoniam in ista rerum, quibus iam dudum insueueram, paradoxarum farragine, nihil nouum amplius ac insolens videri debuerit, animum resumo, maxime, cum viderem, simios hos mira urbanitate procedere, ac e casula nouum me hospitem humaniter educere. Nam vix pluribus caeremoniis in nostro orbe recipiuntur gentium Legati. Vniusquisque ordine accedens,

N

allo,

alloquitur his verbis: *Pul Affer.* Postquam haec aduentitiam saepius iterauerant, verbaque eadem ego tandem regessem, immodicos edebant cachinnos, comicisque gestibus indicabant, vocis istius repetitione mire se delectari. Animum auertebam mox, incolas hos esse leues, nouitatis audios, ac loquiaces: Crederes tympana pulsari, cum loquebantur, tanta volubilitate, ac uno spiritu quasi torrente, contorquebant verba. Ut paucis dicam, erant cultu, moribus, loquela, & corporis forma, *Potuanis* e diametro oppositi. Videbantur ad primum formae meae adspectum obstupecere, causa vero stuporis praecipua erat caudae defectus: Nam, cum inter omnia animantia bruta nulla sunt, quae corporis humani figuram magis exscribunt, quam simii, ita, si cauda mihi fuisset, sui generis animal me credidissent, praesertim; cum incolae, qui a planeta Nazar huc aduecti fuerant, profus sibi dissimiles animaduertissebent. Tempore eodem, quo in has terras delatus sum, tumida vbiique erant maria, ob viciniam planetae Nazar: Nam sicuti apud nos aestus oceanii cum currictilo lunae congruit, ita firmamenti huius oceanus, quasi planetae Nazaris

zaris comes, cum eo simul senescit, adolescentique.

Ducor ego mox ad spatiösam domum, lapidibus, specularibus, marmore, vasis pretiosis, ac peristromatibus insigniter ornatam. Ad portam excubabant custodes, unde coniicere poteram, non plebeii simii esse domicilium. Et audiui mox, consulis esse aedes. Ille auditus mecum loquendi, magistros quosdam conduxit, qui in lingua me instruerent. Trimestre fere spatium huic institutioni datum est, quo elapso, cum satiis expedite loqui didicisse, credebam, me ob celeritatem ingenii, ac memoriae dexteritatem, omnium admirationem emeruisse. Magistris vero meis tardior visus sum ac hebetior, adeo, ut prae impatientia discipulum identidem deserere minarentur. Hinc, veluti in planeta Nazar, ob animum praecocem vocatus per ludibrium fueram *Scabba*, siue *praecox*, ita simii hi, ob hebetudinem ac tarditatem, nomen mihi dederunt *Kakidoran*, id quod denotat stupidum, siue lentum. Nam soli hic aestimantur, qui celeriter rem assequuntur, ac intolucra sensuum, verborumque volumina, vocumque turbas fundunt. Dum in lingua simiorum

instruebar, hospes meus saepe me circumduxit per urbem, quam omni luxus ac magnificentiae generis diffluere videbam; nam multitudine vehiculorum, quadrigarum, pedissequorum impediti, & turba vnde confluentis fluctuantisque populi iactati, vi nobis iter facere cogebamur. At hoc nihil erat, si cum luxu isto, qui in metropoli regnat, comparatur, ubi tanquam in centro cernere licet, quicquid mortalium vanitas comminisci solet. Linguam edoctus, ad metropolin ducor ab hospite, qui hoc nouo, ac insolito dono fauorem senatoris cuiusdam emercaturum, se facile sperabat: Nam forma regimini hic aristocratica est, adeo, ut maiestas reipublicae sit penes magnum Senatum; & senatores ad unum omnes sunt Patricii generis. Nam, qui e plebeia stirpe sunt, non nisi centurionatus, aut praeturas in prouinciis, & minoribus ciuitatibus sperare possunt. Ad consulatus etiam nonnunquam promouentur, sed promotio haec fieri non solet, nisi praecedente aliquo insigni merito. Et eo nomine consulatum obtinuerat hospes meus; tanta enim ei erat ingenii libertas, ut unius mensis spatio, vi-ginti octo nouas leges, siue edicta (Projeten) commentus sit. Et quamuis novationes

tiones hae, quas meditatus erat, tales essent, quae cum utilitate publica stare nequiverant, specimina tamen foecundi erant ingenii, quibus monstrabilem se fecerat: nam in toto subterraneo orbe, nusquam nouatores tanti aestimantur, quam in hac republica. Metropolis huius reipublicæ dicitur *Martinia*, vnde nomen sortita est tota regio. Ciuitas est situs opportunitate, operum nobilitate, nauigandi solertia, & nauium bellicarum apparatu celebratissima. Magnitudine credo, & incolarum numero Lutetiae haud cedere: tanta stipatione cunctæ vrbis plateac tenebantur, vt fustibus ac pugnis iter nobis patet facere cogeremur, ituri ad eam vrbis regionem, vbi habitabat Syndicus magni Senatus. Nam hic vir erat, cui me dono oblaturus erat consul.

Cum prope aedes syndici ventum esset, hospes meus diuersorum ingreditur, vestimenta ibi compositurus, cum vellet nitido ac decenti habitu syndico se sistere. Accurabant cateruatim mercenarii quidam, vulgo dicti *Maskatti*, siue exornatores, quorum opera uti solent omnes, antequam palatia senatorum ingrediuntur. Vestimenta hi verrunt, maculas abstergunt, & turbata,

vsque ad minimas plicas, mira arte & solitudine cōponunt. Vnus ex his *Maskattis* arreptum mox consulis gladium tergit, & nitidum reddidit. Alius fas̄ias versico lores caudae illius annexuit: nam nihil est, quod hisce siimiis cordi adeo sit, quam ornatus caudarum. Erant senatores, maxime vero sēnatorum vxores, quarum caudae festis diebus, vix mille thalerorum sumptu, nostrae monetae, decorari poterant. Tertius *Maskatti*, siue exornator cum instrumento aderat geometrico, quo dimensionem vestium fecit, visurus, apta & symmetrica essent omnia. Quartus accurrit cum lagenā aquae fuca ae, qua faciem illius adulterauit. Quinius pedes examinabat, paronychia ingenti cum subtilitate tollens. Sextus aquam apportabat redolentem, qua manus ac pedes consulis aspersit. Et, vt breui me expediam, iste linteum terrei, ille pectinem frietui, hic speculum visui obiecit, cunctaque haec non minori cura, ae studio facta sunt, quam quo mappas geographicas apud nos dimetiri, & illuminare solent Geometrae. Tunc ego mecum: „Quantum non temporis, quantum non sumptus postulabunt ornatus mulierum, cum „in viris ornandis & expoliendis, fingendis „&

„& pingendis, tanto opus sit molimine“. Et sane mulieres *Martinianae* omnem modum excedunt, tantoque vitia corporis fuko oculunt, ut prae nimio nitore fordeant. Nam, ubi sese sudor cum vnguentis consociet, illico itidem olent, quasi cum multa iura confundit coquus: quid oleant, nescias, nisi id vnum, ut male olere intelligas.

Hospes meus hunc in modum terfus, piatus, comptus, & pumicatus, ad palatium Syndici tendit, tribus tantum pedissequis stipatus. Cum in atrium ventum est, calceos deposuit, ne paumentum marmoreum luto vel puluere feriret. Integrum fere horam suspensus stare cogebatur, antequam de adventu eius certior fieri posset syndicus, nec intromissus est, nisi praeuiis munusculis, quibus fauor custodum in hac regione emissolet. Syndicus aurata sella sublimis, postquam me, cum hospite introeuntem, conspicatus est, in risum immodicum effunditur, ac mox tot stultas, & ineptas quaestiones proponit,

ut mibi sudor ad imos.

Manaret talos

Ad quamuis respōnsionem

Ingeminat tremulos, naso crispante, cachiinos.

Credebam, histrioram agere, hic inter virtutes ponit, cum virum adeo comicum Syndicum, sive eum, qui secundum in senatu locum tenet, res publica fecisset, mentemque de ea re mox hospiti meo indicabam. At testatur ille, virum esse dotibus animi maxime conspicuum. Nam quanta illi esset ingenii vis, patuit e multitudine negotiorum diuersae naturae, quae in viridi etiam aetate gesserat. Tanta enim illi perceptio-
nis erat facilitas, ut inter pocula res maximi momenti perageret, imo prandens, aut coenans, inter quodvis ferculum, legem aut edictum scribere soleret. Quaerebam tunc, quantae durationis esse solerent edicta, cele-
riter adeo concepta: regessit ille, vulgo du-
rare, donec visum fuerit senatui eadem re-
scindere, ac antiquare.

Syndicus, postquam semihorae spatio mecum fabulatus erat, verbaque effuderat, ea fere loquacitate, qua tonsores nostri Euro-
paei, ad hospitem meum conuersus, inter seruos, ait, suos me quidem receptum iri,
quamuis animaduerteret, me ob ingenii tar-
ditatem

*Veruecum in patria, crassoque sub aere na-
tum,*

ac

ac proinde ad munus aliquod insigne vix esse idoneum: *Ego etiam*, ait hospes, *notavi insitum illi quendam torporom: at, si spatiam detur diutius rem perpendendi, haud insulse iudicat.* Regesit Syndicus: „Hic opus est „ministris promptis & expeditis, cum nego- „tiorum multitudo nullam cunctationem pa- „tiatur“. Hoc dicto, sedulo examinare coe- „pit vires corporis mei, iussitque grauepon- dus humo tollere: id quod cum absque mo- lestia fecisset: „Natura, *inquit*, quam in „dotibus animi nactus est nouercam, defe- „ctum istum robore corporis quodammodo „compensauit“. Iubeor deinde paulisper discedere in alium locum, vbi a ministris, ac seruis, mira quidem comitate excipior, at simul, nimia corundem garulitate, ac gesticulationibus, misere vexor. De orbe nostro tot mihi fecere quaestiones, vt, quid amplius dicerem, in promptu non esset, adeo, vt vera falsis miscere tandem coactus, curiositatem tamen eorum satiare nequirem.

Tandem reuersus hospes indicat, inter Excellentiae suae aulicos me locum accepisse. E praecedenti Syndici sermone coniice- re quodammodo poteram, munus istud, mihi destinatum, non magni ponderis fore.

Ominabar, aut custodis aulici, aut dispensatoris officium, mihi conferendum, at, roganti hospitem, quodnam istud esse munus, responderet: *Excellentia sua gratioissime te constituit vehiculi sui baiulum primarium (Porteur) cum anno stipendio viginti quinque stercolatarum, quaeuis stercolata Martiniana responderet duobus thaleris nostrae monetae.*) *Pollicitus est insuper, nemini hanc operam te praestitum, nisi sibi ipse, & nobilissimae coniugi.* Hoc responso, tanquam fulmine percussus, pathetice exposui, quam indignum hoc esset ingenuo homine, & honestis parentibus nato, At, loquentem interruperunt aulici, cateruatim accurrentes, ac ineptis gratulationibus seminecem confidentes. Nam *Martiniani* omnes leues, futilles, ac importuni locutores, nullo rerum pondere nixi, verbis humidis & lapsantibus disfluunt. Tandem in dormitorium introducor, vbi coena parata stabat, & postquam modice coenaueram, cubile mihi monstratur, vbi quiescerem.

In lectum me subito conieci, sed in isto animi aestu somnum capere nequibam. Faustus, quo a simiis his exceptus fueram, mentem mihi paene excusserat, & sane Spar-tana

*Vectura captivorum
in Firmamentum*

rana opus erat patientia ad concoquendam insignem adeo contumeliam. Deplorabam fortem meam, quam in hac regione duriorrem videbam illa, quam expertus fueram in planeta *Nazar*, moxque mecum ita loquebar: „Quid si in has oras delatus fuisset magnus principatus Potuani *Kadokus*, vir graphicus & quantius pretii, per exigua sane ratio haberetur viri, cui integro opus est mense, editum scripturo? Quamnam sibi fortem promitteret *Palmka* in hac regione, vbi inter coenandum edita meditantes, & conscribunt senatores?“ Animadvertebam post seriam meditationem, a terra sapientum in histrionum domicilium me esse translatum. Tandem his curis fatigato somnus obrepserit. Incertum est, quamdiu dormiuerim, cum nullum hic dierum ac noctium sit discriminus; nam tenebrae non sunt, nisi quae fiunt statim tempore, quando per interpositionem planetae *Nazar* eclipsin patitur sol subterraneus. Notabilis maxime hae eclipsis est, cum planeta *Nazar*, qui haud procul a firmamento natat, umbra sua solem plane offuscat. Est quoque ob sideris perpetuam praesentiam eadem semper anni tempestas. Hinc variis inuentis, lucorum scilicet umbra, ambulacris refrige-

ran-

rantibus, & cellis subterraneis, caloris incommoda propulsant incolae.

Vix somno experrectus eram, cum intrat cubiculum cercopithecus quidam, qui se collegam meum profitetur, cum restibus, ac cauda fictitia, quam natibus meis applicuit, ut ad figuram aliorum simiorum effingerer: iubet deinde me paratum esse, quoniam Syndicus, intra horae spatium, ad Gymnasium, quo, inuitatus publico programmate, cum aliis senatoribus fuerat, esset portandus. Promotio erat Doctoralis, hora decima quarta ante meridiem. Notandum hic est, quanquam ob perpetuam lucem, dies a noctibus discriminari nequeant, dies tamen in certas descriptos esse horas, semihoras, & quadrantes, idque ope horologiorum, siue clepsydrarum, adeo, ut dies cum nocte viginti duas horas Martinianas complectatur. Hinc, si cuncta ciuitatis horologia simul deficerent, impossibile esse oppidanis, horas restituere, antequam e locorum vicinorum horologiis defectum suorum emendant. Solaria enim nec sunt, nec esse possunt, ob perpetuam umbrarum absentiā, rectos semper, & supra verticem fidere vibranter radios. Hinc, ubiunque pertinetum

teum foderis, totus illuminatur. Quod vero ad annum attinet, is ad cursum planetae *Nazar* dirigitur, ac ordinatur, qui altero tanto citius, quam firmamentum subterraneum, periodum circa solem absoluit.

Hora decima quarta vehiculum auratum succollantes, ad Gymnasium portamus Excellentiam suam. Intrantes in auditorium, ordine sedentes conspicamur Doctores ac Magistros, quorum quisque praetereunti Syndico assurrexit, ac caudam illi obuertit. Reuerentiae hoc signum est. Hanc ob causam adeo studiose caudas exornant. Mihi vero stultae, ac ridiculae visae salutationes hae inuersae. Nam tergum alicui obuerte-re, aut frigoris, aut indignationis indicium apud nos est: at suus cuique genti gustus. Praedi*cti* Doctores ac Magistri ab utroque auditorii latere sedebant. Et in extrema auditorii parte posita erat cathedra, quam Doctorandus ornabat. Ante promotionis actum habita fuit disputatio, cui hic titulus: *Dissertatio Physica inauguralis, in qua examinatur, ac discutitur grauissimum istud Problemata: An sonus, quem reddunt muscae, aliaque insecta, per os, vel per posteriora egrediatur.* Praeses priorem sententiam defen-

fendendam in se suscepit, quae tanto ardore ab opponentibus impugnata est, ut periculum esset, ne iurgium istud in pugnam cruentam abiaret. Et sane ad manus res venisset, nisi Senatus assurgeans, auctoritate sua aestum hunc temperasset. Durante disputatione, tibiis canebatur: Nam aderat moderator certaminis tibicen, qui sonis tum placidis, tum citatis, aut demissam, iacentemque orationem erigeret, aut saeuientem, ferocientemque cohiberet. At, his & aliis mediis saepe nihil effectum est. Difficile enim est modum tenere, cum de rebus grauissimis disceptetur. Id quod in nostro orbe saepe sumus experti, ubi, non minori animorum motu, contouersia multiugae & sinuosae quaestionis feruet. Verum rixa haec, quae caedem ac sanguinem minari visa est, terminatur subito mutuis encomiis ac gratulationibus: haud secus ac in Academiis nostri orbis, ubi secundum consuetudinem passim receptam, e cathedra vixor descendit Praeses.

Finita disputatione, aetus creationis procedit his ritibus: Candidatum in medio auditorii positum, compositis gradibus adeunt tres pedelli, siue ministri academicci, integrum-

grumque aquæ frigidae modium super caput eius effundunt, mox thuris fumo aspergunt, ac vomitorium haurientum porrigunt. Ministerio hoc, summa cum veneratione, ac capitum inclinatione, defuncti, tandem legitime creatum Doctorem pronunciant. Obstupescens ego ad tot miras & ignotas caeremonias, cercopithecum quendam literatum, prope me stantem, quid rei esset, rogabam. Idem ignorantiam meam miseratus: per aquam, ait, thus & vomitorium innui, diluendas esse veterum vitiorum maculas, ac nouos mores, a vulgo distinctos, esse induendos. Hoc audito, damnavi stuporem meum, & admiratione satur, nihil amplius interrogati, ne viderer, nunquam inter honestos vixisse.

Tandem tympanorum, tibiarum, ac tubarum strepitu omnia personabant: egreditusque ex auditorio nouus Doctor, prasinatus & cingulo succinctus, comitem habuit totum Heliconem, usque ad domum suam. At, cum plebeiae tantum sortis esset, non sella vehebatur, sed chiramaxio trahebatur, praecedentibus togatis cursoribus. Aëtus, uti vulgo fieri solet, terminatus est lautissimis epulis, & temulentia conuiuarum. Nam tan-

tantem vini effusum fuit, vt plerique ebrii domum abstraherentur, nec, nisi ope medicinum, post aliquot dies conualescere possent, adeo, vt in toto isto aetatu nihil desideraretur, quin ab initio ad finem valde solennis fuerit, & testor, me nullam promotionem magis academicam, nec ullum Candidatum magis legitime creatum Doctorem, in nostro orbe unquam vidisse.

In Curiis iustitiae causae mira celeritate diiudicantur, adeo, vt non possem non ingenii velocitatem, & facilem istam apprehensionem, huic genti peculiarem, admirari. Nam, antequam tela maestionis absoluunt aduocati, consurgunt saepe iudices, & suffragia non minus expedite, quam eleganter ferunt. Curias has identidem frequenter, aditurus modum procedendi *Martinianum*, Sententiae mihi initio videbantur solidae, & aequitate naturali lñixae: at, paulo curatius examinanti, iniquae, stultae, ac contradictione apparuere, adeo, vt lusus aleae rem committere, quam sententiis iudicium *Martinianorum* causam subiicere satius duxerim. De legibus huius gentis nil dicere possum, ob ingentem cui obnoxiae sunt, vicissitudinem; nam leges, ac iura hic vestrum

um instar, quo quis anno mutantur. Hinc multi ob crimina puniuntur, quae non crimina erant eo tempore, quo committebantur: multi etiam ob id solum condemnantur, quod actiones eorum, quae secundum leges licitae erant, postea, noua edita lege, factae sunt illicitae. Eo intuitu a Tribunibus inferioribus ad superiora appellant omnes, sperant quippe, lite pendente, antiquatum iri legem priorem. Vitium hoc nascitur ex prompta nimis legum conceptione. Huc adde, quod gens haec nouitatis audiissima, ob solam antiquitatem, utilissimas leges & consuetudines naufeat. Nec minorem in cultu corporis, ac vestibus notauit leuitatem. Aduocati hic magni aestimantur ob disputandi subtilitatem: & sunt inter illos, qui rota, ut aiunt, figurari versatores, non nisi dubiae, aut iniustae causae patrocinium in se suscipiunt, monstraturi, quanta illis in disputando sit dexteritas, & qua arte atrum in candidum vertere valeant. Ob istam ingenii subtilitatem, saepe iniquae causae patrono fauent iudices, quibus sufficit, logice ac methodice ventilatam esse literam. Hinc dicere solent: „Causae quidem „iniquitatem perspicimus, attamen, cum „tanta arte, ac methodo sit defensa, non

O

pos-

„possimus, quin ob patroni dexteritatem, ab aequo paulisper discedamus.“ Iura hic a Doctoribus, diuerso pretio, pro causarum natura, docentur: ex. gr. qui docent auditores malam & iniquam causam tueri, aut, ut Graeci aiunt, τὸν ἡττω λόγον κρέτω ποιεῖν, viginti stercolatas, qui vero aequam, decem tantum stercolatas pro labore exigunt. Formalia iuris tot ac tanta sunt, vt in immenso aliarum super alias aceruatarum legum cumulo, fundum perspicere non liceat. Nam cum *Martiniani* indolis maxime sublimis, & celerrimae perceptionis sint, omne, quod simplex ac nudum est, nauseant, subtilia tantum, nodosa, atque implicita suspicentes.

Eadem est religionis facies, quae non in praxi, sed vanis speculationibus consistit. Ita ducentae ac triginta sunt opiniones diuersae de forma, quae Deo sit attribuenda, & 396 de animarum natura & qualitate. Templa, siue auditoria sacra, in quibus Theologia docetur, non frequentant *Martiniani*, vt audiant, quid usui esse possit, & vt discant praecpta bene viuendi, ac moriendi, sed tantum vt audiant, qua arte, & qua ingenii subtilitate se exprimant oratores sacri,

acri, qui, quo obscurius loquuntur, eo ardentius applauduntur, adeo, ut aegre audiant *Martiniani*, nisi ea, quae non intelligunt. Maior verborum cura est, quam rerum, oratoribus comptam magis phrasin, & teretem periodum, quam rationum nervos, ac iudicii limam affectantibus, & auditoribus non nisi blandimentis, ac sonantibus verbis attentionem commodantibus. Hinc nihil ausus sum dicere de religione christiana, quae nuda ac simplex est, & quam maxime commendat veritas non fucata.

Nusquam pluris aestimantur nouatores, quam in hac republica: quo difficilius, ac absurdius sit commentum, eo commendatus. Cum certo cuidam cercopitheco semel exposuisse naturam orbis terrauei, monstrasseque, superficiem eiusdem inhabitatam esse, consilium mox ille proposuit de perfodienda telluris crusta, & via ad superterraneos aperienda. Commentum istud mox omnium applausum tulit, & instituta est societas, siue *superterranei commercii confitum*, ad quod cateruatim mox accurrebant incolae, collatisque symbolis, *Actiones*, vti mercatores loqui amant, emercati sunt. At, turbata his motibus tota regione, variisque

O 2 fami-

familiis per hasce *Actiones* ad extrema redactis, stoliditatem commenti tandem perspicientes, ab incepto destiterunt. Ob istam tamen stultitiam, quae reipublicae tanti sterterat, nil mali passus est nouator, quin insuper ob nobilitatem facinoris, omnium laudes emeruerit, adeo, ut dicere solerent Martiniani: *quamuis conatus successu substitutus fuerit,*

magnis tamen excidit ausis.

Perscrutatus indolem huius gentis, conabar iisdem mediis aestimationem mihi aliquant apud *Martinianos* parare, notioque commento forem meam paulo meliorem reddere. Igitur postquam statum reipublicae huius examinaueram, vitia non pauca detexi. Videbam artificum subtiliorum omnia esse plena, opiforum vero inopia regionem hanc laborare. Hinc legem proposui, de instituendis quibusdam opificiis, quae usui essent publico. At, cuncta huius indolis commenta, nil, nisi risum & contemptum, apud vanam istam gentem, quae crepundiis solis delectatur, pepererunt. Hinc ego in propriam meam stupiditatem inuenitus sum his verbis: *Stupidus ac iners es, ac dignus, qui in facultate baiulorum signo.*

ignobili canescas. Animum tamen non plane despondebam, & cum animaduerterem, consiliis salutaribus me nil proficere, statui tentare; stultone an inepto aliquo commento difficultatem hanc eluctarer. Consilium aperio prudenti cercopitheco, qui sponte currentem stimulat his verbis:

Aude aliquid brevibus gyaris ac carcere dignum,

Si vis esse aliquid.

Et cum monstraret, non paucos hic fuisse, qui per solas nugas, ac per ea, quae pueri in faba se reperiisse clamant, se commendabiles reddiderant, maxime vero per nouas quasdem vestimentorum formas, statui necessè mihi esse cum insanientibus furere. Igitur omnes artes ad signa vocans, Europaeorum stultissima commenta sedulo examinabam, tandemque, habito eorundem deleitu, capitum ornamenta, quae nos *Peruccas* vocamus, hic commendare decreui. Videbam, caprarum in hac regione esse magnam copiam, e quarum lana *peruccae* quodammodo effungi possent. Et cum istud opificium beatus meus tutor diu exercuisset, artis eiusdem non plane rudis eram. Comparatis igitur lanis caprinis, effunxi *peruccam*,

O 3.

capi-

capiti meo conuenientem, ac ita ornatus, Syndico me sistebam. Obstupescens ille ad nouum & insolitum phaenomenon, quid rei esset, rogat, moxque capiti meo ademptam, suo imponit, ad speculum properans, vt se ipsum eo ornatu intueretur. Tantum sibi ipse tunc, cum nouo isto capitis tegumento, placuit, vt prae gaudio alte exclamauerit: *Diis proximus sum!* Coniugem suam mox arcessiuit, vt gaudii sui participem faceret. Illa non minori laetitia exultans, maritum amplexa, testatur, nil lepidum magis, ac gratum oculis suis fuisse, cui sententiae tota etiam familia suffragatur. Tunc ad me conuersus Syndicus: *Si istud tuum commentum, inquit, o Kakidoran! Senatui aequa arriserit, ac nobis, summos in nostra republica honores tibi polliceri poteris.* Ego vero gratias humillimas agens, Excellentiae suae petitionem mox obtuli, ad Senatum deferendam. In eadem petitione commenti mei nobilitatem exaggerauit his verbis:

Excel-

EXCELLENTISSIMI, GENEROSISSIMI,
ILLVSTRISSIMI, NOBILISSIMI, CONS
SVLTISSIMI

SENATORES,

„Naturalis ista propensio, qua feror in utili-
„tatem publicam promouendam, impulit
„me, ad excogitandum, & effingendum no-
„uum istud, & adhuc ignotum capit is teg-
„mentum, quod hic humillime offero, &
„examini grauiissimi vestri tribunalis subiicio,
„nullus dubitans, quin gratiose excipiatur;
„maxime, cum commentum istud, ad gen-
„tis gloriam, ac ornamentum tendat, effi-
„ciatque, ut toti orbi innotescat, inclytam
„Nationem Martinianam, quantum inter
„omnes mortales virtute, ac animi dotibus
„eminet, tantum cultu quoque, & vestimen-
„torum ornatu, qui corpori veneratio-
„nem ac maiestatem conciliat, distin-
„gui. Testor sancte, proprio me com-
„modo non velificari, ac proinde nullam la-
„boris mercedem exigere: sat mihi erit, vti-
„litatem publicam, ac gloriam gentis, pro
„modulo virium mearum, promouisse. Si
„vero hanc meam operam praemio aliquo di-
„gnam decernat Perillustris Senatus, fa-
„vorem in me collatum, grato animo lae-
c O 4 tus

„tus amplectar, quo toto orbe munificentia eiusdem enitescat, aliique ad similia, aut maiora opera excudenda, acuantur. „Eo solo intuitu liberalitati Senatus populi, que Martiniani non obnitor. Quod reliquum est, fauori excellentium virorum me commendando.

PERILLVSTRIS SENATVS

Martiniae,
die 7mo
Mensis Astral.

Seruus humillimus

Kakidorai.

Traditam hanc petitionem vna cum capitulis tegimento, in Senatum iturus, secum portabat Syndicus. Audiui, eodem die cessasse omnes res forenses, tantum huius commenti examen omnium animos occupauerat. Cum suffragia ferrentur, laudatur species operis, commendatur manus artificis, acceptatur deuotio donantis, & praemium statuitur. In toto senatu tres tantum senatores erant, qui huic sententiae refragabantur: at male eo nomine audiebant, ac tanquam indocti, & inurbani, munereque senatorio parum digni, notabantur.

Facto

Facto senatus consulto, in curiam arces-
for; vbi senior cercopithecus assurgens, post-
quam nomine totius reipublicae gratias mi-
hi egerat, simulque indicauerat, remune-
randam pro merito fore operam meam, ro-
gabat, quanto temporis spatio mihi opus
esset, ad effingendum simile capitis orna-
mentum. Respondebam ego, sat mihi mer-
cedis esse, quod artificium tantorum viro-
rum applausum, & totius Senatus niueos
emeruerit calculos: pollicitus sum aliam
peruccam bidui spatio perficiendam, &, mo-
do alii, in opere manuagio exercitati simii,
quos artem docerem, mihi adiungerentur,
posse vnius mensis intercapedine formari *pe-*
rucas, quae toti ciuitati sufficerent, asseue-
rabam. At, hoc responso commotus, in
haec verba prorupit Syndicus: „Absit, Ka-
„kidoran, vt ornatus hic, toti ciuitati sit
„communis, & ob usum nimis frequentem
„vilescat! necesse enim est, vt eo nobilitas
„a plebe distinguatur“. Iudicio grauissimi
viri omnes ad stipulantur, ac iubentur ciui-
tatis censores curam agere, ne senatus con-
sultum violetur, neue promiscuo *perucca-*
rum usu, nobilitas quid detrimenti capiat,
& insigne adeo ornamentum plebeio conta-
gio polluatur. At, edictum hoc eundem

habuit effectum, quem cunctae sumptuariae leges, cum discrimine ciuium latae; nam eo maiorem transgredieendae legis ardorem in plebe concitabat. Et cum ornatus hicce mire omnibus placeret, ciues e plebe ditiores, aut commendatione amicorum, aut pecunia, titulos ac diplomata nobilitatis a Senatu sunt emercati, adeo, ut dimidia ciuitatis pars breui nobilitaretur. Tandem, cum e provinciis etiam supplices libelli afferentur, consultum duxit Senatus, edictum antiquare, & vnicuique *Peruccarum* usum permittere, adeo, ut cum voluptate totam gentem *perucatam* (sit *venia verbo!*) viderem, antequam Martinia egressus sum. Lepidum sane spectaculum erat, crinitos hos simios intueri. Tantum toti genti placuit commentum, ut nouam epocham statuerit; nataque inde est aetas crinita in annalibus Martinianis.

At, ut ad me ipsum redeam, encomiis euinulatus, ac purpureo tectus pallio, vehiculo Syndici domum reportor; adeo, ut baiulus iste, qui nuper collega meus fuerat, iam equi officium mihi praestiterit. Ex eo quoque tempore ad propriam Syndici quadram fui admissus. Post laetum istud fortunae meae praeludium, incepturn opus per-

perficere aggressus sum , sociaque eorum opera , qui mihi adiuncti erant , tot breui adornaui *peruccas* , quot toti Senatui erat opus ; & postquam integrum mensem in isto opere desudaueram , affertur mihi Nobilitatis Diploma , his verbis conceptum :

„Ob praeclarum istud , & reipublicae saltutare commentum , quo sibi totam Martinianam gentem deuinctam reddidit Kakidoran , e ciuitate , Europa dicta , oriundus , decreuimus , eundem nobilitate donec , adeo , vt ipse cum haeredibus suis , ex hoc tempore , veri & genuini Nobiles censeantur , cunctisque priuilegiis , iuribus , ac immunitatibus , Nobilitati Martinianaे propriis , fruantur . Porro statuimus , novo auctorem nomine ornare , adeo , vt loco Kakidoran , nominetur *Kikidorian* . Denique , cum nouus iste status , nitoris quandom necessitatem imponat , annum stipendium 200 Patarorum , quo nouam dignitatem tueatur , statuimus . Datum in Senatus Curia , Martiniae , 4to die mensis Merian , sub maiori Senatus sigillo“.

Ita a vili baiulo in virum nobilem transformatus , in summo honore , & felicitate ali-

aliquandiu viuebam. Et cum animaduertarent *Martiniani*, gratia me apud Syndicum valere, amicitiam meam, ac fauorem, omnes venabantur. Adulatio captantium eo usque progrediebatur, ut carmina panegyrica mihi certatim offerrent, ignotasque mihi virtutes affingerent. Nonnulli, quamuis scirent, me ignoti orbis ciuem esse, maiores meos longa deducere virga, ac genealogiam a primis saeculis deriuare non dubitabant. At, parum gratae mihi erant eiusmodi computationes, cum gloriosum non putarem, a simiis descendere. Porro, cum solitum sit *Martinianis*, caudas optimatum laudibus celebrare, eodem fere modo, quo Poëtae nostri formas virginum praedicare solent, vates quidam, gratiam meam aucupantes, caudae meae praestantiam, quamvis nulla mihi esset, carminibus celebrarunt. Breuis ero: adulatio eorum in tantum excreuit, ut quidam non infimi ordinis vir, quem tamen respectu familiae nominatum indicare supersedeo, vxorem suam vtendam, fruendamque mihi offerre non erubuerit, stipulatus pro ista liberalitate intercessionem meam apud D. Syndicum. Sordida haec assentatio, cui tota gens dedita est, efficit, ut annales Martiniani legi vix mereantur rati-

tione materiac, quae nil nisi encomiorum insulsam farraginem complectitur, quamuis dictio nitida ubique ac elegans sit: Hinc terra haec meliores Poëtas quam Historicos producit. Et constat, nusquam dari Poëtas sublimiores; id quod insigni *Martinianorum* imaginationi adscribitur.

Prospera satis valetudine in hac terra diu vsus fui, quamuis aestus, quem perpetua solis praesentia parit, haud parum mihi molestus esset. Aluo quidem cita, & accidente febri rapida, semel decumbebam; at exiguae durationis erat febris: & testari possum, Medicum, cuius opera tunc vsus sum, ipso morbo molestiore mihi fuisse, ob garrulitatem, quae huic genti propria est. Cum in isto statu opus mihi esset Medico, sponte mihi officium obtulit Doctor quidam medicinae, ad cuius adspectum risum continere nequibam, cum idem esset, quo tondente nuper mihi barba sonuerat. Roganti mihi, qui tam subito e tonsore in Doctorem medicinae transformari potuisset, responderet, se ex vtraque arte quaestum facere. Hoc audito, cum dubius essem, an salutem meam tali polyhistori tuto committerem, diceremque, malle me medicum, qui solam medendi

di artem profiterur, sancte ille iurabat, tal-
lem Medicum in hac ciuitate non dari.
Hinc curationi eius me subiicere cogor.
Auxit admirationem meam Medici festinatio,
nam potionē, quām haurirem, mihi prae-
scripta, subito semel abiit, indicans, se diu-
tius mecum commorari non posse, cum aliis
negotiis, quibus distractus, eodem tempore
tenebatur, auocaretur. Cum rogarem,
quaenam essent negotia, tantam festinatio-
nem poscentia, respondit, adesse iam ho-
ram, qua in curia ciuitatis minori solitum
munus obiret, cum simul Notarius aut scri-
ba esset. Istim polymathiam passim in hac
terra exerceri videbam, vbi nemo dubitar,
multa simul opposita munera suscipere.
Confidentiam istam dat mira ista ingenii ve-
locitas, qua negotia celeriter expediunt. At,
e variis erroribus, ac soloecismis hic com-
missis, didici, ignea haec ingenia reipublicae
ornamento potius quam usui esse.

Postquam biennii tempus in hac regione,
qua baiulus, qua Nobilis, transegeram, in-
cidi in casum quendam inopinatum, qui pae-
ne exitialis mihi fuit. In palatio Excellen-
tiae suae mirum fauorem adhuc expertus
eram, & singulari benevolentia me prosecu-
ta

ta fuerat conjux Syndici, adeo, ut inter amicos eius primum locum tenere viderer. Saepe me priuato colloquio dignata erat, & licet praeſentia mea videretur mire delectari, attamen ea me semper allocuta erat verecundia, ut officia eius non nisi in bonam partem interpretarer, nec suspicari possem, formitem hujus benevolentiae impurum esse amorem, maxime in matrona, quae interfimias non minus virtute, quam maiorum imaginibus spectabilis erat. At, procedente tempore, e sermone eiusdem aequiuoco nonnihil suspicionis mihi natum est: hanc auxerunt

*Et color, & macies, & vultus, & humida
saep:*

Lumina, nec causa suspiria mota patenti.

Tandem oculorum caligo discentitur, cum virgo quaedam epistolam mihi afferret huius sententiae:

DVL CISSIME KIKIDORIAN!

„Praeclari natales, ac insita sexui nostro
„verecundia amoris scintillas sub corde meo
„diu latitantes, ne in incendium prorumpent,
„adhuc cohibuerunt. Iam vero penitus

„nitus oppressa, amoris violentiae resistere
vterius non valeo.

*Miserere fatentis amorem,
Et non fassurae, nisi cogeret ultimus ardor.*

P T A R N V S A.

Haud verbis exprimere possum, in quantum me aestum coniecerit inopina haec amoris testatio. At, cum satius ducerem, vindictae furentis matronae exponi, quam infamiae, cum creatura heterogenea, commercio, iura naturae turbare, responsum dedi his fere verbis:

CLEMENTISSIMA DOMINA!

„Perpetuus iste fauor, quo me prosecutus
„est excellentissimus Syndicus, ampla, quae
„in immerentem contulit beneficia, peti-
„ti moralis impossibilitas, & innumerae aliae
„causae, quas enumerare supersedeo, exp-
„scunt, vt irae & indignationi Dominae
„meae potius me subiiciam, quam, vt in
„rem consentiam, omnium bipedum nequis-
„simum & improbissimum me reddituram.
„Solicitor ad ea, quae morte mihi acerbiora
„sunt; officium mihi iniungitur, quod abs-
que

„que ignominia illustrissimae Familiae prae-
stari nequit: Nam officium est, quod ipsi
imperanti maxime officit. Testor igitur
sanete, voto Dominae me annuere non
posse, quamvis in omnia alia caecam obe-
dientiam pollicear.

Kikidorian.

Finitae epistolae hoc monitum subnexui;

*Aspice, quantum
Aggrediare nefas; &, dum licet, effuge
crimen*

*Ante oculosque tuos rectum, pietasque pu-
dorque*

Consistent, & terga dabit deuicta Cupido.

Responsum hoc, annulo meo signatum, ei-
dem virginis referendum Dominae tradidi.
Effectum habuit, quem ominabar; nempe
quod amor in acerbissimum odium fuerit
versus,

*Dolor ora repressit,
Verbaque querenti satis indignantia lin-
guae*

*Defuerunt: nec flere vacat, sed fasque
nefasque*

*Confusura ruit, poenaque in imagine to-
ta est.*

P

Ali-

Aliquamdiu tamen vindictæ tempus distulit, donec epistolam amatoriam, quam mihi scripserat, reciperet. Reddita epistola, subornauit nonnullos, qui iurejurando testarentur, absentis me Syndici thalamum polluere voluisse. Fabula haec tanta arte, ac verisimilitudine æta fuit, ut Syndicus de rei veritate non dubitans, in carcerem me coniici iusserit. In isto rerum articulo unica mihi salutis via erat falsi criminis confessio, ac misericordiae dominicæ imploratio, qua aut iram frangendam, aut poenam mitigandam sperabam. Nam cum domo potentissima litigare, praesertim in ea regione, vbi non merita causae, sed sola personarum qualitas respicitur, stultum mihi videbatur. Hinc omissa omni defensione, inflatus & abiectissimas preces me conieci, non poenam deprecatus, sed mitigationem poenae implorans.

Ita confessione criminis, quod nunquam somniaueram, a poena capitali liberatus, ad perpetuam captiuitatem damnabar. Diploma Nobilitatis mox mihi ademptum, a carnifice disceptum fuit; ipse ergastuli naualis candidatus, in triremem abstrahor, seruilibus ministeriis initiandus. Nauigium publi-

blicum erat, quod paratum stabat itineri in *Mezendoris*, siue terras paradoxas; quod iter statu anni tempore, scil. mense *Radir*, suscipi solet. Ad uehunc tamen his terris merces, quas Martinia non patitur; adeo, ut terrae istae Mezendoricae Martinianis quasi Indiae quaedam sint. Societatem commercii Mezendorici componunt mercatores, tam nobiles; quam plebeii; inter quos merces redeuntis nauigii pro rata, siue pro numero *Actionum*, siue symbolorum diuiduntur. Nauigia velis ac remis impelluntur, & biga captiuorum vnicuique remo assignatur. Ad tale ego ministerium in hoc itinere damnabar. Quo animo iugum istud subirem, facile est coniicere, maxime, cum nulla noxa commisererim inter sceleratos, seruili labori, ac flagris exponi. Inter *Martinianos* varia, pro diuersis animorum motibus, de hoc casu erant iudicia. Hi meruisse me quidem poenam credebant, at, quem premebat atrocitas criminis, peracte damnationis miseratio tuebatur. Illi meritorum meorum aliquam rationem habendam, eoque nomine poenam saltem mitigandam iudicabant. Honestissimi simii, falso me accusatum, inter se mussitabant, at, nemo ausus

ausus est, palam causae meae patrocinari, metu potentium accusatorum. Calamitatem igitur patienter ferre decreui, & maximum afflito solatium erat futura nauigatio, cum nouitatis uidissimus sperarem, in hoc itinere miras ac stupendas res visurum, quamvis cunctis, quae a nautis narrabantur, si dem non haberem, nec in animum inducere possem, tot ac tanta in rerum natura dari portenta. In naui nostra diuersi erant interpres, quorum opera societas Mezendorica in hisce expeditionibus vtebatur; nam horum ministerio emptionis venditionis contractus fiebant.

CAPVT

Magistratus Martinianus.

Braüel f. 1570

Digitized by Google

ad Cap. XI

Cominuum Mezendorense.

C A P V T X I.

Nauigatio in Terras Paradoxas.

Antequam ad descriptionem huius nauigationis progredior, censores tetricos, ac rigidos moneo, ne frontem nimis contrahant ad narrationem rerum, quae naturae aduersari, ac proinde omnem fidem excedere videbuntur.

*Non equidem hoc studio, bullatis ut mihi
nugis*

Pagina turgescat; dare pondus idonea sumo:

Refero incredibilia, sed vera, & quorum ipse oculatus testis sum. Rudes ac indocti, qui extra limina patriae pedem non protulcunt, cuncta iudicant fabulosa, quibus ab infantia non assueuerunt. Docti vero, maxime rerum Physicarum gnari, qui experientia didicerunt, quam ferax varietatum sit natura, aequiora de rebus, quae narrantur, insolitis ferunt iudicia.

*Quis tumidum guttur miratur in Alpibus?
aut quis*

In Meroë crassa maiorem infante mamillam?

Coerula quis stupuit Germani lumina, flavae

Caesariem, & madido torquentem cornua cirro?

Nempe, quod hoc illis natura est omnibus una.

Ad subitas Thracum volucres nubemque sonoram

*Pygmæus paruis currit bellator in armis;
Mox impar hosti, raptisque per aëra curuis
Vnguis a saeuâ fertur grue. Si videas
hoc,*

*Gentibus in nostris risu quatire: sed illic,
Quanquam eadem assiduc spectentur prælia,
ridet*

*Nemo, ubi tota cohors pede non est altior
vnō.*

Inuenti sunt olim in Scythia homines, vnum oculum in medio frontis habentes, dicti *Arimaspi*. Alii sub eadem coeli plaga vestigia pedum habentes retro porrecta. In Albania nati fuere homines, qui in pueritia canescabant. Sauromatae terriis semper diebus cibum capiebant, medio abstinentes. In Africa celebrantur certae familiae hominum, voce, ac lingua effascinantum. Fuere in Illyriis, qui interimebant videndo, quos diu-

diutius irritati aspiciebant, quique pupulas in singulis oculis binas habebant. In montibus Indiae reperti sunt homines caninis capitibus, & latrantibus, aliique, oculos in humeris habentes. In extremis Indiae detecti sunt quidam, corporibus hirtis, & auium ritu plumantibus, nullo cibatu vescentes, sed spiritu florum, naribus hausto, vicitantes. Quis haec & similia credidisset, nisi autor grauissimus, non audisse, neque legisse, sed vidisse se omnia, sancte testatus fuisset? Ecquis denique credidisset, terram esse concauam, ac in visceribus eiusdem contineri solem, & planetas, nisi experientia mea mysterium istud fuisset detectum? Quis credidisset, terram dari, ab arboribus ambulantibus, ac ratione praeditis, inhabitatam, nisi eadem experientia omnem dubitationem excussisset? Nemini tamen ob incredulitatem dicam scribam; nam fateor, eundem mihi ipsi, ante susceptum hoc iter, fuisse scrupulum: splendidas esse fabulas, & meras credebam nugas, quae a nautis narrabantur.

Initio mensis Radir

*Vela damus, vastumque caua trabe curris-
mus. aequor,*

P 4

pro-

prospero aliquot dies vento vſi; quocirca ferias egimus remiges, cum plenis euntibus velis, remigio non effet opus. Quarto vero die.

*Vela cadunt, remis insurgunt haud mora
nautae,
Adnixi torquent spumas, & coorula ver-
runt.*

Laborem hunc valde mihi esse molestum cum animaduerteret nauclerus, vacationem mihi per interualla concessit, & tandem a feruili hoc ministerio me penitus liberauit. Cur istam exercuerit humanitatem, an, quia infontem me credebat, an vero, quod ob insigne *peruccarum* inuentum, meliori me sorte dignum iudicabat, dicere nequeo. Ipſe tres *peruccas* secum duxerat, quas mihi cri-
ſpandas, & comedendas tradidit, adeo, ut subito e remige in crinium concinnatorem transformarer. Ista naucleri in me huma-
nitate effectum est, vt quoties portum quen-
dam intrauimus, in eorum semper numero essem, qui exſcensionem in terram fecerunt. Quo facto, data mihi fuit occasio curiosita-
ti meae abunde satisfaciendi.

Sul-

Sulcantibus mare, diu nihil memorabile obuium fuit; at, postquam conspectum littoris amisimus,

Emersere feri cano de gurgite vultus.

Sirenes erant, quae quoties venti posuerant, & subsederant vndae, rati adnatabant, eleemosynam petentes:

*Prima bominis facies, & pulcro corpore
virgo*

*Pube tenus, postrema immani corpore Pri-
fis.*

Lingua earum Martiniana erat confinis, adeo, ut nautarum nonnulli, absque interprete, cum iisdem fabulari potuerint. Una earum, cum offam carnis petenti dedisset, attentius me aspiciens, exclamabat:

Heros euades, cunctis dominaberis oris!

At, ad omen istud, tanquam ad vanam adulationem, subridebam, quamuis sancte testarentur nautae, in praedictionibus raro falli sirenes. Post iter octidui tandem conspicati sumus terram, quam nautae *Picardiam* vocabant. Intrantes portum, circumvolabat pica, quam telonii inspectorem ge-

neralem asseuerebant, & virum quidem gravissimum. Vix ego risum continui, cum audirem picam tanto munere fungentem, cumque viderem, aerarii ministrum

*- - per liquidum sublimibus aëra pennis
Currere, & aethereo corpus librare volatu.*

E forma telonii praefecti iudicabam, muscas fore custodes, ac telonii ministros.

Postquam nauim nostram ter circumuolaverat, terram repetens, mox cum tribus minoribus picis reuertitur, ac in proram nauis se demittit. Cachinnis mihi ilia fere soluebantur, cum viderem, vnum ex interpretibus nostris cum veneratione has picas accedere, & longos cum iisdem sermones ferere. Aduentus earum causa, erat mercium examen; ex more enim inquirere debebant, ecquid mercium prohibitarum, in primis herbae vulgo dictae *Slac*, sub sarcinis lateret. Herbae huius inuestigandae causa omnes navigii angulos perreptare, sarcinasque, ac loeulos excutere solent, quoniam inuestio eiusdem a magistratu seuere prohibita est. Nam cum hac herba multas egregias, & necessarias merces commutare solent incolae, quo fit, ut herbarum *Picardanarum*, quae tamen

tamen eidem usui inferuire possunt, pretium diminuatur; adeo; ut *Picardani* in eo Europaeis nostris sint similes, qui res appetunt, ob id solum, quod e remoris terris appontantur, ac sub alio coelo nascuntur. Telonii inspectator generalis, postquam cum interpretibus nostris diu fabulatus erat, sub nave tabulata cum reliquis, quae aderant, picis descendit; indeque reuersus, torue nos adspexit, indicans, commercium nobis cum *Picardanis* prohibitum fore; quoniam contra foedera egimus, merces veritas asportando. At, nauclerus experientia edocetus, quibus mediis ira inspectorum telonii mitigetur, frementi aliquot libras herbae *Slac* dono dedit, moxque deferuit bilis, & licentiam nobis concessit exonerandae nauis.

Hoc facto, ingens picarum caterua aduolut. Mercatores hae omnes erant. Nauclerus vero exscensionem in terram facturus, me cum nonnullis aliis sequi iubet, adeo, ut quatuor numero fuerimus, qui nauj egrediebamur, nempe ipse nauclerus, ego, & duo alii simii, quorum alter erat Consiliarius commercii, alter vero interpres. Ad prandium inuitati fuitus ab inspectore generali; at nulla erat mensa, cum sedilibus vii que-

queant *Picardani*, quocirca in medio paui-
mento mappae sternuntur. Lauta & magni-
fica apponebantur fercula, sed patinis minu-
tissimis, &, cum culina posita esset in supe-
riori aedium contignatione, cum singulo
ferculo picarum quadriga, quasi per implu-
vium descendebat. Finito prandio, Prae-
fetus vestigalium ad bibliothecam suam nos-
ducit. Ingens erat librorum apparatus, sed
minuti omnes, adeo, ut volumina maiora,
& in folio, calendaria nostra vix magnitudi-
ne exaequarent. Vix mihi temperabam;
cum viderem Bibliothecarium ad superiores
loculos euolare, ut libellos in octavo, ac
duodecimo deponeret. Quod reliquum
est, parum ab aedibus nostris, stractura &
apparatu, differunt aedes *Picardanae*; cubi-
lia vero prope tectum suspensa, veluti auium
nidi stant. Quaeret hic quispiam, qui fieri
possit, ut a picis, quae inter aues minorum
gentium sunt, tantae molis aedificia exstru-
antur? At patuit e domo, tunc temporis e
fundamentis exstruenda, rem fieri posse;
nam opus simul vrgbabant aliquot operario-
rum millia, adeo ut multitudo ac facilitas
volandi, virium defectum quodammodo
supplerent. Hanc ob causam eadem fere
celeritate, qua domus nostrae, *Picardana-*
aedi-

aedificia eriguntur. Vxor inspectoris non apparuit, vtpote puerperio impedita; nam non egrediuntur puerperae, quam diu inuolucres adhuc sunt infantes, sed breui, plumentibus iam iam pullis, in publicum prodituram ait maritus.

Haud dia in hac regione haesimus, quo circa statum regionis, incolarumque indolem ac mores delineare nequeo. Ingens tunc temporis animorum erat motus, ob bellum, inter *Picardanos* & vicinos *Turdos*, nuper conflatum, maxime cum postridie aduentus nostri nunciaretur, ingenti praelio haërio a Turdis fusos fuisse *Picardanos*; quocirca dux exercitus, cognita causa, sententiam tulit, vt alarum sectionem pateretur, quae poena hic grauis existimatur, & parum a capitali supplicio differt. Facta mercium permutatione, vela ventis damus. Vidimus haud procul a litore plumis constratum aequor, ac, e pennis, quas per maria inanis spuma torquebat, coniecimus, locum eum esse, ubi praelium habitum fuit inter *Picas* & *Turdos*.

Post tridui prosperam nauigationem, ad pulimus litori terrae musicæ. Iacta ancora,

ter-

tersam petimus praeēunte interprete nostro
cum instrumento musicō, quod vulgo dici-
mus *Bassum*. Valde ridiculum id mihi vide-
batur, cum, quem in finem hac sarcina se
enerasset, non caperem. Cum omnia de-
serta videremus, & nullum creaturæ vesti-
gium vsquam appareret, iubet nauarchus
aere canoro aduentum nostrum incolis indi-
care, moxque ad tubae sonitum accurrebant
circiter triginta instrumenta musica, siue
Bassi vniipedes. Vera mihi incantatio hoc
videbatur, cum nihil in toto itinere stupen-
dum magis vidissem. *Bassi* isti *Violini*,
quos esse incolas huius terrae comperiebam,
hunc in modum formati erant. Superne
collum erat oblongum cum capite minuto,
ipsum corpus angustum & contractum, cor-
tice quodam laeuitato erat obductum, adeo,
ut inter corticem istum ac corpus, vacuum
esset relictum spatium. Supra ventris um-
bilicum natura posuerat pectinem, siue sel-
lam cum quatuor chordis. Tota machina
vno tantum pede nitebatur; adeo, ut cun-
dit singulis cruribus saltuatim currentes,
viuacissima perniciitate campos transmitten-
terent. Ut verbo me expediam: vera crederes in-
strumenta musica, ob figuræ similitudinem,
nisi quod duas haberent manus ac brachia.

Alte-

Alterā manu tenebant plectrum, alterā chordas pulsabant. Interpres noster ad colloquium incolas prouocans, instrumentum, quod secum portauerat,

Sustinet a lacua, tenuit manus altera plectrum,

*Artificis status ipse fuit: tum stamina docto
Police sollicitans,*

mox responsum ex chordis sonantibus tulit, adeo, ut alternis vicibus, diu modulando, sensus exprimerent. Initio non nisi *Adagio* modulantur, idque satis harmonice, mox vero ad dissona dilabuntur, quae auribus obstrepunt. Tandem vero musica in dulcisonum, & gratum *Praeflo* terminatur. Id quod cum nostri audirent, gaudio exultabant, dicentes, de pretio mercium iam esse conuentum. Patuit mox, primum *Graue*, nil nisi sermonis denotasse praeludium, ac in mutuis salutationibus constitisse. Durantibus vero dissonantiis, de pretio fuisse disputatum, ac tandem dulcisonum *Praeflo* significasse negotiorum felicem transactionem: nam paulo post exonerata fuit nauis. Intermerces, quae huc afferuntur, maximi momenti est colophonium, quo plectra, siue arcus,

arcus, loquela instrumenta, oblinunt terrae musicae incolae. Hinc criminis coniicti, plectri priuatione ex iudicis sententia mulctari solent, & perpetua plectri priuatio instar poenae capitalis est. Cum litem, foro nobis vicino, iudicari audirem, eo accurrebam, processum iuris musici auditurus. Causidici loco sermonis plectra mouiebant, e chordis ventri impositis sonum elicentes. Durante actione, non nisi dissonantiae exaudiabantur, adeo, ut in largutis, ac gestuosis manibus omnis eloquentia resideat. Finita vero litis disceptatione, exsurgens iudex, arrepto plectro, *Adagio* modulabatur, quod idem est, ac sententiam pronuntiare; nam aduolarunt subito sententiae executores, damnato plectrum adempturi. Pueri hic speciem praebent instrumentorum, quae nos vocamus *Szokviolen*. Iisdem nulla dantur plectra, antequam tertium annum impleuerint. Quartum annum ingressi, in scholasmittuntur, ut a praceptoribus discant, plectrorum reciprocatione sonos chordarum elicere, hoc est, quod nos dicimus, in literis erudiri, manentque sub informatorum ferulis, donec rite modulari, ac absque chordarum stridore plectra reciprocare didicerint. Mire passim ab his pueris, modulando nos per-

persequentibus, vexabamur. Interpres nostri loquelae musicae gnarus, colophonum emendicare assueverabat symphoniacos pueros. Dum mendicabant, sonum *grauem* siue *Adagio*; cum vero compotes votorum facti essent, celerem & acutum sonum, seu *Praefto* ediderunt: nam ita gratiarum actio exprimi solet. Repulsa vero omnem istum Heliconem exanimat.

Rebus nostris hene & ex voto peractis, circa finem mensis *Cusan*, terram musicalem relinquimus, ac post aliquot dierum nauigationem conspicamur noua litora, e quorum foetido odore coniecimus, *Pyglossiam* esse. Incolae huius terrae hominibus haud sunt dissimiles; distant in eo, quod ore destituti, per posteriora loquantur. Primus, qui ad nauim nostram accessit, opulentus erat mercator. Ille, secundum gentis consuetudinem, per posteriora nos salutabat, moxque de pretio mercium pacisci incipiebat. At, magno meo malo tunc aegrotabat tonsor noster quo circa Pyglossiani tonsoris opera uti cogebat. Nam, cum tonsores hic loquaciores fere sint Europaeis, tetro, dum barbam radebat, odore stabulum repleuit, adeo ut post dicessum eiusdem thura adolere coacti
Q
fue-

fuerimus. Adsuetus iam adeo eram rebus stupendis, ac naturae aduersis, ut nihil paradoxum amplius mihi videretur. Cum ingrata ac molesta ob hoc vitium nobis esset conuersatio cum *Pyglossianis*, iter maturantes, paulo ante tempus definitum ancoras soluimus, maxime, cum a ditute quodam Pyglossiano ad coenam inuitati fuerimus. Ad inuitationem enim humeros contraximus omnes, et nemo condicere voluit, nisi sub lege perpetui, dum coenaremus, silentii. E portu abeuntibus, Pyglossiani in litore stantes, felicem nauigationem per posteriora optabant, & cum ventus e litore flaret, nutu & manuum signis, ut salutationibus parcerent, monebamus. Nam & nimia urbanitas molestiam parere potest. Merces, quas huc afferunt *Martini**niani*, sunt aquae rosarum, balsamum, & diuersa aromatum fragrantium genera.

Docui, gentem hanc, quoad corporis formam non differre ab hominibus, nisi in eo quod per posteriora loquatur, quamuis non desint in orbe nostro homines, qui tam loquela quam corporis figura exscribunt *Pyglossanos*. Cogitabam mecum: quid, si huic diuerterent *Janus Seuerini*, *Olaus Petri*, *Andreas Laurentii*, aliique honesti viri, qui cyni-

cynico eandore rem quamvis suo nomine appellant, & quicquid circa praecordia versatur effutunt, facile apud *Pyglossianor*, ob loquelaē affinitatem ius ciuitatis obtinerent, ac in unam gentem coalescerent. Nam quid refert in qua parte corporis positum sit os, modo eadem virtus, idem eloquium.

Atque eadem sentina, grauem quae spirat odorem.

Cursum hinc dirigimus ad terram glacialem, foedam adeo horrendamque adspectu, ut nulla unquam regio infelior ac miseratione dignior mihi sit visa; cum non nisi montes, perpetua niue tecti, oculis fistuntur. Inter montium cacumina, ubi nullus admittitur sol, sparsim habitant incolae, qui omnes ex glacie sunt formati. Nam quicquid inter vertices rupium est, infesto rigore, & aeterno gelu premitur omne. Hinc quoque perpetua est caligo; & si qualux detur, sola pruina albicans est. At, subiectae valles exustae flammis, & crematae vapore torrentur. Hinc incolae in valles descendere, nisi turbido & caliginoso coelo, non audent; & quam primum minimum solis radium conspicantur, aut ad montes re-

vertuntur, aut in cauernas se praecipites-
dant. Saepe vſu venit vt e montibus descen-
dentes, in itinere aur liquefcant, aut aliud
malum subeant. Hinc legum ruptores,
aethere caligante, in planitem deducti, pa-
lo alligantur, incendio sideris exponendi.
Terra haec omnigena producit mineralia,
excepto auro. Mineralia haec cruda ab adue-
nis mercatoribus auferuntur; nam indigenae
caloris impatientes, metalla excudere nequé-
unt. Creditur commercium glaciale omni-
um *Mezendoricorum* maxime fructuosum.

Omnes hae terrae, quarum conspectum
dedi, parent magno Imperatori regionis *Me-
zendoricae* proprieſic dictae; vnde reliquæ
a nauigantibus vulgo cognominantur insulae
Mezendoricae, quamvis propriis nominibus
a ſe inuicem diſcriminentur, vti in itinerario
hoc monſtratum eſt. Iſtud non minus am-
plum, quam mirabile imperium, huius iti-
neris terminus eſt ac centrum. Post nau-
igationem oſtidui, ad metropolin imperia-
lem peruenimus, vbi, quicquid de societa-
tibus animalium, arborum, ac plantarum
cecinerunt Poetae, hic reuera existere depre-
hendimus. Nam *Mezendoria* tanquam com-
munis patria eſt animalibus, arboribus, ac
plantis

plantis, ratione praeditis. Quoduis ibi animal, quaevis arbor, ius ciuitatis acquirit, modo regimini, ac legibus publicis se subiicit. Crederes quidem, mixturam tot creaturarum diuersae formae, & diuersae oppositaequ naturae, confusionem ac turbas parere debere. At, ipsa contrarietas felicissimum producit effectum, virtute prudentissimarum legum ac constitutionum, quae miscellaneis his subditis, pro naturae ac ingenii modulo, negotia ac munera, vni cuique apta & conuenientia assignant. Ita ex. gr. e gente leonum, ob insitam magnanimitatem, desumuntur imperantes: Elephanti, ob iudicii acrimoniam, membra magni senatus fiunt: ad aulica officia admittentur chamaeleontes, cum variables sint, ac temporarii. Militiam terrestrem compnnunt vrsi, tigres, & id genus bellicosa animalia: in militiam vero naualem cooptantur boues & tauri. Nam cum simplices ac honesti, at parum simul morati, duri, & inflexibles sint nautae, cumque vitam sectentur, rudi elemento, cui subsunt, conformem, nautica ministeria iisdem assignantur. Seminarium quoque est vitulorum, siue tyronum militiac nauticae (*See-Cadetten,*) e quibus nauarchi ac praefecti maritimi de-

sumuntur. Arbores, ob natumam temporem, vulgo fiunt iudices: Anseres sumimorum tribunalium sunt aduocati, & picae in curiis inferioribus causas agunt. Vulpes plenipotentiarii, legati, consules, agentes, ac secretarii legationum fiunt. Corui bonorum haereditariorum, sive iacentis haereditatis administratores vulgo fiunt. Capri sunt Philosophi, in primis vero Grammatici, idque respectu qua cornuum, quibus aduersarios, ob res leuissimas impetere, ac arrietare solent, qua barbarum venerabilium, quibus inter omnes creaturas sunt spectabiles. Equi sunt consules ac senatores ciuitatum: Proprietarii, sive fundorum ruralium domini, ac agricultorae serpentes, talpae, glijres ac mures. Aues cursorum & nuntiorum munera implent. Asini, ob vocis stridorem, sunt diaconi: Lusciniae cantorum ac tibicinum officiis funguntur. Galli gallinacei urbium sunt vigiles, qui excubias agunt. Canes portarum custodes. Lupi sunt quaestores aerarii, teloniorumque inspectores, & accipitres eorundem sunt ministri.

Egregiis his institutis efficitur, ut munib[us] publicis optime sit prospectum, ac, ut omnia

omnia strenue, & concinno ordine agantur. Debet igitur hoc imperium exemplar esse, quod in rebus publicis constituendis exscribant Legislatores. Nam, quod tot alibi dentur miseri, & munéribus impares viri, oritur non tam a subditorum hebetudine, quam a prauo ac peruerso ingeniorum deleitu: hoc vero rite ac solicite habito, ac viris prudentibus & strenuis, non ob quoduis meritum, sed ob singularem, ad certa munera aptitudinem, promotis, publica passim munera egregie administrabuntur, & aeternum florebit respublica. Quam salutare hoc institutum sit, imperii huius exemplum euincit. Testantur annales *Mezendorici*, trecentis abhinc annis, ab imperatore *Lilakō*, antiquatam hanc legem, muneraque publica promiscue collata in omnes, modo praeclari aliquid fecissent, aut virtute aliqua conspicui essent. At, promiscua haec munerum distributio, tot tantasque turbas ciebat, ut auctum breui de republica videtur. Ex. gr. *Lupus* rebus aerarii egregie administratis, ob meritum istud maiorem sibi dignitatem deberi contendens, fit senator: *arbor* vero, ob vim iudicandi spectabilis, idem ob meritum, aerario praeficitur. Promotione ista praepostera, duo simul strenui vi-

ri, reipublicae prorsus inutiles redditi sunt. Porro caper, siue Philosophus, qui ad coelum a scholasticis, ob constantiam in defendendis mordicus thesibus suis, tollitur, laudibus his inflatus, splendidum aliquod munus aucupatur, & primum in aula vacantem locum petit, ac obtinet. Chamaeleon vero, ob morum urbanitatem, & quod tempori obsecundare nouerit, ob istud meritum professione academica, quam ambit ob lucrum, donatur. Hoc efficitur, ut ille non minus absurdus fiat aulicus, quam strenuus fuerat Philosophus: hic vero ex optimo Philosopho, in aulicum ineptissimum transformetur. Nam constantia ista in defendendis opinionibus, quae philosophum ornauerat, aulicum deformat, cum leuitas ac fluctuatio in aulis sint virtutes cardinales, & aulicus non tam id, quod verum est, quam id, quod tutum, sectans, prout adspectus aulici sunt, varias induit formas. At, quod vitium est in aulis, virtus audit in scholis, ubi ardor iste sententiam mordicus propugnandi, strenui ac gnaui viri sit nota. Ut breui praecidam: cuncti simul subditi, etiam ii, qui ob certas animi dotes inter alios eminuerant, hac legis mutatione redditii sunt nauci, ac nullius usus, ac respublica mutata-

nutare coepit. Quocirca, cum in praeceps omnia ruerent, prudentissimus quidam elephas, siue senator, nomine *Baccari*, malum istud Imperatori pathetice exposuit. Imperator de rei veritate conuictus, vitio huic mox obicem ponere decreuit. Reformatio hunc in modum processit: non omnes simul officiis remouebantur; nam ita agendo, remedium morbo peius fuisset: at, vacantibus officiis, vnuquisque, relicto, cui impar erat munere, ad nouum, cui aptior erat, transferebatur. Ob hanc patriae praestitam operam, cuius egregius mox innotuit effetus, *Baccari* posita fuit statua, quae adhuc in foro *Mezendorico* conspiciendam se praebet. Ex eo tempore antiquae leges sancte obseruantur.

Testatus est interpres noster, historiam hanc narratam sibi fuisse ab ansere quodam quem arcta familiaritate complectebatur, qui que inter consultissimos totius vrbis caudicos numerabatur. Multa in hac regione insolita, imo prorsus stupenda occurunt phaenomena, quae alienigenarum, ac peregrinantium oculos in se conuertere queant. Solus iste adspectus diuersi generis animantium, scil. vrsorum, lupo rum, anferum,

Q 5

pica-

picarum etc. regionibus ac vicis urbis inerrantium, ac sermones ferentium, admirationem simul ac voluptatem apud insuetos id genitius spectaculorum excitat. Primus, qui nauem nostram ingressus est, lupus erat inacutus; siue telonii inspectator, stipatus quatuor accipitribus; siue ministris, quod Europaei *Visitatores* nominant. Hi e mercibus auferebant, quicquid ad palatum erat, eoque satis indicabant, in arte, quam profitebantur, bene esse institutos, ac ad unguem omnia scire. Nauarchus, pro solita sua benignitate, quoties nauii egrediebatur, me sibi comitem adiunxit. In terram excedentibus, primus obuius fuit gallus gallinaceus, qui, postquam pro more causam itineris, ac patriam secessatus fuerat, adventum nostrum telonii praefecto indicabat. Humaniter ab eodem excepti, ad coenam inuitamur. At, vxor illius, cuius formam inter lupas celebrari audiuimus, non aderat. Absentiae causa, prout ab aliis accepimus, erat zelotypia mariti, qui non consultum duxit, tantae formae mulierem conspicendam praebere aduenis, maxime vero nautis, qui longa continentia exhausti, ac esurientes, matronas ac virgines, in portum delati, ardenter venari solent. Varias tamen alias matro-

matronae ad coenam admittebantur: inter easdem erat vxor cuiusdam nauarchi (*Com-mendeur*) quae vacca erat, candida, atris maculis interstincta. Proxima huic accum-bebat felis nigra, vxor scil. venatoris regii, quae nuper e prouincia in urbem venerat. Inter conuictores proxima mihi erat scropha versicolor, vxor inspectoris cloacarum (*Renouations-Inspecteur*) nam, qui eiusmo-di munera obeunt, e gente porcia vulgo sumuntur. Erat illa sordida quidem, ac illotis manibus vescebat, id quod in ista gente frequens: at officiosa admodum mihi simul videbatur; nam cibum e paixa com-muni identidem mihi porrigebat. Mirabantur omnes insolitam istam humanitatem, in primis cum scrophis morum elegantiae non sint gentilitiae. At, mallem ego, mi-nus cultam; cum e scrophae manibus cibum capere valde esset molestum. Notandum hic est, incolas Imperii *Mezendorici*, quamvis brutis, quoad corporis formam, sint si-miles, manibus tamen esse praeditas, digitis, qui e pedibus anterioribus prominent, in quo solo a quadrupedibus nostris differunt, & cum obsita sint corpora aut pilis, aut pen-nis, vestibus non indigent. ~~Tantem~~ diuites a pauperibus distinguuntur certis ornamen-tis,

Lamez

tis, ex. gr. collaribus, ex auro vel margaritis conlectis, siue fasciis, cornua tortuosum volumine ambientibus. Tot fasciarum compagibus ornatum erat caput vxoris nauarchi, ut cornua eiusdem vix discernere liceret. Excusabat illa absentiam mariti, dicens, littere, qua nuper implicitus erat, distentum, domi teneri, senatumque habere cum duabus picis, siue caufidicis, qui postridie causam illius in foro agerent.

Coena finita, varia ista porca, vxor inspectoris cloacarum, cum interprete nostro secretum habuit colloquium, in quo amore se mei captam testatur: patientem ille solatur, ac remedium amoris pollicitus, me expugnare aggreditur: &, cum verbis se nihil proficere cerneret, fugam hortatur, cum sciret, omnem lapidem moturam matronam, ut voti compos fieret. Ex eo tempore in nauis me continui, maxime, cum audirem, veterem huius matronae amasium, scil. philosophiae quendam studiosum, zelotypia accensum vitae meae insidiari. At, ipsum nauis munimentum aduersus matronae iteratos impetus, me vix tuerbatur, quippe iam per internuncios, iam per epistolam, ac amatoria carmina, cordis mei durtitatem.

Incola Terræ Musicae.

Digitized by Google

ritiem emollire tentabat. Nisi subsequenti naufragio perdite fuissent literae istae, specimen poëseos porcinae exhibere potuissem. At, memoria mea cuncta exciderunt, nihilque retinui, praeter carmina ista, quibus formam suam semel ita praedicat:

*Nec, mibi quod rigidis borrent densissima
setis*

*Corpora, turpe puta. Turpis sine frondi-
bus arbor;*

*Turpis equus, nisi colla iubae flauentia ve-
lent:*

*Pluma tegit volucres; ouibus sua lana dei-
cori est;*

*Barba viros, birtaque decent in corpore
setae.*

Mercium permutatio tanta celeritate facta est, ut intra paucos dies vela facere potuerimus: at, iter nostrum non nihil remorabatur, exorta eodem tempore lis, inter nautas nostros, in procinetu iam stantes, & ciues quosdam Mezendoricos. Causa litis haec erat: nautam quendam Martinianum, forte per urbem ambularem, cuculus qui-dam dieteriis petens, per ludibrium *Peri-
pom* vocitabat, id quod denotat histriōnem apud

apud nos. Nam, cum balatrones, & comœdi in hac regione vulgo simiae sint, nautam hunc pro histrione cepit cuculus. Ille vero, injuriae impatiens, derisorem fustuari salutat, iestuque duplicato paene elumbat. Fidem Quiritium mox inclamans cuculus, circumstantes prouocabat testes, quos postridie in foro examinandos stitit. Testibus examinatis, rem ad senatum urbis detulit. Nauta igitur, linguae ac iuris Mezendorici ignarus, spicam, siue causidicum, causæ suae patrocinaturum, conducere cogitur. Aëta sic causa fuit coram senatu, &, post viius horæ iurgium, lata est sententia huius tenoris: *Vt cuculus, tanquam aggressor, culpæ suæ premium ferat; ac litis aestimationem præstet;* quam tamen, ut fieri vulgo solet, salaryum causidici absorpsit. Senatores, qui hanc causam diiudicabant, erant equi, quorum duo consules dicebantur, & quatuor senatores. Iudicio aderant totidem pulli, qui vota tantum deliberativa, non vero decisiva habebant, & ad eiusmodi aëtus admittebantur tanquam tyrones, ac iuris candidati. Audiui, in aliis collegiis eadem esse seminaria, le quibus desumi solent tyrones maturiores, ut vacua loca impleant.

Nego.

Negotiis prospere peractis, ac nauigio rebus pretiosissimis onusto, redditum in patriam meditamur. Postquam in altum delati fuimus, repentina tranquillitas intermisit cursum: hinc aliis exultantes fuscina quaerebat pisces, aliis hamis blandientibus convellebat repugnantem praedam. Mox modicum ventum naesti,

castra mouemus,

Tentamusque viam, & velorum pandimus alas.

Postquam diu prospera aura, ac ferentibus ventis mare sulcaueramus, nouas conspiciamus Sirenes,

quae multa aspergine rorant,

Emerguntque iterum, redeuntque sub aequore rursus,

horrendum per intervalla ac funestum eius latum edentes. Ingenti istud terrore affecit nautas, utpote experientia edocetos, lugubrem istam musicam, procellas ac naufragia portenderet solere. Hinc ex instanti carbasa maiora demittuntur, & in sua quisque ministe-

nisteria distribuitur. Vix defuncti erant hoc opere, cum atris coelum nubibus obduci, ac abruptis procellis aequora intumescere coeperint, adeo, ut gubernator nauis, qui annos fere quadraginta maria subterranea arauerat, sancte testaretur, horrendam magis tempestatem se nunquam fuisse expertum. Cuncta, quae in tabulatis nauigii strata iacerent, iam innatabant aquis, quae partim ex irrumpentibus vndis, partim etiam ex immodico agmine imbrium, cum tonitru ac fulgere cadentium, nascebantur, adeo, ut cuncta simul elementa in perniciem nostram conspirare viderentur.

- - - - *Iactamur gurgite vasto;
Involvunt diem nimbi, & nox bumida coelum
Abstulit: ingeminant abruptis nubibus ignes.
Excutimur cursu, & caecis erramus in vndis.*

Disrumpitur mox media nauis arbor, quam secutae sunt caeterae. Hinc mortis imago omnium oculis obuersabatur. Hic vxorem & pignora inclamauit, ille amicos ac necessarios, totumque nauigium lugubri vulnalu exsonuit. Igitur gubernator nauis, quamuis expes ipse, verbis eosdem demulcere cogitur, ac monere, ut cessarent, nil profuturis gemi-

gemitibus pectora diducere. At, perorantem in mare ventus excussum, repetitumque infesto gurgite procella circumnegat ac hausit. Idem fatum subierunt & tres alii, inter quos erat consiliarius commercii, cum duobus nautis. Vniuersalem istam calamitatem solus ego patienter tuli, cum pertactus vitae, nullo reuertendi in Martiniam studio ducebatur, ubi libertatis ac existimationis iacturam feceram, ac proinde in eorum numero eram,

Quos neque pauperies, neque mors, neque vincula terrent.

Tantum miseratus nauarchum nostrum, ob praestitam mihi, in toto hoc itinere, benevolentiam, verbis conceptissimis demissum illius animum erigere conabar; at, frustra eloquentiam exercui, nam in gemitibus, & muliebri eiulatu perseverabat, donec ab ingruente vnda decumana, in pelagus excutetur. Ingrauescente tempestate, nulla navis vltior erat cura, non arbor erat relicta, non gubernaculum, non funis aut remus, sed quasi rudis ac infecta materies ibat cum fluctibus. Integrum triduum, a procellis astis ita iactamur, metu mortis, ac iejunio

R

tor.

torpentes. Serenius quidem coelum per interualla apparuit, at eadem semper erat tempestatis pertinacia. Superstitibus nautis tandem nonnihil solatii attulit conspecta procul terra, rupibus ac montibus aspera, & cum in litora ventus ferretur, spes erat, breui nos eo appulsuros. Fieri id quidem nequibat absque naufragio, ob litorum asperitatem: at, verisimile erat; si non omnes, tamen nonnullos, ope tabularum naufragarum, mortis discriminem pro tempore eualsuros. At, dum ista nos spe laetamus, in medio maris latenti scopulo alliditur ratis, idque tanto impetu, ut tota soluta compage, in centum fere fragmenta scindatur. In hoc aestu tabulam ego arripui, comitum meorum securus, nam de propria tantum salute anxius eram, & quamnam sortem illi experti sint, etiamnum quaero. Verisimile est, omnes misere periisse, cum neminem in hanc terram delatum audiuerim. In litora ego beneficio fluentis, ac vndarum magna celeritate feror, id quod saluti mihi fuit; nam, si aliquanto diutius in illo statu permansisset, fame ac labore extenuatus sine dubio periisset. Postquam intra promontorium quoddam delatus eram, detumuit vnda,

vnda, turbatique maris sonus tantum, isque iam languidus ac desinens audiebatur. Tota haec regio montana est: hinc montium flexus crebrique vertices, confrausta in humeros iuga, & concaui vallium sinus, inaequaliter aërem scindunt; quae causa etiam voces multis in locis reciprocas facit. Cum litus me prope iam attigisse cernerem, altum exclamaui, sperans, ad clamorum excitatos litoris accolas, auxilio mihi venturos. Ad primum clamorem nulla redditur echo; at, cum integrarem, sonus quidam e litore exauditur, ac procurrere e syluarum latebris videbam incolas rerrae, ac scapha quadam mihi obviam ire. Facta erat scapha ex arbuteis virgis, & vimine querno, id quod satis indicabat, non valde moratam & excultam esse hanc gentem. At, adspectus remigrantium miro me gaudio affecit; nam quoad formam corporis nihil ab hominibus differebant, & soli erant homines, quos in toto hoc itinere subterraneo videre mihi contigerat. Similes sunt hominibus nostri orbis, sub zona torrida degentibus; nam barbas habent nigras, & capillos vibratos, & qui flauos & promissos habent crines, inter monstra referuntur. Tan-

dem ad fragmentum nauis, quo ferebatur, appellunt, manusque suppliciter me tendentem excipiunt,

Et sale tabentes artus in litore ponunt,

vbi cibo ac potu, quamuis rudi ac plebeio, refocillatus, (nam integrum triduum cum siti ac inedia pertinaciter depugnaueram) breui conualui.

C A P V T X I I .

Appulsus ad Litora Quamitica.

Interea ingens vndique fit hominum confluxus. Idem ad colloquium me idem prouocabant, sed ignarus sermonis, quid responderem, nesciebam. Verba, quae saepius repetebant, scilicet *Dank Dank*, cum germanica esse viderentur, respondebam primum germanice, mox danice, ac tandem latine: sed ignotas sibi has linguas esse capitum concussione monstrabant. Tentabam denique linguis subterraneis sci-*lacet Nazarica & Martiniana*, mentem indica-

dicare, sed frustra. Hinc coniiciebam, gentem hanc esse infaciabilem, ac nullo commercii foedere cum aliis subterraneis iunctam, ideoque necesse mihi esse, etiam in hac regione repuerascere, ac ludo literario rursus initiari.

Postquam diu sermones miscueramus, sed ita, ut alter alterum non intelligeret, deducor ad casulam vimineam. Nullae ibi erant sellae, nulla scahma, nullae mensae: nam humi sedentes cibum capiebant, defecque cubilium, solo interiecto stramento, promiscue pauimento pernoctabant, id quod eo maiorem mouit admirationem, cum densissimis syluis regio abundet. Sola alimenta erant lac, caseus, panis hordeaceus, & caro, quam pruinis imponere solebant, rei coquinariae omnino ignari. Brevis: tales fere erant, quales primi homines,

Quis neque mos, neque cultus erat; nec iungere tauros,

Nec compenere opes norant, aut parcere parto;

Sed rami atque asper vietu venatus alebat

Hinc Cynicam vitam hic diu traduxi, donec in lingua tantum proficerem, ut cum

incolis loqui, ac ignorantiae eorum succurrere possem. Et sane minima, quae dabam praecepta, tanquam oracula habita fuerunt. Hinc cuncti, e pagis circumiacentibus nominis mei fama exciti, cateruatum ad me, tanquam ad insignem Doctorem, de coelo sibi missum, confluebant. Et audiebam, nouam temporis epocham, ab aduentu meo, a nonnullis statui. Haec omnia eo gratiora mihi erant, quoniam in *Nazar* ac *Martinia*, illuc ob velox ingenium ac temeritatem, hic ob hebetudinem, omnibus ludibrio fueram. Animaduerterbam tunc, verum esse tritum istud, scilicet inter caecos regnare strabones. Nam in terram veneram, vbi triuiali eruditione, ac rebus fere nihili, illustrem me reddere, ac ad summos honores ascendere poteram. Et ampla erat occasio, vires meas experiundi, cum omnia large ad usus humanos suggereret, haec regio: nam terra sponte quam plurima fundit, creditum foenus optima fide reddit, & tam deliciis, quam necessariis famulatur. Non indociles quidem erant huius terrae incolae, neque ingeniiis plane destituti: at, cum nil didicissent, in spississima caligine versabantur. Narranti mihi genus, patriam, naufraga-

fragium, & alia, quae in itinere meo expertus eram fata, nemo fidem habuit. Credebant potius, me solis esse incolam, & ab hoc astro descendisse: quocirca vulgo me *Pikil-Su*, id est, legatum solis, vocitabant. Existentiam quidem Dei non negabant, sed de probatione tanti dogmatis non erant solliciti, sufficere sibi credebant, maiores ita credidisse: hoc solo dogmate tota eorum theologia absoluiebatur. In studio morali solum istud praeceptum didicerant: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.* Nullis suberant legibus, sola Imperatoris voluntas lex erat, ac nulla proinde, nisi publica crima, puniebantur. Alia si quis facinora perpetrauerat, praesentiam illius fugiebant caeteri, & contemptus iste nocentibus tam grauis ac intolerabilis erat, vt non pauci, aut aegritudine animi, occumberent, aut violentas sibi manus pae taedio vitae inferrent. Chronologiam ac temporum computationes ignorabant, tantum ac eclipsi solis, quae per interpositionem planetae *Nazar* fit, annos computabant: Adeo, vt, cum de aetate alicuius quaereretur, tot eclipses vixisse responderetur. Physica eorum ieune admodum & absurdar erat: credebant,

solem esse auream laminam, ac planetam *Nazar* caseum. Cum quaererem causam, cur statim vicibus cresceret, ac decreceret planeta *Nazar*, respondebant, istud se ne-scire. Diuitiae & facultates maxime in porcis consistebant, quos in sylvam mis-sos, notis ac characteribus distinguebant, & aestimabantur vniuersiusque opes e numero porcorum. Ingratas arbores, ac glandem non ferentes, flagellis caedere solebant, quoniam sterilitatem istam ab in-vidia ac malitia eorumdem fluere stolidè credebant.

Talis erat status miserae huius gentis, quam artibus, ac praeceptis ad humanita-tem perduci possemox desperebam, at, ad animum reuocans istud

*Nemo adeo ferus est, ut non mitefcere possit,
Si modo culturae patientem praebeat aurum,*

in gentis barbarae cultura omne studium posui, eamque ob operam, tanquam diui-nus homo, inter illos habitus sum, tan-taque de sapientia mea erat praesumtiō, vt nihil mihi impossibile crederent.

Hinc

*Hinc ubi oves furta, morbo perierat capellae,
Spem mentita seges, bos est enectus aratro,
Offensi damnis mediae nocte ruebant*

ad turgurium meum, opem humiliter implorantes. Ante postes ianuae meae procumbentem vidi villicum quendem, in lacrimas effusum, ac manibus, vsque ad articulorum strepitum, contritis, opem meam implorantem. Doloris causam mea querente, de arborum suarum contumaci sterilitate queritur, humillime potens, autoritatē mea officerem, ut glandem illae pro more ferrent. Audiebam, totam hanc terram parere regi, cuius sedes eodem tempore octo dierum itinere distabat a vico, ubi tunc commorabar; dico eodem tempore, quoniam ambulatōria erat metropolis, & pro aedibus fixis tentoria habebat, quae cum familia regia ac subditis, ex una in alteram prouinciam, transferri solebant. Rex, qui tunc sceptrā tenuit, erat vir aetate profectus, & dicebatur *Casba*, id quod magnum Imperatorem denotat. Mērebatur quidem regio haec, respectu terrarum, quas ingenti tractu perreptat, regnum dici, sed ob ignorantiam incolarum, viribus uti nescientium,

exigui ponderis habitā fuit, ideoq[ue] vici-norum insultibus ac ludibriis exposita, saepe gentibus maxime ignobilibus tribu-tum pendere coacta fuit.

Fama nominis mei, ac virtutum mea-rum, per cunctas breui prouincias diffun-debatur. Nihil, nisi me, tanquam ora-culo, consulto, ex eo tempore suscipie-bant incolae, & quoties res suscep[t]ae desti-tuebantur successu, a malevolentia & fri-gore meo id oriri credebant. Hinc erant, qui sacrificiis iram meam placare cona-bantur. Stupidissimae gentis ineptias omnes enumera-re supersedeo: sat erit, vnam vel alteram afferre, vnde de caeteris facilis erit coniectura. Grauida mulier effici pos-se opera mea credebat, vt foetus, quem in vtero gestabat, sexus virilis foret: aliis, vt parentibus senio effoetis, aetatem & annos redderem iuueniles, orabat: tertius, vt per aethera se efferrem ad regionem so-lis, e cuius gremio, auri, quantum opus esset depromeret, ac thesauro onustus inde reuerteretur. His & multis aliis petitio-nibus eiusdem farinae misere vexatus, se-vera oratione stultitiam eorum saepe casti-gare cogebat; nam verebar, ne nimia ista
de

de potentia & virtutibus meis praesumtio
in cultum tandem diuinum terminaretur.
Tandem

*longaeui regis ad aures
Nuntius ingentem peregrina in ueste re-
portat*

Aduenisse virum,

qui solis legatum se dixerat, quique sapientissimis, & fere diuinis praeceptis *Quamitas* aliquot (ita vocabantur incolae huius regionis, cui nomen *Quama*) imbuedendo, homine se maiorem ostenderat. Hinc legatos illico ablegauit cum mandatis, ut ad regiam urbem me inuitarent. Erant legati numero triginta, tecti omnes pellibus tigrium, qui ornatus in his terris honoratior censetur, quoniam usus earundem pellium nemini conceditur, nisi praeclare rem gesserit in bellis contra *Tanachitas*. (Tigres hi erant rationales, & *Quamitarum* infensissimi hostes:) Interea temporis in vico isto, ubi tunc haerebam, saeiam domum, duarum contignationum, ad exemplar aedificiorum Europaeorum, exstrui curaueram. Istam domum, tanquam stupendam molem, & vires humanas excedentem intuebantur legati, ideoque reliquias

giosa eandem veneratione, tanquam sanctuarium, intrabant, mandatum imperatoris ad me perlaturi. Formula mandati, qua vtebantur, his verbis concepta erat:
 „Cum magnus Imperator Casba, clementissimus eorum Dominus, maiores suos & prosapiam deduceret a Spynko, solis filio, qui primus Quamae sceptra tenuerat, nil gratius sibi accidere potuisse hac legatione, maxime cum tenderet ad summam imperii utilitatem, & spes esset, sub insigni adeo & coelesti Doctore, totius regni mox aliam fore faciem, sperabat igitur, eo lubentius in aulam regiam venturum legatum, quo maior & spatiior in metropoli daretur campus, virtutes suas exserendi.“ Finita oratione humillimas ego gratias agens, cum legatis, in regiam proficiscor. Itineri huic quatuordecim dies insumpserant legati; at, reuertentibus quatridui tempus sat erat, id quod arte mea effectum est: Nam, cum animaduertissem, ingentem in his terris esse equorum prouentum, eosdemque oneri potius, quam usui esse incolis, cum syluis ferarum instar inerrarent, monstravi virilitatem, quae ex usu generosissimum animantium comparari potuit, artem.

artemque domandi docui. Domiti fuere mox aliquot equi, & cum adessent legati, tot iam habebam paratos & instructos, quod reuersuris in itinere esset opus. Ad equorum adspectum stupentes legati, in eosdem conseedere diu dubitarunt: at, cum me, vna cum aliis, absque metu & periculo eosdem capistris moderari, ac fraenis circummagere viderent, post leue quoddam tentamen animum resumunt, & vecturae huic se accommodant. Et haec erat causa, cur abitu triplo celerior fuerit redditus. Cum prope locum ventum est, vbi regia vrbs credebatur, audiuimus, in aliam prouinciam metropolin esse translatam: hinc iter remetiri, & cursum alio flectere cogimur.

Vix exprimi potest, quanto cum stupore nos, eo ornatu incedentes, intuiti fuerint *Quamitae*. Nonnullos tantus terror inuasit, ut regiam urbem deserere molirentur. Ipse Imperator intra limina tentorii se trepidus continuit, nec foras egredi ausus est, antequam unus legatorum, equo descendens, mysterium istud explicuerat. Paulo post in tentorium Imperatoris solenniter, & ingenti comitatu introducor.

Seden-

Sedentem ibi peristromate conspiciebam Casbam, aulicorum corona cinctum. Ingresso tentorium, ac humillimis verbis benignitatem Imperatoriam praedicanti, assurrexit Imperator, rogans, quid ageret solis Monarcha, familiae Quamiticae auctor, & primus parens. Ad quaestionem hanc, cum opus esset, veterem Quamitarum errorem fouere, respondebam: a Monarcha Solis me in terram demissum, ut praeceptis salutaribus rudes Quamitarum mores emollirem, artesque patefacerem, quibus non modo ferociae finitimarum gentium resisterent, sed & fines imperii proferrent, datumque mihi in mandatis esse, perpetuo hic vitam agere. Grata erat Imperatori oratio: iussit illico tentorium mihi erigi, ac prope suum statui; adsignati mihi etiam sunt quindecim appratores, quorum ministerio uterer, nullaque in re Domini supercilium induebat, sed amici quaerebat obsequium.

C A P V T X I I I.

Primordia quintae Monarchiae.

Ex eo tempore totus in eo eram, vt regione huic nouam formam darem, & iuuentutem in re militari erudirem,

*Ante urbem hinc pueri, & primaeuo flore
iuuentus*

*Exercentur equis, domitantque in pulvere
currus;*

*Aut acres tendunt arcus, aut lenta la-
certis*

Spicula contorquent.

Ab equis vero domandis, & vsui bellico aptandis, initium sumpsi, sperans, solo equitatu finitos in officio continendos. Assidua mea cura effectum est, vt breui sex equitum millia Imperatori sisterentur. Et cum eodem tempore, Tanachitae nouam inuasionem meditarentur, ob dilatationem annui tributi, cuius solutionem frustra uerterant, rogatu Imperatoris, cum nouo

nouo equitatu, cui pedestris exercitus addebatur, hostibus obuiam iui. Copias pedestres hastis armaueram ac iaculis, quibus emiñus cum Tanachitis pugnarent: nam breuibus tantum gladiis, aut pugionibus, adhuc vsl fuerant Quamitae; quam ob causam cominus semper cum ferocissimis hostibus, qui corporis viribus valentiores erant, impari semper marte congressi fuerant.

Dux exercitus iam constitutus, cum animaduerterem, Tanachitas haud procul ab imperii nostri finibus paratos stare, copias in eosdem duxi. Inopinati exercitus adspectu commoti Tanachitae, aliquandiu substiterunt: nostri vero ulterius progressi, quam primum ad teli iaectum ventum esset, hastas ac iacula vibrarunt, ac ita pugnando, ingentem hostium stragem ediderunt. Animum tamen non despondebant hostes, sed ingenti impetu in pedes nostros ferebantur: at, cum latera eorum inuaderet nouus equitatus, desertis ordinibus, in fugam se coniiciebant, adeo, ut impetus hic totius praelii fortunam traxerit. Magna tunc hostium fit caedes, & Dux exercitus Tanachitici, vna cum viginti nobis

nobilibus tigribus, viuus capitur, Quamam in triumphum ducendus. Vix exprimi potest, quantam laetitiam insignis haec victoria per totum imperium excitauerit: nam in prioribus bellis vulgo succubuerant Quamitae, & non nisi iniquissimis conditionibus pacem mendicauerant. Iussit mox Imperator, captiuos, pro more, ad capitale supplicium abstrahi: ego vero morem hunc detestatus, in custodia seruandos suasi, quieturos iudicans Tanchitas, quibuscum pro tempore nec pax, nec bellum erat, donec viderent, quid de captiuis statueretur: porro indicabam, opus mihi esse induciis, ut alia, quae meditatus eram, executioni darem. Animaduenteram, nitri feracissimas has terras, ingentemque iam dudum nitri vim coaceruaueram, ex quo puluerem pyrium conficerem. Nemini tamen, nisi soli imperatori, consilium detexeram, cum illius auctoritate mihi opus esset, ad officinas instituendas, in quibus tubi, aliaque id genus tela cuderentur. Et sperabam, hisce instrumentis omnes imperii huius hostes breui debellari posse. Postquam aliquot centena sclopetorum, vna cum glandibus confici curaueram, publicum commenti

S. , mei

mei specimen edidi summo cum omnium stupore. Certus mox militum numerus huic militiae generi adscriptus, in sclopetatis rite tractandis assidue exercetur. Facto hoc experimento, & sclopetariis probe exercitatis, ab imperatore proclamor *Tachat*, siue totius exercitus Dux, cui dicto obedientes essent omnes legionum, cohortium, ac turmarum Praefecti. Dum haec aguntur, cum Duce Tanachitarum, *Tomopoloko*, cuius integritas in familiaris amicitiae adduxit iura, crebra habui colloquia, exploraturus statum, indolem, & mores istius gentis. Comperiebam non sine admiratione, prudentem eum esse, bene moratum, ac in literis probe instructum; audiebam, in terra Tanachitica literas & artes non perfunditorie coli: indicabat porro, versus orientem populum esse bellicosissimum, propter quem perpetuo excubias agere cogebantur Tanachitae. Incolae quidem exiguae erant statura, ac viribus corporum Tanachitis longe inferiores, at iudicio pollebant, ac dexteritate iaculandi, eamque ob causam saepe ad pacem petendam compulerant Tanachitas. Didici mox, gentem istam compositam es-

sc

se e felibus, eandemque inter totius firmamenti incolas, prudentia politica, ac vi iudicandi esse spectabilem. Ego sane non sine aegritudine animi audiebam, sapientiam, literas, ac morum urbanitatem in cunctis subterranei huius orbis creaturis inueniri, solos vero homines, nempe *Quamitas*, barbaros esse ac incultos. At sperabam, breui cessaturum hoc opprobrium, ac *Quamitas* imperium istud, quod hominibus natura in caetera animalia concessit, recuperaturos.

Post nouissimam stragem diu quieti manferant Tanachitae: at, cum per speculatores explorassent indolem, ac statum novi equitatus, quod scilicet Centauri isti, qui tantum nuper terrorem incusserant, nil aliud essent, quam domiti ac exercitati equi, animos obfirmant, nouasque copias contrahunt, quas ipse Tanaquitarum Rex contra *Quamitas* dicit. Totus exercitus constabat e viciis millenis tigribus, cunctis veteranis, exceptis duabus legionibus, quae nuper conductae erant. At, subitarii hi milites nomina verius erant, quam auxilia. Hi omnes, spe
S 2 victo-

victoriae inflati, Quamitico imperio ex integro infesta signa inferunt. Obuiam eunt nostri pedites duodecies mille, inter quos sexcenti erant sclopetarii, equites vero quater mille. Et cum de successu pugnae non dubitarem, ne debita victoriae gloria defraudaretur imperator, exorabam senem, ut ipse copiis praecesset. Ea modestiae simulatione nihil existimationi meae detraetum est, cum totus exercitus me, tanquam verum ductorem, aspiceret. Consultum mox duxi, a primo impetu sclopetarios arcere, periculum facturus, ecquid absque iisdem, solo equitatu, victoria parari posset. At consilium istud impendio mihi stetit. Nam Tanachitae tanta ferocia pedites nostros aggressi sunt, ut fugam eosdem arripere cogerent. Impetum quoque equitatus dum fortiter sustinent, neutro diu inclinatur pugna, adeo, ut nunquam acrius sit pugnatum.

*Iam pendebat adhuc belli fortuna, diu-
que
Inter utrumque volat dubiis victoria pen-
nis;*

cum sclopetarios in aciem eduxerim. Ad pri-

primum tormentorum istum stupentes Tanachitae substiterunt. Nam, unde fulgura ista ac tonitrua procederent, capere nequibant: at, cum funestum eorundem effectum cernerent, panico fere terrore correpti sunt. Prima hac salutatione ducentae sternuntur tigres, inter quas duas erant sacerdotes castrenses, quae, dum milites sermone paraeneticō ad virtutem acuerent, glandibus sclopetorum perforatae occubuerant. Casum earum acerbe rulerunt omnes, quoniam inter optimos & disertissimos concionatores numerabantur. Iustum hostium terrorem cum animaduerterim, fulmina integrari iubeo. Secundam salutationem maior strages infecuta est: caedebantur tunc plures cum ipso rege. Hinc abiecta omni salutis spe, terga vertunt hostes: insequuntur equites nostri, tantaque fugientium sit caedes, ut prae multitudine cadauerum, quibus campi tegebantur, progredi vltius nequirent. Finito certamine, cum numerum caesorum hostium inirent nostri, 13000 cadauera inuenta sunt militum, quos praelium & fuga hauserant. Ita fusis ac profligatis hostibus, regionem Tanachin viator exercitus intrans, post

aliquot dierum iter ad metropolin castra posuit. Tantus tunc terror animos omnium occupauerat, vt, quamuis oppidum situ, moenibus, ac munitiis validum esset ac instructum, reque cibaria copiosum, supplex tamen obuiam processit magistratus, claves vrbis victoribus offerens. Vrbem non minus amplitudē, quam platerum, ac aedificiorum nitor, commen-dabat. Et sane mirum erat, Quamitas, gentibus adeo exultis vndiquaque cinetos, in ista caligine tam diu desidere potuisse. At, idem illis accidisse credo, quod populis nonnullis, qui rerum exoticarum securi, domestica sola extollunt, ideoque ab aliorum commercio remoti, semper in eodem luto haerent, id quod exemplis gentium quarundam Europaearum facile euinci potest. Ab insigni hac clade novam epocham statuunt Tanachitae: &, cum pugna haec decretoria secundum eorundem computationem habita fuerit, die tertio mēnsis *Torul*, diem hunc inter atros numerant. Eodem anni tempore, mense, scilicet Torul, ab hac firmamenti re-gione, maxime remotus est planeta *Nazar*, cuius circa solem subterraneum cur-sus tempora ordinat, ac anni tempestates discri-

discriminat. Voluitur etiam circa solem totum firmamentum: at, cum motus planetae sit velocior, decrescere & augeri videtur Nazar, prout huic vel illi hemisphaerio propior est. Ex huius planetae diminutione & incremento, item ex eclipsibus solaribus, sumuntur astronomicae obseruationes. Calendaria Tanachitica semel per otium examinata, concinna atque optime digesta mihi sunt visa.

Expugnationem regiae vrbis totius regni deditio secuta est, adeo, ut contemptus iste, quo huc usque notati fuerant Quamitae, in gloriam sit versus, & imperium Quamiticum, deuictae huius gentis accessione, duplo fere potentius euaserit. Igitur, cum felicitatem hanc, prudentiae ac industriae meae, acceptam omnes ferrent, veneratio, quam erga me iamdudum conceperant, in diuinum fere cultum abiit. Subiugata Tanachitica gente, & praesidiis, quibus populus ferox ac bellicosus in officio contineretur, passim vribus impositis, telam, quam exorsus eram, pertexere, ac barbariem, qua adhuc torpuerant Quamitae, penitus extirpare conabar. Artium tamen liberalium studium

mox introducere arduum erat: nam, quod ego ipse in Europa didiceram, nempe linguam latinam, & centones quosdam linguae graecae, nullius hic usus esse. Hinc ab hostili terra, scilicet Tanachitica, duodecim literatissimas tigres, arcessere cogor. Professores hi primi constituti, iubentur Vniuersitatem fundare, ad exemplar Scholarum suac gentis. Porro, bibliothecam regiam Tanachiticam, *Quamam* transferri iubeo. Statutum tamen animo erat, ut, quam primum in literis eum Quanmitae fecissent progressum, ut proprio cortice natare possent, aduenas hos rurus dimittere.

Auidus eram regiam bibliothecam Tanachiticam inspiciendi, quoniam a captivo Duce *Tomopoloko* didiceram, inter eiusdem bibliothecae codices manuscriptos asseruari, librum, compositum ab autore, qui in nostro orbe versatus fuerat, eiusdemque varias regiones, in primis Europeas descripserat, istiusque operis compotes factos fuisse Tanachitas, dum in regione remota bellum gesserant: suppressum tamen esse nomen autoris, nec adhuc sciri,

sciri, cuias esset, aut qui in loca superterranea esset delatus. Perspectis libris, verum esse, quod de hoc scripto mihi narrauerat Tomopoloko, comperiebam, ideoque candide illi genus meum & patriam detegebam, testatus, id ipsum Quamitis me initio aduentus mei indicasse, at narrationi nullam fidem habuisse stupidissimos homines, qui potius legatum me solidis crediderant, ac in eo errore adhuc tenaciter persistere. Addidi porro, cum nefas ducerem, vanum adeo titulum diutius retinere, decreuisse me tandem, veram nascendi fortem omnibus aperire, qua ingenua confessione nil detrimenti existimationem meam passuram iudicabam, maxime cum sperarem, quod e libri huius lectione omnibus innotesceret, quantum caeteris mortalibus virtute ac prudenter, praestent Europaei. Displicuit consilium viro prudentissimo, mentemque suam his verbis patefecit : „Neceſſe eſt, „*inquit*, Serenissime Heros! vt prius in- „ſpicias librum, cuius lectio te forsitan a „confilio iſto dimouebit; nam, aut men- „dax fit autor, aut ſtultis ac ineptis mori- „bus ſint ſuperterranei, legesque ac iſti-

„tuta secentur, risu potius quam veneratione digna; perfecto vero opere, quod lubitum erit, facias: moneo tantum, ne titulum temere abiicias, qui tantam venerationem animis Quamitarum impressit. Ad mortales enim in officio continentos, nihil est efficacius opinione ista, quam de natura ac splendidis natalibus concipit vulgus,

Quod stupet in titulis & imaginibus generosis.

Consilium istud secutus, interprete Tomopoloko, librum perlegere decreui. Titulus operis est: **ITINERARIVM TANIANI** (quod nomen creditur fictum) **SVPER TERRAM**, siue **DESCRIPTIO REGIONVM AC TERRARVM, MAXIME VERO EVROPAEORVM**. At cum liber iste diutino situ squalidus, iniuriaque temporis valde esset mutilatus, istud, cuius noscendi maximo ducebar studio, scilicet, qua via ad nos ascenderit, & rurus, quomodo ad inferos redierit, desiderabatur.

Con-

Contenta huius operis haec sunt:

FRAGMENTA ITINERARII TAN
NIANI SVPER TERRAM, EX
INTERPRETATIONE TANA
CHITICI DVCIS, PERILLV
STRIS, STRENVI AC GENE
ROSI DOMINI TOMOPOLOKI.

* * * Regio haec (scil. Germania) dicitur imperium Romanum: sed solus est titulus, cum monarchia Romana aliquot abhinc saeculis plane sit extincta. Lingua, qua vtuntur Germani, haud facile intelligitur, ob peruersum styli ordinem: nam quod prius in aliis linguis solet esse, hic ponitur posterius, adeo, vtnihil intelligas, antequam ad finem paginae perueneris. Forma regiminiis est valde paradoxa. Credunt Germani, se Regem habere, & tamen nullum habent: dicitur Germania unum imperium esse, & tamen in varios separatos principatus est discepta, qui omnes sui iuris sunt, adeo, vt alter alteri saepe bellum legitimum inferat. Regnum dicitur semper augustum, quamvis interdum valde diminuat: sanctum, absque

villa sanctitate: inquietum, licet vicinorum vexationibus saepe expositum. Nec minus stupenda sunt gentis iura ac priuilegia, cum multi iuribus gaudeant, quorum exercitium interdicitur. Infiniti editi sunt commentarii in statum imperii Germanici, at, in re adeo intricata commentatores nil adhuc profecerunt: nam ****

** huius Regni (scil. Galliae) metropolis, quae amplissima est, & dicitur *Lutetia*, potest quodammodo totius Europae caput vocari; nam certam exerceat iurisdictionem in caeteros Europae populos: ex. gr. ius habet iisdem regulas viuendi, ac vestitum formas praescribendi, adeo, ut nullum vestimenti genus tam ridiculum sit ac incommodeum, quin ad idem, modo Lutetiae incolis placuerit, omnes aliae gentes adstringantur. Quomodo vero, aut quando ius istud acquisiuerint Parisini, melanget. Didici tamen, ad alias res imperium istud non extendi; nam gentes aliae Europaeae saepe bella gerunt cum Gallis, iisdemque duras nonnunquam pacis conditiones extorquent: at, seruitus ista circa vestitus ac viuendi modos perennis est, adeo ut, quicquid in ea re comminiscitur

Lu-

Lutetia, ad eiusdem obseruationem tota Europa sancte teneatur. Celeritate apprehensionis, nouitatis studio, ac ingenii fertilitate Martinianis admodum similes sunt *Parisini*.

*** Relicta *Bononia*, *Romam* profici-
scimur. Paret haec vrbs sacerdoti, qui,
quamuis regnum illius valde sit angustum,
Regum tamen ac principum Europaeorum
potentissimus habetur. Nam, cum alii
Principes tantum in corpora subditorum,
ac bona eorundem dominantur, hic & ani-
mas perdere potest. Credunt vulgo Eu-
ropaei, claves coelotum apud hunc sacer-
dotem custodiri. Auidus eram tanti pallia-
dii videndi, at operam perdidit; nam
quamnam habeant formam, & in quo scri-
nio asseruentur, adhuc quaero. Iura,
quae exercet, non solum in proprios sub-
ditos, sed etiam in totum genus humanum,
haec praecipue sunt, ut, quos Deus da-
mnat, absoluere, quosque absoluit, da-
mnare possit: enormis sane autoritas!
quam subterranei nostri in neminem mor-
talem cadere posse iurarent. At, facile
est, Europacis pro lubitu imponere, ac
absurdissima commenta iisdem obtrudere,
quam-

quamvis se solas sapere credant, eaque persuasione inflati, reliquos mortales, quorum mores barbari illis sunt, cum supercilie intuentur. Ego sane mores, consuetudines, ac instituta subterraneorum nostrorum tueri nolo. Afferam tantum, mores & consuetudines nonnullas Europaeoram, e quibus patebit, quam immerito aliarum gentium instituta vellicent.

Vsu passim in Europa receptum est, capillos, ac vestes frugibus terrae in farinam tritis, quas in alimentum hominibus dat natura, aspergere. Farina haec vulgo dicitur Puluis, (*Poudre*) quam magno labore ac cura, quauis vespera euerriculo excutiunt, vt nouam farinae portionem ex integro disseminent. Alia consuetudo, quae non minus ridicula mihi visa est haec erat: Operculis siue pileis utuntur, quibus capita aduersus vim frigoris munitant, at ista capitum opercula vulgo sub brachiis, etiam tempore hyberno, gestant, id quod aequo ridiculum mihi videbatur, ac si quem vidisssem tunicam, vel femoralia, manu per urbem portantem, corpore, cui ista velamenta parauerat, iniuriae aëris exposito.

Sacra

Sacra Europaeorum dogmata sana sunt, ac rectae rationi conuenientia. Libri, quibus credenda ac facienda continentur, iubent diurna nocturnaque manu eosdem versare, ac verum eorumdem sensum scrutando elicere: suadent porro indulgentiam in errantes, ac infirmos: at, si quis rem aliter capir, quam maxima ciuium pars, carcere, flagellis, ac nonnunquam ignis suppicio, ob istam iudicii imbecillitatem, punitur. Hoc idem mihi videbatur, ac strabonem siue lippum fustibus caedere, ob id solum, quod obiecta, quae mihi quadrata illi rotunda apparerent. Didici, hanc ob causam, aliquot hominum millia, iussu Magistratus, iugulata aut combusta.

In plerisque vrbibus ac vicis reperies homines, locis conspicuis stantes, ac peccata, quae ipsi quotidie exercent, in aliis sevère notantes, id quod idem esset, ac si ebrium vidisssem in ebrietatem declamantem.

Qui gibbosus, curuus, aut claudus hic nascitur, titulum optime formati (Wohlgelohren) ambit, qui sordidos habet natales, titulum nobili loco nati (Edelgeböh.

bohren) captat. Id quod non minus absurdum, ac si pumilio gigas, aut senex iuuenis vocari vellet.

In ciuitatibus maioribus passim consuetudo inualuit, vt post prandium ad compotationem iusculti nigri, e fabis combustis confecti, inuitentur amici. Iusculum hoc vulgo dicitur *Caffée*. Ad loca compotationis trahuntur a duabus robustissimis feris, inclusi pyxidi quatuor rotis impositae: nam parum honestum Europaeis existimatetur pedibus incedere.

Primo anni die moroo, qui nobis subterraneis ignotus est, corripiuntur Europei. Symptomata huius morbi sunt animorum mirae turbae ac procellae: nam nemo eodem die vno se loco diu continere potest. Currunt tunc quasi lymphati ab una domo ad aliam, nescii ipsi, quem in finem. Morbus hic nonnullos quatuordecim integros dies tenet. Tandem vero continuo cursu fatigati & exhausti, ad se redeunt, & pristinae sanitati restituuntur.

Cum innumeri sint animi morbi, quibus Europaei vexantur, innumera quoque reper-

reperta sunt medicamina. Nonnullos inuidit dirus ardor, ita per urbem ambulandi, vt sinistra eorum latera dextris aliorum lateribus obuertantur. Quo propius septentrionem accedas, eo maiorem huius morbi vim reperies: vnde pater, ex aeris intemperie nasci istud malum. Tollitur morbus chartis signatis, quibus characteres nonnulli imprimuntur. Chartas has, dum tanquam talismannos gestant aegri, sensim resipiscunt. Alia rabies depelli solet sonitu tintinabulorum, siue campanarum. Ad harum strepitum turbae animorum fistuntur, ac aestus animorum deferuet. At medicina haec exiguae durationis est: nam post duas horas redit ac ingrauescit malum.

In Italia, Gallia & Hispania, tempore hyemali, infrenis passim furor aliquot septimanis graffatur. Furor hic fistitur cineris aspersione in aegrotorum frontes. In septentrionali tamen Europae parte, cineris huius nulla virtus: solo igitur naturae beneficio curantur boreales.

Plerique Europaei, ter vel quater quo-vis anno, testibus adhibitis, incunt cum
 T Deo

Deo paetum solenne, mox rumpendum, quod vocant *Communionem*, adeo, ut videantur eum solum in finem pacisci, ut monstrent, statutum sibi esse, tervel querier quotannis pacta violare.

Cum crimina confitentur, & misericordiam Dei implorant, certa verborum cæsura, ac modis musicis, ut vulgo fieri solet: adhibentur nonnunquam tibiae, tubae, ac tympana, pro magnitudine criminis, cuius poenam modulando deprecantur.

Cunctis fere Europæ gentibus doctrinam iniunctum est confiteri, quam complexitur sacer quidam Liber. At, lectio istius libri in regionibus meridionalibus penitus interdicitur, adeo, ut ad credenda homines obstringantur, quae legere ac inspicere sine crimine nequeunt.

In iisdem regionibus prohibitum est, Deum colere ac adorare, nisi ignota dialecto, adeo, ut solae illae preces legitimæ, ac Deo gratae censeantur, quae fiunt ab illis, qui nesciunt, quid dicant.

In

In magnis passim ciuitatibus paralytici fiunt omnes, qui ad honores ac dignitates ascendunt, adeo, ut tanquam clinici, lecticis, ad pyxidum figuras aedificatis, per plateas gestentur.

Plerique Europaei capillos nouacula abradunt, & crinibus peregrinis ac ascitiis caluitiem tegunt.

Controversiae, quae in Gymnasiis Europaeis vulgo discutiuntur, de rebus sunt, quorum naturam indagare nec interest hominum, nec capit humanae coniectura mentis. Doctissimae vero materiae, in quas commentantur Europaei, sunt de veterum & emortuarum quarundam gentium crepidis, calceis, monilibus, ocreis aut togis. Porro de scientiis, tam sacris, quam profanis, non iudicant plerique, sed iudiciis aliorum subscribunt. At quamcumque enim sunt disciplinam quasi tempestate delati, ad eam, quasi ad saxum, adhaerescunt. Nam quod dicant, omnia se credere ei, quem iudicent fuisse sapientem, probarem, si id rudes ac indocti iudicare potuissent: statuere enim, qui sit sapiens, vel maxime videtur esse sapientis.

In regionibus meridionalibus, per vrbes ac vicos portantur collyrides siue placentae, quas sacerdotes dicunt Deos esse: & quod maxime mirentur; ipsi etiam pistores, qui farinam monstrant, e qua confectione sunt, collyrides easdem mundum creasse iurant.

Angli libertatis amantissimi sunt, solis uxoribus seruientes. Idem religionem, quam heri profitebantur, hodie reiiciunt: & quam heri tota gens reiecit, hodie tota amplectitur. Fluctuationem hanc deriuabam e situ regionis, quod Angli insulani, ac maritimi sint, multumque ex indole fluvi & inconstantis elementi hauserint.

Quaerunt folicite Angli de salute ac sanitate hominum sibi occurrentium, adeo, ut Medicos omnes crederem. At, quaestio iste: *How do you do*, siue, quomodo vales? - vana tantum est locutio, & sonus nullius significationis.

In eadem insula mentem ac ingenii vires tanta cura limant & expoliunt, ut deinde perdant.

Ver-

Versus septentrionem respublica est • septem prouinciis composita. Prouinciae hae vnitae dicuntur, quamuis nullum vnitatis aut concordiae vestigium appareat. Iactat hic potentiam plebs, quod penes se tota reipublicae potestas sit, cum tamen plebeii nusquam a publicis negotiis magis excludantur, & summa rerum in paucis familiis resideat.

Incolae harum prouinciarum auide ac solicite corradunt opes, quibus tamen non vtuntur, adeo, vt plenae illis sint crumenae, sed vacui ventres: nam viuere videntur e solo fumo, quem per fistulas, siue tubos argillaceos, absorbent.

Dandum est huic genti, quod omnium mortalium sit nitidissima: omnia enim sollicite lauat, praeter manus.

In ciuitatibus ac vicis Europaeis sunt nocturni vigiles, qui, dum dormientibus quietem cantando, vel potius rudendo optant, desomnes quauis hora faciunt.

Quaevis regio suas habet leges, suas quoque habet consuetudines, legibus sac-

pe e diametro oppositas: ita ex. gr. secundum leges vxor marito est subiecta, secundum usum vero in virum dominatur.

Maxime inter Europaeos aestimantur ii, qui sumptuosissime viuunt, & fruges terrae deglutiunt: soli terrae cultores, & qui heluones hosce nutriunt, spernuntur.

Quot, & quantae sint Europaeorum prauae inclinationes, patet ex crucibus, patibulis, & carnificinis, quae passim videntur. Quaevis ciuitas suum habet carnificem. Excipitur tamen Anglia, vbi nullos dari credo carnifices, cum incolae se ipsos suspendant,

Antropophagos suspicior Europaeos; nam ingentem robustissimorum hominum multitudinem in claustra quaedam, quae monasteria dicuntur, compingunt, idque eum solum in finem, ut nitidi fiant, ac pinguefcant: nam dum in ipsis afferuantur viridariis, ab omni labore exempti, soli fere gulae obsequi iubentur,

Aquam

Aquā mane bibere solent Europaei, vt aestum stomachi temperent: at vix isto aquae beneficio deferbuit venter, cum vi-
num adustum hauriant, vt referuescat.

Religio Europaea in duas sectas diuiditur, alia est Protestantium, alia Romanorum: illi vnum solum Deum, hi plures adorant, cum, quot vrbes ac vici sunt, tot Dii Deaeque simul visuntur. Cunctos hos Deos Deasque creauit summus Romae Pontifex: hunc vero creant Presbyteri, vulgo dicti Cardinales. Patet inde, quanta sint Cardinalium iura, cum Deorum formatores forment.

Itali antiqui totum olim orbem subege-
runt; vxoribus subditi: hodierni vero in
vxores saeuentes, cunctis populis foede-
seruiunt.

Distinguuntur animalia Europaea in ter-
restria & aquatica. Dantur etiam amphi-
ibia, vt Ranae, Delphini & Bataui; nam
in paludibus hi habitant:

Terras atque aequora miscant

Eadem Europaeis sunt alimenta, quae nobis. Hispani vero solo auro vescuntur.

Passim in Europa floret mercatura, & multa ibi sunt venalia, quae hic in commercium non veniunt: ita Romani vendunt coelum; Helvetii se ipsos; in **** coronae, sceptra, & regia dignitas sub hasta venduntur.

In Hispania honesti hominis nota est desidia, & nihil est, quod nobilitatem magis commendat, quam somnus.

Fideles ac vere credentes dicuntur ii, qui nesciunt, quid credant, quique ea, quae audiunt, ad examen vocare operae pretium non ducunt. Sunt etiam, qui ob solam segnitiem, incuriam, ac neglegentum examinis, in numerum sanctorum referuntur: aeternum vero damnati dicuntur ii, qui de salute solicii, cautius & curatius omnia examinando, a regnante quadam opinione discedunt.

Porro, non ex operibus, & virtutum pietatisque exercitio, aut neglegenti, sed e solo nativitatis loco futuram salutem aut
damna-

damnationem aeternam fluere, vulgo existimant Europaei. Fatentur enim omnes, si in alio loco, & ex aliis parentibus geniti fuissent, se alia sacra fecuturos. Hinc non tam ob ipsam religionem, quam ob locum, ac nascendi sortem, damnare mihi sunt visi. At, opinionem hanc, cum iustitia & bonitate diuina conciliare nequeo.

Inter literarum cultores maxime aestimantur ii, qui naturalem vocum ordinem ita inuertunt, ut id, quod in se planum & perspicuum erat, obscurum ac inuolutum reddatur. Dicuntur hi poëtae, & vocum ista delocatio Poësis. At, in sola styli peruersitate non consistit virtus poëtae, requiritur, ut summe simul mendax sit. Hinc diuino fere honore colitur antiquus Poëta Homerus, cum in vtraque arte excelluerit. Hunc in phrasibus cuertendis, ac in veritate peruerienda multi imitantur, nemo vero assecutus est.

Librorum audi emptores sunt literati Europaei, at, libros non tam ob materiam, quam ob formam, ac nitorem emunt. Hinc, cum animaduerterint bi-

T 5 blio-

bliopolae, meris crepundiis, ac, quae oculos magis quam animum pascunt, duci doctos emptores, libros alia forma, aliis typis, charactéribus, & effigiebus recudunt, ac centuplo carius vendunt: artes enim liberales hic in commercium veniunt, & inter mercatores maxime subdoles numerantur philosophi, ac librorum autores. Stulti potissimum libros scribunt, ac si verentur, ut stultitiae fama ad posteros propagetur.

Academiae Europaeaे sunt bonarum artium, ac honorum mercaturaе, siue tabernae, vbi aequo ac modico pretio prostant gradus, promotiones, dignitates, eruditionis multiugae tituli, ac aliae doctae merces, quae non sine sudore, ac multorum annorum diurnis nocturnisque studiis, in orbe nostro subterraneo comparantur. Doctores dicuntur ii, qui summum eruditionis culmen attigerunt, aut, ut aiunt Europaei, in apicem montis cuiusdam Parnassi, quem nouem Virgines incolunt, sunt enixi. His proximi sunt Magistri, qui sumptu paulo minori titulos eruditionis acquirunt, ac proinde minus docti client. Patet hinc, quanta a scho-

a scholis superterraneis in genus hominum exerceatur benignitas, cum planum adeo ac facile ad doctrinam pandant iter. Paulo morosiores in eo sunt scholae septentrionales, cum non absque praevio examine summos largiantur honores.

Docti ab indoctis, moribus & cultu, maxime vero religione distinguuntur: quippe hi vnum solum Deum, illi vero plures Deos Deasque colunt. Praecipua Doctorum Numinia sunt Apollo, Minerua, nouem Musae, aliique minorum gentium Dii, quos scriptores, maxime vero Poetae, cum furere gestiunt, inuocare solent. Ipsi literati, pro varietate studiorum, in varias classes describuntur: sunt vel Philosophi, Poetae, Grammatici, Physici, vel Metaphysici, etc.

Philosophus est mercator literarius, qui certo pretio, praecepta de sui abnegatione, temperantia, ac paupertate venalia offert, & contra diuitias tam diu declamat, ac scribit, donec ipse ditescat. Pater Philosophorum est Seneca quidam, qui ita agendo regias cumulauit opes.

Poeta

Poeta est, quem nugae ac furor commendabilem reddunt. Hinc furor prae-dicatum est, quod optimae notae vatibus dari solet. Omnes enim, qui simpliciter & perspicue mentem exprimunt, laureis coronis indigni iudicantur.

Grammatici componunt certum genus militiae, pacem publicam turbans. Differunt ab aliis bellatoribus in eo, quod pro chlamydē togis, pro gladio stylo utantur. Aequa pertinaciter hi pro literis ac syllabis, ac alii pro libertate, pro aris, ac focis dimicant. Credo, ab imperantibus eum solum in finem ali, ne tempore pacis nimia tranquillitate genus humanum corpeat. Nonnunquam tamen, cum bella ista internectionem minantur, autoritatem suam interponit senatus, uti non ita pridem Parisiis factum audiui, ubi, ingrauescente de literis Q et K enata inter Doctores controversia, usum utriusque literae indulxit grauissimus senatus Parisiensis.

Physicus est, qui viscera terrae, natu-ram bipedum, quadrupedum, reptilium, ac insectorum scrutatur, quique omnia no-vit praeter se ipsum.

Meta-

Metaphysicus est, cui soli ea patent, quae alios latent, quique essentiam spirituum, animarum, entia, non entia nouit, describit, definit: at, qui prae nimia oculorum acie, quae ante pedes posita sunt, non cernit.

Talis in Europa est reipublicae literariae status. Possim plura afferre: sed sufficit praecipua delibasse. Vnde facile iudicet Lector, iure ne an iniuria se solos sapere credant Europaei.

Istud tamen donandum est Doctoribus ac Magistris Europaeis, quod in iuuentute instruenda subterraneis nostris sint longe dextiores, quippe dantur artium ac linguarum Magistri, qui non modo ea, quae ipsis didicerunt, sed etiam, quae penitus ignorant, alios docent. Magnae res molliis est, ea dextre tradere praecepta, quae ipsis nouimus, maioris vero docere, quae ipsis ignoramus.

Sunt inter literatos Europaeos, qui Theologiam ac Philosophiam pari ardore colunt. Idem, qua philosophi, de omnibus

bus dubitant, qua vero theologi, nihil negare sustinent.

Pari cum subterraneis nostris studio in literas feruntur Europaei: sed longe cele-
rius docti euadunt, idque ob insigne ac
magicum aliquod commentum, (a) quo
efficitur, ut centena librorum volumina
vno die perlegere valeant.

Religiosi admodum sunt superterranei,
& in votis precationibusque assidui: tem-
pora vero precationum non motibus cor-
dis, sed sonitui campanarum, horologiis,
ac solariis fere accommodant, adeo, ut de-
votio eorum plane mechanica sit, utpote
e signis potius externis, consuetudine, &
statis dietum horis, quam e cordis pene-
tralibus fluens.

Quanta eorundem in precando sit assi-
duitas, inde patet, quod plerique lignum
a caedendo, vasa tergendo, ac alias operas
manuarias exercendo, hymnos sacros ef-
fundant.

In

(a) Ephemerid.

In Italiam delatus, tanquam totius regionis Dominum me intuebar: nam quis obuius se mancipium meum (*Scbias-vo*) testabatur: at, periculum facturus obedientiae istius seruilis, quam prae se ferabant, nocte quadam hospitis vxorem mihi afferri iubeo. At, excandescens ille, sarcinas me colligere iussit, morasque nentem, foras eiecit.

In regionibus Borealibus rerum, quas non possident, titulos audie captant incolae, dextreque incedendi studio omnes ferre insaniunt. Porro ***

Hactenus patiens auditor fui: tunc vero indignatione accensus, lectorum interpellō, indicans, figmenta esse iniqui & atra bile perciti scriptoris. At, deferuente primo impetu, paulo clementius iudicium de itinerario hoc ferre coepi, cum autorem, quantumuis in plerisque mendacem & iniquum, non semper a vero deflexisse, sed quaedam acu tetigisse, cernebam. Caetera secutus sum consilium *Tomopoloki*, errores Quamitarum, de natibus meis solicite fouendo, cum rebus meis conducibilius iudicarem, Legatum solis

solis extraordinarium, quam ciuem Europaeum, salutari.

Postquam vicini omnes diu quieti se tenuerant, & beneficio exoptatae pacis rempublicam ex voto ordinaueram, nutriatur tandem, tres potentissimas gentes arima in Quamitas sociasse. Populi hi erant *Arctonii*, *Kispuciani* ac *Alektoriani*. Gens *Arctonia* ex vrsis, loquela ac ratione praeditis, composita, aspera admodum, ac bellicosa cluebat. *Kispuciani* mirae magnitudinis feles, ob sagacitatem, & vim iudicandi, magni inter subterraneos nominis erant: hinc non tam viribus corporis, quam arte, & bellicis commentis, hostes potentissimos in officio continebant. *Alektoriani*, cum non minus in aere, quam in terra, bella gererent, hostibus sat negotii facessebant. Hi Galli gallinacei erant, armati arcubus, ac spiculis veneno tintatis, quae mira dexteritate vibrantes, letalia vulnera infligebant.

Haec gentium triga Quamitarum insolito successu, & Tanachitici belli contagione irritatae, inito foedere, gliscentem Quamitarum potentiam, antequam latius ferret,

peret, sociis viribus reprimere decreuerunt. Sed antequam ad belli declaracionem procedebant, legatos *Quamam* miserunt, libertatem Tanachiticam vindicaturos, bellumque solenne imperatori, si postulatis non annueret, denuntiaturos. Exsequuntur illi mandata, meoque consilio tale responsum tulerunt: Tanachitas, pacis ac foederum violatores, propriae stultitiae ac superbiae acceptum ferre debere, quod in istam calamitatem incidereint: decreuisse imperatorem, totis viribus eam, quam iure belli naestus est, possessionem, contra quemuis aggressorem, constanter tueri, minas denique foedera-tartim gentium non metuere. Hoc dato responso, dimittuntur feciales, ac nos ad belli ingruentis curam animum vertimus. Breui temporis spatio exercitum 4000 militum, in quibus octies mille equites, ac bis mille sclopetarii numerabantur, coëgi. Ipse imperator, quamuis senio esset confectus, expeditioni tamen huic interesse decreuit, tantaque gloriae cupidine inflammatus erat, ut neque a me ipso, neque a coniuge ac liberis, qui iunctis viribus pertinaciam hanc expugnare conabamur, a consilio dimoueri posset. Quod

in isto rerum statu maxime me anxium habuit, erat dubia ac suspecta Tanachitarum fides, & verebar, ne nouae seruitutis impatientes, iugum data occasione excuterent, ac hostium partibus accederent. Nec falsus opinione fui: quippe paulo post belli solennem inductionem nunciatum nobis fuit, 12000 Tanachitas, arreptis armis, in castra hostium transgressos. Hinc cum quatuor potentissimis inimicis rem simul nobis fore videbam.

Exercitus noster rebus necessariis instrutus, initio mensis *Kilian*, hosti obuiam ire iubetur, occupaturus bellum facere. Iter facienti nuntiant speculatores, Tanachitarum regionem iam ingressas foederatas copias, arcem, *Sibol*, in confinio *Kispucianorum* positam obsidione cingere. Oppugnata fuit arx tanta vi ac impetu, ut deditonem iam moliretur Praefectus. At, cum de aduentu nostro certiores fierent hostes, soluta obsidione, signa nobis inferunt. Pugna habita est in planicie haud procul ab obpresso munimento, vnde dicta fuit praelium *Sibolense*. *Arctonii*, qui in sinistra ala stabant, in equites nostros irruentes, ingentem eorum stragem ediderunt,

runt; &, cum impetum hunc adiuuarent rebelles Tanachitae, aetum fere de nobis videbatur. At, cum laborantibus nostris adessent sclopetarii, ac binis salutationibus ordines hostium disturbarent, mutata mox fuit certaminis facies: adeo ut, qui nuper viatores equitatum nostrum grauiter premebant, iam pressi ipsis, pedem retrahere, ac denique, terga vertere coeperint. Dum haec aguntur, acriter pedites nostros urgebant Kispuianii. Idem tanta arte, ac successu spicula torquebant, ut breui temporis spatio sexcenti Quamitae aut grauiter vulnerati fuerint, aut lethali iectu transfixi occubuerint. At, accurrente simul cum sclopetariis equitatu, fugam arripere cogebantur, ita tamen, ut, seruatis ordinibus, potius viderentur cedere, quam fugere, id quod prudentiae ac peritiae debitum fuit Ducis Kispuianii, *Monsonii*, qui in bellicis artibus, ea tempestate, cunctis subterraneis ducibus dubiam facile palmam facere credebatur. Supererant iam *Alectoriani*, quibus victoriam extorquere difficile erat: nam, quoties sclopetia in eosdem dirigebant nostri, alarum verberibus in altum ferebantur, indeque sagittas in vertices nostros tanta dex-

teritate contorquebant, vt paucae inanes
in terram caderent. Certos hi semper di-
rigebant iactus, cum proeliuor faciliorque
iactus sit ex supernis in infima; quam ex
infimis in superna: nostri vero ob hosti-
um volatum, ac perpetuam mobilitatem,
a scopo saepius aberrabant. In ipso cer-
taminis aestu, dum imperator tela strenue
vibrat, ante signa procedit, ac media
in pugnae mole versatur, collum eius spi-
culo venenato transfigitur: hinc equo de-
lapsus, e pugna aufertur, & in tentorium
deducitur, vbi paulo post exspirabat. In
isto tam lubrico statu consultum du-
xi, omnibus, qui funestum hunc casum
viderant, silentium indicere, ne pugnan-
tium ardor morte Imperatoris remittetur.
Iubeo igitur bono animo esse; sopi-
tum fuisse Regem subito iactu: ferrum haud
alte in corpus descendisse, inspectum vul-
nus, absterfo cruento, salubria esse, con-
fidere, propediem ipsum eos visuros. Ita
ignorantibus plerisque, quid Imperatori
accidisset, pugna protrahitur usque ad no-
item: at, cum Alektoriani, labore ac vul-
neribus exhausti, in castra sua se recepe-
rint, inducas aliquot dierum, quot opus
esset

esset ad corpora caesorum humo mandanda, cum hostibus paciscor. Interea temporis, cum animaduertissim, nouo opus esse commento ad debellandos Alectorianos, globulos sclopetorum in grandines refundi curabam. Commentum istud tantum habuit successum, ut Alectoriani, in sequenti praelio, muscarum instar ex aere praecipites caderent, & dimidia exercitus pars misere periret. Hinc superstites arma abiicientes pacem suppliciter petierunt. Exemplum eorum secuti *Arctonii & Kispuciani*, se ipfos cum armis ac urbibus munitis nostrae fidei permisere.

His rebus feliciter peractis,

Concilium magnum, primosque viorum,

Imperio accitos, alta intra limina cogo:

Olli conuenere, fluunt ad regia plenis

Tecta viis; postquam sunt facta silentia linguis,

Farier incipio:

„Non dubito, Viri Perillustres, Nobilissimi, ac Fortissimi, quin vestrum pleris-

„que notum sit, quam anxie ac solicite Augustissimo nostro Imperatori hanc expeditiōnem dissuāserim. At insita illi fortitudo, ac imperterritus animus domi desidem, dum nos pectora hostibus opponeremus, manere non permiserunt. Testari possum, solam hanc esse petitōnem, in qua ab imperatoria Maiestate, repulsam tuli. Vtinam Augustissimus Imperator in concedendis aliis rebus difficultior, in hac vero sola indulgentior fuisset! ita in calamitatem istam, quam sinopina eius mors nobis peperit, non incidissemus, sed reditus noster in urbem imperatoriam vere triumphans, ac gaudia nostra, ob tot praeclaras res gestas plena, ac nullo dolore turbata fuissent. Non possum, nec decet diutius celare funestum illum casum, quo tantum nobis vulnus inflictum est. Scitote igitur, fortiter dimicantem Imperatorem iectu sagittae in praelio confixum, paulo post animam reddidisse. Quot non luctus, quot non curarum aestus excitabit tanti Principis amissio? Ex meo dolore satis coniicere possum, qualis iam sit animus vester. At, animum hinc non desponte:

„dete: nam mors non est, qua tanti
 „herois mortalitas magis finita est, quam
 „vita; non vobis existentus est Impera-
 „tor, qui duos reliquit Principes adul-
 „tos, ad exemplar optimi Parentis ex-
 „pressos, ac non minus virtutis pater-
 „nac, quam regnum haeredes. Igitur
 „non tam Regem, quam nomen regis
 „mutabitis. Et cum primogenitus Prin-
 „ceps Timuso iure nascendi ad sceptrum
 „paterna sit admouendus, sub illius au-
 „spiciis iam exercitui impero. Ille est,
 „in cuius verba iurabimus, cui fidem &
 „obedientiam iam praestabimus
 „omnes.

C A P V T . X I V .

Klimius Monarcha Subterraneus.

Finita oratione, altum exclamarunt omnes: *Imperatorem volumus Pikilſu!* Quo audito, attonitus egó, & in lacrimas effusus, ardenter omnes orabam, vt memores essent fidei, regiae domui debitae, & beneficiorum, quibus, qua singulos, qua vniuersos, sibi deuinxerat defunctus Imperator, quorum obliuio existimationi eorum notam inureret nunquam delendam. Addebam denique: si quis vſus mei, nihilo minor ex priuato capietur. At verbis nihil proficio.

Namque incensa meis Procerum sententia dictis,

Iam magis atque magis, serpitque per agmina murmur.

Plebis accessione augetur clamor Ducum, ad eo, vt verbis his identidem repetitis, tota personarent castra. In praetorium hinc obuoluto capite me recepi, custodibus

bus imperans, vt nemini aditum permitterent: quippe sperabam, ad saniorem mentem reddituros milites, cum aestus primi impetus exsaeuiret. At Duces, vna cum gregario milite in tentorium vi irrumperentes, imperatoriis insignibus frustra obnitentem ornabant, eductumque praetorio, tubarum ac tympanorum sonitu Imperatorem me proclamabant *Quamac*, Regem *Tanaqui*, *Arctoniae*, *Aleatoriae*, & Magnum Duccm *Kispucianorum*. Hinc, cum vidarem, aliter fieri non posse, fortunae diutius non obluctatus, torrentem sequor, & fateor, non prorsus inuitum me ad hoc fastigium euectum: nam imperium cum tribus Regnis ac magno Ducatu, res sunt, quae vnicuique saliuam mouere queant. Legatos quidem ad Principem statim misi, qui rerum aetarum eum certiorem facerent, simulque monebant, vt iura, per natales quaesita, fortiter tueretur, factamque hanc nouam electionem, vtpote legibus aduersantem, irritam pronuntiaret. At, animo simul statutum erat, Imperium, quod mihi sponte oblatum erat, non temere deferere: adeo, vt legatio haec facta sit eum potius in finem, vt mentem Principis explorare.

rem. Princeps, vt erat egregiae indolis, & acerrimi iudicii iuuensis, satis gnarus, quot latebras, & quot altos recessus vita hominum habeat, fucatam hanc modestiam coniiciens, necessitati prudenter cessit, exemplum exercitus fecutus, in regia vrbe me quoque Imperatorem proclamauit. Eo mox Ducibus exercitus stipatus, in triumphum, acclamante toto populo, ducor, ac, interiectis aliquot diebus, diadema capiti more solenni imponitur. Ita e misero naufrago in Monarcham transformatus, vt Quamitas, quos veteris profapiae regiae amore ac veneratione duci animaduerteram, mihi deuincirem, ac non publicis magis quam priuatis consiliis opes munirem, defuncti Imperatoris filiam in matrimonium adscui: dicebatur haec Ralac, & erat

Iam matura viro, iam plenis nubilis annis.

Tot tantisque rebus perfunditus, novas meditabar artes, quibus imperium hoc adeo eminens, & toti orbi subterraneo timendum fastigium, perducerem. In eo mox totus eram, vt deuictas nuper gentes

tes in fide ac officio continerem, quem in finem arcibus passi inunitis valida impo-
 sūi praesidia, deuictos humaniter habui,
 ac nonnullos eorum ad splendida munera
 in ipsa regia vrbe euexi. Tanto in primis
 fauore prosecutus sum Duces captiuos *To-*
mopolokum ac *Monsonium*, vt apud Quami-
 tarum nonnullos haec benevolentia inui-
 diam mouerit, quamuis indignationem
 pro tempore suppresserint; diu enim latuit
 scintilla sub cinere, donec tandem, vt
 mox dicetur, in incendium eruperit.
 Quod ad domestica attinet, liberalia stu-
 dia, ac artes bellicas ad summum fastigium
 perducere conabar. Et cum regio haec
 densissimis obsita esset sylvis, quae ligna
 affatim suggerebant, ad classem conden-
 dam, & bellicas naues, more Europaeo
 struendas, mentem tanto feruore adieci,
 vt, quamuis onerum mole distractissimus,
 huic tamen vni negotio animus vacare vi-
 deretur. In isto apparatu vsus sum praecipue
 opera Kispuclianorum, cum in rebus
 maritimis non perfunctorie essent versati,
 Duce inque *Monsonium* summum Classis
 Praefectum constitui.

Cælun-

Caeduntur mox syluae, instrumenta fabrilia ceduntur, tantoque studio insisto operi, ut sexagesimum intra diem, quam caesa materia fuerat, classis viginti nauium in ancoris staret. Cunctis his ex voto confectis, egomet me ipsum, tanquam alterum Alexandrum subterraneum intuebar, qui easdem hic turbas mouerem, quas olim ille in nostro orbe mouerat. Dominandi vesana libido se ipsam in infinitum propellit, nec reperit locum consistendi. Aliquot abhinc annis Diaconi, Scribae aut Clerici, tenue munus, summa votorum meorum fuerat, nec ad maiora adspirabam: iam quatuor vel quinque regna nimis mihi angusta sunt visa: adeo, ut respectu cupidinis, quae cum opibus & potentia augebatur, nunquam magis pauper ac indigus fuisse.

Cum a nautis Kispuianis statum ac indeolem tam marium, quam circumiacentivm terrarum edocetus fuisse, ac compressem, octidui prospera nauigatione ad littora imperii Mezendorici perueniri posse, vnde per nota mihi & nuper cremigata maria in *Martiniam* facilis foret traieetus, iter accelerari iubeo. Et erat Martinia scopus

pus praecipuus, in quem collineabam. Stimulabant animum tam immensae gentis opes ac diuitiae, quam artes ac rei nauticae studia, in quibus eminebant Martiniani; cum res tantas molienti opus esset magistris. Erat & alius stimulus, nempe vindictae cupidus, quae ad subiugandam hanc gentem acuebat. E binis Principibus regiis, natu maiorem huius expeditionis socium mihi adsumsi, singens, fertilissimum Celsitudini suae fore campum, vbi fortitudinem ac virtutes exercebat. At, verus scopus erat, vt in eo obsidem haberem & pignus fidei Quamitarum. Remansit quidem iunior Princeps, sed cura imperii, me absente, commissa fuit imperatrici, iam veterum ferenti. Tota classis bellica e viginti nauibus, tam maioribus, quam minoribus constabat, & struetae erant omnes ad formam nauium Martinianarum, ex consilio & directione Ducis Kispuianii, *Monsonii*, cui concessum erat omne rei nauticae arbitrium, quique icones earundem propria manu expresserat. Tales enim inter subterraneos erant Martiniani, quales Tyri ac Sidonii, aut nostro tempore Angli ac Bataui, imperium marium sibi vindicantes. At, cum in Martiniam ventum

tum est, videbam, quantum in formandis
his nauibus ab archetypo aberrauerimus.

Vela dedimus ea anni tempestate, vbi
planeta *Nazar* mediae magnitudinis est.
Postquam maria triduum sulcaueramus,
ingentem conspicamus insulam, cuius in-
colis, ob discordiam, qua in factiones scis-
si erant. facile erat iugum imponere: &,
cum destituti essent armis, eorundemque
vuln ignorarent, solis conuiciis ac male-
ditionibus certabant. Eo omnis poena,
omnis ira belli vertit. Legum violatores
in carcere trahuntur, vnde post criminis
discussionem in forum pertrahi solent,
conuiciis ac maledictis exponendi. Certi
huic muneri destinati sunt ministri, qui
dicti sunt *Sabuti*, siue conuiciatores seu
maledicentes, iidemque sunt, qui carni-
fices apud nos aut lictores. Quod ad for-
mam corporis attinet, in eo tantum ab ho-
minibus distant, quod mulieres barbatae,
viri vero sint imberbes: praeterea pedum
vestigia habent retro porrecta, non, ut
caeterorum hominum, prospexitantia.
Postquam exscensionem in hanc terram fe-
ceramus, trecentos circiter *Canaliscas* (ita
vocantur insulani) obuios habuimus. Hi
hosti-

hostiliter nos adorti, solitis telis vtebantur, maledictiones ac dieteria euomendo. Tanta acerbitate (prout audiuimus ab Alestoriano quodam linguae Canaliskae gnaro) concepta erant dieteria, quae eiaculabantur, vt monstrarent, in isto pugnandi genere magisterium se adeptos, & orbis nostri Grammaticis non cedere. At ego satis gnarus,

vanam sine viribus iram,

genti inermi vim inferre prohibui, tantum, vt terrorem quandam incuterem, tormentum explodi iubebam, quo effetum est, vt in genua procumbentes, misericordiam implorarent. Aderant mox supplices praecipui insulae Reguli, qui se ipsos cum subditis dedentes, totam insulam mihi vestigalem faciebant, praefati, non esse turpe ab eo vinci, quem vincere esset nefas, neque ei inhoneste aliquem submitti, quem fortuna super omnes extulisset. Ita insula hac, cuius accessione aucta quidem fuit potentia mea, sed nil quicquam gloriae, ob molitatem incolarum, adstructum fuit, stipendiaria facta, ancoras soluimus, ac tandem, post aliquot die-

dierum felicem nauigationem, ad litora Mezendorica deferimur. In consilium tunc Duces adhibui, perquisitus, quid factu esset optimum, utrum consultius foret hostiliter statim agere, an vero, missis legatis, mentem Imperatoris explorare, pacem ac deditioem maller, an bellum? Plerisque tutius ac honestius visum, ut legati mitterentur: quo circa legationem hanc suscipere iussi sunt quinque viri, scil. Quamita, Arctonius, Alektorianus, Tanchita & Kispucianus. Hos in regiam urbem intromissos, nomine Imperatoris, interrogat Praefectus urbis:

Quid petitis? quae causa rates aut cuius egentes

Ad Mezidores tot per vada coerulea vexit?

Huic respondent legati:

*Nec fluctibus actos,
Atra subegit hyems vestris succedere ter-
ris,*

*Nec sidus regione viae, litusque fecellit:
Consilio hanc omnes animisque volentibus
urbem*

Afferimur

Et

Et mox literas Imperatori offerunt, huius tenoris :

„Nicolaus Klimius, solis Legatus, Imperator Quamae, Rex Tanachi, Arctoniae, Alectoriae, Magnus Dux Kispuca-norum, & Dominus de Canalisca, Menzhenorico Imperatori Mikropolatu salutem! Notum tibi erit, consilio Numinis immutabili statutum esse, ut cuncta orbis imperia ac regna Quamiticae ditioni subiiciantur, & cum consilium Numinis sit irreuocabile, necesse est, ut tuum imperium eandem sortem subeat. Hortamur igitur ad spontaneam ditionem, & monemus, ne aleae belli regna tua subiicias, vietricibus nostris armis temere te opponendo. Matura obedientia sanguini innocentum parcas, & sortem propriam meliorem reddas. Datum in classe nostra tertio die mensis Rimat.”

Post aliquot dierum intercapelinem revertuntur legati cum feroci ac superbo responso. Hinc, abiesto pacis consilio, exscensionem fecimus. Explicatis copiis, & in aciem instructis, speculatores mittimus, statum hostium exploraturos. Idem mox

reuersi indicant, ingruere hostilem exercitum, compositum e 60000 leonibus, tigribus, elephantis, vrsis, toruisque ac praedatoriis auibus. Hinc in loco opportuno consedimus, aduentum hostium ibidem excepturi. Cunctis iam paratis, & dato pugnae signo, mittuntur ab hoste quatuor vulpes, siue legati, de foedere ac pace nobiscum aucturi. At, postquam aliquot horas cum Ducibus nostris collocuti fuerant, infecta re discedebant. Et patuit mox, speculatores potius, quam legatos fuisse, eumque solum in finem missos, ut statum exercitus nostri expiscarentur. Simulabant quidem, cum mandatis mox amplioribus reuersuros: at, cum paulo post totum hostilem exercitum, citato in castra nostra gradu tendere cernimus, nullam esse pacis spem animaduertentes, signa convellimus, citato gratu ad hostes tendentes. Pugnatum est diu acriter, & mira utrinque pertinacia. Nam licet a sclopetariis nostris mox ingens edita fuerit hostium caedes, ordines tamen constanter seruabant elephanti, globorum ob corporis duritiem securi. At, postquam tormentis maioribus fulminari coeptum est, funestumque eundem effectum viderunt elephanti, immen-

immenso percussi terrore, passim dilabuntur,

Ignauaque fuga pugnam famamque relinquent.

In hoc praelio caesi fuerunt 33000 Mezendorii, & 2000 viui in manus nostras inciderunt: qui e pugna elapsi sunt, ad metropolin, urbem munitissimam, se receperunt, terrore omnia implentes. Nos vero victoriam prosecuti, ad regiam urbem tertiiis castris peruenimus; quam terrestribus simul ac maritimis copiis obsedimus. Appropinquantibus nobis occurrit noua legatio, cum pacis conditionibus paulo aequioribus. Petit Imperator, ut filiam, quae omnium leaenarum formosissima erat, nuptiis mihi adiungerem dotemque pollicetur dimidiā imperii partem. Displicuit mihi conditio, maxime quae de nuptiis filiae erat oblata; nam intutum simul ac turpe mihi videbatur, repudiata Imperatrice, quam grauidam reliqueram, cum leaena sociari. Hinc legati absque responso reuerti iubentur. Tormenta mox maiora dirigimus in moenia urbis, quae, quamuis lapidea essent, passim lace-

rantur, ac sternuntur. Et, cum ciuitas diuersi generis animantibus esset oppleta, mirus exauditur stridor rugientium, v'lantum, boantium, rudentium, balantum, ac sibilantium. Serpentes in fissuras terrae se receperunt,

Secretisque diu latuere cavernis.

Aues pennis se per aëra librantes, vrbe tandem obfessa relicta, rupes ac edita loca petunt. Tremunt arbores, foliisque eorum decidentibus plateae vrbis operiuntur. Audiuiimus, viginti fere virgines aulicas, quae rosae ac lilia erant, ad primum tormentorum explosionem stupentes, subito exaruisse. Ingens colluuio omnis generis animantium, & vrbanos & agrestes, confertos in arcta tecta aestu & vigiliis angebat, ministeriaque inuicem & contagio vulgabant morbos. Elephantis quidem animus magis constabat: at tandem maiorum tormentorum

Perculsi sonitu, moerentia tecta relinquent.

Hinc

Hinc de salute desperans Imperator *Menzendoricus*, concilio habito, ita dicere exorsus est:

*Bellum importunum, ciues! cum gente
Deorum*

*In quietisque viris gerimus, quos nulla fa-
tigant*

*Praeterea, nec victi possunt absistere ferro:
Consulite in medium, & rebus succurri-
te nostris,*

Tunc omnes vno ore clamabant:

*Nulla salus bello, pacem te poscimus
omnes.*

Hinc Imperator se ipsum, cum cunctis, quibus imperauerat, terris dedidit, adeo, ut vno die amplissimum Imperium, cum decem fere regnis & principatibus, ditioni meae subiecerim. Nam exemplum Imperatoris secuti sunt omnes reguli, ac provinciarum praefecti, certatimque fidei se nostrae permiserunt.

Post stupendum adeo successum, prae-
sidio sexcentorum sclopetariorum vrbi re-
X 3 giae

giae imposito, captiuum Imperatorem in classem nostram transferri iubeo. Humaniter in hoc itinere habitus fuit, & post redditum in *Quamam*, donatus a me fuit integra prouincia, cuius redditus tanti erant, vt sumptibus captiui Regis quodammodo sufficerent. Solutis ancoris, litora *Mezendorica* radimus, & iter faciendo, e plerisque gentibus, quae Imperatori *Mikropolatu* paruerant, obsides exposcimus, adeo, vt singulis oppidis bellum ostentando, omne nomen *Mezendoricum* breui domuerim. Gentes hae maximam partem eaedem erant, quarum in itinere meo *Martiniano* conspectum dedi. Relatis tandem terris *Mezendoricis*, cursum dirigimus in *Martiniam*, cuius litora tandem post felicem, sed longam nauigationem, conspicamus. Nullius terrae adspectus gratior mihi vñquam fuit; &, cum animo reputarem, Imperatorem me iam ac multarum gentium domitorem redire in terram, vbi inter mancipia ad triremes damnatus fueram, ingenti perfundebat animi laetitia. Decreueram mox, me ipsum profiteri, vt eo maiorem *Martinianis* terrorrem iniicerem: at consilium istud mutavi, cum consultus iudicarem, antiquum de-

nata.

natalibus meis errorem, inter gentes deuicias semel disseminatum, fouere, ac pro solis Legato me gerere.

Sperabam quidem, breui me ac nullo negotio *Martinianos*, quorum perspecta mihi erat mollities, subacturum. Nam prona semper gens in voluptatem, non ingeniorum modo vitijs, sed & affluent omnium rerum copia, illecebribus omnis amoenitatis, maritimae terrestrisque, longaque felicitate & indulgentia fortunae luxuriabatur. At, experientia didici, rem esse magnae molis; nam respectu commerciorum, quae longe lateque in orbe subterraneo exercebant, immensas cumulauerant opes, quibus auxilia bellicosissimarum gentium ad nutum parata habebant. Huc adde, quod peritia rei naualis nulli genti subterraneae *Martiniani* tunc cederent, nauesque nostrae p[ro]ae hostilibus inconditae essent, & tardius se mouerent. Nam facile est coniicere, quanti essent momenti machinae istae nauales, a Philosophiae Baccalaureo tumultuario ope formatae, qualeque iudicium subirent, si examini Batauorum, Anglorum, aut Danorum fuissent expositae. At defectum hunc

abunde supplebant tormenta, Martinianis adhuc incognita.

Antequam hostile quid tentarem, legatos ad Senatum misi, iisdem fere pacis conditionibus, quas Imperatori *Mezendorico* nuper obtuleram. At, dum responsum expectamus, plenis in nos velis ferri conspicamur classem instruētissimam, & talem, quam nobis fingere non potuimus. Hinc classe, quantum in ista festinatione fieri potuit, ordinata, pugnae naualis signum damus. Certatum diu vtrinque fuit pari ardore & constantia. Martiniani pro tormentis machinas habebant, immensi ponderis lapides eiāculantes, quibus haud leue damnum nauibus nostris interferebatur. Aderant porro rates incendiariae, pice, bitumine, sulphure, aliisque ignis fomiitibus onustae, a quibus maxima nostra nauis incensa fuit ac deleta. Hinc dubius diu Mars, inter pugnae fugaeque consilium trepidantibus nostris. At, horrenda tormentorum nostrorum fulmina animos *Martinianorum* tandem fregerunt, adeo ut, omissa pugna, in portum refugerent. Nullam tamen hostilem nauem cepimus, cum velocitate nostris longe prae-

praestantiores, breui conspectum effugient. Hac pugna pugnata, terrestres copias in litora exponimus, passibusque rapidis ad metropolin Martiniam tendimus. In hoc itinere obuios habuimus legatos nostros, fastose a senatu exceptos, ac his verbis remissos:

*Maturate fugam, Regique haec dicite
vestro;*

*Non illi imperium pelagi sacuumque tri-
dentem*

*Nobis forte datum: tenet ille immania
faxa.*

Nam imperium maris sibi vindicantes Martiniani, postulata ista montani principis superciliosè exceperant. Ingenti tamen cura copias conscribunt; nam praeter milites mercede conductos, omne nomen Martinianum, omnis militaris aetas excitur.

Vix aliquot stadia emensi eramus, cum numerosissimum exercitum, e diuersis gentibus compositum, recta in nos ferri cernimus. Hostium ista confidentia, etiam postquam improspere mari pugnauerant,

non exiguum nobis solitudinem iniecit.
Sed copiae hae meteora tantum erant,
quae apparent, ac euanescent simul;
nam.

*ante tubam tremor accipat ar-
tus,*

Et mox, ad primam tormentorum explo-
sionem, effuse fugiunt Martiniani. Nos
fugientium tergis inherentes, ingentem
eorum stragem edimus. Quanta hostium
tunc caedes facta fuerit, patuit e copia
peruccarum, quas post pugnam collegi-
mus: nam numero earum quas cepimus
inito, quinque fere millia Martinianorum
caesa fuisse coniecimus. Formas earundem
post abitum meum mutauerant: nam vi-
tra viginti diuersas *peruccarum* figuræ no-
taui, quippe ingeniosissima gens commen-
ta in infinitum propellit.

Post prosperum istud praelium vel po-
tius stragem, metropolin Martiniam, ne-
mine impediente, obsedimus. At, para-
tis oppugnationi necessariis, ac tormentis
dispositis, in castra nostra supplices veni-
unt ipsi Senatores, urbem cum tota Repu-
blica dedentes. Hinc pace mox facta,
trium-

triumphantium more urbem splendidissimam ingredimur. Cum intrauimus portas, non quidem fuit tumultus ille nec pavor, qualis captarum esse urbium solet; sed silentium triste, ac tacita moestitia ita defixit omnium animos, ut prae metu oblii, quid relinquerent, quid secum ferrent, deficiente consilio, rogitantes alii abs, nunc in liminibus starent, nunc erabundi domos suas, tanquam ultimum illas visuri, peruagarentur. At parsum est deditae urbi: quo facto, tristitia in gaudium versa est. Aerarium Reipublicae intrans, stupebam ad visum immensi thesauri: huius magnam partem inter milites distribui, quod reliquum erat, aerario meo inferri iubeo. Praesidio Martiniae impo- sito, obsides aliquot e numero senatorum in classem nostram abdueti sunt. Inter hos erat Syndicus una cum uxore, quae cri- men istud, ob quod damnatus eram mihi affinxerat. Contumeliam tamen hanc non vindicabam, indecorum existimans / tanto Monarchae, iniuriam baiuli vindicta per- sequi.

Debellatis Martinianis, vicinas huic Reipublicae gentes sub iugum quoque mit- tere

tere decreui. At, in procinctu iam stanti, occurrunt legati quatuor regnum, ditioni meae se subiicientes. Tot iam regionibus imperabam, vt de nomine deductorum regnum quaerere operaे pretium non duecerem, contentus eadem sub generali titulo Regnum Martinianorum complecti.

C A P V T X V.

Catastrophe.

Rebus tot stupendis peractis, classeque nostra nauium *Martinianarum* accessione insigniter aucta, vela facimus in patriam, ubi reduces facti, summa magnificentia, & qualem nunquam exaequarunt Romani, triumphum egimus. Et sane, rerum gestarum magnitudo tanta erat, vt nulla vestiuitas, nulla pompa nimia videri posset. Quid enim praeclarus, quid vero heroismo dignius, quam gentem super contemptam, & omnium insultibus expositam, in totius subterranei Orbis Reginam ac Dominam, exiguo temporis spatio,

tio, transformasse? Quid homini mihi, inter tot creaturas heterogeneas viuenti gloriosius, quam generi humano istud asseruisse imperium, quod natura in reliqua animantia concessit? Magnificentia huius triumphi, quo occulsi, quo fauore omnium hominum, aetatum, ordinum exceptus fuerim, ne in operis quidem iusti materia, nedum huius tam recisi, digne exprimi potest. Ex eo tempore noua in historiis epocha statui, & quinque Monarchiae numerari possunt, scil. Assyriaca, Persica, Graeca, Romana & Quamitica subterranea: & videtur nouissima haec priores magnitudine ac potentia superare. Hinc titulum *Koblu* sive *Magni*, qui tam a *Quamitis*, quam a deuictis gentibus certatim mihi oblatus fuit, recusare nequibam. Elatum sane ac superbum fateor nomen istud *Magni*: at, si conferant se veteres illi Cyri, Alexandri, Pompeii, Caesares, qui infra laudes Klimii iacebunt, modicus & demissus hic titulus videri potest. Orientem quidem subegit Alexander, at, quibus copiis? militibus veteranis, perpetuisque bellis induratis, quales erant Macedones tempore patris Philippi. Ego vero longe plures, & Persis ferociores gentes,

tes, minori temporis spatio, cum populo nuper rudi ac barbaro, quem ipse formaveram, imperio meo subieci. Titulus, quo postea vsus sum, hic erat: NICOLAUS MAGNVS, SOLIS LEGATVS, IMPERATOR QVAMAE ET MEZENDORIAE, REX TANACHI, ALECTORIAE, ARCTONIAE, REGNORVM MEZENDORICORVM ET MARTINIANORVM, MAGNVS DVX KISPVCIAE, DOMINVS MARTINIAE ET CANALISCAE etc. etc.

*Ingens iam stabat Regnum, poteramque
videri*

*Exilio felix; sed scilicet ultima semper
Expectanda dies homini, dicique beatus
Ante obitum nemo supremaque funera
debet.*

Postquam enim iam ad eam, quae vix votu humano concipi potest, felicitatem & potentiam peruereram, idem mihi accidit, quod iis, qui e sordidis initiis ad summa crescunt. Nam immemor pristinæ fortis ad fastum dilabor, & pro populicola & omnis auræ popularis captatore, trux ac saeuus omnium ordinum infector fio,

fio, subditos, quos adhuc comitate ac popularitate mihi deuinxeram, tanquam mancipia despiciens, adeo, ut nemo, nisi praeuia quadam adoratione, ad colloquium meum admitteretur, & admissi consticta fronte altoque supercilio exciperentur: id quod omnium animos a me breui alienabat, amoremque in frigus ac terrorem mutabat. Quali tunc in me animo fuerint subditi, expertus sum paulo post e petitione, seu potius mandato, quod literis regiis Quamitis insinuaueram. Imperatrix, quam grauidam reliqueram, absente me, Principem enixa fuerat. Principem hunc mihi successorem designare gestiens, comitia indixi, Quamitas, una cum deuistarum gentium praecipuis, ad solennem pueri inaugurationem inuitans. Nemo quidem huic mandato obniti ausus est, quo circa ingenti pompa celebrata fuit inauguratio. At, vultus subditorum in simulationem esse compositos, & ficta esse, quae prae se ferebant, gaudia, haud difficile mihi erat internoscere. Confirmabant suspicionem disseminati eodem tempore, ab incertis autoribus filii, in quibus iniuria, Principi *Temuso* hac electione facta, false monstrabatur. Tam

tam istud solicitudinem ac aestum in animo ciebat, ut requiescere non possem, antequam optimum Principem e medio sustulisse. Palam tamen filium Regis, de me bene meriti, interficere inconsultum videbatur. Hinc quosdam subornabam, qui proditionis eundem arcesserent. Et cum criminum regiorum nunquam desint ministri ac adiutores, inuenti sunt, qui iureiurando testabantur, male animatum Principem turbas meditari, ac vitae meae insidias struere. Hinc in carcerem coniectus, a iudicibus, quorum maximam partem corrupserant, capite damnatus fuit. Executio tamen clam in custodia, ne turbis ansam daret, facta est.

Quod ad Principem secundo genitum attinet, cum adhuc infra annos pubertatis esset, tempus caedi eiusdem destinatum prorogabam. Tuttus sic ad tempus contemptu erat aetatis, cum in iure nihil praesidii esset. Pollutus hoc parricidio, seuere adeo ac impotenter regnare coepi, coque demum saeuitia mea processit, ut diuersos, tam Quamitas, quam alios, quorum fides dubia mihi videbatur, morti dederant. Nulla fere dies incruenta,

ac

ac a caede aliqua immunis erat, id quod rebellionem, quam diu iam machinati erant Proceres, vti mox narrabitur, accelerabat.

Fateor hinc, mala ista, quae postea expertus sum, haud immerito mihi accidisse. Honestius sane, ac Principe Christiano dignius fuisset, rudem ac idololatram populum ad veram Dei notitiam perducere, quam bella e bellis ferendo, innocuarum gentium sanguine manus cruentare. Et facile mihi fuisset, totam gentem conuertere: nam quicquid statuebam, audeam amplectabantur, & dictata mea rotidem oracula erant. At, Dei ac mei ipsius oblitus, nil nisi vanum ac innem splendorem potentiaeque incrementum cogitabam:

*Arma, cruor, caedes, incendia totaque
bella*

Ante oculos volitare.

Praeterea ad pessima consiliorum conuersus, augere causas offenditionum quam tollere malui, quasi quod per iniustitiam peccatum fuerat, emendari seueritate posset.

X. Ad

Ad amicorum admonitiones respondere solebam:

Res dura, & regni nouitas me talia co-gunt

Moliri.

Hinc ad malum innumerae res malae se agglutinarunt, ac in tantam calamitatem incidi, ut ex meo exemplo discant mortales, quanta sit rerum humanarum vicissitudo, & quam exiguae durationis sit durum ac violentum imperium.

Cum seueritate regiminis mei creuit frigus subditorum, tam Quamitarum, quam deuictarum gentium: & cum animaduerterent, vitia ista, quibus deditus eram, absonta esse fidei diuinae originis, & homini coelesti, ac legato solis non conuenire, curatius omnia, in primis vero causam aduentus mei, & statum istum, in quo deprehensus eram cum ad oras has delatus fui, ad examen vocare coeperunt. Videbant stupendas istas res, quas gesseram, ignorantiae potius Quamitarum, quam artibus meis deberi, maxime, cum post discussas veteris ignorantiae nebulas,

in

in multis me errasse offendiderant. Seueri in primis actionum mearum censores fuerant *Kispuciani*, gens perspicax, & viribus iudicii pollens. Notauerant, inter edicta, quae publicaueram, varia cruda adeo ac incondita esse, ut crassam in rebus politicis inscitiam manifesto proderent. Nec iniusta erat crisis: nam, cum thronum ac sceptrum non somniauerint vitae & studiorum meorum moderatores, institutionem naetus fueram, candidato potius Ministerii, siue Diaconatus, quam regnaturu Principi conuenientem, & studia mea, quae ultra systema quoddam theologicum, ac terminos quosdam metaphysicos, non extendebantur, parum congrua erant statui praesenti, vbi de duobus imperiis, & viginti fere regnis rite gubernandis agebatur. Porro notauerant *Martini-ani*, naues, quas struxeram, bellicas informes adeo esse, ut in praeliis contra ordinatas classes nullus earum esset usus, ideoque tropaea ista naualia soli tormentorum commento esse adscribenda. Has & alias acerbas crises disseminantes, ad annum simul reuocabant modum appulsus mei in haec litora, nempe quod tabula naufraga, laceris vestibus, & siti inedia-

que paene eneclitus, a litoris accolis deprehensus fuerim, qui status in solis Legatum cadere non poterat. Huc adde, quod iidem Martiniani, cum physicæ coelestis apprime essent gnari, elementa quaedam astronomica inter Quamitas diffeminassent, monstrassentque, solem esse corpus inanimatum, ab omnipotenti Deo in centro coeli locatum, ut lucem rebus ministret, ac calore creaturas foueat, & cum igneae esset naturae, animantium terrestrium domicilium esse nequire.

His & aliis sinistris rumoribus quotidie differebar. At, murmura tantum erant, cum nemo, metu potentiae meæ, palam loqui, ac mentem aperte detegere ausus sit. Hinc diu nesciebam, eo vsque maturuisse malevolentiam subditorum, ut status quaestionem mihi mouerent, donec tandem omnem mihi dubitationem excussit Libellus, lingua Canaliscana compositus, sub hoc titulo: FELIX NAVFRAGIVM. Nam antea notaui, in dicti eiaculandis exercitissimos esse Canaliscas, cum maxima eorum bella solis conuiciis gererentur. Completebatur libellus cunctas istas accusaciones, quarum nuper conspectum dedi, scri-

scriptusque erat stylo arguto ac dentato, secundum genium Canaliscarum, qui in eo scribendi genere excellunt.

At, tanta tunc erat animi mei impotentia, tanta virium mearum fiducia, ut nullis admonitionibus flectu, ac ad saniorrem mentem perduci potuerim. Saluberrima enim consilia fomites potius, quam sufflamina seueritatis erant. Quocirca quosdam, quos maxime suspectos habebam, arreptos exquisitissimis tormentis, ad prodendum libelli autorem, impellere tentabam. At, cruciatus mira constantia sustinebant omnes, adeo, ut nihil aliud haec crudelitate effectum sit, quam ut odium in furorem verterem. Ita praeualebant fata consiliis, & in praecipitia pronus ibam.

In isto rerum statu, superstite Principi *Hicoba*, manus iniicere decreui. Consilium istud magno Cancellario *Kalaç*, cui maxime fidebam, aperui. Pollicitus quidem ille omnem operam & obedientiam, mox digreditur, exsecuturus quod decreueram. At, consilium istud clam detestans, Principi insidias detexit, amboque

in urbis arcem munitissimam se receperunt,
vbi, praesidiariis militibus in concionem
vocatis, statum praesentem pathetice ex-
posuit, &, cum lacrimae ac gemitus peri-
clitantis Principis haud leue pondus orati-
oni illius adderent, arma capiunt omnes,
polliciti, pro salute Principis pectora op-
posituros. Hinc sagacissimus Cancellarius
animis, dum calerent, usurps, in verba
Principis omnes iurare adegit, nuntiosque
clam ad alios, quos in me male animatos
mouerat, illico misit, eosdemque ad arma
capienda contra tyrannum, qui veterem
stirpem regiam penitus excindere molie-
batur, acuebat. Igitur armati

*Conueniunt, quibus aut odium crudelis
tyranni*

Aut metus acer erat,

ac cum praesidiariis arma socia iungunt.
Dum redditum Cancellarii exspectabam,

*Nuntius ingenti per regia tecta tumultu.
Ecce ruit, magnis arcem terroribus im-
plet!*

*Indicat, armatos totis descendere cam-
pis,*

Regem

• *Regem ad supplicium praesenti morte petentes.*

Suadet tunc Tomopoloko maturum in Tanachin receptum; agedum! inquit, *scribamus in patria mea exercitum, & hic, quo nunc omnia ardent, conticefacet furor.* Haec audita instabilem animum varie moverunt, alternantibus timoris ac fiduciae causis. Tandem monitis illius obtemperans, *Quamam sine obstaculo, cum causa gliscentis seditionis adhuc plerosque lateret, reliqui.* Postquam ad limites Tanachitarum peruenoram, omnes, qui arma ferre poterant, adesse iubeo. Hinc exercitu 40000 militem, quorum plerique Tanachitae erant, parato, iter remetior, sperans ex accessione Quamitarum, qui in fide pernianserant, insigne exercitus mei incrementum. At, vana me spe laetabam: nam pro copiis auxiliariis, quas stolide mihi policebar, obuium habui fecialem cum literis, nomine Principis scriptis. In hisce bellum mihi legitimum, tanquam fraudulentio inuasori, indicitur, simulque nuntiatur, in vinculis teneri coniugem cum filio ex ea nato. Paulo post discessum fecialis, exercitum Quamiticum cum prin-

cipo rebelli, conspicamur. Et cum exercitus hic ingenti tormentorum copia instrutus esset, aleam certaminis subire non sustinui; antequam auctae forent vires: quo circa subsistens, castra aggeribus, munitis firmaui. At, cum animaduertirem, milites meos ad hostes clam transfugere, ac hostilem exercitum nqua exspectare supplementa, hortantibus Ducibus; nec refragante Tomopoloko, configere decreui. Pugnatum est in eadem planicie, vbi aliquot abhinc annis decretorio isto certamine profligati fuerunt Tanachitae. Hostium tormentis ordines nostri mox turbabantur, doluitque me valde, propriis commentis impugnari, ac armis, quae ipse formaueram, vinci. Aliquandiu tamen milites mei impetum rebellium sustinuerunt, donec Tomopolokus, fortiter dimicans, globo tormenti traiectus caderet. Tunc versis tergis, latebras montium ac syluarum quaerimus. Ipse in rapem enixus, inde in vallem subiectam me praecipitem dedi. Ibi aliquandiu subsistens, calamitatem meam, seu potius stultitiam, seris lacrimis ac suspiriis damnabam. Et tanta tunc erat animi mei perturbatio, ut diadema, seu tegumentum capitis, radiis sola-

solaribus interstinctum, & quod me proderet, abiicere negligarem. Postquam dimidiam fere horam in ista conualli trepidus confederam, audiebam voces rupem scandentium, ac cum fremitu fugientem ad poenam depositantium. Fugam hinc circumspectans, latebras quaerebam.

*Sylva fuit late dumis atque ilice nigra.
Horrida, quam densi complebant undique sentes.*

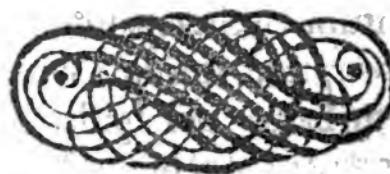
Illuc properantem

Rara per occultos abduxit semita cal'es

usque ad cauernam, ante quam paulum substiti, segre ex cursu animam reciprocans; mox vero in eandem, more serpentis humum corpore verrens, irrepsi, & cum cauernam valde profundam ac deuexam, licet non praeruptam, animaduertem, ultima adyta penetrare decreui. At spatium centum circiter passuum emensus, in locum abruptum incido, unde tanquam fulmine deturbatus per spissas feror tenebras & perpetuam noctem, donec tandem creperum quoddam lumen,

*Quale per incertam lunam sub luce mali-
gna*

reddi solet, conspicor. Cum luminis istius augmento sensim diminuitur cadentis impetus, adeo, ut leui nisu, tanquam ex vndis enatans, inter rupes quasdam saluus emerserim, quas summo cum animi stupore easdem esse videbam, e quibus ante aliquot annos in subterranea praecipitatus fueram. Causam vero languescentis impetus, didici post aliquam meditationem, nasci e qualitate atmosphaerae superioris, quae pondere suo magis grauis est quam subterranea: nam nisi grauior esset nostra, eandem sortem in ascensu habiturus fuisse, quam in descensu, & sublimis forsitan per aerem usque ad regionem lunae delatus fuisset. Hanc tamen hypothesisi matuori physicorum examini submitto.

• C A P V T . X V I.

Reditus in Patriam,

E T

Finis Quintae Monarchiae,

Iacebam diu inter rupes omni sensu destitutus, magnas enim in cerebro turbas ciebant tam lapsus ipse, quam mira ista metamorphosis, qua brevi me e fundatore quintae Monarchiae in pauperem & famelicum Baccalaureum transformatum videbam. Et sane casus iste stupendus adeo ac poeticus erat, ut vel optime constituti cerebri compagem facile posset turbare. Interrogare igitur animum coepi, an vera essent, quae videbam, an vero somnium errantes luderet oculos. Deseruente non nihil aestu, postquam paulo ad me redire coepi, stupori succedunt dolor ac indignatio.

*Tunc duplices cum voce manus ad sidera
tendo:*

Omn-

*Omnipotens Genitor! tantum me criminis
dignum
Duxisti? Et tales voluisti expendere poe-
nas?
Quo feror? unde abit? quae me fuga,
quemque reducet?*

Et sane, si reueluantur Annales, ac Historiae tam remotioris, quam nostri aeui, vix exemplum tanti casus occurret nisi forte in Nabocodonosore, qui ex maximo terrae Monarcha, in feram, syluis inerrantem, transformatus fuit. Eadem ego fortunae ludibria expertus sum: extorquentur mihi paucis horae momentis duo magna Imperia, cum viginti fere Regnis, quorum soleae umbrae ac vanae imagines supererant; Monarcha nuper fueram, iam scholarchae aut ludimagistri munus in patria vix sperare poteram: solis Legatus vocabar, iam vero ob inopiam famulum Episcopi vel Praepositi cuiusdam fore verebar: comites me nuper tenebant gloria, spes, salus, Victoria, iam vero cura, miseriae, aegritudo, lacrymae, lamentatio. Denique quasi solstitialis herba paulisper fui: repente exorsus sum, repente occidi. Ut breui praecidam: dolor, indignatio, solicitude, ira,

ira, desperatio, tot in animo fluctus ciebant, ut modo

crudum per costas exigere ensem,

modo in cauernam, ex qua emerseram, me rursus praecipitem dare non dubitauerim, exploraturum, ecquid melius succederet secunda expeditio subterranea:

Ter conatus utramque viam, ter utramque reliqui.

A consilio maxime reuocarunt cura animae, ac religionis Christianae principia, quae prohibit indemnatum spiritum, antequam fata poscunt, effundere.

Descendere igitur de monte per asperum istum & angustum calle, qui in *Sanduicum* ducit, conabar. At, cum profundis meditationibus distracta mens esset, identidem in itinere cespitabam; nam in contemplatione quintae istius Monarchiae totus animus defixus erat. Haec vanis imaginibus, recentibus tamen, pertinaciter adeo animo oberrabat, ut mentem mihi penitus exuteret. Et sane, iactura digni-

gnitatis ac potentiae tanta erat, ut nullis in patria emolumentis compensari posse iudicarem. Fingebam, Prouinciae Bergensis, aut, quod maius esset, totius Noruegiae Praefecturam mihi deferendam: at qualis compensatio? quale solatum tot Imperiorum nuper Monarchae, ac Conditoris? decreui tamen, praefecturam, si qua forte mihi in patria offerretur, non omnino respuere. Postquam medium itineris emensus eram, pueros quosdam in conspectu habui, quos nutu ad me inuitans, opem eorum implorabam his verbis: *Ieru Pikal Salim*, id quod lingua Quamitica denotat: *monstrate mihi semitam*. At pueri ad visum hominis, vestibus peregrinis amicti, ac pileum radiis solaribus fulgentem gestantis, trepidantes, edito horrendo clamore, e rupibus se praecipitant, adeo ut tardius me incedentem, ac per rupium fragmenta saucios pedes trahentem occupent, horaque citius in Sanduicum veniant, vbi totum vicum terrore compleant, sancte iurantes, vidisse se inter rupes errantem futorem Hierosolymitatum, solaribus radiis coruscum, & crebris suspiriis vulnus animi prodentem. Quaerentibus paganis, unde scirent, futorem esse Hierosolymitatum.

solymitanum, respondebant, me ipsum nomen & patriam indicasse. Errorem hunc natum coniiciebam e male intellectis verbis *Ieru Pikal Salim*. Totus hinc vicus commouetur, nemine de rei veritate dubitante, maxime cum nuper recocta esset fabula de isto ambulante furore, idemque diceretur non ita pridem *Hamburgi* apparuisse.

Inclinante ad vesperam die, cum ipse *Sanduicum* venerim, conglobatos in vnum conspicabar totius traectus incolas, quos insitum mortalibus studium, inusitata noscendi, vnde excitauerat. Hi nouum hospitem excepturi, ad radices montium diu suspensi steterant, statim vero ac loquenter me audirent, panico quasi terrore perciti, diffugiunt omnes, praeter vnum senem, qui caeteris audacior, loco non mouit. Hunc mox alloquor, rogans, velletne hospitio errantem excipere. Quae. rebat ille:

- - - *Quibus orbis ab oris?*

Quid genus? vnde domo?

Ad haec ego:

Suspi-

Suspirans, imoque trahens a pectore v-
cem :

Si vacet annales nostrorum audire labo-
rum,

Ante diem clauso componet vesper olympos,

„quam haec adsoluero, intra limita vero
 „tecti receptus, seriem pandam fatorum,
 „quae fidem superare videntur, & quorum
 „exemplum nulla suppeditabit historia.“
 Nouitatis auidus senex, manu tunc pre-
 hensum, me ad tectum ducit, damnans
 intempestivum popularium metum, qui
 ad quamvis ignotam faciem, tanquam ad
 aspectum cometae, trepidant. Admissus
 intra tecti limina, frigidam posco, qua si-
 tim depellerem. Ipse mihi mox poculum
 zythos plenum afferit, cum nec vxor, nec
 ancillae prae metu adesse sint ausae. Ex-
 hausto poculo, ac sitis ardore sedato, ita
 loqui exorsus sum: Vides hic hominem,
 „diris iactatum procellis, ac tot fortunae
 „ludibria, quod nemo mortalium vñquam
 „subierit, expertum. Constat quidem,
 „puncto temporis maximarum saepe rerum
 „momenta verti: ut ea, quae mihi accide-
 „runt, omnem fidem exsuperant.“

Nam.

*Namque meus casus nec multis cognitus
est, nec
Tritus, & e medio fortunae ductus a-
ceruo.*

Ad haec regessit hospes, sortem hanc esse
diu errantium: quot enim vicissitudines,
quot casus 1600 annorum peregrinatio
non pariet? Non cepi mentem illius, quo-
circa rogabam, quid per istos mille & sex-
centos annos sibi vellet. *Si fides, inquit*
ille, historiis sit addibenda, iam 1600 an-
ni sunt, ex quibus deleta fuit Hierosolyma:
non dubito, vir summe venerabilis, quin
tempore istius excidit aetate iam prouectior
fueris; nam, si ista, quae de te narrantur
vera sint, possunt natales tui ad principa-
tum Tiberii referri. His dictis, obmutui,
senem delirare putans, moxque indicaui,
huic orationi Oedipo opus esse coniectore.
At affert ille tabulam, in qua expressa erat
imago Templi Hierosolymitani, rogans,
ecquit multum ab archetypo aberret pi-
etura. Hinc in summo meo dolore a risu
non temperans, causam perplexi adeo ser-
monis rogo. Respondet ille: „vtrum in
„errore verser, necne, ignoro. Testan-
tur

„tur huius loci incolae, te esse illum in
 „historiis deçantatum sutorem Hierosoly-
 „mitanum, qui a Christi tempore totum
 „orbem pererras. At, quo attentius te in-
 „tueor, eo magis ad animum reuoco ve-
 „terem amicum, qui duodecim abhiic an-
 nis in apice huius montis periit.“ Ad
 haec verba dissipata oculorum caligine, ve-
 terem meum amicum *Abelinum*, cuius do-
 mum *Bergis* saepe frequentaueram, agno-
 sco. In amplexus mox ruo, collumque
 ipsius ambobus lacertis inuadens: „teneo
 „ne te, *inquam*, Abeline! vix hoc iam o-
 „culis meis, vix manibus credo: vides iam
 „Klimium tuum, ex orco redeuntem i-
 „dem sum, qui ante hos duodecim annos
 „in cauernam praeceps iuerim.“ Ille in-
 sperato hoc phaenomeno confusus,

*Non aliter stupuit, quam qui Iouis igni-
 bus iectus
 Viuit, & est vitae nescius ipse suae.*

*Video, ait, Klimii mei faciem, nota vox
 aures meas ferit: nam*

*Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat.
 „At,*

„At , quamuis neminem Klimio magis ge-
 „minum viderim , sensibus tamen meis fi-
 „dere nec possum , nec debeo , mortui e-
 „nim hodie non resurgunt: efficacioribus
 „opus est testibus ac argumentis , vt ver-
 „bis tuis fidem adhibeam.“

Hinc , vt incredulitatem illius expugna-
 rem , exerte partiteque recensembam ea ,
 quae inter nos acta olim fuerunt. Quo
 audito , animi tandem nubes remouetur ,
 in amplexus mei ac lacrimas simul ibat
 altum exclamans. „Video iam ipsum ho-
 „minem , cuius laruam me videre crede-
 „bam: at , expone mihi , vbinam gentium
 „tanto temporis spatio delituisti , & vbi-
 „nam mirum istum & barbarum habitum
 „naectus es.“ Tunc ego ordine omnia ,
 quae casum meum insecura sunt , pandere
 exorsus sum , attenteque ille perorantem
 audiuit ; donec ad planetam *Nazar* & Ar-
 bores , loquela ac ratione praeditas , ven-
 tum sit. Tunc impatiens : „quicquid ,
 „ait , vel inepti possunt somnia , vel fa-
 „bricare insanis , vel delirare temulentia ,
 „id omne in te promiscue conspicitur: cre-
 „derem potius cum plebe nostra , in ma-

„nus lemurum te cecidisse: nam verisimiles hae nugae plebeiae p[re]ae tuo itinere subterraneo videntur.“ Suppliciter orabam, vt patienter aures p[re]aberet, donec telam orationis, quam exorsus eram, per texerem, & impetrato silentio exponere pergebam, quae in subterraneis mihi porr[oc] acciderant, diuersa quae expertus eram fata, & tandem, quod maxima, quae vnquam in terris extiterit, Monarchiae Conditor fuisset. Haec omnia suspicione[m], quam de commercio meo cum Faunis aut Satyris conceperat, adauxerat, crediditque, p[re]estigiis eorundem me illussum, nubem pro Iunone amplexum. Et, quo certius exploraret incantationis aut veneficii huius effectum, aut quo vsque deliria mea procederent, coepit de statu beatorum & damnatorum, de campis elysiis, aliisque id genus rebus quaerere. Animaduertens ego, quorsum tenderet oratio:
 „non iniquo, inquam, animo istam tuam, incredulitatem fero, cum narratio mea cuiuis homini fabulosa ac poetica videri debeat; ea enim, quae mihi acciderunt, portentosa adeo sunt, vt omnem fidem humanam proscribant. Iurejurando san-
 ete

„Ete testor, nihil a me fictum aut additum,
 „sed cuncta, prout mihi euenerunt, sim-
 „pliciter ac ingenue exposuisse.“ Ille ve-
 ro in incredulitate sua perseuerans petiit,
 ut aliquot dies quieti darem, cum speri-
 ret, interea temporis exsaevituras has in
 cerebro motas procellas.

Postquam integrum oītiduum in domo illius delitueram, sat mihi quietis concessum iudicans hospes, ad lustrandam capitatis insaniem, ad historiam itineris subterranei, cuius perpetuum interea temporis indicium fuerat silentium, relabitur. Sperabat tunc, in fumum abiisse quintam Monarchiam, cum subiectis viginti regnis ac principatibus, penitusque adeo euanisse, ut ne minimi quidem oppidi aut vici imago remaneret. At, cum eadem quasingula, qua vniuersa, & eodem ordine, me repetere audiret, cumque narrationis epilogo pertinacem hanc illi exprobrarem incredulitatem, ac insuper facta quaedam opponerem, quae ipse mihi concedere congeretur, nempe, quod duodecim abhinc annis in cauerham praeceps iuissim, & quod ignoto ae peregrino cultu tandem in-

patriam rediisse, animi pendere coepit, nec quid regereret in promptu habuit. Attonitum iam, ac pedem retrahentem acriter vrgeo, monstrando, longe absurdius itinere hoc esse hypothesin illius, de monstribus ac lemuribus, antra montium inhabitantibus: nam mera haec esse somnia, ad aniles fabulas releganda, diuersos vero magni nominis Philosophos, concauam esse terram, & alium orbem minorem nostro contineri, statuisse: veritatem huius sententiae experientia me edoctum, sensibus propriis obniti nequire.

His tandem argumentis vietus: tua in-
 „quit, constantia in affirmandis his, quo-
 „rum fictio nullum tibi emolumentum aut
 „commodum afferat, indocilem meum a-
 „nimum iam plane expugnauit.“ Ita de
 veritate persuasus, narrationem hanc fusi-
 us integrare iussit. Mire illi placuit,
 quod de planeta *Nazar* narrabam, in pri-
 mis de principatu *Potuano*, cuius leges ac
 instituta normas aiebat, ad quas omnes
 Reipublicae effungi deberent. Animaduer-
 terat, descriptionem optime concinnati
 Principatus, e turbidi hominis cerebro
 fluere

fluere non posse: dictata enim diuina verius quam humana videbantur; quocirca, ne, quae audierant, animo exciderent, in literas omnia, me dictante, misit.

Postquam penitus iam conuictum senseram, de me ipso sollicitus, quid porro in isto rerum statu faciendum, aut quamnam in patria sortem, post tot in orbe subterraneo res gestas, mihi ominaretur, quaerebam. Tunc ille: „Suadeo, ut nemini mortalium hos casus aperias,

Quaeis placeas pueris & declamatio fias.

„Nostine zelum sacerdotum nostrorum: „hi, quoniam proscribere solent eos, qui „motum terrae ac quietem solis statuunt, „te, de sole ac planetis subterraneis differ- „tantem, impium, ac Christiana ciuitate „indignum, pronuntiabunt. Quot non „lapides mouebit, quot non fulmina in te „vibrabit solus Magister Rupertus? ille, „qui anno superiori, ciuem ad publicam „damnabat poenitentiam, ob id solum, „quod Antipodes statuerat: ignis suppli- „cio expiandam iudicabit doctrinam istam

„de nouo orbe. Suadeo igitur, ac mo-
„neo, vt aeternum sepulta haec sint, & vt
„quiete aliquamdiu apud me maneas.“
Vestes mox subterraneas me abiicere iubet,
cum nouis commutandas: porro omnes,
qui studio viuendi sutoris Hierosolymitani
accurrebant, ab introitu domus sollicite
arcebat, indicans, futorem istum subito
disparuisse. Attamen rumor iste per to-
tam regionem breui percrebuit, & omnes
templorum suggestus, & pulpita praedicti-
onibus, vaticiniis, & imminentibus ma-
lis, hanc apparationem secuturis, perso-
nabant. Nam dicebatur in *Sanduicum* ve-
nisse sutor Hierosolymitanus, irae coele-
stis praeco, populum ad poenitentiam
hortaturus. Et cum eundo crescere sole-
at fama, variis additionibus interpolatur
fabula. Ita nonnulli narrabant, mundi
interitum praedixisse futorem, terminum
que S. Iohannis posuisse, intra quem o-
mnia, nisi resipiscerent mortales, confla-
grarent, & id genus alia. Tantos haec
vaticina motus in certa quadam parochia
ciebant, vt rustici agros incultos relinque-
rent, cum ob mundi interitum nullam ex-
spectarent messem. Hinc parochiae eius-
dem

dem Pastor Mag. *Nicolaus*, veritus, ne decimis, aliisque redditibus defraudaretur, paganis indicabat, in annum sequentem prorogatum esse diem extremi iudicii, quocirca non dubitarent, ad solitos labores redire. Et cum soli mihi & hospiti meo causa harum nugarum nota esset, perpetua nobis risui materia dabatur.

Tandem, cum diutius in aliena domo delitescere nequirem, opusque esset, ut in publicum tandem prodirem, studiosum me *Nidrosensem*, sanguine sibi iunctum, qui nuper in hanc prouinciam diuerterat, fingit hospes. Mox tanto ardore me Episcopo Bergensi, qua verbis, qua literis commendabat, ut Vir summe venerabilis primum scholae vacantem Rectoratum mihi tandem polliceatur. Munus istud ad palatum maxime mihi erat, cum statui isti, quo excideram, quodammodo conuenire videretur. Nam scholae Rectoratus est imago ac simulacrum regii Imperii. Ferulae scholasticae saepe cum sceptris confunduntur, & cathedra thronus, siue solium non raro audit. At, cum diu nulla esset vacatio, & matura opus esset

promotione, quo famem e labris abigerem, statui, quicquid primum mihi oblatum foret, amplecti. Paulo post commodum moritur aedituus Templi Crucis, cui successorem me nominabat Episcopus. Ridicula videbatur promotio tot Imperiorum nuper Monarchae. At, cum homines nil magis ridiculos faciat, quam paupertas, & stultum sit, aquam turbidam respuere, vbi sitis fauces tenet, munus hoc, gratiose mihi oblatum non recusans quiete ac philosophice in eodem officio, iam consenescō. Paulo post istam transformationem honestum mihi matrimonium offertur cum filia mercatoris cuiusdam Bergensis, nomine *Magdalena*. Placuit mihi virgo: at, cum verisimile esset, adhuc viuere Imperatricem *Quamae*, verebar ne Magdalenam dicens, polygamiae criminē me polluerem. At Dominus *Abellinus*, in cuius sinum, quicquid circa praecordia erat, effundere confueveram, scrupulum hunc damnauit, ac stoliditatem dubitationis tot argumentis euicit, vt virginem tandem istam thalami sociam mihi diligere non dubitauerim.

Cum

Cum hac Magdalena
*Coniugium per sex annos sine criminie
 concors,*
Vnum habeo.

Fata tamen mea subterranea eidem nunquam indicaui. At, cum splendoris istud fastigium, unde decideram, animo penitus delere nequeam, signa quaedam per interualla emicuerunt & actiones, quae statui praesenti parum conueniunt. Geniti sunt ex hoc connubio tres filii, *Christernus*, *Ianus*, & *Casparus*, adeo, ut in totum quatuor mihi sint, modo Prin- ceps Quamiticus adhuc in vi- vis sit.

Huc

Huc usque Manuscriptum
NICOLAI KLIMII.

Sequitur

Additamentum Abelini.

Vitam protracta Nicolaus Klimius usque ad annum 1695. Interea temporis integritate, ac morum sanctitate omnes sibi deuinatos reddidit. Succensuit illi tantum per interualla Pastor Templi Crucis, ob nimiam grauitatem, quam e fastu ac supercilie venire autumabat. Ego vero, cui fata viri erant perspecta, mirabar potius modestiam, humilitatem, ac patientiam, qua tot imperiorum Monarcha ignobili adeo munere fit functus. At apud alios, quibus stupenda huius viri metamorphosis incognita erat, superbiae notam penitus effugere nequibat. Solebat statis

statis anni temporibus, dum vires permit-
 terent, montem ascendere, ibique cauer-
 nam istam, vnde emerferat, auide intueri.
 Et notarunt amici, madente lacrymis vul-
 tu ac tumidis oculis inde eum redire soli-
 tum, integrumque mox diem in museo
 solum, & a commercio omnium remotum
 delituisse. Vxor somniantem quoque de
 exercitibus terrestribus ac naualibus locu-
 tum testabatur. Mentis auocatio eo vs-
 que progrediebatur, ut Prouinciae Ber-
 gensis Praefectum semel ad se illico venire
 iusserit. Has animi turbas a nimio stu-
 dendi ardore fluere iudicans vxor, de fa-
 nitate eius, quam dubiam suspicatur,
 valde anxia erat. Bibliotheca eius maxi-
 mam partem e libris politicis constabat,
 & cum eiusmodi librorum apparatus aedi-
 tuo parum conuenire crederetur, eo quo-
 que nomine reprehensus a nonnullis fuit.
 Itinerarii huius, propria autoris manu
 exarati, vnicum tantum exemplar, quod
 in custodia mea afferuatur extat. Saepe
 typis

typis hoc opus euulgare molientem variae
praegnantes causae a consilio auo-
carunt.

F. I. N. I. S.

Additamenta, nouae huic editioni, adie-
cta, Lector, praeter praefationem p.
75 lin. 19 vsque ad finem paragraphi.
it. p. 131. lin. 4. it. pag. 134. lin. 16
vsque ad lineam 24 it. p. 242 à linea 20
vsque ad paginam 243 lin. 10 videat.

Fig. II.

Typus Civis Potuani.

Fig. III.

*Incola Martinianus
cum Cæsarice.*

XXXX
Jan 83
3/93

35

